

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

POUL VENDELBO
LØVENØRN

A. BRÜNNICH PINX.

INGEBORG LØVENØRN
f. VINDING

A. BRÜNNICH PINX.

POUL VENDELBO LØVENØRN

POUL VENDELBO LØVENØRN

UDARBEJDET VED GENERALSTABEN

AF

A. P. TUXEN

GENERALLØJTNANT

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - KRISTIANIA
LONDON - BERLIN - MDCCCXXIV

COPYRIGHT 1924
BY GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

—

PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

F O R O R D

Det er en almindelig udbredt Tro, at det danske Officerskorps i det 18de Aarhundrede i Hovedsagen var sammensat af Udlændinge, og at navnlig de højere Førere var af fremmed Oprindelse; men saaledes forholder det sig ikke i Virkeligheden. Blandt Frederik IV.s og Christian VI.s Generaler var der særdeles mange Indfødte, endog talrige Repræsentanter for den danske Adel, baade den gamle og den nyere. Til den første Kategori hørte bl. a. Gregers Daa, Christian, Erik og Gregers Juel, Christian Frijs-Frijsenborg, Henrik Bielke Kaas, Mogens og Palle Krag, Johan og Jørgen Rantzau, Christian Rodsteen, Valdemar Reedtz; til den nyere Adel hørte H. H. Scheel, Mathias og Michel Numsen, Chr. G. Møsting, Chr. Lerche og Poul Rosenørn; af borgerlige kan nævnes Fr. Leegaard og Chr. Fursman; andre som Brødrene Theodosius og Chr. Fr. Levetzow, H. J. Arnoldt og Andr. Aug. Pretorius var Sønner af tyske Fædre, men følte sig som Danske; ogsaa i den norske Hær fandtes adskillige danske og norske Generaler. Det var gennemgaaende tapre og dygtige Mænd, der med Hæder udfyldte deres Plads i Krig og Fred; men der er ingen, om hvis Navn der staar Glans, ingen der er kendt af den store Almenhed. Medens Alverden kender Chr. Thomesen Sehested, Peder Tordenskjold, C. C. Gabel, Ivar Huitfeldt, Just Juel og Peter Raben for blot at nævne nogle af Flaadens Flagmænd, er der kun en eneste dansk General fra den Tid, hvis Navn kendes af alle: *Poul Vendelbo Løvenørn*; men det er heller ikke stort mere end Navnet, der kendes; det er tilmed uløseligt knyttet til *Ingeborg Vindings*, og Parret er indhyllet i en Sky af Romantik, takket være det ganske uhistoriske Sagn, som har inspireret Carl Ploug til hans smukke Digt: Et Kys. Vist er der noget æventyrligt ved hans Livshistorie! hans Vugge stod i et lille Borgerhjem i Horsens, hans Kiste blev med de størst tænkelige Æresbevisninger bisat i Vor Frue Kirke i København; ved sin Død var han General, Krigsminister, Gehejmeraad, Godsejer, hvid og blaa Ridder, yndet og skattet af Kongen, afholdt af den danske Hær og det danske Folk; ikke blot Danmarks,

Forord.

men ogsaa Sverigs, Preussens og Englands Konger satte megen Pris paa ham, og Ruslands store Czar, i hvis Hær han havde begyndt sin glimrende Løbebane, nærede en Tid lang overmaade venlige Følelser for ham. Han vandt og bevarede en udmærket Kvindes Kærlighed og kom gennem hende ind i Datidens intelligente Kredse; han blev optaget i den danske Adel og hævdede sig med Glans i det fornemste Selskab. Og han naaede saa vidt udelukkende i Kraft af sin alsidige Begavelse, sin Kundskabsfylde, Dygtighed, Hæderlighed, Troskab mod Konge og Fædreland, sin aandelige Sundhed, sin Elskværdighed, sit vennesæle Sind, sin rene Karakter.

I 1847 har H. P. Giessing og i 1873 Chr. H. Brasch udgivet Levnedbeskrivelser af Poul Løvenørn; ingen af dem har løst Opgaven. Først i den nyeste Tid har hans Livshistorie været optaget til videnskabelig Behandling. I „Danmarks—Norges Historie“ har Edvard Holm indgaaende skildret hans Virksomhed som Diplomat og Statsmand, medens Generalstaben i „Bidrag til den Store Nordiske Krigs Historie“ har gjort udførlig Rede for hans Deltagelse i Kampen mod Sverig. I en Række Afhandlinger i forskellige Tidsskrifter har Generaløjntant A. P. Tuxen fremlagt Resultaterne af sine Undersøgelser om Løvenørns Liv fra hans Fødsel til hans Indtrædelse i den danske Hær, om hans Stiftamtmandstid og om hans Familieliv. Om hans betydningsfulde Virksomhed som Krigsminister forelaa der indtil nu saa godt som intet.

I Erkendelse af, at den danske Hær havde en Forpligtelse til at sætte et Mindesmærke over sin bedste Mand i det 18. Aarhundrede, har Generalstaben overdraget Lederen af sine historiske Arbejder, Generaløjntant A. P. Tuxen, at udarbejde Poul Løvenørns Historie. Her er der da gjort et Forsøg paa med Benyttelse af det store og fortrinlige Materiale, der foreligger i vore Arkiver og Biblioteker, at give en sandfærdig Levnedsskildring af den Mand, der i sin Person forenede det danske Folks og den danske Soldats bedste Egenskaber, og som baade i Udlandet og ved Hjemlandets tyskprægede Hof optraadte som bevidst Dansk.

INDHOLDSFORTEGNELSE

I. Barndom og første Ungdom.

Familieforhold; Barndomshjemmet i Horsens; Forældrenes økonomiske og sociale Stilling 1. Faderens Død; Moderens 2det Ægteskab; Skolegang 3. Studenteraar i København; Opgivelse af Studierne; Indtrædelse i russisk Tjeneste 4.

II. I russisk Tjeneste.

Forhold til Fyrst Menschikoff; Ansættelse i dennes Liveskadron; sproglige og militære Studier; Deltagelse i Felttogene 1708—1709; Forfremmelser 9. Anbefales af den danske Gesandt til Frederik IV; ansættes 1710 i det russiske Hjælpekorps; sendes til København 13. Adles af Frederik IV; gør Lykke ved Hoffet; rejser tilbage til Czaren i Kongen af Danmarks Ærinde; sendes tilbage til denne i Mission fra Czaren; bliver Generaladjutant hos begge Suveræner 16. Felttoget i Pommern 1711; Sendelse til Czaren i Carlsbad 18. Tjeneste ved Søtransportvæsenet og Tilsyn med Udrustningerne i København Nvbr. 1711—Juli 1712; Forlovelse med Ingeborg Vinding 20. Felttoget i St. Bremen 1712; Sendelse til Czaren i Pommern; Uoverensstemmelser mellem denne og Frederik IV; Stenbock lander paa Rygen 26. Septbr. 1712 25. Løvenørn udtræder 24. Septbr. af russisk Tjeneste 30.

III. Generaladjutant hos Kongen i den Store Nordiske Krig.

Oberst og „virkelig“ Generaladjutant 28. Oktbr.; sendes til Kongen af Polen i Pommern først i Nvbr.; følger de allierede Hære ind i Meklenborg; deltager i Forhandlinger med Stenbock; rejser sidst i Nvbr. til Kongen i Holsten 32. Sendes 4. Decbr. til de Allieredes Hovedkvarter; Forhandlinger om Operationsplanen 38. Slaget ved Gadebusch og dets Følger 40. Virksomhed efter Slaget og under Blokaden af Tønning 41. Arbejde med de svenske Krigsfanger 45. Ophold ved Hoffet i Slesvig i Sommeren 1713 46. Felttoget i Pommern; Løvenørns Sendelse til den danske Flotille i de pommerske Farvande Septbr—Nvbr.; Russerne erobrer Stettin; Løvenørn kommer til København sidst i Nvbr. 48. Privatliv 56. Virksomhed ved Tønningss Kapitulaton 7. Fbr. 1714; Modtagelse i København 58. Bryllup og husligt Liv 62. Følger Kongen til St. Bremen 64. Frederik Løvenørns Fødsel 67. Sendelse til Rusland i Foraaret 1715 68. Felttoget i Pommern 1715; Rygens Erobring og Stralsunds Fald 72. Forsvarsforanstaltninger i København i Januar 1716 76. Grevinde Schindels Giftermaal 77. Sendelse til Norge i Marts 78. Forberedelser til Landgang i Skaane; Løvenørn overfører den russiske Hær fra Meklenborg til Sjælland 79. Kongen mindre naadig mod Løvenørn, der ikke følger ham, men i Sptbr. 1718 sendes med særligt Hverv til

Stralsund; mismodige Udtalelser og Betragtninger 87. Beordres i Nvbr. til Norge; Rejsen opgives paa Grund af Carl XII's Fald 90. Poul Løvenørns Fødsel 91.

IV. Sendelserne til Stockholm. Sidste Aar som Generaladjutant.

Ulrika Eleonora bliver Dronning i Sverig 92. Løvenørn sendes i April 1719 til Stockholm for at ordne Udvexlingen af Fangerne og forberede Fredsforhandlingerne; Instruktioner 93. Forhandlinger med de svenske Rigsraader og Hertugen af Gottorp; Tordenskjolds uheldige Opræden som Diplomat; Uro i de svenske Regeringskredse; Løvenørn søger privat Forbindelse med Rigsdagsmændene; nye Instruktioner 97. Hertugen af Gottorp rejser til Tyskland; Kartel om Fangerne slutes 11. Maj; Rigsraadernes umulige Fredsbetingelser 102. Løvenørns Hjemrejse 105. Sendes 9. Juni til Hamborg og Hannover for at forhandle med Hertugen af Gottorp og hans Raadgivere, med Kongen af England og hans tyske Ministre 107. Afrejse til Kongen i Norge i Begyndelsen af August. Frederik IV's Angreb paa Baahus Len og dets Følger. Sverig slutter Fred med Hannover og Preussen 111. Svensk Oberst Adlerfelt kommer til København med uantagelige Fredsforslag; paa Englands Opfordring slutes Vaabenstilstand til 9. Maj 1720; Løvenørn bliver Generalmajor 113. Instrux af 2. Januar for Løvenørns Fredsforhandlinger i Stockholm under fransk og engelsk Mægling; den engelske Gesandt, Lord Carterets forberedende Arbejde; svenske Chikaner sinker Løvenørns Afrejse, der først tiltrædes 19. Marts 115. Ankomst til Stockholm; Forhandling med Carteret 118. Arveprinsen af Hessen bliver Konge i Sverig; resultatløse Forhandlinger mellem Løvenørn, Carteret og de svenske Rigsraader; nye Instruxer fra Kongen af Danmark; Fordringerne ned sættes; Svenskerne finder dem for høje; det danske Ultimatum; Vaabenstilstanden forlænges; uendelige Forhandlinger om Afstaaelsessummen for Svenskpommern 119. Løvenørn hjemkaldes 28. Maj; Carteret opretter en Interimstraktat og følger Løvenørn til Frederiksborg, hvor Freden slutes 3. Juli 128. Løvenørn fejres; Selskabeligheden i København; Helbredstilstand; Kurophold i Aix la Chapelle 1721; økonomiske Forhold 131. Udnævnelse til Envoyé i Berlin; Instrux af 5. Jan. 1722; Frederik IV fjærner sine tidligere Raadgivere og omgiver sig med nye 137.

V. Første Sendelse til det preussiske Hof.

Preussens Betydning i dansk Udenrigspolitik; det preussiske Kongepar; Kongens Hensynsløshed og Mangel paa politisk Forstaaelse 139. Løvenørns Ankomst til Berlin; hans Instrux; hans Forhold til Kongen af Preussen 143. Det plønske Spørgsmaal 145. Den rantzauske Sag; Kongen af Preussen forlanger og faar 12 Grenaderer for at udlevere Grev Rantzaus Morder 145. Hans Stilling til det gottorpske Spørgsmaal; hans Tilnærmelse til Rusland; Løvenørn mener, at et dansk-engelsk-preussisk Forbund bør tilstræbes 148. Løvenørn fremsætter i København 1723 sin Opfattelse af Preussens Politik; sendes i August til Kongen af England i Hannover; forhandler med ham, hans engelske og tyske Ministre om et Forbund 150. Følger Kongen af England til Berlin i Oktober; preussisk-engelske Forhandlinger 153. Fortsatte Forhandlinger i Görde og Hannover mellem Løvenørn og Kongen af Englands Ministre til Aarets Udgang 153. Peter I's Død, Katharina II's Tronbestigelse; den Wienske og den Hannoveranske Alliance; russiske Bestræ-

belser for at faa Preussen bort fra Vestmagterne; den danskjendtlige svensk-russiske Traktat af 22. Fbr. 1724 155. Hertugen af Gottorps Fordringer; Preussen slutter sig til Rusland og svigter den Hannoveranske Alliance 161. Den ostfrieslandske Sag 164. Løvenørn og Grev Rottembourg 165. Løvenørns økonomiske Forhold; hans Rappel bevilges fra Udgangen af 1726 166. Selskabelige Forhold i Berlin 169. Udnævnelse til Stiftamtmand i Aarhus; Kongens Betæneligheder ved at gøre ham til Overkrigssekretær; Hjemkomst til København i Dcbr. 1726; Overkrigssekretæren dør og efterfølges af D. Revenfeldt 171. Løvenørns Deltagelse i Forhandlingerne med England og Frankrig 173. Afrejse til Aarhus 177.

VI. Stiftamtmand i Aarhus.

Bolig og huslige Forhold 178. Virksomhed som Overøvrighed i Byerne og paa Landet 179. Selskabelige Forhold 189. Korrespondance 192. Forhold til Kongen og Hoffet 194.

VII. Envoyé extraordinaire i Berlin.

Danmarks ydre politiske Forhold 1730; preussisk-hannoveransk Spænding; dansk Mægling 195. Løvenørns Instrux; Ankomst til Berlin; det preussiske og det engelske Kongepars Stilling til Planen om et Dobbeltægteskab mellem deres Børn, der bekæmpes af Østerrig; Kongen af Preussens Forhold til Dronningen og Kronprinsen 196. Kongen af Preussens Resolutioner i Sagen af 10. og 12. Maj; østerrigske Intriger i London; Kongens Brutalitet mod Kronprinsen 201. Lystlejren ved Mühlheim; Kongerne af Polen og Preussens Helbredstilstand; den engelske Gesandt faar en ny Resolution i Ægteskabssagen; Kongen af Preussen mishandler sin Søn; dennes Flugtplaner; Løvenørn kender dem, advarer Prinsen og v. Katte og taler med Dronningen om dem 204. Kongen vender tilbage til Berlin; voldsomt Sammenstød med den engelske Gesandt, der rejser bort i Vrede; Kongen rejser til Sydtyskland med Kronprinsen 209. Løvenørn rejser med den preussiske Hoflæge til Frederik IV, der ligger syg paa Gottorp; indtræffer her 9. Aug.; rejser 29. Aug. tilbage med Hoflægen, der intet kan udrette; den dødssyge Konge rejser til Odense 212. Kronprinsen af Preussens Flugtforsøg, hans Arrestation og v. Kattes Fængsling; Kongens Forbitrelse mod Prinsen og hans Hjælper; hans Uvilje mod Løvenørn 213. De fremmede Magter raader forgæves Kongen til Mildhed; han modtager Løvenørn 15. Oktbr. naadigt, men køligt 216. Frederik IV dør Natten til 12. Oktober; Løvenørn hjemkaldes og rejser uden at tage Afsked. Kongen af Danmarks og Løvenørns Breve til Kongen af Preussen 218.

VIII. Overkrigssekretær, Statsmand og Godsejer.

Udnævnelse til Overkrigssekretær 6. Nvbr. 1730; Ændringer i Konsejlets Sammensætning; Udnævnelser og Afskedigelser 221. Hærens og Flaadens øverste Styrelse 222. Virksomhed som Overkrigssekretær; Bestræbelser for at fremme Ansvars- og Selvstændighedsfølelsen hos de undergivne, hvem han foregaar med sit Exempel 224. Landmilitsens Ophævelse og Genoprettelse; Drabantkorpsen; Reduktioner i Rytteriet; Oprettelse af et Husarkompagni og et Invalideregiment; Søartilleriet adskilles fra Landartilleriet 228. Indførelse af Konduitelister; Vanskeligheder ved Udfærdigelsen af dem; Regler for, hvorledes Cheferne skal føre dem; Prøver af Udtalel-

serne; Listernes Betydning og Virkning 231. Tonen i Officerskorpset 235. Avancementsforhold; Køb og Salg af Charger; Officerernes Uddannelse 236. Hærens Rekrutering; Kongen og Kronprinsen af Preussens Hvervninger i Danmark 239. Udarbejdelse og Indførelse af nye Uddannelsesreglementer; Kongens Byggelyst og Generalkirkeinspektionskollegiets Indgriben lægger Hindringer i Vejen 242. Bestræbelser for Opretholdelse af Mandstugten og for at gøre Straffene mindre barbariske 244. Forhold til den norske Hær; Forhold til de højere Officerer 246. Virksomhed som Overkrigssekretær for Flaaden. Søofficerernes Uddannelse; Arbejde med Udvikling og Vedligeholdelse af Flaadens Materiel; Uddannelse af Skibskonstruktører i Udlandet 247. Den Benstrupske Sag; Strid mellem de franske og engelske Principper for Skibsbygning; de førstes foreløbige Sejr; Grev Fr. Danneskjold-Samsøes Ansættelse i Søetatens Generalkommissariat; støttet af Kongen bekæmper han Overfabrikmester Benstrup, der arbejder efter de franske Principper; Undersøgelseskommissionen; dens Opgave er at styrte Løvenørn, der støtter Benstrup; Hærens og Flaadens Administration skilles 1735; Danneskjold overtager sidstnævnte; hans Forhold til Løvenørn; Benstrups Skæbne 249. De engelske Principper gennemføres, men maa 1740 opgives 256. Løvenørns Indsats i Udenrigspolitikken; hans Forkærlighed for Frankrig fremfor England og for Vestmagterne fremfor Kejseren og Rusland; Uenighed med Konseillet, der tilraader og gennemfører Konventioner med sidstnævnte, som England har sluttet sig til; Frankrig er uvenlig stemt mod Danmark, der alligevel indtager en velvillig Neutralitet mod det i den polske Arvefølgekrig 1733—1736; Danmark slutter Forbund med Sverig 5. Oktbr. 1734 257. Løvenørn ledsager 1733 Kongen til Norge; falske Rygter om hans Forfremmelse 262. Auxiliærkorpset i kejserlig Tjeneste; Korpsets S sammensætning og Styrke; Kommandoforhold; Afmarche til den kejserlige Hovedhær i Maj 1734; Rhinfelttoget; General Mørners Udsugelser; indre Forhold i Overkommandoen og i Korpset; Generalen hjemkaldes; hans Næstkommanderende fører i Maj 1736 Korpset tilbage til Danmark 263. Løvenørn vinder Kongen for Frankrig; men i sidste Øjeblik skifter Christian VI Politik 27. Marts 1734; Grev Stolbergs Indflydelse paa ham; Schulins Ansættelse i Tyske Kancelli og Indtrædelse i Konseillet; hans Forhold til Løvenørn; begges Bestræbelser for at sikre et godt Forhold til Sverig, der balancerer mellem Rusland og Frankrig og i 1738 slutter Forbund med sidstnævnte, der kappes med England om at vinde Danmark 267. Strid mellem Kongerne af Danmark og England om Steinhorst; Kamp ved Steinhorst mellem danske og hannoveranske Tropper 14. Decbr. 1738; danske Rustninger; Hannoveranerne rømmer Steinhorst; Striden bilægges 16. Maj 1739. 267. Dansk-engelsk Forbund 15. Marts 1739; Løvenørn forhandler efter Kongens Befaling med Frankrigs og Sverigs Gesandter; Aftale sluttes om et dansk-fransk Forbund fra 15. Marts 1742; Løvenørns Anskuelsers Sejr 275. Løvenørns Privatliv; han overtager Bregentved 1731, forøger Godset, restaurerer Slottet og udstyrer Værelserne og Kapellet; hans Bolig i København 278. Fru Ingeborgs Død 28. Jan. 1734; Frederik Løvenørns Opdragelse og Uddannelse som Søofficer; hans Indtrædelse i den franske Flaade 1735; Hjemrejse 1739; Besøg ved det preussiske Hof 280. Løvenørn forbereder sin Søns Giftermaal med en Datter af Oberst Holsten paa Langesø; Oberst Grüner staar ham bi; Frederik Løvenørn besøger Langesø paa Hjemrejsen; Brylluppet fejres 4. Nvbr. 1740. 283. Løvenørns Liv som Enkemand; hans Død og Eftermæle 287.

I
BARNDOM OG FØRSTE UNGDOM
1686—1707

Den 11. Marts 1679 mødte paa Horsens Raadstue en Mand fra Øster Hassing By, Kjær Herred i Vendsyssel, aflagde sin borgerlige Ed, betalte sine Borgerskabspenge og forpligtede sig til at „lægge en Stenbro, som hannem bliver forevist“. ¹⁾ Denne Mand, der blev Poul Vendelbo Løvenørns Fader, hed Thomas Poulsen, men antog ligesom sin Helbroder, Lauritz Poulsen, og sin Halvbroder, Poul Madsen, der udvandrede henholdsvis til Falster og til Sjælland, ²⁾ Navnet Vendelbo (Windelboe). Thomas Poulsen var Handelsmand og overtog, samtidig med at han fik Borgerskab, en Ejendom paa den nordlige Side af Søndergade. Det er sandsynligt, at han har faaet Huset ved sit Ægteskab med den 38-aarige Anna Nielsdatter; deres Bryllup fandt i hvert Fald Sted i 1679. Den 13. August det følgende Aar fødtes deres første Søn, der efter Morfaderen fik Navnet Niels. ³⁾ I knap 6 Aar boede Parret paa Søndergade; den 10. Februar 1685 overtog „ærlig, agt- og velfornemme Mand Thomas Poulsen, Borger og Handelsmand her udi Byen“, den Købmand Peder Jørgensen Flensborg tilhørende Gaard i Hospitalsgaden, som han, hans Enke og dennes 2. Mand besad i en lang Aarrække. Det var en Byttheandel, og, da den nye Ejendom var betydelig større end den gamle, maatte Thomas Poulsen yderligere betale en Sum Penge, hvorfor han optog en Prioritet paa 200 Daler ⁴⁾ i sin Gaard.

1) A. Tuxens Afhdl. i Personalhist. Tidsskr. 7. I S. 19—29, er Hovedkilden til, hvad der nedenfor meddeles om Løvenørns Barndomshjem og Forældre.

2) Om dem se C. E. A. Schøllers Afhdlg. Pers. Tids. 7. II S. 325 ff.

3) Om ham se E. A. Thomles Afhdlg. Pers. Tids. 7. I S. 300 f og A. Tuxens 8. II S. 106 f.

4) Daleren, Sletdaleren eller Kronen inddeltes i 4 Mark; den brugtes i daglig Handel og Vandel, medens Rigsdaleren, der inddeltes i 6 Mark, nærmest kun var en Regningsenhed. Markens Værdi i Kronemønt var henved 65 Øre; men Købe-
evnen var rigtignok mange Gange større.

Denne, der ligesom Hospitalet og dets Kirke laa paa Gadens vestlige Side, bestod af et Beboelseshus med Kælder, Stueetage, Loft, Kvist og Port, et Udhus med Bryggers og Stald, Gaardsrum med Brønd og Have. Grunden strakte sig Vest paa „til Byens Mosejord og Engslet“, altsaa til det Terræn, hvor Levysgade nu ligger. Nede ved Aaen laa der en ny „Bod“ med lidt Havejord, som ogsaa tilhørte Thomas Poulsen. Horsens, der ved Aarhundredets Begyndelse havde været en blomstrende By, var bleven haardt medtaget i Christian IV's og Frederik III's Krige. I 1627 havde den i alt 123 Gaarde, 158 Huse og 302 Boder; men i 1682 var Tallene gaaet ned til 87, 72 og 279. I 1685 var der altsaa ikke ret mange, der ejede baade Gaard og Bod i Staden. Allerede i 1582 havde Frederik II befalet, at „aldeles ingen Straatage skal tilstedes at være udi vor Købstad Horsens“, men endnu 100 Aar efter sad mange Borgere dette Forbud overhørig, først 1730 lykkedes det Thomas Poulsens yngste Søn at faa Bugt med Borgernes sejge, passive Modstand.¹⁾ Med sine mange forfaldne Bygninger, øde Huse og ubebyggede Tomter frembød Horsens i den sidste Del af det 17. Aarhundrede et trøstesløst Skue.

Et Aars Tid efter Indflytningen i Hospitalsgaarden, som Ejendommen stundom kaldtes, nemlig den 5. April 1686, fødte Anna Nielsdatter sin 2. og sidste Søn, der 4 Dage senere blev døbt i St. Ibs Kirke af Magister Peder Rasmussen Rytter,²⁾ der med sære, vanskelig læselige Hieroglyfer i Kirkebogen har præntet: Thomas Povelsons Povel. En anden Haand har i Margen tilføjet: Poffel Thomas i Hospitalsgade. Navnet Vendelbo er saaledes ikke anført i Kirkebogen, men baade Niels og Poul førte det ligesom Faderen og Farbrødrene og skrev sig med det, da de blev store nok dertil.

Thomas Vendelbo var ingen Storborger, men levede ingenlunde i særlig smaa Kaar. Han holdt baade Køer og Svin; hans Hustru havde nok at stille med i Køkken, Bryggers og Kælder, og Sønerne voxede op i et efter den Tids Forhold godt Hjem. De 5 Værelser var udstyrede med solide, om end tarvelige Møbler; Bordene var belagte med Tæpper og Duge, Stole og Bænke med Hynder; Sengene bugnede af Dyner og Puder og var forsynede med Himmel og Spærlagen, Hør- og Blaargarnslagner. Flere Stuer havde Kakkellovne; paa Væggene hang talrige kolorerede Billeder, og i Vinduerne stod Blomster i smukke Urtepotter af Tin. Ved festlige Lejligheder,

¹⁾ H. Knudsen: Fra Holbergtidens Horsens. Aarhus 1921. S. 4.

²⁾ Fader til den navnkundige studiosus perpetuus Poul Pedersen Rytter.

f. Ex. ved Pouls Daab, kom den fine Drejelsdug, Sølvbægerne og Sølvskeerne paa Bordet, og de blankskurede Tintallerkener, Fade og Kander fyldtes med det bedste, Anna Nielsdatters Køkken og Kælder formaaede. Blandt Fadderne var Byskriver Andreas Hansen Flensborg, som senere blev Raadmand, Karen Espensdatter, gift med Raadmand, senere Borgmester Steffen Rasmussen Hofgaard, samt adskillige andre Mænd og Kvinder, der som Thomas Vendelbos øvrige Omgang hørte til de mindre Købmænds, Haandværkstmestrenes og Lærernes Kreds. Selv var han ikke nogen helt ukultiveret Mand; han skrev en smuk, tydelig Haand, bogstaverede mere konsekvent, end man ellers gjorde i de Tider, og besad adskillige, mest religiøse Bøger. Baade han og hans Hustru havde mange gode Klæder i Kister og Skabe, baade sorte og kulørte, Klædes- og Vadmel's Kjortler, Veste og Benklæder, Kjoler, Trøjer og Skørter, og de var velforsynede med Undertøj. Han ejede ikke mindre end 12 Dusin Sølvknapper, store og smaa, og hun besad Maarskinds Muffe, Silkehue og Handsker. Hvad Thomas Vendelbos Handel har indbragt, vides ikke, Horsens Kæmnerregnskaber er yderst mangelfulde; men han betalte 3 Mark i Præstepenge, naar den største Skatteyder gav 1 Rdlr. 4 Mark og 8 Skill., den mindste 4 Skill. I 1682 blev han af Magistraten beskikket til Bedemand ved Begravelser og i 1687 til lige ved Bryllupper og Trolovelser; hans Bestalling blev konfirmeret af Kongen. Ikke længe efter fik han den ret indbringende Stilling som Auktionsmester; men desværre for ham blev Auktionsvæsenet ved Forordning af 4. Marts 1690 henlagt under By-, Herreds- og Birkefogderne.

Rigdom erhvervede Thomas Vendelbo sig ikke; men, da han den 31. Juli 1693 lukkede sine Øjne, var hans Aktiver dog noget større end Passiverne. Han kom rigtig pænt i Jorden paa „Kirkegaardens middelste Plads“; i Kirken brændte Lysene, og alle Klokkerne ringede. Begravelsen kostede kun 18 Daler, men der er næppe betalt Bedemandssalær. Boet blev behandlet af Borgmester Jørgen Blimester, Raadmand Urban Jacobsen og Byfoged Mikkel Thrige. Det hele blev vurderet til 953 Daler 1 Mark 9 Skill., vistnok meget lavt, da 2 Køer og 4 Svin var ansatte til en samlet Værdi af 15 Daler 2 Mark, det vil sige 10 Rdlr. 2 Mark. Gælden, indbefattet Prioriteten, beløb sig til 660 Daler. Enken fik saaledes 146 Daler, de to Sønner hver 73. Mourids Rasmussen, Borger i Horsens, blev deres Formyndere; Farbrødrene, der begge blev velhavende og betænkte Bro-

dersønnerne godt, boede jo paa den anden Side Bælt. Drengenes Arvepart skulde forblive ved Gaarden, og Moderen forpligtede sig til at holde dem med Kost og Klæder til deres 16. Aar samt uden deres Arvs Forringelse holde dem til „Skole, Ære og Lære“.

Saa blev Hjemmet da ikke opløst; Moderen blev boende i Gaarden med sine Sønner og beholdt Møbler og øvrige Løsøre, skønt en Del deraf var udlagt til Kreditorerne; en af dem, forhenværende Komsumptionsbetjent Stephen Jacobsen, bejlede til den 53-aarige Enke, og den 15. August 1694 stod deres Bryllup i St. Ibs. Kirke; det var en brav og stræbsom Mand, der blev Drengene en god Stedfader. Han drev Købmandskab og Skibsfart, ejede Halvparten af „Hjorten“, en Skude paa 11 Læster, og blev Interessent i Konsumptionskompagniet. Velstanden voxede jævnt, Prioriteten blev betalt, og Pouls Mødrenearv blev halvanden Gang saa stor som den fædrene.

Medens Niels tidlig kom til Norge, hvor han blev ansat ved Fossum Jærnværk, og hvor han den 19. Maj 1704 ægtede Dorothea Maria Madsdatter „fra Hytten“, gennemgik Poul Latinskolen, hvorfra han 1705 blev Student, 19 Aar gammel. Om hans Skoletid vides ikke ret meget; Rektor var Ezechiel Henriksen Pontoppidan, og Undervisningen har utvivlsomt været den samme som ved Landets øvrige Latinskoler. Poul skal have været en flink og opvakt Discipel, hvem det var Lærerne en Fornøjelse at have med at gøre paa Grund af hans Tjenstagtighed og sjældne Naturgaver;¹⁾ han lærte en hel Del Latin og holdt hele Livet igennem meget af at citere Klassikerne, navnlig Vergil. En Spilopmager har han dog vel nok været; der fortælles, at Præsten i Lundum og Hansted, Hr. Peder Frandsen Toxverd, hos hvem han undertiden fungerede som Løbedegn, kategorisk erklærede, at af ham blev der aldrig noget. Af hans Skolekammerater kendes den senere Præst Anders Christensen Vinding, hvis Farbroder, Anders Andersen Vinding, var bleven Magister Rytters Efterfølger; denne Slægt synes ikke at have nogen Forbindelse med Professor Poul Vinding. Af Poul Vendelbos Klassekammerater har ingen særlig udmærket sig; i 1705 blev der fra Horsens kun demitteret i alt 4 Studenter, alle af jævn Byrd.²⁾

Den 25. Juni 1705 blev Paulus Thomæ Horsenius indskrevet ved Københavns Universitet. Som de fleste andre Studenter valgte han

1) T. de Hofman: Hist. Efterretn. o. s. v. B. III S. 211.

2) Naar Chr. Brasch i „Gamle Ejere af Bregentved“ S. 473 taler om „et Par formuende, adelige Skolekammerater, der var bleven Studenter med ham fra Horsens“, er det ganske hen i Vejret.

Teologien til Brødstudium; „mod 100 Theologi findes næppe een Medicus eller Jurist“, siger Holberg.¹⁾ De studerende ved Københavns Universitet levede i Reglen under elendige økonomiske Forhold; Kommunitets- og Regensalumnerne havde dog Kost og Bolig, et Par andre Kollegier ydede ogsaa nogen Understøttelse; men for at blive delagtig i dem maatte man være Teolog. Præstegaarden var Maalet; men Vejen dertil var trang og lang; ved „submis“ Optræden maatte man skaffe sig Protektion, og til Løftet om „et Stykke Brød“ var der i Reglen knyttet haarde Betingelser; man maatte besørge Embedet for dettes Indehaver eller forsørge ham til hans Død, eller, hvis Formanden var død, maatte man ægte hans Enke, hans Datter eller Patronens Frille; om Kærlighed spurgte man ikke. „Kirkenøglen under Tiden hænger ved et Tøselaar“, synger Smædedigteren Jacob Worm. Poul Vendelbos Navn er ikke funden blandt Alumnernes; men han har heller ikke hørt til de allerfattigste; han havde jo en lille Fædrearv, og hans Stedfader forstrakte ham i 1706 med ialt 122 Rdlr.²⁾ hvad der dengang var mange Penge. Nogen god Økonom var han imidlertid aldrig, og det kan gerne være, at han har maattet dele Kammer og Klæder med den lidt ældre teologiske Kandidat Thomas v. Westen, der under kummerlige Kaar studerede semitiske Sprog i København; Venner var de i alle Tilfælde³⁾; men det kan jo ogsaa gerne være, at Kammeret og Kjolen var Pouls.

Med Teologien gik det vist temmelig smaat; der siges, at Poul fik Attestats, skønt nogen Hjemmel herfor ikke er funden; sikkert er det imidlertid, at han har staaet paa Prædikestolen, om end kun en eneste Gang. Han har selv fortalt Grev Plélo, der fra 1729—1734 var fransk Gesandt i København, at han gik i Staa lige i Begyndelsen af sin Prædiken, „effet d'une timidité qu'on (!) ne se douterait pas aujourd'hui“.⁴⁾ Men hvor var det, han prædikede? I Carl Deichmans ondsindede og højst upaalidelige Optegnelser om Løvenørn⁵⁾ hedder det, at, da han besøgte sin Broder, som var By-skriver i Skien, prædikede han, „men, som et Fruentimmer, han havde Godhed for, var i Kirken for at høre ham, gik han fra sin Præken, da han saa hende, listede sig ned fra Prækestolen, og fra den Tid forlofte ikke mere at komme paa dette Sted.“ Den 22.

1) Danm. og Norges Beskr. S. 184.

2) Horsens Skifteprot. 29/7 1709.

3) Hammond: Den Nord. Missions Hist. etc. Kbhvn. 1787. S. 44.

4) Plélos Depeche 7/11 1730 (frsk. Udenrigsm. Ark. E. Holms Excerpter paa Univers. Bibl.).

5) Meddel. fra det nsk. Rigsark. B. I S. 24.

Søndag efter Trinitatis, der i 1706 faldt paa den 31. Oktober, fik Niels Vendelbo, der dengang rigtignok ikke var Byskriver, og som heller ikke endnu boede i Skien, en Søn døbt i Gjerpen Kirke; han blev kaldet Thomas efter sin Farfader, og blandt Fadderne nævnes Poul Vendelbo.¹⁾ Dette kunde jo tyde paa, at Deichman ikke denne Gang farer med ren Sladder; men den 29. Oktober og 25. December har den unge Poul udstedt to Gældsbeviser til Stedfaderen, og de er begge daterede Nykøbing Falster.²⁾ Den Poul Vendelbo, der stod Fadder til den lille Thomas, maa have været Niels Vendelbos Farbroder, Poul Madsen Vendelbo, der Aaret forud havde været Vidne ved hans ældste Datters Daab.³⁾ I Nykøbing F. boede den anden Farbroder Laurs (Lauritz) Poulsen Vendelbo, Købmand og forhenværende Raadmand, gift med Anna Bergeshagen, hvis 4. Mand han var. Han var særdeles vel situeret, var 1715 den højst beskattede i Byen og betænkte ved sin Død 1719 begge sine Brodersønner; selv var han barnløs; men hans Enke, der ved sin Død 1729 var 80 Aar gammel, skal have haft over 150 Børn, Børnebørn og Børnebørnsbørn.⁴⁾ Hos sin velhavende Farbroder har Poul Vendelbo nok søgt Hvile efter det første Studenteraars Anstrængelser, der nok har gjort det af med hans lille Kapital og mere til.

I 1707 forlod Poul Vendelbo definitivt Studeringerne. Aaret forud var den norskfødte, russiske Oberst og Regimentschef, Niels Lange, kommen til København med Breve fra Czaren til Kongen og med den særlige Opgave at formaa en dygtig dansk General til at træde i russisk Tjeneste.⁵⁾ Dette lykkedes ikke; men han antog adskillige Danske og Normænd, som enten var eller ønskede at blive Officerer. Den første, han hvervede, hørte imidlertid ikke til nogen af disse Kategorier; det var nemlig den omtalte Thomas v. Westen, der 2. Januar 1707 blev antaget som Professor lingvarum et eloquentiæ i Moskwa, hvorhen han skulde begive sig 1708 efter at have tilbragt det foregaaende Aar i Niels Langes Tjeneste. Han kom dog aldrig til Rusland.⁶⁾

1) Pers. Tidsskr. 7, I S. 300.

2) Horsens Skifteprot. 29/7 1709.

3) A. Tuxens Afhdlg. Pers. Tidsskr. 8. II S. 107.

4) Pers. Tidsskr. 7. II S. 325 f.

5) Om Lange og hans Sendelse se A. Tuxens Afhdlg. i Hist. Tidsskr. 9. II S. 307—336, der ogsaa er Hovedkilden for den følgende Fremstilling af P. V.s Tjeneste hos Czaren.

6) Dsk. Biogr. Lex. B. XVIII S. 439.

Det er meget sandsynligt, at Poul Vendelbo efter Hjemkomsten fra Falster af Vennen er bleven bragt i Forbindelse med Obersten, og at han med Glæde har fulgt dennes Opfordring til at tjene Czaren; Prædikestolen syntes jo, efter hvad der var passeret, ikke at have været den Valplads, hvor han skulde vinde sine Sejre. Den første Del af Aaret er vel gaaet med Forberedelser til Rejsen; Poul har sikkert lært noget Tysk, som han snart efter skrev med Færdighed; Fransk tilegnede han sig først nogle Aar senere. Dernæst gjaldt det om at faa nogle Penge til de af Rejsen foranledigede Udgifter; selvfølgelig skulde han have haft Haandpenge; men Lange havde forvaltet de medbragte Rubler temmelig daarligt; han havde hvervet for mange æventyrlystne unge Mænd og havde sagtens ogsaa levet for flot i København; faktisk er det, at han i September 1707 havde forbrugt de medbragte Midler foruden 6000 Rubler, Czaren havde sendt ham som Rejsepenge til de antagne Folk; desuden havde han paadraget sig en betydelig Gæld, saa han maatte ansøge Kongen om Moratorium for sine paatrængende Kreditorer. Under disse Omstændigheder er det tvivlsomt, om Obersten har kunnet give Vendelbo Rejsepenge; ved Ankomsten til Rusland fik de „nyengagerede“ Officerer 3 Maaneders Gage til Dækning af Rejseudgifterne; men de Penge kom først senere. Alle kender gennem Carl Plougs smukke Digt det romantiske Sagn om den unge Professordatter, der kysede den fattige Student for Øjnene af to unge Rigmænd, som derefter gav ham „Rejsepending“; men denne Version er lige saa uhistorisk som Carl Deichmans Beretning, „at da Løvenørn opholdt sig hos en vis Mand i Jylland, savnede denne en Sum Penge; Løvenørn blev usynlig, gik til Rusland, og, efter at han var kommen nogenledes i Stand, remitterede han forbemeldte Mand sine Penge, som blev forundret, da han ikke formodede, enten at han paa den Maade var bleven af med sine Penge, mindre tænkte at faa dem igen“. Heldigvis kan man oplyse, at Løvenørn har faaet Rejsepenge paa en ærlig, om end meget prosaisk Maade. I Boet efter hans Moder, der døde 23. Maj 1708, opføres blandt „tilstaaende Gæld“ først de Summer, Poul Vendelbo tidligere havde modtaget, og dernæst 180 Rdlr., „oppebaaret efter Missive, dat. Hafnia den 11. Juni 1707 af bemeldte hans Stiffader“,¹⁾ som altsaa meget godt vidste, hvor Pengene var bleven af. I alt skyldte Poul Vendelbo saaledes Stephen Jacobsen 302 Rdlr.; heri fragik 111 Rdlr. 1 Mark 8³/₄ Skill.,

1) Horsens Skifteprot. anf. St.

der tilkom ham som Mødrenearv. Ved Stedfaderens Død 1728 var hele Gælden betalt.¹⁾

Blandt de Danske, der sammen med Poul Vendelbo drog til Rusland, var Ritmester Herman Kruse, en meget dygtig Officer, der snart fik Regiment, Poul Christian Rye, Oldefader til Helten fra 1848—1849, Olaf Rye, og en Student P. Helt. Sidst paa Sommeren 1707 afrejste de til Søs fra København, og i Oktober indtraadte de i den russiske Hær.²⁾ Da den russiske Adel ikke sværmede for Krigstjenesten, og en Middelstand ikke fandtes, kunde man ikke undvære de fremmede Officerer; de indfødte var efter den danske Gesandt, Just Juels, Udtalelser Bønder uden Dannelse og Kundskaber. De unge Danske havde saaledes Udsigt til at komme frem; de havde ogsaa den Fordel ikke at være Tyskere, hvem Russerne særlig saa skævt til.

1) Horsens Skifteprot. 26/8 1729.

2) Hist. Tidsskr. anf. Bind S. 313 ff.

II
I RUSSISK TJENESTE
1707—1712

Kort efter sin Ankomst blev Poul Vendelbo forestillet for Czarens almægtige Yndling, Fyrst Alexander Danilowitsch Menschikoff, der fandt saa stort Behag i den smukke, livlige og begavede unge Dansker, at han bad ham være Hovmester for hans Børn;¹⁾ det var jo ikke Meningen med Rejsen til Rusland; men det lader til, at Poul Vendelbo har indset, at en nærmere personlig Forbindelse med Fyrsten kunde blive af stor Betydning for ham, og at han har fulgt Opfordringen. Opholdet i Fyrstens Hus kan dog kun have været ganske kort, for inden Udløbet af 1707 ansatte Menschikoff ham paa hans indtrængende Anmodning som Løjtnant ved et Infanteriregiment, hvor Rye allerede havde staaet en Maaned. „Men som vi begge fornam“, siger Rye, „at der ikke var stor Avantage ved Infanteriet . . . og Czaren befalede Fyrst Menschikoff som sin Favorit paa sine Vegne at føre Hofstat . . . saa søgte vi begge at blive hos ham.“²⁾ Generalerne havde Ret til at udnævne Officerer ved den dem underlagte Del af Hæren indtil Oberstløjtnanter inklusive,³⁾ og Fyrsten ansatte de to unge Danske som Løjtnanter ved sin Liveskadron; da hans Livregiment traadte i Stedet for Hestgarde, fik de herved Kaptajns Rang.

I Aaret 1707 stod den svenske Hær endnu Vest for Weichsel, som Carl XII først overskred 30. December svensk Stil (9. Januar 1708 ny Stil). Russerne kunde i nogenlunde Ro arbejde paa Hærens Udvikling, og Poul Vendelbo fik Tid til at gennemføre Forvandlingen fra dansk Student til russisk Officer. I Modsætning til de fleste andre Udlændinge lagde han sig efter Landets Sprog med saa godt Resultat, at han endnu i 1712 i Danmark, uden noget Hjælpemiddel

1) E. Pontoppidan: *Vestigia Danorum extra Daniam*. B. III S. 485.

2) Ob. Rye til Kom.kapt. Fr. Løvenørn 1740 (Klevenfeldts Saml.).

3) Just Juels *Dagbogsoptegn.* v. G. L. Grove, Kbhvn. 1893 Side 81.

kunde oversætte et russisk Brev, hvori der tilmed fandtes „mange gamle moskovitiske Ord.“¹⁾ At han søgte at tilegne sig de nødvendige faglige Færdigheder, er en Selvfølge; han blev snart en habil Rytter. Et Aar efter sin Ankomst kom han for første Gang i Slag. Den svenske General Adam Ludvig Lewenhaupt skulde i Efteraaret 1708 med sit Korps fra Kurland begive sig til Hovedhæren; men han medførte et meget stort Træn, og Marchen ad de elendige Veje gik saa langsomt, at Kong Carl blev ked af at vente paa ham og gik til Ukraine. Med et flyvende Korps, bestaaende af Dragoner og beredent Fodfolk, søgte Menschikoff at kaste sig mellem de to svenske Hære for at afskære Lewenhaupt; det lykkedes ikke, og det Angreb, som Russerne den 9. Oktober (ny Stil) rettede mod hans Tropper, der holdt Hvil ved Ljesnaja paa den nordlige Bred af Floden Ljesjanka, blev afvist. De var dog lige ved at bemægtige sig den Bro over Floden, som Svenskerne under deres fortsatte Marche nødvendigvis maatte passere. Da de efter Kampen satte sig i Bevægelse, angreb Russerne den uheldigt sammensatte Marchekolonne med saadant Held, at Lewenhaupt mistede Halvdelen af sin Styrke, hele sit Artilleri og alt sit Træn; den Forstærkning, han langt om længe tilførte Kongen, var saaledes af tvivlsom Værd.²⁾ I Slaget kæmpede Vendelbo og Rye under Czarens og Menschikoffs Øjne, førstnævnte fik Hesten skudt under sig, og begge blev let saarede.³⁾ Det fortælles — dog ikke i nogen Førstehaands Kilde — at Vendelbo under Kampen med en Haandfuld Folk bemægtigede sig en Bro og holdt den mod alle Modangreb, indtil det lykkedes at stikke den i Brand og gøre den ubrugelig for Svenskerne. Som ovenfor omtalt, var det ikke lykkedes Russerne under selve Kampen at tage Broen; men det er jo muligt, at de under Svenskernes Bortmarche har faaet den ødelagt og derved afskaaret Lewenhaupts Artilleri og Træn, der mod alle Regler var i Kolonnens Kø. Der foreligger saaledes maaske et faktisk Grundlag for Pontoppidans Beretning om den Bedrift, der er fremstillet paa nogle Portrætter af Løvenørn.

I den nærmeste Tid efter Slaget blev Vendelbo anvendt „paa

1) Løvenørn til Ditol. Vibe 5/8 1712 (Løvenørns Koncepter).

2) Den svsk. Genst.: Karl XII på slagfältet. Stkhlm. 1919. B. II S. 508 ff.

3) Ryes anf. Brev; Jacob Kaalunds utrykte Biogr. af Løvenørn, nedskr. 1740 (Klevenfeldts Saml.). Forfatteren af det meget kortfattede Manuskript var Godsejer og Krigskommissar og havde været militær Embedsmand og Officer. I Løvenørns senere Aar havde han været i nær tjenstlig Forbindelse med ham.

forskellige Kommanderinger“, som dog ikke nærmere angives; flittig og ærgerrig, som han var, har han utvivlsomt arbejdet paa sin Uddannelse og bestræbt sig for at sætte sig endnu fastere i Menschikoffs Gunst. Siden 1704 var Jørgen Grund dansk Gesandt i Rusland; det var en dygtig Mand, der erhvervede sig grundigt Kendskab til russiske Forhold; Vendelbo har sikkert kendt ham; det fremgaar tydeligt nok af adskillige af hans Breve fra et lidt senere Tidsrum; men Gesandten omtaler ham aldrig i sine Depecher, der gaar til Begyndelsen af 1710; end ikke hans Deltagelse i Slaget ved Poltava og de derpaa følgende Begivenheder nævnes med et Ord, og dog havde han her udmærket sig i høj Grad. I det afgørende Slag, som fandt Sted 8. Juli (ny Tid)¹⁾, deltog Menschikoffs Livregiment, som var med, hvor det gik varmest til; de fleste af dets Officerer blev dræbte eller saarede, Vendelbo fik to Heste skudte under sig; men han „førte med største Berømmelse og Bravour Folkene an mod Fjenden, som han bragte udi Konfusion og dennem repousserede.“²⁾ Fyrsten, der havde lagt Mærke til den dygtige unge Danskers Mod og Utrættelighed, udnævnte ham umiddelbart efter Slaget til Major og tog ham til Generaladjutant.³⁾ Han kom strax i Virksomhed. Da Nederlaget var bleven uafvendeligt, havde den haardt saarede svenske Konge med en lille Skare over Dnjeper begivet sig til Tyrkiet. Hovedmassen af den slagne, men ikke opløste Hær var bleven staaende ved Perevolotjna, ikke langt fra det Sted, hvor Vorskla, der flyder forbi Poltava, forener sig med den store Flod. Kommandoen førtes af General Lewenhaupt; Kongen, der aldrig gav skriftlige Befalinger, havde kun givet ham og Generalmajor Creutz mundtlige Direktiver, som paa Grund af hans Tilstand næppe var alt for klare. Stillingen var vanskelig, men ikke fortvivlet; det svenske Rytteri var endnu i ret god Stand, vistnok bedre end det russiske; Fodfolket var nok mere medtaget, men en Del af det var gjort beredent paa Trosheste; ved Kischenka ikke langt fra Perevolotjna kunde man gaa over til Vorsklas venstre Bred og fortsætte Marchen ind i de venligsindede Tatarers Land. Det var ogsaa Kongens Mening, og han havde sat Hæren Stævne ved Otjakov ved Sortehavet, hvortil han selv vilde begive sig. Den 11. Juli om Morgenen, ikke længe efter at Kong Carl var

1) Indgaaende skildret i det nævnte svsk. Genst. Værk. B. III S. 645—879.

2) Kaalund.

3) De sædvanlige Fremstillinger af Løvenørns Forfremmelser er urigtige.

gaaet over Dnjeper, viste en russisk, af Dragoner og beredent Fodfolk sammensat Styrke sig paa Flodens nordlige Bred; den stod under Menschikoffs Befaling, havde noget Artilleri med, men var i øvrigt Svenskerne underlegen, og dog forsøgte disse ikke at optage Kampen. Lewenhaupt, der mente, at hans Hær var udmattet og demoraliseret, indlod sig paa Forhandlinger med Fjenden. Om det er ham selv eller Menschikoff, der har taget Initiativet, lader sig næppe afgøre; de samtidige Vidnesbyrd staar ret skarpt mod hinanden.¹⁾ I den her foreliggende Forbindelse er dette imidlertid ret ligegyldigt; det afgørende er, at der blev indledet Underhandlinger, og at de paa russisk Side blev førte af Menschikoffs nye Generaladjutant. Selv har Vendelbo ikke efterladt nogen Fremstilling af sin Fremgangsmaade. Vennen Rye og den danske Gesandt er ogsaa tavse; men hans senere Krigs- og Landkommissær Jacob Kaalund, der godt kan have støttet sig paa Udtalelser af Løvenørn, fortæller, at han, der af Menschikoff havde Ordre til at give Lewenhaupt 24 Timers Betænkningstid, af sig selv gjorde „Propositionen saaledes, at de Svenske havde saa strax stante pede at resolve at give dennem fangne, eller at de maatte vente, at de, lige som de stode, foruden nogen Pardon alle paa Stedet strax blev massakrerede“; det var hans Agt, hvis denne Salve ikke gjorde den tilsigtede Virkning, at fortsætte Forhandlingerne; han havde jo et Døgn at løbe paa. „Men som de Svenske havde tabt Hovedbataillen, var Frygten hos dennem for stor, hvorfor de strax resolverede til som Fanger deres Gevær at nedlægge“. Denne Fremstilling er sikkert i Hovedtrækkene korrekt. Fremgangsmaaden er ganske karakteristisk for den raske unge Officer, der baade kunde slaas og forhandle. Der er ingen Anledning til at gaa ind paa Enkelthederne ved denne, for Svenskerne saa sørgelige Kapitulation; den stolte karolinske Hær maatte gaa i russisk Fangenskab; ikke faa Officerer lykkedes det i Løbet af Krigen at slippe bort, ogsaa adskillige Soldater kom hjem; men de fleste maatte blive 11—12 Aar i Fangenskab, og mange lagde deres Ben i det fremmede Land. I Løvenørns private Arkiv ligger der en Fortegnelse over Fangerne fra Perevolotjna, som han angiver til 660 Officerer af alle Grader, 10680 Ryttere og Dragoner, 5049 Infanterister og 535 Artillerister, ialt 16264 Menige; de øvrige kendte Angivelser varierer mellem lidt over 15000 og lidt over

1) Om Episoden ved Perevolotjna se A. Stille: Carl XII's fälttogsplaner 1707—1709. Lund 1908. S. 199—244.

16,000 Md. Af Trofæer fik Russerne 32 Kanoner og 149 Faner og Estandarter. Den svenske Gesandt i København, Palmstierna, udtalte ved Løvenørns Død i Aaret 1740, at der endnu i Sverig levede Folk, der taknemligt mindedes den smukke Maade, hvorpaa den unge danskfødte Officer var kommen de fangne Officerer og Soldater til Hjælp. Vist er det, at han senere fik Lejlighed til at vise, at han ønskede, at der skulde herske et godt Forhold mellem Danmark og Sverig; da han fik politisk Indflydelse, virkede han med stor Iver herfor.

Om sin egen Virksomhed i Felttogene i Polen og Rusland har Løvenørn aldrig udtalt sig skriftligt. Da han i 1732 læste Voltaires Charles Douze, udtalte han, at „som Øjenvidne til det, som dengang skete, kunde jeg, hvis jeg blot havde Tid, vise Forfatteren en Mængde Fejl, hvortil de Kilder, han stoler saa meget paa, har forledet ham . . . der findes en Mængde Anakronismer.“¹⁾

I Begyndelsen af Aaret 1710 nævnes Major Vendelbo for første Gang i den danske Gesandts Indberetninger. Kommandør Just Juel var i April 1709 gaaet ind paa at afløse Envoyé Grund; han rejste midt i Juni, men kom først til Moskwa den 29. December; den 3. Februar 1710 fik Grund Afskedsaudiens. Juel kom hurtigt i Forbindelse med Vendelbo, og i en Indberetning af 6. Marts skriver han til Gehejmraad Christian Sehested, der var Oversekretær i Tyske Kancelli (Udenrigsminister): „Il y a icy un certain homme de notre païs qui s'appelle Wendelboe qui est auprès du Prince Menzikoff comme général adjoutant et major;“ denne unge Mand har bedt ham lægge et godt Ord ind for ham hos Kongen af Danmark og anmode denne om at adle ham, da han derved kunde gøre sin Lykke. Juel fandt, at han var un très honnête et joli garçon, der ved Lejlighed kunde blive sit Fædreland til Nytte; han vilde imødekomme ham, men vilde gerne høre Sehesteds Mening, inden han indsendte sin Indstilling. Dette fandt Sted et halvt Aar senere; men da var der ogsaa kommet en passende Lejlighed.

I det skaanske Felttog 1709—1710 havde den danske Hær lidt meget store Tab; da Czaren meget ønskede, at den snart blev i Stand til paa ny at gaa angrebsvis til Værks, lovede han at forstærke den med et Hjælpekorps; i Slutningen af Sommeren samledes dette ved Danzig, medens en Transportflaade blev organiseret i København. Den 6. September 1710 kom en af Frederik IV's Generaladjutanter,

¹⁾ Koncept til dansk Legationssekr. i Paris Lersner 1732 (Løvenørns Privatark.).

Oberstløjtnant Bendix Meyer, til St. Petersburg for at forhandle om Hjælpekorpset og overbringe Menschikoff Elefantordenens Insignier. Paa Juels Anmodning gik Fyrsten ind paa at ansætte sin Generaladjutant, Poul Vendelbo, der nu blev Oberstløjtnant, i Korpsets Stab, „og som han er meget vel i Menschikoffs Kredit, og mange Ting ankommer paa de Rapporter, han gør Menschikoff, saa kan, naar hannem sker en Douceur — som med at nobilitere ham — saasom han har Ambition, adskilligt godt udrettes.“¹⁾

Omkring ved den 13. Oktober kom Vendelbo til Danzig sammen med Oberstløjtnant Meyer. I sin Dokumenttaske havde han Ordre til Korpschefen og Breve til Kongen af Danmark fra Czaren og fra Fyrsten, der takkede for det blaa Baand. Det var Generalløjtnant Fr. Hartvig Nostitz, Ludvig Holbergs gamle Elev, der skulde føre Hjælpetropperne; han havde forhen i lange Tider tjent i den norske Hær. I Danzig opholdt sig dengang det polske Hof, og Vendelbo kom i Forbindelse med Baron Bertram Schack, som var dansk Gesandt hos Kong August II.; baade han og Oberstløjtnant Meyer udtaler sig i deres Depecher til Kongen af Danmark i de varmeste Udtryk om den danskfødte russiske Officer, hvis fremragende Dygtighed og utrættelige Iver for „le service de Votre Majesté“ de ikke noksom kan prise. Tropperne skulde overføres til Sjælland paa danske Skibe, og i Danzigs Havn laa der da ogsaa den 27. September 27 Transportfartøjer; men samme Dag kom der en dansk Fregat og førte dem hjem. Da Vendelbo kom til Danzig, modtog han imidlertid et Brev fra Gehejmeraad Sehested, der meddelte, at Skibene snart vilde komme tilbage igen, og saa skulde Transporten gaa for sig. Men den 4. Oktober forefaldt den bekendte Træfning paa Køge Bugt, og 2 Dage senere blev Konvojen fra Danzig splittet og til Dels ødelagt af Svenskerne; den 18. Oktober fik Oberstløjtnant Meyer fra Overkrigssekretæren (Krigsministeren) Meddelelse om, at Overskibningen var opgivet for i Aar. Der skulde hengaa 6 Aar, inden Russerne kom til Sjælland; det blev Vendelbo, der kom til at lede Transporten af Korpset, der nu var svulmet op til en hel Armé.

Nu havde Vendelbo kun sin sekundære Opgave som Czarens Kurér tilbage; men den var ikke let at løse. Søvejen var spærret af svenske Krydsere og Kapere, og Landvejen var lang og besværlig; for Rejsende fra Danzig var den tilmed spærret, da den preussiske Regering af Frygt for Pesten ikke vilde tillade dem at passere. Ven-

¹⁾ Juels Relation 17/9 10.

delbo var dog ikke raadvild; Meyer havde forgæves søgt at opnaa et Rejsepas gennem den danske Legationssekretær i Berlin, Christian Reenberg; men hans Rejsefælle henvendte sig til den mere indflydelsesrige russiske Gesandt v. d. Lith, og ved hans Hjælp fik de to Officerer endelig midt i November Lov til at rejse gennem Preussen; kun maatte de ikke berøre Berlin. Ved den hannoveranske Grænse blev de paa ny stoppede; men v. d. Lith hjalp dem igen, og den 17. December kom Vendelbo efter godt 3 Aars Fraværelse atter til København.¹⁾

I Breve og Rapporter til v. d. Lith, Menschikoff og andre Forbindelser i Rusland har Løvenørn udførlig skildret sine Oplevelser paa sin første Rejse til Danmark.²⁾ Utvivlsomt har han ogsaa tidligere skrevet til Slægt og Venner i Danmark; men disse Breve kendes ikke; først fra Oktober 1710 begyndte han at opbevare Koncepterne til sine Privatbreve, og en stor Mængde af dem findes endnu.³⁾ Mange af disse Kladder er nedkradsede paa den første den bedste Lap Papir, han kunde faa fat paa, andre er sirligt nedskrevne af en Sekretær paa pænt Papir; et stort Antal Breve har han egenhændigt indført i Kopibøger. I Form og Indhold er Skrivelserne højst forskellige; en Del indeholder kun Komplimenter o. l., andre er rene Forretningsbreve; men særdeles mange er stærkt personligt prægede, og det hvad enten de er skrevne paa Dansk, Fransk eller Tysk. Hans rige Lune, straalende Humør og dybe Menneskelighed lyser igennem dem; og selv i hans kolossale officielle Korrespondance som Generaladjutant, Gesandt, Stiftamtmand og Overkrisseksretær, der selvfølgelig er bevaret, giver hans Vid, sunde Sans, varme Hjerte og bedaarende Elskværdighed sig ofte Udslag; et drastisk Udtryk, en kaad Vittighed liver jævnlgt op i det tørre Stof og har sikkert gjort stærkere Indtryk end en tør Indberetning, en kategorisk Ordre, en haard Irettesættelse.⁴⁾

Gennem Just Juel, Baron Schack og Bendix Meyer var Frederik IV. saaledes godt kendt med Poul Vendelbo, som den 18. December blev forestillet for ham af den russiske Ambassadør, Fyrst Dolgorucki.

¹⁾ En udførlig Fremstilling af Vendelbos Fata under Rejsen til Danmark findes i Hist. Tidsskr. anf. Bind.

²⁾ Koncepterne i Løvenørns Privatarkiv i Rigsarkivet.

³⁾ I en udateret Koncept fra 1719 til Envoyé, Baron Søhlenthal, skriver Løvenørn, at han opbevarer Kopi af alle sine Breve. Mange er imidlertid blevne borte i Tidens Løb.

⁴⁾ I Pers. Tidsskr. 6. III S. 226-244 har A. Tuxen udgivet nogle af hans Breve; enkelte er trykte i „Bidrag til den St. Nord. Kr. Hist.“ og i Bruns Falsteriana. Mange flere af hans private og officielle Breve fortjener at offentliggøres.

Den unge Oberstløjtnant oplæste Czarens russiske Haandbrev, oversatte det paa Dansk og overbragte dernæst Fyrst Menschikoffs allerunderdanigste Hilsen og Tak. Kongen var meget naadig, indbød ham til Aftentaflet og udbragte her Skaaler for Czaren, Fyrsten og deres Familier.

Med Hærens og Flaadens Spidser, General Scholten og General Admiral Gyldenløve, kom Vendelbo i Forbindelse, og for Konseillets Medlemmer blev han forestillet. Størst Betydning fik Bekendtskabet med Gehejmeraad Ditlev Vibe, Oversekretær i Danske Kancelli, dengang den Minister, som fremfor andre havde Kongens Øre og prægede hans Udenrigspolitik; han mærkede snart, at der stak en Diplomat i den unge Officer, og tog ham strax i Brug. Vibe var Ungkarl, men førte alligevel stort Hus; til hans nærmeste Omgangsvenner hørte Professor, Etatsraad Poul Vinding, og det er ikke umuligt, at Poul Vendelbo i hans Hjem første Gang har truffet den smukke, elskværdige Professordatter, med hvem han et Aar senere blev forlovet. Vibe interesserede sig i hvert Fald meget for Ingeborg Vinding og Poul Vendelbo og var, saa længe han levede, deres faderlige Ven, hvem de omfattede med den inderligste Hengivenhed, der i hans Modgangs Dage gav sig rørende Udtryk.

Den 14. Januar blev Poul Vendelbo adlet og fik det noksom bekendte Navn og Vaaben, der hentydede til den danske Løve og den russiske Ørn. Den nybakte Adelsmand blev vel modtaget af sine nye Standsfæller, der aldeles ikke „saa ham over Skuldrene“¹⁾, men behandlede ham som Ligemand. Venskab for Livet sluttede han under sit Ophold i København med den unge Generaladjutant hos Kongen, Grev Christian Frijs Frijsenborg, til hvem han paa Tilbagereisen til Rusland skrev et morsomt, halvt latinsk, halvt dansk Brev, hvori han advarede ham imod at gaa i russisk Tjeneste, før han havde sikret sig i økonomisk Henseende.

Paa forskellig Maade blev Løvenørn knyttet til sit gamle Fædreland. Samme Dag, som han blev adlet, blev der udstedt et kongeligt Brev, som lovede ham „en virkelig Oberstløjtnantscharge“, naar Krigen var endt, og Czaren havde demitteret ham i Naade, og den 31. Januar blev der udfærdiget et Kreditiv for ham, hvori Kongen — efter at have anbefalet ham til Czaren — udtalte, at han havde „comiteret ham til E. Maj. og Kierlighed paa mine Vegne et og andet mundtligt at andrage“. Hermed tiltraadte Løvenørn sin Dob-

1) C. Deichman anf. St.

beltstilling som Kongens og Czarens Mand. Paa Tilbagevejen til Rusland korresponderede han baade med Vibe og med Menschikoff. Stillingen, der fra første Færd var vanskelig, blev snart uholdbar; efter $1\frac{1}{2}$ Aars Forløb forlod Løvenørn for stedse Czarens Tjeneste.

Den 4. Februar 1711 rejste Løvenørn til Hamborg og videre til Danzig over Berlin. Han sendte Vibe Oplysninger om Hjælpekorpsset og undersøgte i Riga Tømmeroplagene; det var nemlig herfra, at den danske Regering ønskede at faa Mastetræ. Paa Rejsen herfra til St. Petersborg traf han Menschikoff, der tog ham med tilbage til Riga, og, da han endelig den 17. Marts naaede den nye russiske Hovedstad, var Czaren rejst. Som „tro Underdan“ havde Løvenørn under Vejs varetaget Kongens Interesser og faaet Menschikoffs Løfte om Støtte til Danmark fra Czaren; men netop af den Grund mente Juel, der medgav ham Breve og Anbefalinger, at han ikke vilde reussere, da Fyrsten var paa Kant med Konseillet, i hvis Midte Czaren opholdt sig paa sin Rejse. I øvrigt var Juel misfornøjet med, at Løvenørn blev anvendt i en særlig Mission uden om ham, og klagede over utilstrækkelige Instruktioner. Efter forgæves at have søgt Czaren i Moskwa og Kieff traf Løvenørn ham endelig i Jaroslaw i Polen, hvor han forhandlede med Kong August om Angrebet paa Pommern. Han blev venlig modtaget, ogsaa af Konseillet. Den 10. Juni (ny St.) skriver Czaren til Kongen, at hans Generaladjutant og Oberstløjtnant, Vendelbo v. Løvenørn, har udført sit Hverv som Kongens Sendebud; han gaar nu i Czarens Ærinde tilbage til Danmark og skal en Tid lang opholde sig ved det danske Hof; han skal meddele Kongen, at han for Tiden ikke kan gøre Regning paa russiske Subsudier, men at han kan stole paa Czarens Støtte og Garanti; det tilraades ham at gøre „Diversions“ over den norske Grænse, men ikke at vove en „Hovedaktion“. Sluttelig paalægges det Løvenørn at handle i Czarens Interesse og følge Ambassadørens Ordre, saa kan han vente yderligere Forfremmelse. Samtidig skal Czaren have udnævnt ham til Oberst og Generaladjutant; han fratraadte altsaa sin Stilling hos Menschikoff.¹⁾

Efter at Løvenørn var kommen tilbage til København, udnævnte Kongen ham „paa Grund af hans tro Tjeneste“ til Generaladjutant med det Traktement, „som Vi har forordnet eller vil forordne for ham i Vort Militærreglement“ (Hærens Budget).²⁾ Hermed havde det

¹⁾ Rye og Kaalund.

²⁾ Patent af 27/7 1711 (Løvenørns Priv. Ark. Pakke V).

imidlertid lange Udsigter. Af Kongen havde han faaet en Gave paa 100 Dukater, og som Generaladjutant fik han Forplejning til 4 Knægte og 8 Heste, saa længe Krigen varede; men paa Reglementet blev han ikke opført; han ansøgte om det og fik et beroligende Svar; men derved blev det. I Maj 1712 henvender han sig til Vibe, skildrer ham sin Nød og erklærer, at han er et af de ulykkeligste Mennesker, hvis han ikke bliver hjulpen; han kan umuligt leve længere uden Gage; han bærer hele sin Kapital paa sin Krop, kommer han ikke paa Reglementet, beder han Vibe „for mig at intercedere, at Hs. Majestæt vilde mig allernaadigst demittere, og jeg da kunde søge at faa min forrige Post hos Czaren“¹⁾. Ogsaa Overkrigssekretær Eickstedt bad han om at faa denne for ham saa vigtige Sag ordnet; Ministeren intercederede da ogsaa for ham; men Kongen svarede, at det „bis weiter anstehen könnte“.²⁾ „Dette er en Resolution, som er færdig at skille mig baade ved Liv og Forstand“, skriver Løvenørn til Vibe; havde han bare faaet den, da han Aaret forud henvendte sig til Kongen, kunde han i Tide have trukket sig tilbage og havde ikke behøvet at sætte sig i Gæld og ødelægge Helbred og Lykke; ganske vist kunde han aldrig betale den ufor-skyldte Naade, Kongen havde bevist ham, men alligevel var han nu ulykkelig „fremfor alle i Armeen“; blev han ikke hjulpen, maatte han bede om sin Afsked, saa at han kunde rejse til Menschikoff.³⁾ I Begyndelsen af August 1712 fik han da 300 Rdlr. til sin „Subsistance“⁴⁾; men paa Reglementet kom han ikke, før han havde opgivet sin Dobbeltstilling og udelukkende tilhørte den danske Hær, hvad der formelt var rigtigt nok. Saaledes forholder det sig med Løvenørns Gageforhold; det var saare langt fra, at han — som flere af hans Biografer siger — i et Par Aar fik Løn baade af Kongen og Czaren; i Virkeligheden fik han ikke Løn af nogen af dem.

Den 7. August 1711 ankom Kong Frederik med sin Stab, hvori Løvenørn befandt sig, til Grande Hede i Holsten, hvor General Scholten stod med en Hær paa 30000 Md. Den 9. tiltraadtes Marchen til Wismar, hvor der blev efterladt et Blokadekorps, medens

1) Koncept 10/8 12.

2) Koncept til Eickstedt 24/8; dennes Svar 11/8 12.

3) Udat. Koncept til Vibe, sikkert af Juni 1712.

4) Kgl. udf. Exped. 12/8 12.

Hovedstyrken gik til Stralsund og den 8. September forenede sig med 14000 Sachserne og 6000 Russere. Da den kombinerede Hær i Hovedsagen bestod af Rytteri og ganske manglede Artilleri, udrettede den intet mod den stærke Fæstning. Det var Meningen, at en stor dansk Belejringspark fra Frederiksort skulde sejle til Greifswald; men Vejrforholdene var Skyld i, at kun en mindre Del af den naaede sit Maal og det tilmed først et Stykke ind i November; Resten blev af den svenske Flaade drevet tilbage til Frederiksort; først i December slap den ud og løb ind i Grønsund. I Begyndelsen af Januar 1712 marcherede den danske Hærs Hovedstyrke hjem; kun 6000 Md. blev efterladte ved Stralsund.¹⁾

I det daadløse Felttog fandt Løvenørn naturligvis ingen Lejlighed til at udmærke sig; men den 27. Sptbr. blev han beordret til at rejse som Gesandt til Czaren, medens Just Juel fik Ordre til at sætte ham ind i Sagerne og derefter begive sig til Kongen ved Stralsund; hertil ankom han den 12. Nvbr.²⁾ Det blev imidlertid ikke Løvenørn, men Legationssekretær Peter Falck, der kom til at lede Gesandtskabsforretningerne i Rusland. Efter det højst uheldige tyrkiske Felttog, der endte med Freden i Hussi 21. Juli (ny St.), havde Czaren — som saa ofte siden — begivet sig til Carlsbad for at søge Lægedom, og her indtraf Løvenørn den 4. Oktbr. Han overbragte Kongens Lykønskning til den lykkelige Fred og bad indtrængende om den lovede Hjælp i Tropper og Penge; Kongens Midler var udtømte; men ved at holde en anelig Hær under Vaaben og en „konsiderabel“ Flaade i Søen havde han bundet Svenskerne og derved lettet Czaren Erobringen af Lifland. Løvenørn blev modtaget med stor Hjærtelighed, havde fra Morgen til Aften fri Adgang til Czaren, sad timevis ved hans Seng, bearbejdede ham kraftigt og fik ham til at love Hjælp, men kunde ikke formaa ham til at nævne en bestemt Sum eller en bestemt Tropestyrke. Peter I. ønskede meget et Møde med Kongen af Danmark, og Løvenørn tilraadete det, da det vilde „gøre stor Effekt“; men det blev ikke til noget, da Czaren holdt paa, at det skulde finde Sted i Cüstrin eller Frankfurt a. d. Oder, og det fandt Kongerne af Polen og Danmark var alt for langt borte fra Stralsund. Czaren vilde hurtigst muligt hjem; det hed sig nemlig, at Carl XII., ledsaget af 30000 Tatarer, agtede

1) Felttoget er udførlig skildret i „Bidrag til den St. Nord. Kr. Hist.“, udg. af Generalstaben. Kbhvn. 1906. B. III.

2) Gehejme Registratur 27—28. Sptbr. 1711; Grove: anf. Værk S. 451.

sig til Polen, hvor et lignende Antal Polakker vilde slutte sig til ham. Løvenørn bad indtrængende Kongen føje Czaren; men han vilde ikke, og den Konference, Gehejmerraad Vibe sidst i Oktober havde med Peter I. i Crossen, blev ganske resultatløs. Fra Carlsbad fulgte Løvenørn Czaren til Dresden og derfra til Torgau, hvor de indtraf den 24. Oktbr.; her traf de Czarewitsch Alexei, hans Brud, Prinsesse Charlotte af Wolfenbüttel, og hendes Fader. Vielsen fandt Sted Dagen efter, hvorpaa Czaren rejste til det omtalte Møde i Crossen, vistnok ledsaget af Løvenørn.¹⁾

Den 25. Nvbr. beordrede Kongen Løvenørn i „Vore Anliggender til Vort Rige Danmark“; han sejlede til Grønsund, hvor der allerede laa nogle Artilleriskibe, og her fik han i December Ordre til at sende en Del Materiel til Tarnowitz ved Wismar og Rostock. Generalløjtnant Jørgen Rantzau havde nemlig den 5. Dcbr. tilføjet Wismars Garnison et alvorligt Nederlag og vilde nu skride til et Bombardement af Fæstningen. Løvenørn udførte sit Hverv, og Sagerne ankom i rette Tid; men Morternerne blev staaende i Tarnowitz, og Bombardementet blev ganske virkningsløst, da Rantzau kun raadede over let Skyts. Den 21. Januar 1712 blev Indeslutningen opgivet.²⁾

Den 7. Januar 1712 forlod Frederik IV. Lejren ved Stralsund og rejste i smaa Dagsrejser over Wismar og Oldesloe til Kolding, hvor han indtraf den 30. Januar. Paa Koldinghus blev Regeringen etableret, og her samledes alle Oversekretærerne og et større Antal af Kancelliernes Embedsmænd og Betjente.³⁾ Løvenørn, der den 2. Januar var kommen til København med 33 Artilleriskibe fra Grønsund,⁴⁾ synes derfra at have begivet sig til Hovedkvarteret; men den 27. Fbr. var han atter i Hovedstaden, hvor den 25aarige Oberstløjtnant havde mange Opgaver at løse: Han skulde samle de Artilleriskibe, der paa Hjemvejen fra Pommern var bleven splittede, og som nu laa i Grønsund, Korsør og flere andre Havne; i Forbindelse med Viceadmiral Christen Thomesen Sehested, med hvem han sluttede et varmt Venskab, skulde han samle saa mange Transportskibe, at to Artilleriparker paa tilsammen 120 Stkr. svært Skyts

1) Løvenørn til Kongen 6/10; til Vibe 0/10, 12/10, 21/10, 25/10, 20/10; Vibe til Løvenørn 27/10 11 (Geh.-Reg.).

2) Ordre af 25/11, 10/12, 20/12 11 (Løvenørns Priv. Ark. Pakke I og V); Løvenørn til Overkrsekr. 27/11; „Bidrag o. s. v.“ B. III S. 332 ff.

3) „Bidrag“ B. III S. 358.

4) „Bidrag“ B. III S. 339.

med Ammunition og Tilbehør kunde føres henholdsvis til Holsten og Pommern. Holmens Admiral, Schoutbynacht Judichær, og Artilleriets Chef, Generalmajor Wilster og Brigadér Maul, skulde ap-tere Skibene, skaffe Skytset til Veje og sætte det i brugbar Stand;¹⁾ medens Løvenørn paa Kongens Vegne overvaagede Arbejdets Gang baade i Tøjhuset og paa Holmen. Og dette var ikke alt; det paalaa ham ogsaa at inspicere Soldaternes Kvarterer og undersøge Sygehusenes Tilstand. Med stor Dygtighed og megen Takt klarede den unge Mand sine vanskelige Opgaver. Med en Lodsgalioit ilede han til Korsør for at faa de derværende Artilleriskibe sat i sejlklar Stand, saa blev han af Kongen kaldt tilbage til København for med et Par Krigsskibe paa ny at gaa til Korsør og hente de omtalte Fartøjer. Han inspicerede Soldaterbarakkerne ved Vester- og Nørreport, hvor Folkene i Vinterens Hjærte laa paa den bare Halm; han besøgte Lade- gaarden, der Aaret forud havde været Pesthospital, og hvor de syge Soldater blev slet betjente; han sørgede for Tæpper og drog Om- sorg for, at Maden blev ordentlig tilberedt. Paa Holmen var der meget at paatale: fra Rusland havde man faaet et Parti Hamp, som var af meget slet Beskaffenhed. Løvenørn gjorde Ambassadøren opmærksom herpaa og indmeldte tillige dem, der havde taget imod de daarlige Varer. Det værste var imidlertid det slette Samarbejde mellem dem, der „skulde konkordere for at gøre Kongens Tjeneste“; de modarbejdede hinanden, „og hvilken jeg taler med, saa er der en ganske Diskurs om den andens Dumhed og Uduelighed“. Hver tænkte kun paa sig selv. „Judichær vil hænge sig, fordi Juel er bleven Viceadmiral. Gud give Kongen vilde give ham Titel af General Admiral, at hans Ambition kunde sættes, og Tjenesten bedre for- valtes“. Det gik saa vidt, at man ikke engang kunde ansætte et Bud, uden at det blev til „en partikulær Krig mellem Luften og Vandet, at den sidste ej kontribuerede noget til Kongens Tjeneste, førend den — festina lente — var bleven koncilieret“. I Begyndelsen var Løvenørn ked af sine Hverv; man kaldte ham „Kongens Spion“; men hans Smidighed og store Elskværdighed i Forbindelse med hans Dygtighed og praktiske Sans besejrede Vanskelighederne, saa at han endelig kunde indberette, at han intet havde at klage over, og at Arbejdet gled; „men hvad der er forsømt, derpaa kan selv ved Flid ej bødes“. Selv mente Løvenørn, at han kunde gøre mere Gavn, hvis han blev sendt til Czaren og Menschikoff, der ventedes til Tysk-

1) „Bidrag“ B. III S. 387 ff.

land; men Viceadmiral Sehested vilde nødig af med ham; „thi det er ham meget commode, naar jeg hver Morgen indtil Aften kan løbe om baade paa Flaaden og paa Tøjhuset; dog kan jeg forsikre, at han selv arbejder som en ærlig Mand“. I al sin Travlhed fik Løvenørn dog Tid til at lære Fransk; hans Sprogmeister hed Baptista, og han lover sidst i April Vibe, at han „snart skal have den Ære at opvarte E. Ex. paa Fransk“.¹⁾

Og han fik Tid til endnu mere; hans Sværmeri for Ingeborg Vinding var bleven til dyb Kærlighed; hendes Forældre havde han vundet, og i Marts tog han Mod til sig og bad Professoren om hendes Haand, „som blev mig tilsagt“. Strax derefter stak han til Søs for at hente Artilleriskibene i Korsør; men, da han kom tilbage, var Etatsraad Vinding død; et Slagtilfælde havde den 27. Marts gjort Ende paa hans Liv. „Salig Etatsraad Vindings Død er Ed. Excellence vel allerede bekendt“, skriver Løvenørn til Vibe, ... „Eders Excellence mister ved Gud en af Deres bedste Venner i København. Hvad jeg har mistet derved, er E. Ex. bedst bekendt“.²⁾ Heraf fremgaar jo klart nok, at Løvenørn har været velset i det Vinding-ske Hus, og at dette har været Vibe kendt; derimod har Løvenørn vel ikke betroet ham sit Hjærteanliggende, for den 19. April meddelte han ham, at Etatsraad Vinding før sin Død har tilsagt ham sin Datters Haand, og tilføjer: „saa har jeg og siden min Hjemkomst faaet hendes Moders og hendes egen Konfirmation herpaa, dog ej publique og med de conditiones, at Ægteskabet ej sker, før Krigen er til Ende ... Jeg rekommanderer os begge i E. Ex. kontinuerende Naade og Protektion, i Haab at E. Ex. bliver begge vores Fader i Stedet for den Døde“. Det lovede Vibe, og han holdt sit Løfte; han hjalp ogsaa den rige Etatsraadinde med Ordningen af hendes Pengesager. Det var en Forlovelse paa langt Sigt; skulde de Elskende have opsat deres Bryllup til Fredsslutningen, var de begge komne et godt Stykke ind i Trediverne; heldigvis kom Forlovelsestiden kun til at vare et Par Aar; de Trolovede var ganske jævnaldrende, passede fortrinligt for hinanden, og deres Ægteskab blev saare lykkeligt.³⁾

Den 25. April 1712 fik Løvenørn Ordre til at rejse til Laaland

1) Løvenørn til Kongen $\frac{1}{3}$, $\frac{12}{3}$; til Vibe $\frac{27}{2}$, $\frac{9}{3}$, $\frac{12}{3}$, $\frac{19}{3}$, $\frac{23}{3}$, $\frac{27}{3}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{9}{4}$, $\frac{18}{4}$, $\frac{19}{4}$, $\frac{23}{4}$ 12.

2) Løvenørn til Vibe $\frac{9}{4}$ 12.

3) Se A. Tuxens Afhdlg. „Poul Vendelbo Løvenørn og Ingeborg Dorthea Vinding“ (Tilskueren 1923. II S. 16—29.)

og Falster, hvor et stort Antal Rekonvalescenter fra Blokadekorpset for Stralsund havde overvintret; han skulde samle dem, skaffe Fartøjer og sende dem afdelingsvis til Hertugdømmerne; det drejede sig om 550 Md. fra 14 forskellige Regimenter. Han tog Station i Nykøbing, antagelig hos Farbroderen, og efter mange „Disputater“ og ved Anvendelse af haarde Midler fik han de nødvendige Smaaskibe samlede; den 8. Maj afsejlede den sidste Trop; den 9. var Løvenørn atter i København, og her forblev han til Udgangen af Juli.¹⁾

Løvenørn har næppe faaet Lov til at være meget sammen med sin smukke Kæreste; hans Tjeneste lagde Beslag paa ham fra Morgen til Aften. Den var ret mangeartet; saaledes paalagdes det ham at observere Kammerraad Leers, hvem en vis Christian Frederik Vendelbo, „der næppe er min Fætter, som længe har været uden Lands“, havde beskyldt for at gaa Løvenørn under Øjnene for at fralukke ham Statshemmeligheder. Hvem denne Vendelbo, der havde henvendt sig skriftlig til Kongen, virkelig var, blev aldrig opklaret; Løvenørn mente, at Navnet var falsk. Han havde altid haft Mistanke til Leers, der overløb ham under mange Paaskud, og havde aldrig vist ham Fortrolighed. „Ingen løber med min Mund; jeg har haft større Affærer i mine Hænder mellem Hs. Majestæt og Czaren, end denne er“. Løvenørn satte sig i Forbindelse med Postmester Poppe, og en Mængde Breve blev aabnede og læste; men noget graverende blev ikke opdaget, og Affæren synes at være løbet ud i Sandet. Selv blev Løvenørn stadig udspioneret: „Jeg kører ej ud af mit Hus, førend der er vel under Tiden 3 à 4, som passer paa, hvor jeg gaar eller farer“. Red han en Tur, hed det, at han skulde ud for at møde Posten og bryde Brevene.²⁾ Hans Hovedvirksomhed laa imidlertid paa Holmen og paa Tøjhuset. Baade Hovedflaaden og en platgaaende Flotille skulde afsted; en mindre Belejringspark skulde til Holsten for at følge Hæren til Stift Bremen, en større skulde til Pommern og afleveres til Sachserne, som til Gengæld ad Elben skulde sende en Del Skyts til den danske Hær, der agtede at belejre Stade. Czaren og Kong August laa for Stralsund med en anselig Hær,

1) Løvenørn til Vibe ²⁰/₄, ⁵/₅, ¹⁰/₅; til Gehr. O. Krabbe ²⁸/₄; Ordre til Ridefogderne, Officererne hos Rekonvalescenterne m. fl. April og Maj (Løvenørn Priv. Ark.).

2) Løvenørn til Kongens Kammertjener, Iver Andersen ²⁸/₅, ⁴/₆ 12; til Vibe ²¹/₆. Løvenørn synes altsaa at have haft en Fætter; han kendes ikke; hans 2 kendte Farbrødre var barnløse.

men kunde intet foretage mod Rygen eller Fæstningen, før Flotillen og Artilleriet havde indfundet sig, og de bestormede derfor Kongen med Opfordringer til at fremskynde Udrustningerne. Det kneb stadig med Pengene; Folkene vilde ikke arbejde uden Løn; men lidt efter lidt fik man nogle Midler til Raadighed, og Arbejdet kom i Gang. Efterretningerne om de svenske Rustninger virkede ansporende: „Jeg gik strax paa Kammeret og bad dem for Guds Skyld skaffe Penge; jeg fik fat paa en Del af Magistraten, hvis Løfte hidtil ej har været meget værd ... Ed. Excellence kan være forsikret paa, at Temistokles ej har sagt de Atenienser deres Skyldighed bedre, end jeg sagde og demonstrerede den dem.“¹⁾ Den 25. Juni var den mindre Park afgaaet til Frederiksort, og den 17. Juli afsejlede Viceadmiral Sehested med sin Flotille, dækket af en Eskadre Orlogsskibe under Viceadmiral Barfoed.²⁾ Den større Park skulde indlades i København, følges med Sehested til Grønsund og blive liggende dér, til han havde aabnet Binnenwasser, Farvandet mellem Rygen og Pommern. Kanonerne med Tilbehør var allerede indladede sidst i Maj; men den sachsiske Major Richter, der skulde overtage dem, lod, som om han ikke vilde tro, at alt var i Orden, og drev Tiden hen med unyttig Disput med Generalmajor Wilster, der maatte forlade København med den mindre Park, inden Sachseren var stillet tilfreds. „Richter ved intet; han beretter, at der er 15 Fregatter i Søen, men ved ej, om Fregatter æder Havre eller Hø; da han første Gang saa vore Slupper med 2 Stykker, spurgte han, om det var Fregatter“. Løvenørn tog det saa over tvært; skønt Richter ikke vilde kvittere, blev Transporten afsendt og løb ind i Grønsund den 26. Juli.³⁾

Den 19. Juli indberettede Løvenørn, at Hovedflaaden saa noget nær var sejlklar; han haabede, at „denne Campagne vil give saa megen Glæde, som den forrige gav Chagrin“, og bad om, at General Admiralen snart maatte faa sin Instrux; „jeg som en ringe Peter Tot understod mig at forsikre, at den vilde blive eftersendt, hvis han var sejlet, før den kom, saa jeg haaber, han ej bier derefter; peto humillime ut referat V. E. ad Roy og med det samme, ubi jeg, miserrimus homo, skal hen i Verden ... min sidste Kapital er 17 Rdlr., naar den er fortæret, saa kommer jeg til at tigge“. En Uge

1) Løvenørn til Vibe 2/7 12.

2) „Bidrag“ B. III S. 389, IV S. 50.

3) Løvenørn til Vibe 2⁵/6, 2/7, 12/7 12; „Bidrag“ B. IV S. 50.

senere modtog Løvenørn Kongens Ordre af 22. Juli til at rejse til Hæren i Hertugdømmerne; han trøstede sig med, at han havde arbejdet „ærlig, ufortrydelig og tro“; fik han ingen anden Løn, saa var dette nok.¹⁾

Havde Krigsførelsen været slap i 1711, saa blev den ikke mere energisk i det følgende Aar. Efter langvarige Forhandlinger mellem de Allierede var man enedes om, at Russerne og Sachserne, støttede af den danske Sømagt og det danske Artilleri, skulde erobre Rygen og Stralsund, medens den danske Hær, forstærket med en sachsisk Belejningspark, bemægtigede sig Stift Bremen; naar disse Opgaver var løste, skulde man med samlet Magt kaste sig over Wismar, som næppe vilde kunne holde sig ret længe overfor den knusende Overmagt. Planen var i og for sig god nok; det gjaldt jo om at fratage Kongen af Sverig hans Basis i Nordtyskland; der maatte imidlertid handles hurtigt, saaledes at Pommern og Rygen var erobrede, inden en Undsætningshær fra Sverig kunde komme over Østersøen; men Hurtighed var ikke de Allieredes Sag; om Felttogsplanen blev man først enig midt i Juni; Pengemangel forsinkede de Danskes Rustninger, og de 40000 Russere og 20000 Sachser, som siden Begyndelsen af Juni 1712 skal have staaet i Pommern, udrettede intet, før Sehesteds Flotille den 4. August havde forceret Osttief, det nordlige Indløb til Binnenwasser, hvor de danske Artilleriskibe under Konvoj af Hovedflaaden løb ind den 19. og 20. August. Den 10. August var Czaren, der nylig var kommen til Pommern, om Bord paa Flotillen, og den 22. inspicerede han Hovedflaaden, som Kongen af Danmark paa hans Forlangende nominelt havde underlagt ham, der jo ansaa sig for at være Søkriger mere end Landkriger.²⁾

Frederik IV. havde saaledes ærligt og redeligt, om end noget sent, udført, hvad han havde forpligtet sig til paa den pommerske Krigsskueplads, og lige saa samvittighedsfuldt var han optraadt i Stift Bremen; den 31. Juli passerede han Elben med sin Hær, og den 19. August lagde han sig foran Stade, Provinsens Hovedfæstning.³⁾ Kongen af Danmark havde saaledes ikke vist sig mere forsømmelig end Forbundsfællerne, og dog havde han været stærkt optaget af en Erobring, som han, i Modsætning til de andre, fik Lov til at be-

¹⁾ Løvenørn til Vibe 19/7, 28/7 12.

²⁾ „Bidrag“ B. III S. 373—78, S. 442 Note 4.; B. IV S. 50—54, 63 f.

³⁾ Felttogget er udførlig beskrevet i „Bidrag“ B. III S. 445—486.

holde, saa længe han levede. I 1711 havde han forelsket sig i den afdøde Storkansler Conrad Reventlows smukke, unge Datter, Anna Sophie; den 26. Juni 1712 bortførte han hende fra Clausholm ved Randers, og samme Dag lod han sig paa Skanderborg vie til hende ved venstre Haand. I hened 9 Aar var hun under Navn af Fyrstinde af Slesvig Kongens Medhustru, og ganske kort efter Dronning Louises Død blev hun hans legitime, kronede Gemalinde. Den livsglade og forfængelige unge Pige havde været let at vinde; men hun forstod at fastholde sin kongelige Elsker, hvis eneste sande og dybe Kærlighed hun vistnok var. Hun var en kraftig, viljestærk Personlighed; det er næppe tilfældigt, at Frederik IV.s Opræden, efter at hun var bleven hans Medhustru, blev mere energisk end forud; men hun var ogsaa stolt, lunefuld og bydende; hun tilgav aldrig dem, der havde foretrukket Dronning Louise for hende, og som havde sluttet sig til Kronprinsen og Kongens Søskende, der var hendes fødte Modstandere. Dem gik det ud over, da hun havde bestøget Tronen, og til dem hørte Løvenørn.

Samme Dag, som Kong Frederik slog Lejr ved Stade, modtog han et Brev fra Czaren, der meddelte, at han vilde tage Stettin, før han gav sig i Lag med Stralsund. Dette var ganske stik imod de trufne Aftaler; det var det rene Vanvid at samle alle Kræfter om Stettin og lade Rygen og Stralsund i Fred; det var at give en svensk Undsætningshær alt for let Spil. Heldigvis havde Kongen et Pres paa Czaren: uden det danske Belejningsartilleri kunde han intet foretage med Stettin. Den 21. August blev Løvenørn fra Lejren ved Stade sendt til Pommern for at meddele Czaren, at Kongen var bleven meget forbavset over det skete Omslag; han havde jo gjort alt, hvad han havde forpligtet sig til: Stade var indesluttet, og Flotillen og Artilleriet laa, hvor de skulde; men der vilde ikke blive udskibet en eneste Kanon, før Czaren skriftlig havde forpligtet sig til kun at anvende Belejringssparken mod Stralsund. Samtidig fik Vice-admiral Sehested Ordre til ikke under nogen Betingelse at lade Artilleriet gaa til Stettin; vilde Czaren ikke bruge det mod Stralsund, skulde Transportflaaden forlægges saaledes, at den let kunde føres derhen, hvor Kongen bød. Ogsaa denne Befaling fik Løvenørn med sig.

Den 28. August kom Løvenørn til Greifswald. Hans Mission var ikke helt behagelig: hans to Herrer var indbyrdes uenige! Heldigvis var Kong August og hans almægtige Minister, Feltmarskalk, Grev

Flemming, ogsaa uenige med Czaren; ved en Konference i Wolgast den 27. August havde de faaet ham til at vakle, og efter den 29. at have forhandlet med Løvenørn resolverede han, at 18 Batailloner fra Stettin skulde marchere til Stralsund; han vilde gøre Landgang paa Rygen og derefter bombardere Fæstningen. Den 30. August begyndte Sehested da at udlosse Artilleriet ved Wieck, nær Greifswald. Løvenørn var ikke tilfreds med Tilstanden ved de Allieredes Arméer: Styrken var ringere end opgivet; der var mange syge, og Tropperne var spredte over et altfor stort Areal. Czaren vilde „som en Sømand selv være med ved Descenten paa Rygen“; men Menschikoff vilde nødig opgive Stettin; „nogle preussiske Dukater“ var nok Aarsag hertil.¹⁾ Aaret efter gled mange preussiske Dukater over i Fyrstens Lomme, da han overleverede det erobrede Stettin til Kong Frederik Vilhelm I.

En kostbar Tid var gaaet tabt med Uvirksomhed og Kiv; da man endelig blev enig, var det for silde; den 3. Sptbr. løb den svenske Hovedflaade ud og drev den 5. den underlegne danske ind i Øresund. Nu var Vejen aaben for den svenske Hær, som Feltmarskalk Stenbock med Opbydelse af alle Landets Kræfter havde faaet samlet, og som skulde gaa over Østersøen for at være til Kong Carls Raadighed. Efterretningen om den danske Flaades Indespærring naaede hurtigt Greifswald; man indsaa, at den svenske Hær snart vilde blive overført, men vidste ikke, hvorhen den skulde. Man gættede paa Danzig og viste derved Forstaaelse af, at det gjaldt Samarbejde med Carl XII.; men Svenskerne havde ikke Transportmidler nok til at føre hele Hæren over paa én Gang, og, skulde Overførslen ske stykkevis, krævedes der en kortere Vej og en sikrere Basis. Stralsund maatte altsaa blive Transportens Maal. I de Allieredes Lejr var man meget ubehagelig mod Løvenørn, der maatte høre ilde for den danske Flaades Tilbagegang; Skylden var jo dog Czarens, der ikke havde ydet, hvad han havde lovet, til dens Udrustning.²⁾

Den 7. September kapitulerede Stade, og allerede den 10. indtraf Generaladjutant, Oberst Klepping i de Allieredes Hovedkvarter med den gode Efterretning. Løvenørn havde haabet, at Vibe havde sendt den med en simpel Kurér, saa at han selv kunde have over-

1) Løvenørn til Kongen ³⁰/₈ 12, til Vibe s. D.; sidst nævnte Brev er delvis skrevet paa Fransk for at vise de gjorte Fremskridt.

2) Løvenørn til Vibe ⁹/₆ 12. Om Begivenhederne ved Stralsund se „Bidrag“ B. IV S. 57—90.

bragt den og faaet „Douceuren“; men han tog loyalt imod Kongens Sendebud og bidrog sit til, at han i Stedet for 300 Dukater fik Czarens kostbart indfattede Portræt, der var dobbelt saa meget værd. „Sic vos non vobis mellificatis apes“.¹⁾ Czaren ønskede meget en Sammenkomst med Kongen og bad ham snarest indtræffe ved Stralsund med en Del af sin Hær, der nu ikke mere behøvedes i Stift Bremen, og Løvenørn raadede indtrængende Kongen til at efterkomme Czarens Ønske eller dog idet mindste sætte ham Stævne i Rostock eller ved Wismar.²⁾ I et Brev til Vibe bad Løvenørn ham „persuadere“ Kongen; Czaren havde sagt til ham: „hvis Kongen kunde gøre sin store Rejse til Italien for sin Fornøjelses Skyld, hvorfor kan han saa ikke, da det dog er højst nødvendigt, rejse 20 Mil for min Skyld; gør han det ikke, maa jeg tro, at han ikke estimerer mit Venskab eller min Person saa meget, at han vilde rejse“. Sit Brev slutter Løvenørn med at udtale, at det er ham, der kommer til at bøde, om man ikke føjer Czaren; „om jeg havde 100 Krediver, giver han mig en sensible tort; han var vred i Gaar, at jeg ikke vilde rejse til Kongen med de Punkter, han gav Klepping; han saa helst, at her ingen var, der kunde holde Øje med hans demarcher; men jeg sagde, at han vel vidste, at jeg var her med Kreditiv fra min Konge og ej kunde rejse uden hans Ordre; han mente, det var noget ekstraordinært [at] jeg refuserede ham dette.“³⁾ Man maa her sande det gamle Ord, at ingen kan tjene to Herrer. Men i Realiteten havde Czaren Ret.

Godt var det, at Løvenørn ikke fulgte med Klepping, som den 13. September tiltraadte Tilbagerejsen med Breve fra Czaren og Løvenørn og under Beskyttelse af en sachsisk Løjtnant med 25 Ryttere. Tre Mil fra Triebsees, nær den meklenborgske Grænse, blev Eskorten angrebet af et svensk Strøjsparti, der ganske vist blev jaget paa Flugt, men først efter at Klepping var bleven dødelig saaret, og hans Heste dræbte. Den 14. September indtraf et Par forsprængte Ryttere i Hovedkvarteret og meldte, at Eskorten var slagen, Kleppings Heste ihjelslagne, og han selv fangen eller dræbt. Løvenørn blev hed om Ørene; var hans Papirer faldne i Fjendevold, vilde det blive en slem Historie; de fortrolige Breve var ikke

1) Saaledes Bier! samler I Honning, men ikke til Jer selv. (Vergil).

2) Løvenørn til Kongen 12/9 12.

3) Løvenørn til Vibe 12/9 12.

chiffrede, og Svenskerne vilde ikke undlade at publicere dem. „Jeg beder D. E. hjælpe mig, hvis noget fortrædeligt skulde ske, at jeg kommer herfra med Ære og begge Øren“. Kort efter, at dette Angstraab var afsendt til Vibe, kom der heldigvis officiel Meddelelse om, at hverken Klepping eller hans Papirer var tagne, og nogle Dage senere erfarede Løvenørn, at hans Breve i god Behold var komne til Lybæk og sendt videre. Men Klepping kom ikke til at overbringe dem; han bukkede under for sine Saar 6—7 Uger efter Katastrofen. Den 24. Oktober blev han udnævnt til Amtmand i Antvorskov, men den Stilling kom han aldrig til at beklæde.¹⁾

For Løvenørns personlige Sikkerhed var Faren drevet over; men der var ingen Udsigt til, at hans Mission skulde lykkes. Czaren lod vel, som om han vilde gøre Alvor af sin Plan om at tage Rygen: den 17. Sptbr. drev Sehested de Stralsundske Skibe ind under Fæstningens Kanoner, og den 19. gjorde Russerne med en ganske lille Styrke et Forsøg paa at lande paa Rygen; men det mislykkedes og blev ikke gentaget. I sine Konferencer med Czaren og Menschikoff søgte Løvenørn at faa dem til at forstaa, hvor urigtigt det vilde være at opgive Pommern paa et Tidspunkt, hvor den svenske Hær hvert Øjeblik kunde ventes; „de, der havde bragt Czaren paa de Tanker at marchere til Polen, vilde engang komme til at betale det med deres Hoveder“. Da Czaren udtalte, at han ingen Interesse havde i at holde sig i Pommern, erklærede Løvenørn, at han ikke fik en eneste Kanon udleveret, og, da han virkelig traf Foranstaltninger til at lade hele Hæren gaa fra Stralsund, „stillede jeg ham for Øjnene, hvad deraf vilde følge“. Sluttelig erklærede Løvenørn, at, hvis Russerne gik, vilde Kongen af Danmark være „aldeles fri; og den Deklaration skal frugte mere end 20 Konferencer“. Det gjorde den ogsaa; alle Tropperne paa Garden nær fik Ordre til at blive. Men Løvenørn var led og ked af Russerne: „saa god en Moskovit, som jeg var tilforn, saa ond er jeg nu; sed vana est sine viribus ira.“²⁾

Som Paaskud for sin Uvirksomhed havde Czaren anført, at han intet kunde foretage mod Rygen, saa længe den danske Flaade laa

1) Løvenørn til Vibe ^{15/9}; Journal d. pom: Campagne ^{14/9}, ^{15/9} 1712 (Dresden); Bloch: Stiftamtmand og Amtmand 1660—1848 S. 33.

2) „Bidrag“ B. IV S. 71 ff; Løvenørn til Vibe ^{20/9}; i Koncepten er disse Linier overstregede og er altsaa ikke komne ind i Skrivelsen, hvad der ogsaa kunde have været farligt nok. Men Løvenørns Hjærtensmening udtaler de sikkert. „Magtløs er kraftløses Vrede.“

indespærret i Sundet. Den 21. September meldte Løvenørn ham, at Schoutbynacht Trojel var kommen ned fra Norge med 5 Orlogsskibe og en Del Fregatter, og at den danske Flaade nu var stærk nok til at tage Offensiven. Czaren konfererede da med Kong August og meddelte derefter Løvenørn, at, naar den danske Flaade var løbet ud, og Faren for en svensk Landgang afværget, vilde han tage Rygen. Denne Gang var det vistnok alvorlig ment. Vinden var gunstig, alt blev gjort klar til Overgangen, „saa der ej andet forventes, end vi faar Bud, at Flaaden er i Søen, og saa gaar Dansen i Guds Navn for sig“.¹) Men det gik ganske anderledes; den svenske General Admiral Wachtmeister havde kun forladt Sundet for — uden ringeste Nødvendighed — at dække den svenske Transportflaade, som den 26. og 27. Sptbr. udskibede Stenbocks Hær paa Rygens nordvestlige Kyst. Ganske vist lykkedes det de danske Fregatter den 29. Sptbr. at sprænge den svenske Transportflaade, hvoraf en Mængde Skibe blev tagne, brændte eller fordrevne, inden Proviant og Materiel fuldt ud var udlosset, og ganske vist var Stenbocks Expedition strategisk set strandet; han havde mistet Midlerne til at komme i Forbindelse med sin Konge; men hans Tropper var komne i Land, og, da Czaren langt om længe fik dette at vide, opgav han alle Planer mod Rygen. Den 8. Oktober rejste han til Carlsbad og lod Kong August blive staaende for Stralsund med 30—40000 Md., hvoraf knap de 10000 var Sachserer.²)

Den 24. Sptbr. 1712 var Løvenørn efter Ansøgning udtraadt af sit Tjenesteforhold til Czaren, der i hans Afskedspatent udtalte, at han havde været en brav og dygtig Officer, der til sidst havde tjent ham som Oberst og Generaladjutant, og med hvis Opførsel han altid havde været tilfreds; 14 Dage senere ophørte ogsaa hans Virksomhed som Gesandt hos Peter I., der under 7. Oktbr. (n. St.) skrev til Kongen, at Løvenørn havde meldt, at han havde faaet Ordre til at tage Afsked og vende tilbage til „Eders Majestæt og Kjærlighed; hans Person har været Os behagelig, og med hans Tjeneste har Vi været særdeles tilfreds.“³) Samme Dag, som Czaren rejste, havde Løvenørn sin Afskedsaudiens; den 11. Oktober deltog han sammen med Oberst Bendix Meyer, Grev Flemming og flere andre højere Officerer i et Møde med Feltmarskalk Stenbock.⁴) Kort efter

¹) Løvenørn til Vibe 20/9 12.

²) „Bidrag“ B. IV S. 78—94.

³) Begge Skr. aftr. i Chr. Brasch: Gl. Ejere af Bregentved S. 388 f.

⁴) Meyers Relation 12/10 12; Stenbock til Raadet 7/18 Oktbr.

maa han være rejst til København;¹⁾ han medførte en Promemoria af 9. Oktbr. (n. St.) fra Menschikoff, der fremhævede alt, hvad han selv havde udrettet til Fordel for Danmark. Czaren havde skænket Løvenørn sit Portræt, rigt besat med Diamanter, og foreløbig bevarede han sine venlige Følelser for ham; men fra nu af og til sin sidste Stund tilhørte Løvenørn helt og udelt sit Fædreland.

1) Journal d. pom. Camp. meddeler, at Løvenørn den 28/9 rejste fra Pommern til København og kom tilbage derfra den 5/10 sammen med den sachsisk-polske Gesandt; men dette kan ikke være rigtigt; det fremgaar af hans Memorial til Vibe af 29/9, at han vilde være rejst, men ikke kom afsted. I „Bidrag“ B. IV S. 73 er de i Journalen opgivne Datoer benyttede; Forf. kendte dengang ikke Memorialen til Vibe.

III
GENERALADJUTANT HOS KONGEN I DEN
STORE NORDISKE KRIG
1712—1719.

Den 28. Oktober 1712 blev Løvenørn udnævnt til Oberst og „virkelig“ Generaladjutant hos Kongen;¹⁾ samtidig blev han Kompagnichef i Garden til Hest. Kompagniet beholdt han, saa længe han endnu var Oberst af Kavalleriet; han tog sig lejlighedsvis af dets Administration, men kom aldrig til at føre det i Marken; Meningen var da ogsaa kun at give ham et Tillæg til Gagen.

Foruden Menschikoffs Memorial medbragte Løvenørn en længere Beretning fra forhenværende Generaladjutant Bendix Meyer, der nu var dansk Gesandt ved det sachsisk-polske Hof, hvori han meddelte, at han havde formaaet Kong August til at lade alle sine Tropper blive ved Stralsund, men at Kongen gjorde Regning paa en Forstærkning af 3000 danske Ryttere; Fyrst Menschikoff, som nu var helt vunden for Danmark, vilde begynde et Bombardement, saa snart Kong Frederik overlod ham sit Artilleri; i øvrigt nærrede Sachserne kun ringe Tillid til Czarens Krigsvilje; man maatte behandle ham forsigtigt, da der ellers var Fare for, at han sluttede Særfred med Sverig; Meyer vilde forblive i Greifswald, indtil han havde modtaget Kongens Bestemmelser med Hensyn til Artilleriet og Sehesteds Flotille, som de Allierede ønskede at beholde i de pommerske Farvande Vinteren over.²⁾ Kong Frederik stillede sig køligt overfor disse Ønsker, som han i Forvejen kendte gennem en Indstilling fra Sehested af 5. Oktober. Han udtalte, at Kong August ikke havde Spor af Ret til Artilleriet, efter at Angrebene paa Rygen og Stralsund var opgivne; det skulde inddrages, hvis det allerede var

¹⁾ Kgl. udf. Expedit. ²⁸/₁₀ 12.

²⁾ Meyers Mem. ¹²/₁₀ 12 (Løvenørns Ark.)

udskibet, og anbringes paa Skibe, hvor det var i Sikkerhed. Efter at have truffet Aftale med General Admiralen skulde Sehested sejle hjem med Flotillen og Artilleriskibene; dog kunde nogle af de største af hans Skibe blive liggende i Neutief, det sydlige Indløb til Binnenwasser, hvis Kongen af Polen vilde forsyne dem med Proviant m. m. og beskytte dem, hvis de frøs inde.¹⁾

En af de første Dage i November afsejlede Løvenørn fra København til Pommern med Kreditiv til Kong August og med en kongelig Resolution, der fastslog de Betingelser, hvorpaa de Allierede kunde beholde Sehesteds Flotille. Løvenørn var instrueret om at vise den største Forsigtighed overfor Kongen af Polen; han skulde vaage over, at denne personlig underskrev alle trufne Aftaler, og bestemt forlange, at der aldrig blev forhandlet med Svenskerne uden i hans og Oberst Meyers Nærværelse.²⁾ Det faldt i med Storm og Uvejr; det Skib, hvorpaa Løvenørn befandt sig, kom i Drift og drev et Par Dage for Vind og Vove; den 9. blev det Stille; med sønderrevne Sejl ankrede det 4 Mil fra Greifswald, og Løvenørn gik i en Baad, der førte ham til „Ditmarsken“, Sehesteds Flagskib.³⁾ Under hans korte Fraværelse havde Situationen komplet forandret sig. Den 1. November havde Stenbock med 16000 Mand forladt Stralsund og var den 3. rykket ind i Meklenborg. De Allierede fulgte langsomt efter, den 6. Nvbr. kom Kong August og Grev Flemming til Triebsees, hvor Menschikoff indtraf den 7., og Viceadmiral Sehested Dagen efter. Kongen gik ind paa at forpleje Flotillen, som blev i Pommern; men Artilleriet blev indskibet og ankom til København den 6. Dcbr. Den 9. Nvbr. naaede det russiske Fodfolk Triebsees; den 12. overskred Kong August den meklenborgske Grænse og tog Hovedkvarter paa Nütschau. Han havde henvend 22000 Md. med sig; Resten af den allierede Hær stod endnu i Pommern.⁴⁾

Efter lang Parlamentering var det endelig lykkedes Løvenørn den 10. Nvbr. at faa en russisk Dragonhest, og uden Bagage og Tjener red han paa den Dag ad elendige Veje de 50 Kilometer til Triebsees, hvor Meyer og Sehested satte ham ind i Situationen. Paa Nütschau fik han den 12. Audiens hos Kongen, der modtog ham naadigt men beklagede, at Kong Frederik havde undladt at sende

1) Geh. Reg. 18/10, 25/10 12.

2) Geh. Reg. 28/10, 29/10 12.

3) Løvenørn til Vibe 9/11 12.

4) „Bidrag“ B. IV S. 121—127.

de ønskede 3000 Ryttere til Pommern og derved lettet Stenbocks Indfald i Meklenborg. Løvenørn kunde kun svare, at Kongen havde holdt alle sine Løfter og var parat til nye Ofre.¹⁾ Dette var jo for saa vidt sandt nok; men hvis alle Parter, der har truffet en Aftale, kun vil udføre, hvad de forud har forpligtet sig til, er et Samvirke umuligt; ingen kan forudse, hvad der kan indtræffe, efter at Sagen er sat i Gang. Den danske Hær, der fra 10. Oktober til 19. November indesluttede Hamborg, vilde have gjort mere Nytte i Meklenborg; de 25000 Rdlr., man afpressede den rige Hansestad, maatte man hellere have undværet. Derimod er det meget forklarligt, at den danske Konge ikke vilde svække sin Hær ved at sende Detachementer til de Allierede; skulde der være Tale om Samarbejde, maatte hele Styrken med. Af Forplejningshensyn vilde General Scholten gerne sende det danske Rytteri ind i Meklenborg; men det maatte kun gaa nogle faa Mil ind i Landet og kunde ikke faa Føling med de Allierede, som den 20. Nvbr. besatte Güstrow og i længere Tid blev staaende i en Linie over denne By, Laage, Tessin og Sülze med Hovedkvarter i Mierendorf. Svenskernes Stilling fulgte i Hovedsagen Warnowflodens venstre Bred; Rostock var i deres Hænder; men Bützow var besat af Meklenborgerne.

Fra Mierendorf sendte Løvenørn Masser af Breve til Kongen, Chr. Sehested, Scholten og først og fremmest til Vibe, over for hvem han udtalte sig fuldkommen aabent: „Vi ved snart ikke, hvad vi skal sige og tænke om denne Kampagne; men det er saa vist, som Gud er i Himlen, at denne Armé gør ingen Bataille, uden den faar vores Kavalleri, og det er en Sag, som jeg vel næppe tror Hs. Majestæt indgaar. Nu disputerer vi her saa længe, til de Svenske faar en Transport til;²⁾ og saa er det sidste værre end det første. Her snakkes alt for meget om, hvad den ene eller den anden Part har for sømt ved falske Løfter m. m. Men hvad kan det nytte, at vi saa længe taler om den Skade, som vi har, indtil vi faar én, som er endnu langt større? Dersom vi ej marcherer med vores Armé eller i det mindste med noget Kavalleri, saa giver jeg mit Liv, om her er mere end 500 russiske Dragonheste, som kan gøre Tjeneste i Aktion. Hvis ikke Gud gør Tegn og underlige Gerninger, saa ser jeg ej, paa hvad Maade, vi engang kommer ud af denne Affære;

1) Løvenørns Relat. ^{12/11} 12 (Originalerne i „Relationen aus Polen“; Koncepten i Løvenørns Ark.).

2) Om den saakaldte 2. Transport se „Bidrag“ B. IV S. 132 ff.

thi slukker vi ej den lille Gnist, af Frygt for at brænde os, saa bliver vi vel fra den store Ild. Jeg siger endnu, at jeg ved alt for godt, at det falder min allernaadigste Konge haardt, og at Krigen koster os mere i en Maaned end de andre i et halvt Aar; men af to Onder maa man vælge det mindste. Sagerne er nu i den Stand; dersom vi ej snart tager de rette Mesurer, saa bliver det siden alt for silde. E. Ex. tager ej unaadigt op, at jeg har her taget mig den Frihed og nogenledes, saa vidt jeg har kunnet, givet min Mening; jeg er her, og jeg finder mig i min Samvittighed obligeret at sige Sagen, som den er, og som jeg agter engang at forsvare den for Gud og for min allernaadigste Herre. Jeg tør flattere mig, at E. Ex. har den Opinion om mig, at jeg er altfor ærlig og tro Tjener af min Herre, end at jeg skulde ved nogens Persuasion eller Snak lade mig bevæge til at insistere paa en Sag, som var imod min Herres Interesse; thi dersom Sagen ej er saa, som jeg refererer, saa er mit Liv i min allernaadigste Konges Haand og Magt, hvilket jeg holder alt for ringe til at være en Satisfaktion for at referere slig en Sag, om den ej var saa i sig selv. E. Ex. kan nu naadigst eftertænke, i hvad Stand Sagerne her monne være, førend jeg avancerer sligt; her er ingen Magasin i Landet; Brød er her intet i Armeen, uden hvad som tages eller købes af Indvaanerne her; men hvor længe vil det vel vare? Der er vel Magasin i Greifswald; men ved disse Veje er det umuligt at faa det hid. Naar jeg taler med de Moskoviter og de Sachser, saa taler jeg af en anden Tone og viser dem, om de selv er ej ansvarlig derudi og viser dem Umuligheden af, at Kongen kan blotte sit eget Land. Oberst Meyer er mit Vidne, hvad jeg har sagt det ene saa vel som det andet Parti, og det i offentlig Konference; jeg har spurgt dem, om de ej vilde eftertænke, hvad Alverden vilde ræsonnere om, at de stod her med saadanne Armeer; jeg spurgte Fyrst Menschikoff, hvad han vel mente, der vilde blive talt om den russiske Bravur. Mig er bleven svaret: Om vi gav Kavalleri, vilde de samme Øjeblik attakere; thi deres Infanteri skulde nok gøre deres (sit), og det var Kavalleri, som deciderede en Bataille, imidlertid siger de at gaa Defensive. Det er vist: Infanteriet er i den bedste Stand af Verden, og jeg er forsikret om, at de gør deres Devoir, naar det kommer dertil; her foruden er her en stor Mængde Dragoner til Fods, som er de bedste Folk, man vil se i Verden. De Moskoviter og Sachser har nu nogle Dage holdt Krigskonseil og Konference; jeg mener nok, jeg faar

det at vide, men jeg frygter, de har en Retræte eller noget andet nyt for. Det har jeg da skullet referere D. Ex. til Eftertanke“.¹⁾)

Af dette udførlige Brev faar man en Prøve paa, hvor klart den 26aarige Oberst forstod at fremstille sine Tanker, og med hvilken Færdighed han behandlede sit Modersmaal, og man faar et levende Indtryk af den Iver, hvormed han arbejdede for, at hans Herres Sag kunde komme til at staa i det bedste Lys for de Allierede, medens han paa den anden Side opmuntrede sin Regering til ikke at glemme den fælles Sag. Forholdene var extraordinære: De Allieredes Fodfolk var i udmærket Stand, det russiske Rytteri derimod ubrugeligt; det danske Fodfolk var stærkt medtaget, en Del af det havde været uafbrudt i Felten i henved 1½ Aar, medens Rytteriet var fuldt operationsdygtigt; under disse Forhold havde det dog maaske været forsvarligt at beholde Fodfolket ved den hollandske Grænse og sende Rytteriet til Kong August.

Løvenørns og Meyers Stilling i Hovedkvarteret var ikke behagelig; man viste dem Mistillid, holdt Krigsraad uden dem, gav dem halv Besked og vilde ikke indrømme, at Danmark var den eneste af de Allierede, der i dette Felttog havde udrettet noget: taget Stift Bremen, aabnet Binnenwasser og ødelagt den svenske Transportflaade. De to danske Oberster havde opdaget, at de Allierede havde begyndt Forhandlinger med den tidligere Generalguvernør i Stift Bremen, Grev M. Vellingk; de protesterede herimod, men der blev alligevel sendt ham et Pas, som han dog ikke benyttede. Grev Flemming erklærede, at man ikke vilde forhandle med ham, men kun se hans Fuldmagt. Den 23. Nvbr. afholdtes der i Mierendorf et Krigsraad, hvortil Løvenørn og Meyer var indbudne. Her vedtoges mod de Danskes Indsigelser, at Hæren skulde gaa i Kantonnement, da Tropperne ikke længere kunde kampere paa Grund af den fremrykkede Aarstid. Løvenørn tilbød at rejse til Kongen af Danmark for at høre hans Mening; men der blev svaret, at det var for sent. I samme Møde blev det bestemt at forhandle med Svenskerne om en Vaabenstilstand, og det faldt godt i Traad med Stenbocks Ønsker; den 23. havde han bedt om et Pas for en General og en Oberst; han fik det, og næste Dag ankom disse Officerer til Hovedkvarteret med Forslag om en Vaabenstilstand paa 3 Maaneder. Herpaa turde Kongen af Polen dog ikke gaa ind; mere end 14 Dage vilde han ikke indrømme; Flemming foreslog da Stenbock et nyt Møde. Kong

1) Løvenørn til Vibe ^{22/11} 12.

Stanislaus af Polen, der nominelt førte Kommandoen over den svenske Hær, gik med Glæde ind paa Forslaget; Mødet skulde finde Sted i Lüssow, 6 Kilometer N. O. for Güstrow Den 25. Nvbr. holdt Stanislaus i det svenske Hovedkvarter i Schwaan et Krigsraad, hvor han gav en Fremstilling af den militære og politiske Situation, som krævede en længere Vaabenstilstand. Skønt alle vidste, at man ved at forhandle vilde paadrage sig Kongens Unaade, da en Vaabenstilstand vilde krydse hans Planer med Tyrkiet, ansaa man dog de Farer, man nu var udsat for, og de Fordele, man nu kunde naa, for at være saa store, at man turde handle mod Kongens Vilje og modtage Stanislaus' Tilbud om at træde tilbage for Kong August, hvem man derved haabede at kunne skille fra de andre Nordiske Allierede. Krigsraadet tilraadede derfor enstemmigt at søge at opnaa en Vaabenstilstand paa 3 Maaneder.

Straks efter Vedtagelsen af denne Beslutning drog Stenbock afsted til Güstrow, hvor de Allierede vilde holde Mødet. Her traf han Kong August, som ikke vilde deltage i Forhandlingerne, men med hvem han havde en længere Samtale. Blandt Deltagerne var de fornemste russiske og sachsiske Generaler og de to danske Oberster. Nogen bindende Aftale blev der ikke truffet; men i Princippet enedes man om en Vaabenhvile paa 14 Dage, i det sikre Haab, at man let kunde overvinde de Vanskeligheder, der maaske vilde stille sig i Vejen. Fordelingen af Kantonnementerne kunde først ordnes, efter at Stenbock havde forhandlet med sine Generaler, og den 28. Nvbr. sendte han et Forslag til Mierendorf, hvor Løvenørn, Meyer, Flemming og den russiske General Pflug underkastede det et grundigt Gennemsyn. Uagtet det faldt temmelig nøje sammen med, hvad de Allierede selv havde tænkt sig, ønskede de dog, inden de vedtog det, et nyt Møde med Stenbock. Dette fandt Sted i Lüssow den 30. Nvbr.; men denne Gang var Løvenørn ikke med; han var rejst til Holsten for at aflægge mundtlig Rapport for Kongen. Ogsaa Kong Stanislaus var fraværende; den 29. var han rejst til Tyrkiet for at vinde Carl XII. for sine Planer. I Lüssow enedes man om en Vaabenhvile paa 14 Dage fra 1. Dcbr. at regne; den havde en ganske provisorisk Karakter, og intet blev underskrevet. I Overenskomsten var den danske Hær ikke omtalt.¹⁾

Den 2. Dcbr. kom Frederik IV. til Oldesloe, hvor Stenbocks

1) „Bidrag“ B. IV S. 141—146; St. Bonnesen „Studier över August II Utrikespolitik 1712—1715“. Lund 1918. B. I S. 128—135.

Generaladjutant, M. Klinckowstrøm, ventede paa ham med Forslag fra Feltmarskalken om Afslutning af et Kartel og om Indledning af Fredsforhandlinger. Om Løvenørn forud havde haft Lejlighed til at aflevere sin Beretning, vides ikke. Klinckowstrøm blev affærdiget den 3., kom igen den 5. Dcbr. med nye Breve fra Stenbock, der nu var i Wismar, og forlod Dagen efter det danske Hovedkvarter uden Resolution; denne blev først afsendt den 15. og gik ud paa, at Kongen var villig til at udvexle fangne Officerer og gerne vilde forhandle om Fred, hvis Stenbock havde Fuldmagt, og Kong Carls Tilbud var antagelige. Større Hast havde det med at komme paa det rene med, hvad de Allierede egentlig vilde, og allerede d. 16. Nvbr. havde Kongen befalet General Christian Ditlev Reventlow at begive sig til den polske Konge i en overordentlig Mission; men det trak ud med hans Afrejse, og først den 11. Dcbr. kom han til Güstrow. Saa var Løvenørn mere mobil; den 4. Dcbr. fik han Ordre til ufortøvet at drage til Kong August for at meddele ham, at Kongen af Danmark ønskede at vide, om Krigen skulde fortsættes, eller om den egenmægtigt afsluttede Vaabenhvile, som Kongen ikke billigede, var Indledning til Fredsforhandlinger; vilde man fortsætte, skulde Løvenørn i Forbindelse med de russiske og sachsiske Generaler udarbejde Operationsplaner og Marchetableauer; Kongen ventede i Løbet af 5 Dage at naa til Gadebusch; de Allieredes venstre Fløj burde rykke til Criwitz, Sydøst for Schwerinersøens Sydspids, og Hæren i øvrigt blive staaende rede til at hindre Svenskerne i at gaa til Polen eller Sachsen; gik Stenbock Danskerne i Møde, maatte de Allierede strax ile dem til Hjælp; inden Løvenørn kom tilbage, kunde Kongen intet udrette; men støttede de Allierede ham ikke virksomt, kunde han mod sin Vilje blive nødsaget til at slutte Særfred.¹⁾ Den Nordiske Alliance var noget løs; Truslen om at udtræde anvendte Forbundsfællerne skiftevis og altid med Fordel.

Det var en vigtig Sendelse, der var betroet den unge Oberst: Overfor Czaren og Kong August skulde han være Tolk for sin Konges bitre Følelser, og med Menschikoff og Flemming skulde han paa lige Fod udarbejde Operationsplaner. Ganske vist var den erfarne, ansete General Reventlow den egentlige Gesandt; men han kom først til Güstrow, da Løvenørn var rejst.

Paa Tilbagereisen fra Carlsbad fik Czaren den 27. Nvbr. i Ber-

1) Kgl. udf. Exped. 4/12 12.

lin Meddelelse om Vaabenhvilen; han blev rasende, og, da Menschikoff og Flemming stødte til ham i Friedland i Meklenborg—Strelitz, truede han med at ville lade sin Yndling halshugge; han fulgte dog med dem til Wardow ved Laage, hvor de tog Kvarter, og hvor han den 7. Dcbr. havde et Møde med Kong August, hvem det til en vis Grad lykkedes at forsone ham med, hvad der var sket. Han vilde dog ikke gaa ind paa en 3 Maaneders Vaabenstilstand og fik ogsaa Kongen af Polen til at afstaa fra denne Tanke.¹⁾ Da Løvenørn den 9. Dcbr. fra Güstrow rejste tilbage til Kongen, medførte han en Skrivelse fra Czaren, der fremhævede Fordelene ved at forlænge Vaabenhvilen med et Par Uger, og en Promemoria fra Flemming, der gik ud paa, at alle 3 Hære skulde bryde op den 16. Dcbr.; de Danske skulde gaa over Dassow og Gadebusch til Criwitz, hvor de skulde støde sammen med Russerne og Sachserne; gik Svenskerne forinden over Warnow frem mod de Allierede, skulde de Danske gaa over Stør, Schwerinersøens sydlige Tilløb, og falde dem i Ryggen.²⁾ Foruden dette Udkast til en Operationsplan indeholdt Flemmings Skrivelse adskillige interessante Udtalelser; han erklærede saaledes, at Vaabenhvilen aldrig var bleven afsluttet, hvis man havde kendt den danske Hærs Forhold og Tilstand; Kongen af Danmark havde nok tænkt paa Særfred, men Kong August havde kun haft en for alle 3 Magter fordelagtig almindelig Fred for Øje; Kong Frederik burde tænke mere paa den fælles Sag; vilde han ikke indrømme en 3 Maaneders Vaabenstilstand, forhaalede han Freden; han burde altsaa meddele Stenbock, at han gik ind herpaa, og med sin Hær rykke ind i Meklenborg.³⁾

Med en sachsisk Eskorte afrejste Løvenørn fra Güstrow den 9. Dcbr. og er vistnok den 11. indtruffet i det danske Hovedkvarter i Mølln.⁴⁾ Den 14. kantonnerede den danske Hær omkring Gadebusch, hvor Kongen selv tog Kvarter, og her blev man staaende til stor Fortrydelse for de Allierede. I bitre Udtryk beklagede General Reventlow, at Kongen ikke fortsatte Marchen til Criwitz; nu blev Foreningen og Samvirket med Russerne og Sachserne højst problematisk. Ulykken var den, at hver kun tænkte paa sine Særinteresser: de Danske paa at dække Holsten, de andre paa at spærre

¹⁾ „Bidrag“ B. IV S. 151 f.; Bonnesen I S. 136 f. Om Reventlows Sendelse se „Bidrag“ B. IV S. 153 f. og 159.

²⁾ „Bidrag“ B. IV S. 155 og 158 f.

³⁾ Udat. Koncept fra 1712 i Løvenørns Privatark. Pakke V—IX.

⁴⁾ I Journal d. pomm. Camp. hedder det, at Løvenørn kom til Güstrow den 5. Dette kan ikke være rigtigt, da hans Instrux er udfærdiget den 4. Decbr.

Vejen til Polen og Sachsen. I Virkeligheden var et heldigt svensk Fremstød mod Holsten naturligvis højst ubehageligt for Danmark; men, som det senere viste sig, vilde det blive skæbnesvangert for Stenbock og hans Hær; var Svenskerne derimod trængt frem til Polen, vilde det have været til Fordel for Carl XII.s Planer og dermed til Skade for hele Alliancen. Som Sagerne havde udviklet sig, vilde Stenbock hverken ad den ene eller den anden Vej have kunnet naa et afgørende Resultat, efter at han havde mistet de Forsyninger og det Materiel, han havde ført med fra Sverig. Den 15. Dcbr. havde man i det danske Hovedkvarter udarbejdet en Operationsplan, der gik ud fra, at Svenskerne blev staaende paa Warnows venstre Bred med Front mod Øst; men den 16. fik man Melding om, at Stenbock var brudt op og marcheret Vest paa. Nu var Planens Forudsætning bristet; men Løvenørn blev alligevel afsendt med den til de Allieredes Hovedkvarter og havde sammen med Grev Reventlow og Oberst Meyer en Konference med de to Monarker. Her bestemte man, at Feltmarskalk Flemming den 18. Dcbr. om Morgenen skulde afmarchere med det sachsiske Rytteri, der laa i fremskudte Kantonement, for at slutte sig til den danske Hær, som han vilde kunne naa inden dens Sammenstød med Svenskerne, enten det saa blev Nord eller Syd for Schwerinersøen, naar han blot fik at vide, hvilken Vej Kongen vilde gaa. Czaren vilde forstærke Kongen med 15 Batailloner, som dog først kunde støde til ham den 22. Dcbr.; med Resten af sin Hær vilde han gaa til Sternberg 3 Mil Øst for Midten af Schwerinersøen. Reventlow bad Kongen om hurtigst muligt at nærme sig de Allierede over Hohen Viecheln ved Schwerinersøens Nordspids; og med den Besked afrejste altsaa Løvenørn, som tillige skulde meddele, at Kong August den 18. Dcbr. rejste til den polske Hovedstad, hvor hans Nærværelse var nødvendig. Kongen af Danmark vilde nok operere Nord for Schwerinersøen, men vilde først tage Offensiven, efter at Sachserne var komne; det var en højst uheldig Beslutning; han spildte en kostbar Tid, besværliggjorde Foreningen med de Allierede og overlod ganske Initiativet til Stenbock. Den eneste Undskyldning var, at en Del af Hæren var i mindre marchedygtig Stand; mærkværdigt nok anmodede Kongen Czaren om selv at beholde de 15 Batailloner, han havde tiltænkt ham, da Fjenden absolut maatte hindres i at bryde igennem til Polen.¹⁾

Den 20. Dcbr. 1712 udkæmpedes det ulykkelige Slag ved Gade-

¹⁾ Bidrag B. IV S. 163—167.

busch (Wakenstädt), hvor Stenbock slog den danske Hær under Scholten, der lige var bleven forstærket med et sachsisk Rytterkorps under Flemming.¹⁾ Løvenørn havde ingen Kommando men deltog i Slaget som Kongens Generaladjutant; han var med, hvor det gik hedest til, og overværede sin Ven, Poul Ryes heltemodige Kamp ude paa venstre Fløj, hvor det var lykkedes at faa en Del forsprængte „Ungarske Dragoner“ til at „sætte sig“ og gøre Modstand. Han tilbragte Natten efter Slaget hos General Scholten i Roggendorf en Milsvej Vest for Valpladsen og fulgte ham næste Dag til Ziethen ved Sydenden af Ratzeburg Sø, hvor Resterne af Hæren samledes. Hele hans Udrustning var gaaet tabt.²⁾ Den 21. Dcbr. deltog Løvenørn i et Krigsraad og rejste dernæst til Kongen i Oldesloe, som resolverede, at General Dewitz med 24 af de bedste danske Eskadroner skulde opsøge de Allierede, medens Resten af Hæren samledes omkring Oldesloe. Den 27. Dcbr. fik Dewitz Ordre til med 30 danske Eskadroner, ialt 3500 Heste, og 2240 sachsiske Ryttere og Dragoner at oplede Russerne.

De Danskes Nederlag gjorde et saa voldsomt Indtryk paa Czaren, at han lod sin Hær gaa 3 Mil tilbage og selv den 22. Dcbr. rejste til Güstrow. Da han samtidig fik Meddelelse om, at Sultanen havde brudt Freden, erklærede han, paavirket af Menschikoff, at han nødvendigvis med sin Hovedhær maatte rykke Tyrkerne i Møde, medens de Allierede maatte nøjes med 6000 Md., som han vilde lade dem beholde. Denne Plan bekæmpede Reventlow med Kraft, og ved at true med Særfred fik han Czaren til at lytte til Forslaget om at følge Svenskerne i Hælene, hvis de faldt ind i Holsten; men ivrig for det var han ikke; hans Fodfolk var trukket langt tilbage, og hans Rytteri duede ikke stort. Endnu den 26. stod Czaren ubeslutsom; Menschikoff vilde have ham til Polen, medens Reventlow og den sachsiske General Hallart søgte at faa ham til at indse, at han burde opfylde sine Pligter som Forbundsfælle; da han fik at vide, at Svenskerne havde tiltraadt Marchen mod Holsten, og at det nu gjaldt om at rykke frem, svarede han, at han ikke vidste, hvor de Danske og Sachserne opholdt sig, og i hvad Stand de var. Da optraadte Løvenørn som Frelsens Engel; den 27. Dcbr. om Morgenen kom han til Güstrow og meldte Czaren, at Generalerne Dewitz

1) Se herom „Bidrag“ B. IV S. 168—205; Karolinska förbundets årsbok for 1912 S. 150—178.

2) Der blev senere betalt ham en ganske rigelig Erstatning (Regnskaber i Løvenørns Privatark. Pakke II).

og Baudissin med et godt og talrigt Rytteri vilde støde til den russiske Hær. Nu blev hele Fodfolket sat i Bevægelse; den 31. Dcbr. fik General Dewitz Forbindelse med den Del af det sachsiske Rytteri, der var forblevet ved Hovedhæren, og næste Dag stødte det russiske Rytteri og Artilleri til.¹⁾ At Løvenørn baade ved denne Lejlighed og mange Gange senere blev sendt til Czaren, viser tydelig nok, at det ikke — som det ofte siges — var kommen til Brud mellem dem.

Efter endt Hverv vendte Løvenørn tilbage til Kongen, som Nytaarsaften var kommen til Flensborg, hvorfra han den 5. Januar rejste til Fredericia. Det „delabrerede“ Rytteri, det vil sige den Del af det, som var bleven værst medtaget i Slaget, var for Størstedelen samlet under Generalløjtnant Fr. Leegaard og ført op til Egnen om Rendsborg, hvorfra de Syge og Saarede over Snoghøj sendtes til Fyn, medens de andre skulde Nord paa for at reorganiseres.²⁾ Foruden disse var der endnu en Del Marodører, som strejfede rundt i Rendsborg — Flensborg — og Haderslev Amter, og dem fik Løvenørn den 10. Januar Ordre til at samle. I Haderslev Amt fandt han en Del syge og saarede men ogsaa adskillige kampdygtige Folk. Den 12. Januar kom Oberst Eyffler til Haderslev med 1300 delabrerede Ryttere og 1200 Heste; af disse udpillede Løvenørn dem, der kunde gøre Tjeneste, og sendte den 13. over 150 velberedne Ryttere til Flensborg. Resten indlagdes foreløbig i Fredericia, indtil de kunde overføres til Fyn.³⁾

Den 27. Januar fik Kongen fra General Scholten Melding om, at de allierede Hære var ved at rykke ind i Slesvig. Strax brød han op fra Fredericia og kom sent paa Natten til den 29. over Flensborg og Eckernførde til Rendsborg, hvor Czaren havde opholdt sig en Uges Tid. Den 29. om Morgenen mødtes de to Monarker, holdt Krigsraad og enedes om at begynde Operationerne mod den svenske Hær, som stod i det sydvestlige Slesvig. Den 8. Fbr. blev Husum besat; Kongen tog Ophold paa Slottet, de gottorpske Hertuginders Enkesæde; Czaren, Menschikoff og de andre høje Herrer boede hos Privatfolk, Flemming hos Amtmanden, den senere saa bekendte gottorpske Minister Henning Bassewitz.⁴⁾

Den 23. Januar havde de gottorpske Gehejmeraader i den umyn-

1) „Bidrag“ B IV S. 206—216.

2) do. S. 225 f.

3) Løvenørn til Kongen ^{13/1} 13.

4) „Bidrag“ B IV S. 271—278; B V S. 113.

dige Hertugs Navn sluttet Overenskomst med Stenbock om under visse Eventualiteter at indrømme ham Tønning. Skønt denne Overenskomst naturligvis skulde holdes strængt hemmelig, fik den danske Regering snart Nys om den, og Efterretningen kom den egentlig ganske godt til Pas; nu ophørte nemlig enhver Anledning til at vise Gottorperne Hensyn, og man skred strax til Repressalier.¹⁾

Paa Gottorp Slot boede en Del af den unge Hertugs Farbroder og Formynder, Administrator Christian August's Familie under Beskyttelse af et Kommando hertugelige Soldater. Brigadér Donop fik Ordre til at besætte Slesvig, Eckernförde og Kiel, og Løvenørn blev attacheret ham for at paasé, at Kongens Vilje skete Fyldest; den 10. Fbr. sendtes et af dem begge underskrevet Dokument til det fyrstelige Hof, hvori de lovede at sørge for, at Prinserne, Prinsesserne og deres Tjenerskab i ingen Henseende led Overlast paa Person eller Ejendom, saafremt Fæstningsværkerne omkring Gottorp blev overladt de danske Tropper, hvem det vilde blive forbudt at betræde selve Slottet. Den 18. var Ordren udført; de fyrstelige Amter blev underlagt kongelige Embedsmænd og behandlede som danske Provinser. Den lille Besætning paa Gottorp gik i Krigsfangenskab.²⁾

Natten til den 20. Februar gjorde Stenbock et mislykket Forsøg paa at kaste sit Rytteri over Ejderen ind i Holsten; den 22. prøvede han at erobre Frederikstad; men dette gik heller ikke, og hermed var det Slut med svenske offensive Foretagender i Ejderstedt. De allierede Hære nøjedes med at holde Tønning tæt indesluttet; Czaren, der mente, at hans Nærværelse nu var overflødig, forlod Husum den 25. Fbr. og rejste over Berlin og Königsberg tilbage til Rusland.³⁾ I Kongens Stab var der ikke mere at gøre for Løvenørn; han blev sendt til København med ganske samme Hverv som Aaret forud: han skulde erkyndige sig om Flaadens Forfatning, skaffe Oplysning om, paa hvor mange brugelige Orlogsskibe man kunde gøre Regning, hvordan det stod til med Matroser, med Materiel, med Forraad af alle Slags, særlig Proviant, og hvilke Anstalter der var trufne til Forsvaret af København og Sjælland; om Oplysninger kunde han henvende sig til Admiralitetet, Generalkommissariatene og Kommandanterne, der alle havde Paalæg om at staa ham bi.⁴⁾

¹⁾ „Bidrag“ B. IV S. 254—260, S. 286 ff.

²⁾ „Bidrag“ B. IV S. 261, 289 f.; Donop og Løvenørns Skr. ^{10/2} 13. (Konc. i Løvenørns Privatark. Pakke V—IX).

³⁾ „Bidrag“ IV S. 291 ff.

⁴⁾ Instr. ^{18/3} 13 (Løvenørns Instr., Pakke i R. Ark.).

Han skulde altsaa atter være „Kongens Spion“. Gennem Admiralitetets Indberetninger havde Kongen erfaret, at der var Mangel paa Mandskab, og at de Folk, man havde, var utilfredse, fordi de ikke kunde faa deres Tilgodehavende; i Januar havde de ved larmende Demonstrationer givet deres Misfornøjelse Luft, og Myndighederne havde forgæves forsøgt at skaffe Ro ved strænge Politiforholdsregler og haarde Straffe. For at faa Folkene til at gaa om Bord maatte man udbetale dem 3 Maaneders Lønning; men alligevel led de Nød; de manglede baade Klæder og Køjætæpper. En hel Del af det hjemsendte, indrullerede Mandskab havde taget Hyre paa Handelskibe, og der manglede Penge til at hverve de Folk, der behøvedes.¹⁾

Løvenørn medbragte Ordre til Konseillet om at paadrive Udrustningerne ved Arbejde Dag og Nat; de udrustede Skibe skulde udlægges paa Reden, efter Haanden som de blev færdige. Der skulde sendes Officerer til Hertugdømmerne for at hverve Søfolk.²⁾ Grunden til denne Ilfærdighed var Rygterne om forestaaende svenske Angrebsforetagender og nye Troppetransporter over Østersøen.

Kongen udtalte sin Tilfredshed med Løvenørns klare og udtømmende Indberetninger; men, da det viste sig, at Rygterne om de svenske Udrustninger var meget overdrevne, blev han sidst i Marts kaldt tilbage.³⁾ Om Løvenørns Ophold i København vides kun lidt; at han flittigt har besøgt Familien Vinding, kan man vist rolig gaa ud fra.

Efter Tilbagekomsten til Hovedkvarteret genoptog Løvenørn sit Arbejde i Staben. Det var saaledes ham, der i April udfærdigede Ordrene om Bombardementet af Tønning. Scholten traf alle Forberedelserne, men der blev ingen Brug for de anlagte Batterier og det opstillede Skyts, da Stenbock indlod sig paa Forhandlinger. Den gottorpske Minister, Baron Gørtz, havde i Begyndelsen af Marts paataget sig at faa Feltmarskalken til at kapitulere, hvis man vilde give ham gode Betingelser og genindsætte Gottorperne i deres Rettigheder. En Tid saa det ud til, at Forhandlingerne vilde glide; men den danske Regering afbrød dem, da den fik Øje for Gørtz' Upaalidelighed, og den 5. Maj sendte den Stenbock et Ultimatum, der krævede Overgivelse paa adskilligt haardere Betingelser end

1) „Bidrag“ B V. S. 210 ff.

2) Kgl. udf. Exped. $\frac{4}{3}$ 13.

3) Løvenørns Instr. $\frac{15}{2}$, $\frac{20}{3}$ 13. (Selve Indberetningerne er forsvundne.)

dem, Gørtz havde stillet i Udsigt. Det blev overdraget Løvenørn at overbringe dette og gøre det indlysende for Feltmarskalken, at han maatte overgive sig. Han har selv fortalt, at han havde været med til at opsnappe og dechiffere en Depeche, Stenbock havde villet sende det svenske Senat, hvorefter man i dettes Navn og med samme Chiffer havde udfærdiget en Ordre til Stenbock om at kapitulere paa de bedst mulige Betingelser, da man ikke kunde hjælpe ham.¹⁾ Under de Forhandlinger, der fulgte efter det danske Ultimatum, havde Løvenørn det kildne Hverv at passe paa Menschikoff og Flemming, der begge intrigerede med Svenskerne og Gottorperne, som med Rette antog, at de vilde være medgørligere end de Danske. Løvenørn veg ikke fra Menschikoff, der var syg og sengeliggende; det tidligere saa varme Forhold imellem dem var kølnet stærkt. Flemming, der aabenbart støttede det gottorpske Hus' Sag, blev af Løvenørn i Kongens Navn tvunget til at afgive en kategorisk Erklæring om, hvorledes han vilde stille sig, hvis Fæstningen blev bombarderet, og Besætningen gjorde Udfald. Han lovede dog, at han under en saadan Eventualitet vilde gøre sin Pligt som Allieret.²⁾

Den 16. Maj 1713 underskrev de danske og svenske Kommissærer Kapitulationen i Oldenswort, og 4 Dage efter begyndte Udrykningen af Fæstningen, som inden Maanedens Udgang var fuldstændig rømmet af Svenskerne. Kapitulationen bestemte, at Stenbocks Hær skulde overføres til Sverig, efter at der var bleven betalt en meget moderat Løsesum; indtil dette var sket, skulde Fangerne anbringes i de danske Provinser Vest for Store Bælt.³⁾ Inspektionen over Transporterne blev betroet Løvenørn, der for knap 4 Aar siden havde haft et lignende Hverv i Rusland. Allerede den 16. Maj fik han sin første Instrux, som i den nærmest følgende Tid blev udvidet og suppleret. Fangerne deltes i Hold, hvert paa 1000 Md., eskorteret af 200 Ryttere; der var beskikket Kommissærer til at ordne Indkvarteringen; civile og militære Myndigheder fik Ordre til at staa Løvenørn bi, og de eskorterende Tropper underlagdes ham. Fangerne skulde have de Friheder, der kunde forenes med god Orden, og deres Forsøg paa at knibe ud skulde begunstiges, enten de nu ønskede at tage dansk Tjeneste eller ligefrem at desertere;

1) „Bidrag“ B. IV S. 316—350, Grev Plélos Dep. Decbr. 1729 (Edv. Holms Excerpter fra det franske Udenrigsmin. Ark.).

2) „Bidrag“ B IV S. 359 f.

3) De svenske Fangers Skæbne er udførlig fremstillet i Bidrag B V. S. 245—358.

Mandskabet skulde sikres mod Mishandlinger fra deres Officerers Side, hvis disse vilde hindre dem i at løbe bort; men de danske Officerer maatte ikke paa nogen Maade lade sig mærke med, at de havde faaet Anvisninger ovenfra; de maatte lade, som om de optraadte af egen Drift; Kongens Navn maatte absolut ikke nævnes.¹⁾ Næsten hele Juni fór Løvenørn utrættelig om fra den ene jyske Købstad til den anden, og der foreligger fra hans Haand en lang Række Indberetninger om Fangernes Tilstand. Han besøgte bl. a. sin Fødeby Horsens; hans Moder var død 1709, men Stedfaderen levede endnu og havde giftet sig igen. Midt i Juni blev de menige svenske Fanger fra Fyn overførte til Sjælland. Oplysninger om Fangernes Fordeling og Transporter findes i Løvenørns Arkiv.²⁾ Han skulde vist nok ogsaa have deltaget i Fangernes Indskibning paa Ehrenskölds Transportflaade, der den 6. Juli løb ind paa Aabenraa Fjord; men paa Grund af Russernes Indblanding kom Fangerne ikke afsted før 6 Aar senere, og da var deres Antal svundet stærkt ind.

Kong Frederiks Ophold paa Husum Slot vedvarede til langt ind i Juni. Fyrstinden af Slesvig, dennes Søster, Grevinde Holstein-Holsteinborg med Svigerdatter, Grevinde Frijs-Frijsenborg, Grevinde Ahlefeldt, f. Holstein, hvis Mand var Deputeret i Feltkommissariatet, og de andre Damer, som dannede den ukronede Dronnings Hof, var inderlig kede af Opholdet paa det lille, forfaldne Slot og trængte ind paa Kongen for at faa ham til at forlægge Residensen til Gottorp. Han kviede sig længe derved, da Fyrstbiskop og Administrator Christian Augusts Familie jo boede dør;³⁾ men han maatte bøje sig for Anna Sophies Ønske. Den 21. Juni brød Hofet op fra Husum, og de smaa gottorpske Fyrstebørn, hvoraf flere var syge, sendtes til Kiel.⁴⁾ Efter udført Hverv meldte Løvenørn sig tilbage til Kongen og deltog et Par Maaneder i det muntre Hofliv i Slesvig; han gjorde stor Lykke hos de unge Fruer ved sin Livsglæde og sit sprudlende Vid.⁵⁾ Han dyrkede Venskabet med de unge Garderofficerer Lerche og Pretorius, med Grev Frijs og Viceadmiral Sehested, der den Sommer ikke var ved Flotillen, og havde ogsaa Lejlighed til at sætte sig endnu fastere i Gehejmerraad Vibes

1) Ordrer dat. Husum 16/6, 26/6, 27/6 13. (Løvenørns Priv. Ark V—IX).

2) Pakke II.

3) Side 43.

4) „Bidrag“ B. IV S. 378.

5) Viceadm. Sehested til Løvenørn 12/10 13 (Løvenørns Privatark).

Yndest. I August blev han beordret til sammen med en anden Generaladjutant, Oberst Alexander Møsting, at undersøge, hvorledes det var gaaet til med, at nogle Civilpersoner havde sneget sig ind i og ud af Tønning, samt til at søge Oplysninger om Tilstanden i Fæstningen, som efter Stenbocks Bortmarche kun rummede 3 fyrstelige Batailloner og nogle Artillerister, der holdtes indesluttede af et lille dansk Blokadekorps.¹⁾

Denne sorgløse Tilværelse varede ikke længe. Forholdene i Pommern havde i Løbet af Sommeren 1713 ændret sig paa en for Danmark højst ubehagelig Maade. Inden de Allierede havde forladt Holsten, blev der den 20. Juni 1713 i Wandsbeck sluttet en Konvention, der gik ud paa, at Kongerne af Danmark og Polen med deres egne Tropper og et russisk Hjelpekorps vilde angribe og erobre de svenske Besiddelser i Nordtyskland; den danske Flotille, som laa der fra det foregaaende Aar, og Belejringsartilleriet, der paa ny skulde sendes til Pommern, skulde deltage i Operationerne. Kongen af Danmark var imidlertid ikke i Stand til at opfylde de Forpligtelser, han havde paataget sig; Hæren var alt for medtaget efter det lange Felttog mod Stenbock; et lille Korps, man havde faaet paa Benene, og som skulde anvendes mod Wismar, blev kaldt tilbage, faa Dage efter at det var kommet over den meklenborgske Grænse, da man ikke kunde forpleje det; til Pommern blev der slet ikke sendt Tropper, men her havde man en Undskyldning, da Grev Flemming havde erklæret, at de ikke behøvedes dér. Han var imidlertid en Mand, der gerne gik fra sit Ord. Men uheldigt var det nu alligevel, om Pommern skulde blive erobret uden dansk Medvirken, da Betingelsen for, at Rygen skulde overlades Danmark, i Følge Traktaten af 20. Juni 1713 var, at det deltog i Operationerne med 6 Infanteri- og 4—6 Kavalleriregimenter.

Da Stenbock tiltraadte Marchen til Meklenborg, tog han Størstedelen af Stralsunds Garnison med sig og efterlod kun en ringe Styrke i Fæstningen, som var nødtørftigt indesluttet af et lille Blokadekorps under den sachsisk-polske General Seissan. Den 10. Juli 1713 fik han en Forstærkning paa 4000 Russere, og den 22. foretog han en Landgang paa Rygen, virksomt støttet af den danske Flotille, der rensede Kysten for Forsvarere. Øen blev besat med 5000 Md., som sidst i September blev reduceret til 1500; men da den Højstbefalende paa Øen, Generalløjtnant Lützelburg, truede med at ned-

1) Løvenørns Instrux ²⁸/₈ 13. Om Tønnings Indeslutn. se „Bidrag“ B V S. 92—108.

lægge Kommandoen, hvis han ikke fik Forstærkning, blev der sendt ham yderligere 1500 Md. I Slutningen af Juli kom Hovedstyrken af de Allierede fra Holsten til Pommern; Stralsund blev tættere indesluttet af et russisk—sachisk Korps under General Hallart, medens Menschikoff med Hovedstyrken af den russiske Hær lagde sig for Stettin. Den 23. August kom Oberst Mushardt med det danske Belejningsartilleri til Greifswald, men, da man ikke stode paa Sachserne, blev det ikke udskibet. I et Krigsraad, som den 30. August blev afholdt under Flemmings Forsæde, og hvori Cheferne for den danske Flotille og det danske Artilleri deltog sammen med de sachsiske Generaler, klagede Feltmarskalken over, at Kongen af Danmark ikke havde spærret alle Adgange til Binnenwasser og havde undladt at sende Tropper til Pommern, hvor der netop var Brug for dem. Resultatet af Forhandlingerne var det rent negative, at man intet vilde foretage mod Stralsund.¹⁾

Dette var stik mod Danmarks Interesser, og Kongen besluttede da at sende Løvenørn til Pommern for at bringe Sagerne ind i det rette Spor. Hans Opgave blev fastslaaet gennem en meget udførlig Instrux af 7. September 1713. Han skulde hos den sachsiske Øverstkommanderende kræve den Danmark tilkommende Halvdel af Indtægterne af det erobrede Land; hvis der blev indvendt, at Danmark ikke havde deltaget i Operationerne, skulde han gøre opmærksom paa, at det baade havde sendt Skibe og Artilleri, og at Grev Flemming desuden havde erklæret, at der ikke var Brug for danske Tropper i Pommern; endelig skulde han skaffe Oplysning om, hvad Sachserne havde gjort, og hvad de agtede at gøre; opgav de Bombardementet af Stralsund, og udbetalte de ikke de Penge, Danmark havde Krav paa, skulde baade Artilleriet og Flotillen kaldes tilbage.²⁾

Løvenørns Mission var alt andet end behagelig; hver Linie i hans Instrux aander Mistillid til dem, han skulde forhandle med, og han kunde ikke dølgge for sig selv, at Danmark ikke havde al Retten paa sin Side; sikkert var det, at Blokaden af Wismar ikke var blevet til noget, og nogen officiel Fritagelse for at sende Tropper til Pommern havde man ikke faaet; under saadanne Forhold var det sin Sag at trumfe i Bordet. „Det er ondt at plædere en ond Sag“, skriver han ogsaa til sin Ven Sehested.³⁾ Han drog

1) „Bidrag“ B V S. 76—83.

2) Løvenørns Instrux.

3) Løvenørns Kopibog 2⁸/10 13.

dog afsted med godt Humør den 9. Sptbr. og naaede København den 12. om Aftenen, sinket af de slette Veje, som den stadige Regn havde gjort ufarbare. Saa silde det var, opsøgte han samme Aften General Admiralen for at sikre sig et Fartøj og skrev desuden til Gehejmeraad Vibe; men Brevet fik Lov at ligge til næste Postdag, „da Postmesterens Skriverdreng fandt ej å propos at tage imod det, fordi Klokken var 9¹/₂ om Aftenen“. Bureaukratismen fejrede her en smuk Triumf: et Brev til den enevældige Konges første Minister maatte ligge 3 Dage, for at Reglementet bogstaveligt kunde overholdes.¹⁾ Den 15. om Aftenen rejste Løvenørn til Dragør, hvor Flaaden laa; han bemærker i en Parentes, at Viceadmiral Just Juel havde faaet en god ungarsk Vin fra Danzig. Den 16. afsejlede han, og den 18. September naaede han den danske Flotille i Binnenwasser. Til sin store Fortrydelse erfarede han, at Grev Flemming var rejst til Warschaw; ogsaa General Hallart var paa Farten, men ham lykkedes det at indhente den 20. September paa Vejen til Stettin; han erklærede imidlertid, at han intet kunde svare, før han havde faaet Ordre fra sin egen Konge. Den 30. kom han tilbage til Greifswald; men inden Løvenørn var kommen i Forbindelse med ham, var han atter rejst til Stettin, hvor der var foregaaet ganske mærkværdige Ting. Den 27. Sptbr. havde Menschikoff nemlig Kl. 10 om Morgenen aabnet et Bombardement, der gjorde en saadan Virkning, at Generalguvernøren, General Meyerfelt, den følgende Nat aabnede Forhandlinger og den 29. underskrev en Erklæring om, at han overlod Hertugen af Holsten-Gottorp at sætte sig fast i Stettin med „en neutral Magt“. En Kurér havde bragt Hallart denne Meddelelse med Ordre til at melde sig i Hovedkvarteret.²⁾

Af sine Samtaler med General Lützelburg, der i Hallarts Fraværelse kommanderede ved Stralsund, havde Løvenørn faaet det bestemte Indtryk, at der ikke vilde blive sat noget alvorligt ind paa at tage Stralsund eller fastholde Rygen. Indeslutningshæren talte kun 5000 Md., Besætningen paa Øen 1500; en Transport fra Sverig kunde ikke afværges, heller ikke kunde man hindre, at Stralsund fik Forstærkning fra Wismar, hvis Besætning var voxet for stærkt. Der var jo en Mulighed for, at Russerne, naar de var blevne Herrer over Stettin, vilde sende Tropper til Stralsund, men Løven-

1) Kopibogen 1²/₀, 1⁵/₀ 13.

2) „Bidrag“ B. V S. 85—89.

ørn troede ikke derpaa, og det viste sig, at hans Mistillid kun var alt for vel begrundet. I sine udførlige Breve til Kongen og Gehejmeraad Vibe udbad han sig derfor Bemyndigelse til at samle det Artilleri, der i det foregaaende Aar var bleven holdt tilbage paa forskellige Steder i Pommern, indskibe det og træffe Forberedelser til, at Flotille og Transportskibe med første føjelige Vind kunde gaa tilbage til København; skulde man afvente Kongen af Polens Svar paa Kongen af Danmarks „Propositioner“, vilde man ikke faa Tid til at samle og indlade Artilleriet; desuden maatte man hjælpe Sachserne fra Rygen over til Fastlandet, og det vilde ikke gaa hurtigt.¹⁾

Imidlertid hengav Løvenørn sig ikke til mismodige Betragtninger over de daarlige Udsigter for et godt Resultat af det 3. pommerske Felttog; hans Breve til Viceadmiral Sehested viser tydelig nok, at han ikke har tabt Humøret.²⁾ Han fortæller om et Besøg paa Rygen, der sikkert med Lethed kunde have været taget Aaret forud, hvis Czaren ikke havde haft saa mange overflødige Betæneligheder. Paa Landets Beskaffenhed ofrer han ikke mange Ord, men paa dets Indbyggere desto flere; han fortæller om Mændenes fredelige Tendenser, deres Uvilje mod Krigen mellem de beslægtede Nationer, deres Sorg over de Tab, den har forvoldt; han stiller dem drastiske Forslag til at skaffe Erstatning for de Faldne og søger at indbilde Sehested, at de med Glæde gaar ind derpaa. I dristige Udtryk skildrer han Kvindernes lette Sæder og store I'engebegærlighed: her gør 10 Dukater større Virkning end 1000 kærlige Ord; han driller den halvgamle Ungkarl med, at han kun kan blive Tambur ved det Regiment, der skal arbejde paa at bringe Øens Folketal op, men offerer dog et Par Sider paa Omtalen af den skønne Juliane Königsheim, som i sin Tid havde gjort et stærkt Indtryk paa den næsten halvhundredaarige Søhelt. Hun hørte til det gode Selskab: hendes Fader havde været svensk Oberstløjtnant, og selv ægtede hun 1715 den svenske Ritmester Lorenz Ekenberg.³⁾ Under Stralsunds Indeslutning har hun altsaa opholdt sig udenfor Fæstningen og synes at have omgaaedes de fjendtlige Officerer paa en ret frimodig Maade: Løvenørn drikker Te hos hende, og Lützelburg forfølger hende med Kærlighedserklæringer; men hun vender

1) Løvenørns Kopibog 28/9, 29/9 13.

2) Trykte i Pers. Tidssk. 6. III S. 226—244.

3) Anrep: Sv. ättartafler B. II S. 553.

det døve Øre til, og han mener som alle andre, at det er for Sehesteds Skyld. „Det maa nu gaa, som det vil, saa har Du dog den Fornøjelse at være elsket af det smukkeste Fruentimmer i hele Pommern“, skriver Løvenørn, hvem Admiralen havde paalagt at „aflægge hende en Million Hilsner“ og kysse hende paa hans Vegne; „det første tog hun imod med stor Fornøjelse, men det sidste mistede jeg med stor Chagrin“. Hun er saa betaget af sin Kærlighed, „at der er intet, der fornøjer hende mere i Verden, end naar man taler om Dig“, og Løvenørn søger „at trøste hende med den bestandige Estime og Kærlighed, som Du daglig har ladet beté, naar vi har talt tilsammen om hende; det stakkels Barn, hun spurgte mig saa trohjærtet, om det og var sandt. Christen! Christen! jeg tror, at Din Mund er mere Aarsag til den Kærlighed, hun bærer for Dig, end nogen af Dine andre Lemmer paa Dit Legeme“. I denne Tone synger Løvenørn endnu længe om den skønne unge Pige; men Sehested svarer ganske tørt: „Hils Lytzelburg, og glem intet den Hjærte Juliane, jeg har Gud straffe mig ej Tid; jeg jages som en Hund“. ¹⁾

Det erobrede Stettin tilfaldt ikke de Nordiske Allierede. I Schwedt sluttede Menschikoff med de preussiske og gottorpske Ministre en Konvention, den saakaldte Hovedreces af 6. Oktober, der i Korthed gik ud paa, at Kongen af Preussen tog Fæstningen i Sekvester, saa længe Krigen varede, hvorefter den skulde leveres tilbage til Sverig; paa samme Maade skulde der forholdes med Stralsund og Wismar, naar de overgav sig. De Allierede skulde saa føre deres Tropper bort fra Pommern, mod at Kongen af Preussen garanterede for, at der ikke herfra blev rettet noget Angreb mod Holsten, Sachsen eller Polen. Russernes Ulejlighed med at tage Stettin skulde Sverig betale med 200000 Rdlr., som Preussen foreløbig lagde ud; Sachserne skulde have en lignende Sum; men om den skulde der sluttes særlig Traktat med Kongen af Preussen. Stettin skulde besættes af et Par preussiske og lige saa mange gottorpske Regimenter; indtil disse kunde komme fra Brabant, skulde et Par svenske Regimenter vikariere for dem. Denne Overenskomst var sluttet uden Kongen af Danmarks Vidende og Vilje, i øvrigt ogsaa uden Czarens Bemyndigelse og uden Kongen af Polens Medvirken; den var udelukkende Menschikoffs Værk. Kong Frederik tilgav aldrig Fyrsten, som var paa Nippet til at falde i Czarens

1) Løvenørn til Sehested ^{28/0} 13; dennes Svar ^{12/10} 13.

Unaade; Honoraret for Fæstningens Erobring stak Menschikoff i sin egen Lomme, og han fik Lov til at beholde det.¹⁾

Endnu den 7. Oktober, altsaa over en Uge efter Stettins Overgivelse, vidste man ved Stralsund ingen Besked om Kapitulationens Indhold. Lützelburg erklærede, at han vidste lige saa lidt som Løvenørn; den sachsiske General Bose havde skrevet til dem, at ogsaa Gottorp skulde have Garnison i den erobrede Fæstning. „Hvad er vel absurdere i Verden end først at lade et saadant Artilleri komme fra Sachsen til Stettin, dernæst at tvinge Fjenden til at begære en Kapitulation, og saa give en Kapitulation, at en Fyrste, som selv er uden Land og Rige og deklareret Svensker, skal besidde Fæstningen enfin! min liden Forstand staar stille, og jeg ser intet andet end: jo galere jo bedre“. Og saa havde Menschikoff endog fordristet sig til at love, at Fangerne fra Stettin skulde føres ad Søvejen til Stralsund, forbi den danske Flotille, til Dels endog paa danske Skibe; men dette fandt Løvenørn saa oprørende, at han paa eget Ansvar forbød at føre Tropper ind til Stralsund til Vands; et Forsøg herpaa vilde blive tilbagevist med Magt; ved denne Resolution vilde han holde fast, hvad saa end Menschikoff sagde dertil. „Jeg var for længe siden rejst til Stettin, og jeg tror, jeg ej havde været unødigt dér; men jeg erindrer mig endnu den sidste Kompliment, jeg fik, da jeg af en oprigtig Intention til min allernaadigste Konges Tjeneste rejste fra det Sted, hvor jeg var beordret til at blive, og derfor er jeg bleven her“.²⁾ Antagelig sigtes her til Løvenørns Afrejse fra de Allieredes Hovedkvarter, da Forhandlingerne om Vaabenstilstanden stod paa.³⁾ Under alle Omstændigheder var de Undergivnes Selvstændighed meget begrænset i Enevældens Dage, og Initiativ fra deres Side var ikke velset.

Sin Resolution meddelte Løvenørn til Kommandør Rosenpalm, der i Sehesteds Fraværelse kommanderede Flotillen, og denne meddelte Menschikoff, at Søvejen var spærret for Stettins Garnison. Paa Peenefloden udlagdes en Fregat, der sammen med Peenemünde Skansen beherskede Flodens Udløb. Stettins Garnison laa, efter hvad General Hallart havde meddelt, paa Usedom. Baade han og Flemming havde skrevet til Løvenørn og Rosenpalm, at de Danske selv var Skyld i den nuværende Situation; havde de i Tide sendt deres

1) „Bidrag“ B V S. 109—112.

2) Løvenørn til Vibe 7/10 13; jfr. Brev til Kongen s. D.

3) Side 37.

Artilleri over, havde Stralsund nu været taget; som Sagerne i Øjeblikket stod, maatte man lade Svenskerne beholde denne Fæstning og tilmed give dem Rygen tilbage. Den 10. Oktober kom August II.s Resolution, der sagde, at naar en Overenskomst skulde gælde, maatte den udføres fuldt ud; Danmark havde kun givet Artilleri og stillet Flotillen til Raadighed, men det havde ikke sendt Tropper, hverken til Wismar eller til Stralsund; heraf fulgte, at der ikke kunde være Tale om at give det Del i Indtægterne af de erobrede Provinser. I sit Hjærte maatte Løvenørn indrømme, at Sachserne havde Ret.¹⁾

Den lille danske Styrke i Pommern befandt sig i en mærkelig Stilling: „General Lützelburg har nu sluttet en Stilstand med General Dücker i Stralsund“, skriver Løvenørn den 10. Oktober til Gehejmerraad Chr. Sehested, „de Russer, Sachser og Svenske lever, som om de aldrig havde været Fjender; vi arme Danske ligger her og er alene Fjender med de Svenske, men ved af intet“. Faktisk var der imidlertid Fred ved Stralsund; ogsaa de Danske levede i god Forstaaelse med Fjenden, skønt de ikke vidste, om de var indbefattede i „den forbandede og fordømte Stilstand“. Kongens Fødselsdag den 11. Oktober blev fejret med al tænkelig Pomp og Pragt: „det vil koste Kongens Krudt og vores Vin. Den svenske Schoutbynacht Henck²⁾ kommer her med til Bords; „Ditmarsken“³⁾ er prydet med Flag over alt; men det svenske Flag sidder om Bagbørd. General Lützelburg med en Del af hans Officerer og alle Landets Døttre kommer med undtagen Juliane, som jeg ikke tør bede for Sehested“.⁴⁾ Men Svenskerne lo de Danske ud og sagde, at de havde „mankeret et godt Kup“. I Frimodighed udtalte Løvenørn sig overfor Gehejmerraad Sehested: „Om Vorherre vilde gøre alt for at hjælpe os, saa er det ej muligt; thi vi vil intet hjælpe os selv ... Skulde den forbandede Gørtz⁵⁾ faa sine Intriger drevne i Slesvig, saa har vi gjort vore Sager efter min dumme Forstand meget kostelig. Jeg beder E. Ex. om Million Pardon, fordi jeg haver gaaet saa vidt og ræsonneret over de Sager, som ej gaar mig an. Dersom jeg er gaaet for vidt, saa vil jeg hellere passere for en

1) „Bidrag“ B V S. 113 ff.

2) Chefen for den Stralsundske Flotille.

3) Flotillens Flagskib.

4) Løvenørn til Vibe 11/10 13.

5) Gehejmerraad Gørtz var den 11/9 13 kommen til Slesvig for at forhandle om Tønning; han brød imidlertid pludselig af og rejste bort 4/10. („Bidrag“ B V S. 104—107).

uforstandig, dog redelig Patriot end for en klog Skælm.¹⁾ I en Skrivelse af 14. Oktober gav General Hallart endelig Løvenørn ren Besked om, hvorledes Forholdet var. Han udtalte, at Preussen og Gottorp havde overtaget Garantien for Generalguvernør Meyerfelts Traktat med Fyrst Menschikoff, der i ingen Henseende var til „Præjudice“ for Kongen af Danmark; sluttelig meddelte han, at Sachserne den 25. Oktober vilde rømme Rygen, hvorfra Russerne alt havde trukket deres Kontingent bort; i November vilde saa hele den sachsiske Styrke marchere til Polen. Han havde glemt at meddele, at den danske Flotille og Artilleriet var indbefattede i Vaabenstilstanden; men det fortalte han saa i et nyt Brev af samme Dato.²⁾

Det lader til, at Kongen og hans Raader har næret urokkelig Tilid til den unge Oberst; med Undtagelse af et Par halv private Breve fra Viceadmiral Sehested fik han nemlig ikke en Ordre, ikke et Brev hjemme fra før den 27. Oktober. Forholdene var meget vanskelige, og hans Instrux ganske utilstrækkelig. Fra Rygens Kyst maatte han til sin Ærgrelse se, at en svensk Transportflaade med Tropper om Bord gik Nord om Øen og gennem Gellen, Binnenwassers vestlige Indløb, ind til Stralsund, uden at den danske Flaade kunde hindre det. Han maatte se de svenske Officerer færdes blandt Sachserne, medens de Allieredes Officerer ugenert aflagde Besøg i Fæstningen, og selv maatte han hjælpe med til at evakuere Rygen. „Lad mig faa Ordre at rejse hjem — skriver han til Vibe — c'est à dire til Kongen og Eders Excellence; jeg elsker Eder min Salighed saa højt, som nogen kan elske Eder i Verden; men dersom jeg var elsket lidt mere, saa blev jeg nok ej saa længe i det forfærdelige Pommern.“³⁾ Paa Flotillen var Forholdene alt andet end opmuntrende; det kneb med Proviant; „de Folk, som har Inspektion med Provianten i København, maa være nogle fordømte Skælmer ... det er jammerligt at se, hvorledes den Proviant ser ud, der er bleven skikket sidste Gang fra København; de har kastet mangfoldigt i Vandet, fuldt af Maddiker og Orme, og det, som Folkene nu maa æde, er halvt raaddent“, og saa var tilmed Proviantskriveren, der kom med fra København, fordrukken og uforskammet.⁴⁾ Midt i September havde Kongen befalet at sende Flotillen 2 Maaneders Proviant; men der kom intet; midt i Oktober var man udgaaet;

¹⁾ Udat. Koncept. til Gehr. Sehested; vistnok ¹²/₁₀.

²⁾ „Bidrag“ B V S. 115.

³⁾ Løvenørn til Vibe ¹⁷/₁₀ 13, jfr. til Gehr. Sehested af s. D.

⁴⁾ Løvenørn til Viceadm. Sehested. ²⁸/₉ 13.

heldigvis kom der nogle private Skibe fra Fyn og Flensborg med Levnedsmidler, som Rosenpalm paa eget Ansvar indkøbte.¹⁾ Da der stadig ingen Ordre kom, samlede Løvenørn og Rosenpalm alt det Materiel, som tilhørte Danmark, indladede det og traf paa egen Haand alle de Forholdsregler, som de fandt hensigtsmæssige. Den 27. Oktober kom der endelig Ordre fra Kongen til at hindre Stettins Garnison i at komme ind i Stralsund, til at tilbagekalde det Detachment af Flotillen, som havde hjulpet med ved Erobringen af Stettin, vedblivende at holde Peenemünde Skansen besat, arbejde paa at faa Sachserne til at betale 8000 Rdlr. maaenlig for Flotillen fra 1. August at regne og endelig til at gøre denne og Artilleriskibene sejlklare. Alle disse Ordre var udførte, inden de naaede Løvenørn. Detachmentet havde meldt sig tilbage den 20. Oktober. „Skulde man altid vente, til man fik Ordre, saa det galt ud“, skriver Løvenørn til Viceadmiral Sehested, og i et Brev til Vibe udtaler han: „det havde været en stor Dumhed af mig, om jeg ej under disse Konjunkturer kunde se og slutte, hvad Ordre jeg kunde vente mig“.²⁾ Den 25. Oktober sendte Kongen, som den 10. var rejst fra Gottorp til København, Ordre til Løvenørn om at rejse hjem med Flotillen; ogsaa denne Befaling var udført, inden den kom ham i Hænde; allerede den 26. havde Rosenpalm begyndt sin højst besværlige Hjemfart; Rygen var jo rømmet, men Sachserne holdt Greifswald besat, til Flotillen var i Sikkerhed.³⁾ Den 5. Nvbr. varpede Flotillen sig forbi Ruden og tog Peenemündeskansens Besætning om Bord; men først den 14. naaede den Køge Bugt, og den 16. lagde den ind til København; den Eskadre, der skulde konvojere Flotillen hjem, havde ikke fundet den. Rosenpalm og Løvenørn havde arbejdet fortrinligt sammen og blev Venner for Livet, de havde vist Fasthed, Initiativ, Forstaaelse af Situationen og Mod til at paatage sig et Ansvar. De besad de Egenskaber, der krævedes for at gøre Fyldest i de højeste militære Stillinger.

Løvenørn fulgte ikke med Flotillen; han havde endnu et og andet at ordne med Sachserne. Den 2. Nvbr. skrev han fra Greifswald til Flemming og klagede over den nonchalante Maade, hvorpaa de Danske var bleven behandlede; man havde kun tilstillet dem en af Gørtz underskreven Forsikring om, at de ikke vilde blive foruroledede; men

1) Løvenørn til Vibe ^{21/10} 13.

2) Løvenørn til Gehr. Sehested ^{20/10}; til Vibe ^{28/10} 13.

3) Løvenørn til Kongen ^{27/10} 13.

Gottorperne var jo ganske uden Magtmidler, saa en saadan Erklæring var aldeles værdiløs. Han gik dernæst ind paa Udbetalingen af de 8000 Rdlr. maanedlig, paaviste, at de med Rette tilkom Danmark, og udbad sig en Anvisning paa Beløbet. Sluttelig meddelte han, at der den 27. Oktbr. var kommen Ordre til Flotillens Hjemrejse.

Da de sachsiske Tropper var afmarcherede, rykkede Stettins Garnison ad Landvejen ind i Stralsund. Kongen af Danmark havde givet den Passer til ad Søvejen at gaa til Sverig;¹⁾ disse brugte General Dücker til at sende en Del mindre brugbare Tropper tilbage til Moderlandet. Inden Udløbet af Novembr var Løvenørn i København, og den 1. Dcbr. meldte han sig sammen med Oberst Revenfeldt „til Opvartning og Opsigt“ hos Feltmarskalk Stenbock.²⁾

Med Aaret 1714 indtræder der en Forandring i Løvenørns hele Livsførelse. Baade tjenstligt og socialt styrkes hans Stilling; han indtræder for Alvor i de højere Samfundslag, hvor han ypperligt forstaar at hævde sig; hans Udvikling stagnerer aldrig, stadig udvider han sine Kundskaber, stadig bygger han videre paa sine Erfaringer; han har allerede erhvervet sig et godt Navn i Hæren; han udvikler sine diplomatiske Talenter og færdes hjemmavant blandt Gejstlige og Akademikere, til hvem han knyttes nærmere ved sit Ægteskab; han bliver populær i de brede Lag. Ogsaa med hans Korrespondance foregaar der en Forandring; medens han hidtil kun i Breve til Udlændinge har benyttet fremmede Sprog, og medens hans Skrivelser indtil nu i Reglen har været egenhændige, bliver det franske Sprog fremtidig meget hyppigt anvendt, og Brevene er oftest renskrevne af en Sekretær, der tilmed jævnlig har forfattet Koncepterne, navnlig da, naar det drejer sig om rent formelle Meddelelser. Dette betyder dog ikke, at han forsømmer sit Modersmaal; naar han rejser ene, bruger han det ofte, selv i Skrivelser til Kongen; men hans Færdighed i det franske Sprog er nu saa stor, at han godt kan klare sig uden Hjælp; kun sjældent forekommer der Danismer eller ortografiske Fejl; men Sproget er ikke saa elegant, som naar Sekretæren har ført Pennen; det var nemlig en fint dannet, aandfuld Franskmand, Skuespiller René Magnon de Montaigu,

1) Løvenørns Instr. 10/10 13.

2) „Bidrag“ B V S. 283.

Grundlæggeren af den danske Skueplads; han har undervist Løvenørn og havde megen Ære af sin Elev.¹⁾

I sine Breve til Vennerne Oberst Bendix Meyer og de unge Garderofficerer Andreas Pretorius og Christian Lerche, som med deres Regiment laa i Flensborg, fortæller Løvenørn, hvad der foregaar ved Hoffet og i Hovedstaden; den aldrende, forgældede Gehejmeraad Frederik Walters Giftermaal med Brigadér Bjelkes Enke, den sachsiske Gesandt des Brosses' Forelskelse i Baronesse Gyldenkrone, „vor Ven Ivers Ansættelse som Toldinspektør, hvorved vi mister en god Ven ved Hove“ o. s. v. Denne Iver Andersen var oprindelig kongelig Lakaj ligesom Kabinetssekretær Andreas Lüders og Borgmester Erik Torm; det var Folk med Opdragelse, Kundskaber og en ikke ringe Takt, som havde og fortjente at have nogen Indflydelse hos Kongen. Var Løvenørn ked over at miste Iver, var han til Gengæld glad over, at Gehejmeraad Vibes Stilling var urokket: „det er godt for Kongen og dennes ærlige Tjenere“. Ogsaa om sit Privatliv fortæller Løvenørn: hans Tjeneste hos Kongen, hans Arbejde med Stenbock, hans Deltagelse i Hoffets Glæder og hans „Omsorg for min Kæreste“ kunde nok tjene som Undskyldning for Efterladenhed i Brevskrivningen; men ogsaa i denne Henseende vilde han gøre sin Pligt.²⁾ Det er i øvrigt første Gang, siden han skriftede for Vibe, at han i sine Breve omtaler sin tilkommende Hustru.

Men Freden var snart forbi; den 22. Januar melder Løvenørn

1) I „Tilskueren“ 1898 S. 655 insinuerer Prof. Vilh. Møller, at Montaigu har tjent Løvenørn som „en Slags Privatsekretær maaske i allehaande Affærer“. I et Brev af 27/12 1728 takker Montaigu nemlig Løvenørn for den Interesse, han viser ikke blot hans Hustru men ogsaa dennes Søster; cette dernière est une bonne petite personne à qui l'on n'a pas de peine à faire faire tout ce qu'elle veut; je lui écrirai pourtant sur le ton que vous m'ordonnez; elle en fera ensuite tout ce qu'il lui plaira“. Møller mener, at det første „elle“ gaar paa Mme Montaigu, det andet paa hendes Søster og endelig „lui“ paa Løvenørn; i Virkeligheden gaar de alle 3 paa Votre Excellence, d. v. s. Løvenørn, og det skal indrømmes, at det let kan misforstaas. Meningen kan dog kun være, at den unge Pige vil følge hans Raad, og ikke at Montaigu og hans Kone vilde optræde som Ruffere. I 1728 var Løvenørn Stiftamtmand i Aarhus; fra Septbr. 1727 til Juli 1729 satte han ikke sine Fødder i København, og det er ganske utænkeligt, at den lille Mamsel La Croix skulde sendes over Kattegat for at blive Løvenørns Mæresse. Han var sikkert sin Ingeborg tro; ingen af hans Samtidige, end ikke Carl Deichman, har beskyldt ham for Libertinage. At han har interesseret sig for den forarmede, talentfulde Kunstnerfamilie, tjener ham kun til Ære, det samme gælder hans Ven, den franske Gesandt Grev Pléto, hvem det endelig lykkedes at faa hele Familien sendt til Frankrig. (Pléto's Depecher 18/7 29, 19/8 32, 21/10 32; Ordre fra Kardinal Fleury 9/8 29).

2) Løvenørn til B. Meyer 9/1, til Pretorius 13/1 14.

Pretorius, at han den 26. vil spise til Aften hos ham i Flensborg, og at han skal sende Bud efter den unge Lerche, „en behagelig Gæst, der aldrig gør Fortræd i et Selskab“. Han havde nemlig modtaget en Ordre til efter Modtagelse af Instrux m. m. at begive sig til Brigadér Kneyl, der kommanderede Blokadekorpset for Tønning; med ham skulde han aftale, hvorledes man uden at vække Mistanke kunde indsmugle et falsk Brev, der i Gehejmeraad Gørtz' Navn paalagde Fæstningens Kommandant, Generalmajor Wolf, at overgive sig. Gjorde det Virkning, skulde han sammen med Kneyl ordne Kapitulationen, glippede det, skulde han rejse til General Scholten, der laa i Itzehoe sammen med General, Hertug Carl Rudolf af Würtemberg, og give dem Ordre til at tage Tønning med Magt. Om denne Eventualitet var Generalerne forud underrettede gennem Breve fra Kongen, der havde approberet Scholtens Plan til Fæstningens „Eskaladering“, som skulde sættes i Værk, hvis man ikke ved Trusler kunde faa Besætningen til at nedlægge Vaabnene.¹⁾

Den 23. Januar²⁾ modtog Løvenørn „i det hele conseils présence“ paa Raadstuen det falske Brev og de øvrige Papirer, og Vibe paalagde ham at gøre alt muligt for at faa fat i de Ordre, Wolf maatte have faaet til at indlade Stenbock i Fæstningen. Tirsdag Middag 23. Januar rejste Løvenørn fra København; hele Torsdagen laa han paa Bæltet; Fredag Morgen rejste han fra Nyborg, og 24 Timer efter var han i Flensborg. Den lille Sammenkomst med Vennerne blev der næppe noget af; men han fik da talt med Lerche.³⁾ Efter Mørkets Frembrud kom han til Oldenswort ved Tønning, hvor han i Løbet af Natten traf Kneyl, som havde rekognosceret den svagt besatte Fæstnings Udenværker, og nu raadslog de om, hvorledes „det bevidste Brev“ bedst kunde praktiseres ind. I et livfuldt, paa Dansk skrevet Brev til Kongen fortæller Løvenørn om, hvorledes det hele gik til.⁴⁾ Den Fremgangsmaade, man i København havde udtænkt, viste sig upraktisk, men Tilfældet kom — som saa ofte ellers — til Hjælp. Borgmester Owens kom til Brigadéren og bad om Lov til at sende Kommandanten lidt Peberrod, som han saa inderligt ønskede. Løvenørn støttede Anmodningen: „saadan en Baga-

1) „Bidrag“ B V S. 160.

2) I „Bidrag“ B. V S. 161 staar ved en Trykfejl den 25. I sit Brev til Vibe af ²⁷/₁ siger Løvenørn, at han rejste ²³/₁; i et Brev til Kongen af ³¹/₁ nævnes ²⁴/₁. Først nævnte Dato er nok rigtig, da der staar „Tirsdag“.

3) Løvenørn til Vibe ²⁷/₁ Kl. 9 Fm. Chr. Lerche var Vibes Søstersøn.

4) Løvenørn til Kongen ³¹/₁ 14. Brevet er aftrykt i „Bidrag“ B. V S. 161 f.

tel kunde da hverken gøre til eller fra; derpaa blev af Brigadéren konsenteret, at Borgmester Owens maatte sende ham et deraf med en Tjener“. Denne skulde ledsages af en Trompeter, og, for at det hele hurtigt kunde blive endt, skulde ogsaa Tjeneren sættes paa en Hest, som Kneyl vilde laane ham; medens nu Karlen blev instrueret, satte han sin Kurv fra sig paa en Bænk, „udi hvilken jeg flux lagde Kommandantens Brev paa Bunden, uden at han eller noget Menneske saa, at jeg rørte derved, i et Stykke af en Maatte, som Peberrodet var svøbt udi, og rejste han saa med Trompeteren til Tønning.“ Kurven med Brevet blev afleveret til Kommandanten personlig tillige med et aabent Brev fra Owens, og Wolfs Svar lød paa „at Peberrodet har usigelig vel kontenteret ham“. Løvenørn mente, at Glæden snarere gjaldt Gørtz' Brev, og at han havde gottet sig over, at Kneyl havde ladet sig narre og ikke visiteret Karlen ordentligt. Brevet var uden Underskrift, men Stilen var Gørtz': Efter en kort politisk Orientering og en Tillidserklæring til Kommandanten fulgte en Bemyndigelse til, hvis Lidelserne blev for svære, og de Danske skred til Angreb, at indlede Underhandlinger om en Kapitulation, der gav Besætningen fri Afmarche til Eutin og paalagde de Danske at lade Fæstningen forblive i sin nuværende Tilstand indtil Fredsslutningen og tillade, at Gørtz' Dødsfjende, den paa Tønning Slot fængslede Gehejmeraad Wedderkopp, blev sendt til Helgoland under sikker Bevogtning.¹⁾ Navnlig den sidste Passus gav Brevet et ægte Præg. Løvenørn nærrede ingen Tvivl om, at dette Brev vilde gøre den ønskede Virkning „til Eders Majestæts Fornøjelse“. For at være paa den sikre Side rejste Løvenørn den 30. Januar til Rendsborg, hvor han traf General Scholten, med hvem han aftalte alle Forberedelser til en Storm paa Tønning, hvorefter Generalen beordrede det nødvendige Materiel sendt til Oldenswort. Da alt dette var besørget, rejste de begge til Itzehoe, satte Hertugen af Württemberg ind i Sagen og drøftede den med ham. Stormen blev berammet til den 10. Februar, og man gik ud fra, at Frostens vilde vare ved; men Forudsætningen glippede; den 2. Fbr. slog det ind med Tøvejr og Vestenstorm. Heldigvis havde Scholten dog ogsaa en „Tøvejrplan“ liggende, og den 5. Fbr. drog han til Oldenswort med begge Planer for at kunne møde alle Eventualiteter; men ved sin Ankomst den 7. fandt han Kapitulationsforhandlingerne i fuld Gang. Den 2. Fbr. havde Løvenørn nemlig fra Kneyl gennem

1) Dateret Berlin 10/1 14. Aftrykt i „Bidrag“ B V Side 158 f.

et Ilbud erfaret, „at det bevidste Brev begyndte at gøre sin Effekt“. Samme Dag havde Generalmajor Wolf anmodet Kneyl om et Pas for Assessor Langejahn, som havde noget at meddele. Ønsket blev efterkommet, og Assessoren anmodet om den 3. Kl. 11 Fm. at møde udenfor Tønnings Nørreport for derfra at blive ført til Brigadéren. Under Paaskud af, at han havde Ordre til ufortøvet at indfinde sig i Frederiksstad, hvor der laa nye Instruktioner til ham, rejste Løvenørn over Hals og Hoved til Oldenswort, tilbage-lagde de 11 danske Mil i 8 Timer og mødte hos Kneyl før Assessoren, som intet maatte faa at vide om hans Nærværelse, for at Wolf ikke skulde fatte Mistanke om, hvor Brevet stammede fra; „thi han kender mig meget vel. Saa snart han imidlertid vil gaa ad rem og kapitulere, vil jeg lade, ligesom jeg kom fra Itzehoe og havde været dèr i lang Tid hos Generalitetet“. Konseillet havde ogsaa haft Forstaaelsen af, at Løvenørns Navn kunde vække Mistanke; det fandtes heller ikke i Kneyls Fuldmagt; men i en særlig Ordre til ham stod, at han i Forbindelse med Løvenørn skulde „stipulere og forfatte Kapitulationen“.¹⁾

Medens Forhandlingerne stod paa, var en dansk Major med 2 Kaptajner Gisler i Fæstningen, hvor de blev flot trakterede; den 7. Fbr. souperede Løvenørn ogsaa derinde; af de Ejderstedske Regnskaber kan man se, at der vankede flere Slags Vine til Aftensmaaltidet, og at der serveredes Kaffe derefter. Næste Morgen blev Løvenørn trakteret med Te og Sukker; Wolf kan altsaa ikke have været helt uden Ressourcer. Under Opholdet i Fæstningen blev Kapitulationen udfærdiget og underskrevet; Hovedindholdet af dens 22 Artikler var, at Fæstningen med Tilbehør, „med hvad Navn nævnes kan“, skulde overgives til de Danske, medens Garnisonen med Faner, Vaaben og private Ejendele under Eskorte førtes til Eutin, Administratorens Hovedstad; de Syge kunde forblive i Fæstningen, men maatte selv bekoste deres Forplejning. Anmodningen om at lade Fæstningen, Slottet, de fyrstelige Ejendomme og Administrationsarkiverne forblive in statu quo blev besvaret undvigende, og Forlangendet om, at Wedderkopp under Eskorte strax skulde føres til Helgoland, blev pure afslaaet.

Den 8. Fbr. blev Fæstningsportene besatte af et Par danske Batailloner, og den 10. tiltraadte Garnisonen Marchen til Eutin. Saa snart Kapitulationen var underskrevet, rejste Løvenørn med den til

1) „Bidrag“ B V S. 165.

København.¹⁾ Der fortælles, at han medbragte de for det gottorpske Hus kompromitterende Aktstykker, som man havde haabet at finde i Tønning; men dette er ikke rigtigt; de blev først bragte for Dagen under Garnisonens Udmarche.²⁾

Den 13. Fbr. ankom Løvenørn til København; paa Grund af Isforholdene havde han maattet opholde sig 3 Nætter og 2 Dage i Nyborg. De Efterretninger, han medbragte, vakte stor Glæde; Kongen gav Ordre til, at der om Eftermiddagen skulde affyres 3 Gange 27 Skud fra Fæstningens og Citadellets Volde. „Ingen Sag har i denne Krig glædet Hs. Majestæt saa meget som Tønnings Fald“, skriver Løvenørn til den danske Gesandt i London.³⁾ Som Tegn paa sin Tilfredshed skænkede Kongen ham 1000 Rdlr. I København blev han meget populær: Digterne priste ham i velmente, men rædselsfulde Vers; der blev sagt, at han var 2 Kroners Kærlighed værd, og at det ikke var første Gang, han havde udmærket sig. Megen Glæde vakte det

„At sig en fjendtlig Stad for Dannerkongens Vaaben
Ydmyget havde og foruden mindste Blod
At koste falden var Kong Frederik til Fod.
Da lod sig Stykkerne om Staden lystig høre
Og alle Ting af Fryd begyndte sig at røre.“ etc.

At det indviklede gottorpske Spørgsmaal nu var løst, ikke blot ved Magt, men ogsaa ved Afsløringen af Danmarks Fjenders Nederlighed, var nok Lov og Tak værd:

„Fordi Gud gav os den Lykke,
At vi Gottorp undertvang,
Vil vi samtligen samtykke
Takke Gud for denne Gang,
For Victoria og Glæde
Vil vi Gud en Lovsang kvæde“ etc.

Saaledes fortsættes gennem 31 Vers, der skildrer den langvarige Strid mellem Kongerne og Hertugerne. Havde Løvenørn med Kaarden i Haanden og med største Livsfare stormet Tønning, kunde han ikke være bleven fejret mere.

¹⁾ „Bidrag“ B. V S. 162—171, hvor Kapitulationen er aftrykt in extenso efter Originalen i Rigsarkivet. Fremstillingen er bygget paa Indberetninger til Kongen og Vibe fra Løvenørn, Kneyl og Scholten.

²⁾ „Bidrag“ B. V S. 173 ff.

³⁾ Kgl. udf. Expedit. ¹/₂ 14 N. 281, 282; Løvenørn til Søhlenthal ¹/₂ 14; til Kneyl s. D.

Men selv om Tønning var falden, var der langt igen, inden Krigen var endt, og før maatte Løvenørn jo ikke føre sin Brud til Alteret; men egentlig talt skulde han jo heller ikke have været Generaladjutant, før der var sluttet Fred.¹⁾ Nu havde Kongen sat sig ud herover, og saa kunde Etatsraadinde Vinding vel ogsaa gøre det. Løvenørns Stilling syntes fuldt betrygget; han stod højt hos Kongen og havde en mægtig Velynder i Gehejmemaal Vibe; han var yndet og ansét af høje og lave i og udenfor Hæren, og — hvad der var det vigtigste — hans Dygtighed, retskafne Karakter og helt igennem hæderlige Vandel gjorde ham fuldtud værdig dertil. Saa blev da Brylluppet bestemt, og den 21. Marts 1714 fandt Vielsen Sted, ikke, som det saa smukt skildres i Carl Plougs Digt, i den pragtfuldt oplyste Frue Kirke, men „i Huset“. At dømme efter Antallet, Længden og Udstyrelsen af de endnu bevarede Bryllupsdigte har Højtideligheden nok haft en pompøs Karakter, og Etatsraadinden, der betænkte Kirken rigeligt, har sikkert ikke forsømt sine Gæster.

Poesi maa man ikke vente at finde i de danske og latinske Carmina, hvormed Kapellanen i Brudeparrets Sognekirke, St. Nicolai, forskellige andre Præster og Akademikere fejrer Forbindelsen. Vel mobiliseres Olympens Guder og Gudinder, der holder lange Taler til Bruds og Brudgoms Pris; men deres Vid skaffer sig kun Luft i mere eller mindre tilslørede Hentydninger og i fade Ordspil: Tab og Vinding, Løve og Ørn maa holde for mange Gange; man var imidlertid ikke forvænt i de Dage; naturalia blev ikke betragtede som turpia, særlig da, naar de optraadte i latinsk Udrustning, og en Plathed vakte ikke videre Anstød.²⁾

Det unge Par fik Bolig i Silkegade, dér hvor „Bikuben“s Gaard nu ligger, og her blev de boende i henved 8 Aar. Fraregnet den lille Expedition til Helgoland³⁾ og nogle smaa Sammenstød til Søs, hvilede Vaabnene lige til Foraaret 1715; al Kraft blev sat ind paa at reorganisere Hæren, saa at den kunde gaa angrebsvis til Værks. For første Gang siden sin Barndom kunde Løvenørn nyde Familienlivet; af hans Breve til Vennerne ser man, hvor glad han var. Preterius, der siden Slutningen af November var gift med Komtesse Vilhelmine Frederikke Wedell-Wedellsborg, kommer med skæmte-

¹⁾ Side 16.

²⁾ Se „Tilskueren“ anf. Bind S. 19.

³⁾ „Bidrag“ B V S. 188—193.

fulde Hentydninger, der besvares med samme Mønt af Løvenørn, medens Fru Ingeborg nøjes med at bede Fru Pretorius skænke hende en Plads mellem hendes Veninder. Til Oberst Meyer skriver han: „l'embarras et le plaisir d'une agréable noce ne m'ont dérobé à mes amis; je reviens à eux avec ma sensibilité ordinaire“; Enkedronningens Død, der indtraf den 27. Marts, gjorde et Skaar i Glæden: „on dirait que la Reine Mère est morte exprès pour m'engager dans de nouvelles et lugubres dépenses“, sukker Løvenørn, der havde maattet sætte sig i store Udgifter for at kunne optræde som Brudgom. Men Oberst Meyer var værre stillet; han skulde ogsaa have Sørgeudstyr, men havde været saa letsindig at laane en større Sum til Gehejmemaalder Walter, hvis Finanser var i den elendigste Forfatning; han skyldte Fru Pretorius' Broder mange Penge; hans tilstundende Ægteskab vilde ikke gøre ham rigere, men udsætte hans Helbred for stor Fare, da han baade var gammel og svag;¹⁾ Walter døde 1718. De unge Ægtemænd var ubarmhjærtige mod de gamle Herrer, der atter giftede sig. Da General Scholten den 13. Fbr. fra Tønning kom tilbage til Itzehoe, fandt han sin aldrende Hustru bevidstløs, og „3 Timer efter sov hun salig hen i Herren“.²⁾ Den dybt bedrøvede 66aarige Ægtemand trøstede sig dog uhyre hurtigt. Allerede den 3. Marts skriver Løvenørn til Pretorius: „Det kan gerne være, at De har Ret i, at den omtalte Enkestand (Scholtens) snart vil blive afløst af et nyt Ægteskab; vi lever i de store Begivenheders Aarhundrede, og jeg indestaar ikke for noget, hvis vor brave Mand fik Frøken Plessen at se; hun er smukkere end nogen Sinde, og vor Enkemand kunde ikke ønske sig en skønnere Død; hun faar nøjes med Æren og Haabet om snart at blive Enke“. Sidst i Marts kom General Scholten til København sammen med Hertugen af Württemberg,³⁾ og det viste sig snart, at Rygtet ikke havde løjet. Pretorius, der søgte om Forfremmelse, havde bedt Løvenørn tale hans Sag hos de to Overgeneraler; han lovede det, men indestod ikke for, at den brave Mand ikke var saa opfyldt af Kærlighed, at han glemte sine Embedspligter; „han er forelsket, men skal giftes, og det beroliger mig; saa faar han Afløb for sine ømme Følelser og sandsynligvis Stunder til at tænke paa, hvad man skylder sine Venner“. Scholten havde dog ikke glemt Pretorius; baade

1) Løvenørn til Pretorius ²⁵/₃; til Ob. Meyer ³/₄, ²⁹/₅; til Fru Pretorius ³/₄ 14; til Söhlenthal ¹⁷/₂; til Hert. Carl Rud. s. D.

2) Scholten til Overkrigssekr. ¹⁶/₂ 14.

) Løvenørn til Meyer ³/₄ 14.

han og Hertugen havde talt hans Sag; men Kongen havde sagt, at han maatte have Taalmodighed.¹⁾ Han blev Major 1715. Frøken Plessen, der var 28 Aar gammel, da hun ægtede Scholten, levede 7 Aar sammen med ham; hun synes at have haft Smag for Antikviteter; 1727 giftede hun sig med den 65aarige Gehejmeraad Johan Georg v. Holstein, hvad der gav Løvenørn Anledning til nye satiriske og saare drastiske Bemærkninger; han døde da ogsaa 1730. Nej! saa kunde de unge Ægtemænd frejdigere se Fremtiden i Møde. I Begyndelsen af Juni hedder det i et Brev til Pretorius, der glæder sig til i Sommerens Løb at se Vennerne i Hertugdømmerne: Min Hustru kan ikke komme; hvad maatte man dog tænke om mig, „si je la laissais en état de faire un voyage la première année de notre mariage?“ Ogsaa til Oberst Meyer omtaler han, at han haaber at se sine „tendres travaux couronnés par un héritier ou une héritière; je répondrais presque du premier“.²⁾ Senere føler han sig dog mindre sikker i sin Sag: „Jeg ved ikke, hvilket Barn min Kone faar, men jeg siger som De, at hvis det bliver en Pige, bør hun ligne sin Moder. De burde tilføje, at det bør ligne mig, hvis det bliver en Dreng.“³⁾

Fuldstændig Ferie havde den unge Ægtemand ikke i 1714. Alerede midt i April blev han sendt paa en lille Expedition, der varede 14 Dage. „Jeg har været ude at sejle, det er alt, hvad jeg maa fortælle“.⁴⁾ Uvirksomheden laa ikke for ham. „Jeg har det mindre godt her end i Slesvig; Livet er for roligt, og jeg maa have Bevægelse; der siges, at Kongen rejser til Holsten; jeg véd intet derom“.⁵⁾ Midt i Juni rejste Kongen virkelig til Hertugdømmerne; den 20. kom han til Gottorp, den 7. Juli var han i Glückstadt, passerede Elben den 10. ved Blankenese og kom den 25. tilbage fra sit Besøg i Stift Bremen, hvor han med General Scholten, den nylig erobrede Provins' Generalguvernør, havde truffet Aftale om Expeditionen til Helgoland.⁶⁾ I Begyndelsen af September rejste Kongen fra Gottorp tilbage til København. Løvenørn havde været med i Stift Bremen; men efter Tilbagekomsten til Gottorp blev han sendt til København for at bringe Lys i en dunkel Sag. En sjællandsk Præ-

1) Udaterede Koncepter til Pretorius; sikkert fra April og Maj 1714.

2) Udat. Koncept, Svar paa et Brev af 22/5; til Ob. Meyer 29/5 14.

3) Udat. Koncept til Meyer, sikkert Juni 14.

4) Til Kneyl 24/4 14.

5) Udat. Koncept, Juni 1714.

6) „Bidrag“ B. V S. 186 ff.

stemand, Hr. Hans Trojel til Himmelev ved Roskilde, havde sammen med et Par Bønder bemægtiget sig et mystisk Brev, som en svensk Krigsfange havde tabt, og sendt det ind til Konseillet. Gehejmraaderne havde hidkaldt den sprogkyndige Rasmus Æreboe, da det var skrevet „med usædvanlig Skrift“, og han, der var meget kyndig i Russisk, som han i Just Juels Tjeneste havde studeret i selve Landet, havde „opløst“ det og blev sendt med det til Gottorp, hvor Løvenørn, der jo ogsaa var Expert, tydede det. Æreboe blev, som han siger, „mig aldeles uafvidende og uansøgt“ udnævnt til Notarius publicus i København, og Løvenørn rejste tilbage med ham, forsynet med en udførlig Instrux angaaende de Undersøgelser, han skulde foretage i Anledning af det hemmelighedsfulde Brev, og udstyret med udstrakt Myndighed til at kræve Bistand, hvor han ansaa det for ønskeligt. Forhørene er til Dels bevarede, men frembyder intet af Interesse.¹⁾

I September skulde Løvenørn have gjort praktisk Tjeneste ved Livgarden til Hest; men Kongen sendte ham over til Gottorp for sammen med Gehejmraaderne Th. B. v. Jessen og Joh. Ludvig Baron v. Kønigstein at optage Inventar over de Dokumenter, Værdigenstande og Mobilier, som Hertugfamilien havde efterladt paa Slottet.²⁾ Det blev en temmelig vidtløftig Forretning: Masser af Sølvtøj, Porcelæn, Billeder, Miniaturer, malede paa Kobber, mange Kunstgenstande, bl. a. en Elfenbenskande med udskaarne Figurer og Sølvlaag, „en extraordinaire propre pièce“, et Porcelænskrus med et rubinbesat Gulddlaag, mange Sølvbægre, Gulddaaser med Portrætter o. s. v. Der fandtes ogsaa en Del rede Penge, en Guldbarre, Ure, Kæder m. m., en Mængde Møbler, Gangklæder og Husgeraad af alle Slags. Alle disse Sager blev nu samlede, ordnede, registrerede og magasinerede. En Del Genstande, der tilhørte Baron Gørtz, Grev Henrik Reventlow og andre fyrstelige Stormænd blev holdt for sig og beslaglagte. Alle Gemmer og Værelser blev forseglede. Løvenørn foreslog at konfiskere de fyrstelige Ministres faste Ejendomme, „som de trækker Penge af for at virke ved fremmede Hoffer til vor Skade“; Gørtz havde 70000 Rdlr. staaende i forskellige Ejendomme, der burde behandles som fjendtligt Gods, skønt Pengene pro forma var overdragne

¹⁾ G. L. Grove: Rasmus Æreboes Autobiografi, Kbhvn. 1889 S. 219 ff.; Instr. for Løvenørn ¹⁰/₈ 14. Ordre fra Konseillet i Kbhvn. til Amtmd. m. fl. om at gaa Løvenørn til Haande; Beretn. om et fundet Brev (Løvenørns Privatark. Pakke V—IX).

²⁾ Ordre af ¹⁰/₉ 14. (Løvenørn Indk. Br.)

til andre.¹⁾ Løvenørn vidste jo godt, at man skal samle gloende Kul paa sine Fjenders Hoveder; „det er godt nok! men man har samlet saa længe, og de Skurke er ikke brændt op endnu“. De forefundne Dokumenter, hvoraf en Del stammede fra Wedderkopp, blev beslaglagte for nærmere at undersøges af Gehejmraaderne, om hvis Nidkærlighed Løvenørn udtalte sig i høje Toner; men interessantere end Papirerne var 3 Fade Vin, hvert à 5 Oxehoveder, der stod i Kælderen. Noget af denne Velstand burde komme Kommissionen tilgode; „det er for Gud meget kostbart at være her“; men Løvenørn forestillede Kommissionens Medlemmer, „at vi aldrig burde drikke en Draabe deraf, før vi vidste, hvor vidt Kongens allernaadigste Vilje gik“. Det faldt da ud til, at Kommissionen maatte faa et Oxehoved af hvert Fad; da det viste sig, at der var Rhinskvin paa alle 3 Fade, og at der forud var taget Hul paa det ene, forbeholdt Kongen sig de 10, medens de 3 Kommissærer og Generalmajor Gaffron, der med Grenaderkorpset laa i Slesvig, og som havde staaet dem bi, hver fik 1. „I Morgen vil vi til Dels tømme vor Part i Anledning af Deres Majestæts Fødselsdag“.²⁾ Uden paa nogen Maade at være forfalden holdt Løvenørn meget af et godt Glas Vin, og han var en fin Kender.

Efter fuldført Hverv rejste Løvenørn hjem og fik Lov til at være nogle Maaneder sammen med sin Hustru. I et Brev til Grev Frijs fortæller han om et lille Selskab, det unge Par har holdt paa et Dyr, han har sendt dem. Blandt Gæsterne var Gehejmraadinde Harboe, Etatsraad Vincents Lerche med Frue og dennes Broder, Gehejmraad Ditlev Vibe, der som en forsinket Brudegave havde skænket sine „Myndlunge“ sit Portræt; Løvenørn erklærede, at han ikke vidste, hvor han skulde finde en passende Plads til det undtagen i sit Hjærte; endnu i 1779 fandtes Billedet i hans Søns Eje.³⁾ Heldigt var det, at Løvenørn kunde være hjemme; Fru Ingeborg trængte meget til hans Omsorg: Tiden nærmede sig, da hun skulde være Moder. Der var ikke lagt Skjul paa, hvad der ventedes; sidst i November meldte en ung Pige sig hos Løvenørns og tilbød sig som Amme;

1) Den hannoveranske Afsending i Kbhvn. skriver ²⁰/₁₀ 14 til Grev Bernstorffs Sekretær Robethon: „Man har konfiskeret ikke blot v. Dernaths, men ogsaa Baron Gørtz' Ejendomme. Som Grund angiver man, at den holstenske Adel ogsaa er Kongen af Danmarks Vasaller, saa at ingen af dem ustraffet kan intrigere mod Kongen af Danmark.“ Lovlig var Fremgangsmaaden næppe; men det var en bekvem Maade at skaffe Penge paa.

2) Løvenørns Koncepter til Kongen ¹⁰/₁₀; til Vibe u. D. (før ³/₁₀), ³/₁₀, ¹⁰/₁₀ 14.

3) Løvenørn til Grev Frijs Oktbr. 1714; til D. Vibe ²⁸/₅ 14; Skifte efter Konferensraad Fr. Løvenørn. (Landsark. Sjælland.)

destoværre kunde hun ikke træde i Funktion før flere Maaneder efter det ventede Barns Ankomst. Det var Kaptajn Christian Lerche, som var Forføreren; den stakkels unge Pige var fortvivlet, og Løvenørn undlod ikke at paalægge sin Ven at sørge for, at hun ikke gik til Grunde. Lerche var ikke noget Dydsmønster. Den bekendte Amtskirurg Bartholomæus Seyffardt havde nok at gøre med at bekæmpe hans Sygdom og forsynede ham med saa mange „Droger“, at han blev bange for sine Udlæg; han sendte Løvenørn „en lang og skøn Regning“ og bad ham skaffe Sikkerhed for Pengene hos Synderens Forældre; heldigvis skaffede den unge Mand selv Udveje. Det lader til, at Lerche har villet fralægge sig Paterniteten; i et nyt Brev fra Løvenørn hedder det: „Hvor kan De være saa grusom mod et stakkels Barn, som De har forført, og ikke sende hende et eneste Ord eller biot en Hilsen. De mistænker med Urette Hr. N.; hun behandler ham efter Fortjeneste; skriv et Par Ord; jeg skal besøge dem“.1) Lerche, der senere blev Greve og Opretter af Stamhuset Lerchenborg, giftede sig først i en Alder af 52 Aar og fik ingen Børn. Under sin senere Embedsvirksomhed fik Løvenørn ofte Lejlighed til at vise sin humane Tænkemaade overfor de stakkels Piger, der snublede paa Vandrigen gennem denne Verdens Fristelser.

Løvenørns Korrespondance i de sidste Maaneder af 1714 frembyder ikke meget af Interesse; de vigtigste Begivenheder i dette Tidsrum var Stenbocks Fængsling i Kastellet og Carl XII.s Hjemrejse til sine tyske Lande; den sidste Begivenhed vakte en Del Uro i København, hvor man dog længe ikke vilde tro paa Efterretningen om, at han var under Vejs; da man endelig fik Sikkerhed for, at han virkelig var kommen til Stralsund, var der mange, der troede, at han nu vilde vende sig mod Holsten; men Løvenørn saa nøgternt paa Sagerne; han mente, at de danske Forsvarskræfter ved Sydgrænsen var langt stærkere end den Angrebshær, Kongen af Sverig vilde kunne stille paa Benene, og heri havde han fuldkommen Ret.2)

Den 6. Januar 1715 blev Fru Ingeborg lykkelig forløst med en Søn, der 3 Dage efter blev døbt i Nicolai Kirke. Han blev naturligvis opkaldt efter Kongen, der stod Fadder, repræsenteret af Gehejmeraad Vilhelm Frederik v. Platen; de andre Daabsvidner var ligesaa selvfølgelig Gehejmraaderne D. Vibe og Valentin Eickstedt; Mormoderen „bar og holdt Barnet, Justitsraad Scavenii Frue paa Nør-

1) Løvenørn til Chr. Lerche ²⁴/₁₁ 14; do. do. u. Dato, men sikkert fra Decbr. 14.

2) Løvenørn til Königstein ⁷/₁₂ 14; Püchlers Breve til Robethon Decbr. 1714.

regade holdt Christen-Huen“.¹⁾ Løvenørns store Faderglæde skinner igennem Svarene paa Lykønskningebrevene. Han tog sig altid med stor Omhu af sin Søn, der hele Livet igennem spillede en vigtig Rolle for ham.

I de første Maaneder af 1715 var Løvenørn sysselsat med Forberedelserne til det afgørende Felttog. Gabels smukke Sejr over Wachtmeisters Eskadre under Femern 24. April voldte ham stor og oprigtig Glæde. I Maj blev der stillet ham en interessant Opgave: Skønt Hærene var kampberedte, var Diplomaterne ikke færdige med deres Arbejde; det var givet, at Kongerne af Danmark og Preussen skulde være de egentlig krigsførende, og at Sachserne kun skulde stille et Hjælpekorps; man ventede, at Kongen af England som Kurfyrste af Hannover vilde deltage i Krigen; men af Erfaring vidste man, at han vilde søge at slippe saa let som muligt; som Konge af England kunde han jo kun deltage med Parlamentets Tilladelse, og denne vilde næppe blive given; men paa en velvillig Neutralitet kunde der gøres sikker Regning, maaske ogsaa paa Assistance under en eller anden Form. Tilbage stod Forholdet til Rusland; man vilde meget nødigt se Czaren som Krigsførende inden for „Riget“; men russiske Hjælpetropper vilde de Allierede gerne have: de var temmelig billige, og man behøvede ikke at skaane dem. Men Czaren stillede alligevel Betingelser: skulde han overlade Kongen af Danmark Tropper, maatte denne lade sin Flaade optræde med Kraft og slutte en virkelig Alliance med Kongerne af Preussen og England. Med den russiske Ambassadør i København var der forhandlet længe, og den nye Envoyé i St. Petersborg, Westphal, havde arbejdet af al Magt; men alt var forgæves. Det blev da besluttet at sende Løvenørn til Czaren, hos hvem han trods alt var persona grata. I Instruxen af 9. Maj paalægges det ham at sætte sig i Forbindelse med General Dewitz, der var extraordinær Gesandt hos Kongen af Preussen, for at faa at vide, om Preusserne havde ordnet sig med Russerne; derefter skulde han rejse til Riga, undersøge de russiske Troppers Tilstand og faa Klarhed over, hvilke Forraad af Hamp og Mastetræer der fandtes i Byen. Under Forhandlingerne i St. Petersborg skulde Løvenørn fremhæve, at det gjaldt om at udnytte den Sejr, den danske Flaade nys havde vundet; Stralsund og Wismar maatte nu snarest tages; Kongen af Danmark vilde sende sin Flotille og det meste af sit Rytteri til Pommern, medens han selv med sit Fodfolk og Artilleri angreb Wis-

1) St. Nicolai Kirkebog.

mar; Czaren maatte snarest lade de Tropper, der stod i Lifland, slutte sig til Preusserne for Stralsund; Danmarks Kræfter var næsten udtømte; Rusland maatte støtte det med Tropper og Penge; fik man snart de lovede 160000 Rubler, vilde man sammen med Kongen af England forpleje Russerne i Pommern med Brød; Kongen vilde ikke paa nogen Maade se Menschikoff som Chef for Hjelpe-tropperne.¹⁾

Den 13. Maj sent paa Aftenen kom Løvenørn efter 2 Døgn's Rejse til Hamborg, hvor han først slap ind næste Morgen. Den 15. fortsatte han Rejsen med største Il, „saaledes at Hs. Majestæt skal se, mit Legeme og Helbred er hos mig i ingen Værdi, naar hans Vilje skal fuldbyrdes“. ²⁾ Disse forcerede Rejser, hvoraf han havde foretaget mange og skulde komme til at foretage endnu flere, undergravede tidligt hans Sundhed. Med Rette har man talt om Løvenørns „kærnesunde Natur“; men det gælder nærmest hans Aand; legemlige Strabadser og uhygiejnisk Levemaade gjorde ham tidligt svagelig; han havde hyppige og voldsomme Anfald af Gigt, maatte ofte holde Sengen og blev Dødens Bytte i en forholdsvis tidlig Alder.

Fra Hamborg ilede Løvenørn til Berlin, hvor han ikke traf Dewitz, der var fulgt med Kongen af Preussen til Lejren ved Stettin. Han mødte ham imidlertid ved Prenzlau, 6 Mil derfra, paa Vej til Danmark for at faa Kongen til at gaa til Stralsund med sin Hovedstyrke; Generalen svor paa, at Løvenørns Rejse vilde blive forgæves; Czaren vilde ikke lade en eneste Mand marchere; men det behøvedes vistnok heller ikke; „herpaa ræsonnerer jeg ej videre men fortsætter min Rejse.“ ³⁾ I 3 Dage tilbagelagde Løvenørn Vejen til Danzig i „Hede og ubeskrivelig Støv“. I Stettin havde han talt med Oberst Meyer, der var Envoyé i Preussen, og denne havde skildret Frederik Vilhelms Krigslyst; baade han og den hannoveranske Minister udtalte, at man godt kunde magte Svenskerne i Nordtyskland uden Czarens Hjælp. ⁴⁾ Først den 29. Maj kom Løvenørn til Riga. Rejsen havde været højst besværlig; Storm og Modvind umuliggjorde Sejladsen paa Kurske Haff og tvang ham til at køre langs Østersøen ad ganske umulige Veje. I Kurland var ikke en Posthest at opdrive, da Czaren brugte 150 Par Heste til at slæbe den gottorpske Globus fra Memel til Mitau; det var den berømte, af Adam Olearius og Andreas Busch

1) Løvenørns Instr. og Kreditiv af 9/5 15.

2) Løvenørn til Vibe 14/5 15.

3) Løvenørn til Vibe dat. Prenzlau 18/5 15.

4) Til samme 22/5 15.

1656—1664 forfærdigede Globus, som Czaren havde faaet efter Tønning's Fald, og som endnu findes i Rusland. Herved blev han opholdt i 3 Dage. I Riga blev han venligt modtaget af Fyrst Repnin, der præsenterede ham Tropperne, som var i god Stand. Af Skibsfornødenheder fandtes store Forraad, som dog alt sammen var i privat Eje.¹⁾

Efter en besværlig Rejse gennem Estland og Ingermanland kom Løvenørn den 5. Juni til St. Petersborg; han havde været 25 Dage under Vejs; „ingen Kurér kunde have rejst hurtigere“. Han satte sig strax i Forbindelse med Westphal og fik den 6. Foretræde for Czaren, der modtog ham meget naadigt, tog ham „med sig i sit Kabinet a parte med Grosskansler Golofkin og Gehejmeraad Tolstoy“, udspurgte ham om Kongens Befindende og om Enkelthederne ved Søslaget, hvorefter han beordrede sine Ministre til at begynde Forhandlingerne med de Danske. Allerede samme Aften tog man fat, og Løvenørn fik Russerne til at indrømme, at Ret og Billighed talte for, at Czaren sendte en Hær ind i Pommern; men de holdt paa, at de Allierede maatte forpleje den. Med stor Veltalenhed gjorde Løvenørn dem indlysende, at Kongen var ude af Stand til at give, og at det var ubilligt af dem „at prætere af Hs. Majestæt nogen Subsistance til deres Tropper“, og fik dem til at indsé, at den russiske Krigsmagts Hjælp var nødvendig „for at ende Krigen til min allernaadigste Konge og Hs. Czariske Majestæts Fornøjelse og Interesse“. Han bad Ministrene fremlægge alle hans Argumenter for Czaren for at faa denne til at fatte en gunstig Beslutning; den preussiske Resident, som tidligere havde erklæret, at hans Konge ikke brød sig om russiske Hjælpetropper, havde nu faaet Ordre til at begære dem; han skulde ogsaa forlange Menschikoff som Chef; „men jeg vil forud repondere, at Menschikoff aldrig faar Kommandoen derover“.²⁾

Kong Frederiks Operationsplan, som i saa høj Grad vakte Kongen aī Preussens Fortrydelse, var ogsaa Czaren meget imod; han havde indtrængende opfordret Kongen af Danmark til at sende sin Hovedhær til Pommern og nøjes med at blokere Wismar, for at ikke Frederik Vilhelm skulde søge Forlig med Sverig og skyde Skylden for det mislykkede Felttog paa Danmark for derved at sætte Splid mellem Kong Frederik og Czaren.³⁾ Denne afventede ikke Afslutningen af Løvenørns Forhandlinger, men rejste til Kronstadt for at inspicere

1) Løvenørn til Vibe, Riga ³⁰/₁₆ 15.

2) Løvenørn til Vibe ⁷/₁₆ 15.

3) „Bidrag“ B. VI S. 218.

sin Flaade og bad ham møde dør for at faa Resolution; da han den 11. Juni kom til Storkansleren for at erfare, hvad der var bleven bestemt, fortalte denne, at der to Timer forinden var kommen Meddelelse fra hans Søn, Gesandten i Berlin, om at Kongen af Danmark havde givet efter, og at den dansk-preussiske Alliance nu var i Orden. Czaren var henrykt over Efterretningen og udtrykte paa gebrokkent Hollandsk sin Glæde overfor Løvenørn, der strax „remonstrede den lykkelige og gode Effekt, det vilde gøre, om hans Czariske Majestæt nu strax lod sine Tropper marchere til Pommern“.1) En Uge senere rejste Løvenørn hjem med et Brev til Kongen fra Czaren: „Deres Majestæt kan være forvisset om, at jeg vil gøre alt, hvad der tjener til at fremme den fælles Sag og særlig D. M. Interesser; jeg har alt tidligere truffet Anstalt til, at mine Tropper kan marchere paa første Vink Løvenørns Sendelse har været mig meget kær, da han altid har været vel stemt for min Sag, hvorfor jeg har kunnet udtale mig fortroligt overfor ham“. Forplejningsforholdene var endnu ikke ordnede, da Løvenørn rejste hjem; men i Løbet af Juli blev de endelige Aftaler truffene, og i August satte Korpset sig i Bevægelse under Feltmarskalk Sheremetjews Kommando.2)

Det russiske Hjælpekorps kom for sent til at medvirke ved Erobringen af Stralsund, og da det endelig indtraf ved Wismar, kom det kun til Ulejlighed, ja blev endog afvist; det følte sig tilovers, Czaren blev fornærmet, hans varme Følelser overfor Danmark kølnedes, og Bruddet forberedtes.3) For saa vidt havde Løvenørns besværlige Rejse og møjsomme Sendefærd været forgæves.

Fra Løvenørns Tilbagerejse findes ingen Indberetninger af den gode Grund, at de ikke vilde kunne indtræffe før han selv. Det vides kun, at han den 6. Juli meldte sig hos Kongen, der paa den Dag brød op fra Rostock for at fortsætte Marchen til Pommern.4) Den 13. forenede de Danske sig med Preusserne udenfor Stralsund, som strax derefter blev indesluttet fra Landsiden og omgivet med en Kontravallationslinie. De danske Tropper stod paa venstre Fløj med Hovedkvarter i Gr. Kedingshagen.5)

Den 16. Juli havde Viceadmiral Sehested med sin Flotille sluttet

1) Løvenørn til Vibe 14/6 15.

2) „Bidrag“ B VI S. 219.

3) „Bidrag“ B VII S. 294—320.

4) Regnskab i Løvenørns Ark. Pakke II. Hele Rejsen havde kostet 1140 Rdlr.

5) „Bidrag“ B. VII S. 69 ff.

sig til Hovedflaaden under Admiral Raben, og den 17. gik den samlede Søstyrke til Ankers 3 Mil Øst for Stubbenkammer paa Rygen. Dagen efter veg den danske Hovedflaade for den overlegne svenske, medens Flotillen gik ned til Nordvestkysten af Usedom, og her blev den liggende, i Begyndelsen harcelleret af den svenske Hovedflaade, der dog ikke kunde komme de platgaaende Fartøjer til Livs, og generet af det svenske Artilleri paa Usedom. Den 1. August erobrede Preusserne Øen, og nu var Sehesteds værste Trængselstid forbi. Kongen havde sendt Løvenørn ned til ham, en højst besværlig Rejse, da man maatte over Wollin; den 24. Juli var han tilbage hos Kongen med Efterretning om de haarde Kampe, Flotillen havde deltaget i.¹⁾ Hans Rapport gav Anledning til, at Kongen gav sin Hovedflaade Ordre til at angribe den svenske og bad Kongen af Preussen om at gaa løs paa Usedom. Flotillen maatte nemlig for enhver Pris bevares; uden dens Medvirkning kunde Rygen ikke tages, og dette var en Betingelse for, at de Allierede kunde komme i Besiddelse af Stralsund. Den 5. August var Kongen ombord paa Flotillen, og Løvenørn fulgte ham.²⁾

Den 8. August udkæmpedes Søslaget under Jasmund, hvorefter den svenske Flaade gik tilbage til Carlskrona; den var ganske vist ikke ødelagt, men der vilde hengaa nogen Tid, inden den atter blev operationsdygtig. De Allieredes Forberedelser til Rygens Erobring kunde altsaa uforstyrret fortsættes, særlig kunde Flotillen fra Danmark faa den Forstærkning, den behøvede; Sehested længtes meget efter „Hjælperen“, et til Øjemedet konstrueret, særlig stærkt Artilleriskib, og de 3 norske Galejer, der nylig var kommet ned til Danmark. Naar han havde aabnet Indløbene til Binnenwasser, som var spærrede med sænkede Fartøjer og forsvarede af den stralsundske Flotille og nogle Landbatterier, maatte Transportflaaden være ved Haanden, for at Landgangskorpset kunde overføres til Rygen. I Løbet af Juli var et stort Antal Skibe samlede i Grønsund, hvor Admiral Knud Reedtz organiserede en Transportflaade.

Efter Samraad med Viceadmiral Sehested blev der udarbejdet en Instrux, som den 19. August blev tilstillet Løvenørn: Han skulde rejse til Grønsund og sammen med Admiral Reedtz sørge for, at „Hjælperen“, Galejerne og Transportflaaden blev sejlklare; derefter skulde han opsøge Admiral Raben og med ham aftale, hvorledes

1) „Bidrag“ B VII S. 88 og 94—109; Journal der pommerischen Campagne 24/7 15.

2) „Bidrag“ B VII S. 106 ff.

Reedtz' Skibe kunde konvojeres over til den pommerske Kyst; slutte-
lig skulde han vende tilbage til Grønsund og følge med Transport-
flaaden til Sehested.¹⁾ Med Instruxen fulgte en Skrivelse fra Ge-
hejmerraad Vibe med Ordre til at sende alle de Skibe, der stak under
8 Fod, til „Svinsund“, d. v. s. Odermundingen Svinemünde; Resten
skulde gaa direkte til Flotillen.²⁾ Der var i øvrigt allerede gaaet di-
rekte Ordre til Raben om først at eskortere de meget omtalte Krigs-
fartøjer og derefter Transportflaaden over til Pommern,³⁾ men man
har vel ment, at han trængte til en Spore. Da Løvenørn den 21. Au-
gust om Aftenen kom til Grønsund, laa „Hjælperen“ med 10 Pro-
viantskibe og 2 Fregatter udenfor Sundet, medens Viceadmiral Trojel
med 7 Orlogsskibe laa 4 Mil længere ude. Transportflaaden var ikke
klar; Løvenørn gav Trojel Ordre til at konvojere de nævnte Skibe
til Pommern, sendte Bud op til Stubbekøbing for at „jage Trans-
portskibene ud“ og bestemte sig til at rejse til Hovedflaaden og faa
Raben til selv at konvojere dem.⁴⁾ Han traf Admiralen mellem Dragør
og Køge Bugt; men han mente, at Trojel hurtigere kunde være til-
bage til Grønsund, da Flaaden ikke kunde blive sejklar paa mindre
end 3 Dage, „hvorpaa jeg stadig tvivler“. Løvenørn sejlede saa ind
til København, besøgte sin Hustru, fik Audiens hos Dronningen paa
Frederiksborg og var den 24. atter paa Flaaden.⁵⁾ „Med et Dusin
Eder lovede Raben at gaa til Grønsund med hele Flaaden, naar Vin-
den blev god“, og Løvenørn ilede saa til Transportflaaden og fik alt
gjort klart; men Raben kom ikke ned til Sundet før den 1. September;
alt var nu rede; men Vinden blev ugunstig, og først den 9. September
kunde Transportflaaden melde sig til Sehested.⁶⁾ Efter 21 Dages Fra-
værelse meldte Løvenørn sig i Hovedkvarteret; Forholdene ved Flaa-
den havde han ikke fundet tilfredsstillende; inden han kom tilbage,
havde han skrevet til Vibe: „Her var noget at skrive om; men det
faar vente, til jeg kan give Hs. Majestæt Rapport“; det var formod-
entlig denne, der var Anledning til, at Admiral Raben ved Kgl.
Ordre af 21. September blev „bemyndiget til af Sundhedshensyn at

1) Løvenørns Instrux 18/8 15.

2) Her er til en Afvexling et tysk Navn fordansket; det omvendte er langt hyppi-
gere Tilfældet: Gribsvad paa Fyn bliver til Greifswald, Skandrup til Schandorf,
Eskildstorp til Schildorf, Skals til Schaltz o. s. v.

3) „Bidrag“ B VII S. 122.

4) Løvenørn til Vibe 21/8 15; til Trojel s. D.

5) Løvenørn til Vibe 24/8 15.

6) Løvenørn til Vibe 28/8; til Raben 1/9; Raben til Løvenørn 31/8, 1/9, 5/9 15,
„Elephanten“s Journal.

fratræde sin Post“ og overgive Kommandoen til General Admiral Gyldenløve.¹⁾

Den 24. September trængte Sehested efter 8 Dages Kamp med Vind og Vejr, vanskeligt Farvand, fjendtlige Batterier og Skibe ind i Binnenwasser. Der blev nu truffet Foranstaltning til at faa Transportflaaden derind; efter at have konfereret med Sehested sejlede Løvenørn ud til Hovedflaaden for at beordre den til at dække Sejladsen fra Swinemünde til Neutief; den lagde sig udfor Jasmund; Flotillens største Skibe besørgede den direkte Konvojering, og i Dagene fra den 11.—25. Oktober samledes alle de danske Transportskibe med et stort Antal preussiske paa Dänische Wiek ved Greifswald.²⁾

Foretagendet mod Rygen var en meget betydelig Operation; Besætningen paa Øen talte vel kun 5000 Mand i det højeste; men man kunde stole paa, at Kong Carl personlig vilde føre sine Tropper, og at Modstanden vilde blive baade haardnakket og aktiv. Det gjaldt derfor om at være vel forberedt og at møde med stor Overmagt. Angrebsstyrken kom til at tælle 35 Eskadroner og 24 Batailloner, i alt 18000 Mand, deraf 13000 Infanterister med 26 Kanoner. Den danske Hær stillede over Halvdelen af Rytteriet og henved Halvdelen af Fodfolket; det sachsiske Kontingent talte kun 2 Eskadroner og 4 Batailloner, Resten var Preussere. Til at transportere Styrken medgik 438 Fartøjer af højst forskellige Typer og Dimensioner; omtrent Halvdelen af dem var danske; da der skulde medføres over 5000 Heste, maatte et stort Antal Skibe særlig apteres, og, for at den størst mulige Styrke samtidig kunde kastes i Land, maatte der medføres et meget stort Antal Baade og Pramme. Ordningen og Ledelsen af Transporten var overdraget Viceadmiral Sehested med Løvenørn som første Medhjælper, og disse to Mænd udførte et stort og meget dygtigt Arbejde. Rytteriet var inddelt i 4, Fodfolket i 5 Brigader; til hver Rytter med Hest og Furage var der beregnet 1 Læst, til hver Infanterist en Syvendedel. For Indskibning, Sejlads og Udskibning blev der udfærdiget meget formaalstjenlige Dispositioner.³⁾ At føre saa stor en Transport med saa broget en S sammensætning gennem et vanskeligt Farvand i den mørke Aarstid var et Vovestykke; naar det løb godt af, skyldtes det i første Række den omhyggelige Forberedelse.

1) Regnskabssager (Løvenørns Arkiv Pakke II); Løvenørn til Vibe 2°/₈; „Elephanten“s Journal 17/9—5/10 15.

2) „Bidrag“ B VII S. 156—162, S. 177.

3) I Løvenørns Arkiv Pakke II er Forberedelserne til Landgangen paa Rygen udførligt skildrede.

Indskibningen begyndte den 1. November paa forskellige Steder i Dänische Wiek; Storm og Uvejr afbrød den i 3—4 Dage; først den 12. gik Transporten under Sejl; men Storm tvang den til at ligge for Anker et Par Dage, og Landgangen fandt først Sted den 15. Novbr. Kl. 4 Eftm. ved Stresow paa Øens sydøstlige Kyst. Alt gik fortræffeligt. Fodfolket kom meget hurtigt i Land, forskansede sig og anbragte Kanonerne bag Brystværnene; men Rytteriet begyndte først Udskibningen Kl. 10 om Natten. Henad Morgen lidt før Kl. 4 rettede Kong Carl et voldsomt Angreb mod Forskansningen; men de danske Batailloner kastede ham tilbage og afviste ligeledes et fornyet Angreb. Kongen blev alvorligt saaret og fik Hesten skudt under sig; 3 af hans Generaler blev dødeligt saarede, og Svenskerne maatte gaa tilbage til Altefähr, lige overfor Stralsund. De Allieredes Rytteri var kun for en ringe Del udskibet, da Tilbagetoget begyndte, Forfølgningen var derfor meget slap, og i Løbet af Eftermiddagen begyndte Svenskerne nogenlunde uforstyrret at overføre Tropperne til Fastlandet. Men de var ikke nær færdige, da de allierede Ryttere næste Eftermiddag viste sig ved Altefähr. Omtrent Kl. 2 kom der Melding til Generalløjtnant Marschalck, om at den danske Oberst Løvenørn ønskede at tale med den højstkommanderende svenske Officer. Generalen afslog at komme hen til ham; men da Obersten erklærede, at han som Kongen af Danmarks Generaladjutant krævede at forhandle med en Officer, mindst af samme Rang, blev den svenske Generaladjutant, Oberst Gustav v. Rosen sendt hen til ham; han kom snart tilbage med den Besked, at Kongerne af Danmark og Preussen tilbød „en honnet og fordelagtig Kapitulation“. Efter mange Forsøg paa at trække Tiden ud ved at indhente Kong Carls Ordre for derved at kunne fortsætte Overskibningen foreslog Marschalck endelig, at han selv og hans Tropper skulde føres over til Sverig. Dette afslog Løvenørn, og Kl. 7 om Aftenen maatte den svenske General overgive sig som Krigsfange med alle sine Folk.¹⁾

Efter at Rygen var erobret, blev der med Kraft taget fat paa Belejrningen af Fæstningen. Efter haarde Kampe om Udenværkerne og stærk Beskydning, var Stralsund endelig bleven saa medtaget, at General Dücker den 19. December aabnede Underhandlingerne; der kom dog først Fart i dem, efter at Kong Carl Natten til den 22. December havde forladt Byen. Den 22. om Eftermiddagen fulgte Bendix Meyer og Løvenørn med de svenske Underhandlere ind i Fæst-

1) Expeditionen til Rygen er udførlig skildret i „Bidrag“ B VII S. 180—195.

ningen, hvor de overnattede. Næste Dag blev Kapitulationen underskrevet: Garnisonen blev Krigsfanger paa nær 120 Officerer og 1000 Underofficerer og Soldater, indfødte Svenske, der skulde frigives paa visse Betingelser, som misligholdtes baade af Svenskerne og af deres Modstandere.¹⁾

Den 29. December rejste Kongen hjem, og den 6. Januar kom han til København; han havde ilet; der var Fare for, at Sundet i den stærke Frost kunde lægge til, og at Svenskerne kunde benytte sig deraf; omvendt kunde det befrygtes, at Isgangen paa Store Bælt kunde hindre Kongens Overfart. Løvenørn var ikke i hans Følge; han havde nok at gøre med at ordne Forholdet med Fangerne, et Arbejde, han ikke var helt ukendt med.²⁾ Antagelig er han derefter fulgt med General Scholten, der efter et kortvarigt Besøg ved Blokadekorpset for Wismar den 16. Januar kom til Hamborg, hvor han laa syg til langt ind i Februar. I alle Tilfælde har Løvenørn været ved Wismar og en kort Tid opholdt sig hos den syge General. Noget særligt Hverv syntes han ikke at have haft; af hans Breve ses, at han har nydt Gæstfrihed hos Baron v. Königstein og hos forskellige fremmede Diplomater; han har ogsaa benyttet Lejligheden til at fornye sin Garderobe og besøge Kommissioner for sine Venner og ganske særligt for sin Hustru. Den 18. Januar var der gaaet Ordre til General Scholten om snarest at indfinde sig i København; han var jo lovlig undskyldt; men Løvenørn kom afsted i en saadan Fart, at han ikke fik taget Afsked med nogen. Efter en besværlig Overgang over Bæltet kom han sidst i Januar til København, hvor han strax blev sat i Arbejde. „Siden min Ankomst hertil har jeg ikke haft et Øjeblik for mig selv“ skriver han den 3. Februar.³⁾

Allerede Dagen efter sin Ankomst til København havde Kongen udstedt en Masse Befalinger om Stadens og Flaadens Forsvar. Af Tropper var der paa Sjælland kun 2 Rytterregimenter, 4 Artillerikompanier, et norsk Infanteriregiment og 50 Landmilitskompanier; hertil kom Flaadens Mandskab, en Del russiske Matroser og Borgervæbningen; Hofbetjente og Studenter blev organiserede og bevæbnede. Løvenørn var udset til at føre Studenterne.⁴⁾

1) Om Kapitulationen se „Bidrag“ B VII S. 225—234.

2) I Løvenørns Arkiv Pakke II foreligger udførlige Lister over de fangne svenske Officerer og en Del Oplysninger om Syge og Saarede, Fangernes Nationalitet m. m.

3) Breve af $\frac{1}{2}$ til Königstein, Grev Rantzau og General Scholten; 2 Koncepter af $\frac{3}{2}$ 1716 uden Adresser.

4) Kgl. udf. Exped. $\frac{7}{1}$ — $\frac{15}{2}$ 16; C. Brasch anf. Værk S. 410.

Paa Fyn samledes efterhaanden den Del af de Tropper, der havde staaet i Pommern, for at overføres til Sjælland, saa snart Isforholdene tillod det. Den 4. Februar begyndte det at tø; snart efter rensede en heftig Storm Sundet for Is, og den 15. udtalte Kongen i en Befaling, at Søen var aaben, og at 12 af de bedste Orlogsskibe skulde klargøres.¹⁾

Hvor optaget Kongen end var af Regeringsforretninger, fandt han dog Tid til at beskæftige sig med en kilden Affære, der angik hans egen Fortid, og som han vist helst burde have ladet passe sig selv. Hans tidligere Mætresse, Grevinde Charlotte Helene Schindel til Grevskabet Frederiksholm, havde i sin forladte Tilstand indladt sig i et Forhold til Amtmanden paa Antvorskov, Generalmajor E. G. Bülow, og, da Følgerne heraf blev for tydelige, greb Kongen ind. Næppe var Faren for en svensk Overgang over Sundet drevet over, før Løvenørn blev sendt til hende med Fuldmagt til at „bringe til Endskaab den ham betroede Kommission“, hvor til alle Myndigheder skulde være ham behjælpelige.²⁾ I et Brev til General Dewitz fortæller Løvenørn: „Grevinde Schindel og Hr. Bülow har fundet det hensigtsmæssigt at forelske sig i hinanden, og Resultatet blev til mere end Ingenting; d. v. s., en lille Pige har ved sin Fødsel røbet deres Kærlighed. Det har Kongen ikke villet finde sig i, og, da jeg ved Hoffet spiller samme Rolle som Pamphile³⁾ i Spillet af samme Navn, blev jeg afsendt som Præst for at faa dem viede. Efter meget Vrøvl og mange Indvendinger blev de viede, og forrige Grevinde Schindel er nu Grevinde Bülow; saaledes endte den Roman.“⁴⁾ Vielsen fandt Sted i Antvorskov Slotskirke den 9. Februar, og Dagen efter gik der Ordre til Løvenørn om at meddele de Nygifte, at de skulde udlevere alle Papirer, der vedrørte Grevskabet, som Kongen i sin Tid havde oprettet for hende; gjorde de Indsigelse, vilde der blive anvendt Tvang; naar de havde forladt Landet, hvad de skulde, saa snart hendes Tilstand tillod det, vilde de faa at vide, hvilken Understøttelse Kongen i sin Naade vilde tilstaa dem; de havde intet at kræve og skulde takke Gud, fordi de slap for saa godt Køb.“⁵⁾ Denne Privatsag blev behandlet som en Regeringssag med hele det officielle Apparat

1) Kgl. udf. Exped. 1⁵/₂ N. 312.

2) Ordre af 7¹/₂ 16 (Løvenørns Ark. V).

3) Kløver Knægt.

4) Løvenørn til Dewitz 1⁸/₂ 16. I et Par Koncepter af 1⁵/₂ omtaler Løvenørn løseligt denne Rejse.

5) Ordre af 1⁰/₂ 16 (Løvenørns Arkiv V).

af Ordre og Instruktioner til gejstlige og verdslige Myndigheder. Parret levede i Hamborg til Bülow's Død 1721; hun overlevede ham lige til 1752. Skønt Kongen gav hende en Aarpenge paa 1000 Rdlr., var hun altid i Pengetrang; i 1739 skrev hun til Løvenørn fra Frankfurt a. d. Oder og bad ham om at skaffe hende 4000 Rdlr.; men han maatte svare, at Kongens Kasse ikke kunde udrede saa stor en Sum.¹⁾

Af mere tiltalende Art var den Expedition, hvorpaa Løvenørn blev udsendt i Marts 1716. Carl XII., der ikke var gaaet løs paa Sjælland i Januar, havde den 8. Marts overskredet den norske Grænse; Generalløjtnant Lützwow, der midlertidig førte Kommandoen over den norske Hær, havde efterladt Garnisoner i Fæstningerne og var med sin Hovedstyrke langsomt gaaet tilbage til Christiania, hvorfra han den 19. Marts marcherede til en Stilling ved Gjellebæk i Lier ikke langt fra Bragernæs (Drammen) efter at have forøget Garnisonen paa Aggershus til 3000 Md.. Svenskerne indtraf den 21. Marts foran denne Fæstning, og her blev de staaende med deres Hovedhær, medens mindre Styrker observerede de øvrige Fæstninger og sikrede Operationslinierne; paa Belejringer kunde de af Mangel paa svært Skyts ikke indlade sig. Omkring den 20. Marts fik man i København Meddelelse om de første Sammenstød efter Svenskernes Indfald i Norge; men Efterretningerne indløb ellers sent og meget uregelmæssigt, og Kongen besluttede da at sende Løvenørn derop for at faa at vide, „hvad Fjenden foretager sig, vore Modforanstaltninger o. s. v.“; det paalagdes ham at sende Indberetning hver Postdag og at vende tilbage, naar han havde faaet Rede paa alt. Generalmajor Grev Sponneck skulde følge med ham og blive deroppe som Troppefører.²⁾ Den 1. April ankom Løvenørn til Holmestrand paa „Hvita Ørn“, der førtes af Tordenskjold; han meddelte strax Vicesatholderen, Baron Fr. Krag, at han sammen med Grev Sponneck og Oberst Huitfeldt næste Dag vilde komme til Lejren ved Gjellebæk; hvis den norske Regering, Slotsloven, ikke opholdt sig dér, bad han om at faa at vide, hvor den kunde træffes, da han absolut maatte konferere med Baronen og General Lützwow.³⁾ Krag, der opholdt sig i Skien, rejste strax til Bragernæs,⁴⁾ traf her sammen med Løvenørn og fulgte ham og hans Ledsagere til Lejren, hvor de den 6. April deltog i et Krigs-

1) Overkrigssekr. Haandbreve ²⁴/₂ 39; Dsk. biogr. Lex. B. XV S. 140 f.

2) Instr. af ²⁰/₃ 16; Pas af s. D. (Løvenørn indk. Breve), Kgl. udf. Exped. ²⁵/₃ 16.

3) Løvenørn til Krag ¹/₄ 16.

4) Svar af ²/₄ 16.

raad; her blev det besluttet at gribe Offensiven, saa snart Undsætningen fra Danmark var kommen. Saa rejste Løvenørn igen til Holmestrand, hvor han maatte ligge et Par Dage paa Grund af Modvind.¹⁾ Omkring den 10. April kom han om Bord hos Vice-admiral Gabel, der laa med en Eskadre ved Fladstrand, og orienterede ham om Krigsraadets Beslutning og de øvrige Forhold i Norge. Næste Dag gik Gabel under Sejl, og den 17. April kom han til Frederiksstad med den længselsfuldt ventede Undsætning.

Der foreligger ikke nogen skriftlig Indberetning fra Løvenørn, som maa være kommen til København omkring ved den 14. April. Men han har utvivlsonit været godt underrettet. Gennem de Breve, han under sit Ophold i Norge modtog fra forskellige Personer, har han faaet et ikke helt opbyggeligt Kig bag Kulisserne. Det var svært at faa Almuen til at lystre og levere, hvad den skulde, „saa alt deres Væsen bestaar ej i andet end indbildende Højheder, som er Aarsagen til, at det, som til Hs. Majestæts Tjeneste skulde forrettes, vorder ved saadanne liderlige Ræsonnementer negligeret“.²⁾

Den 15. April rejste Kongen til Hertugdømmerne for at forhandle med Czaren; men det trak længe ud med Mødet; de Danskes Vægring ved at optage Russerne i Wismar havde forstemt Peter I.³⁾ Løvenørn stødte først til Kongen midt i Maj; endnu den 20. vidste man ikke, naar man kunde vente Czaren.⁴⁾ Den 28. mødtes de to Suveræner i en Have mellem Ham og Horn ved Hamborg, og den 3. Juni blev i Altona de Aftaler sluttede, som gav Anledning til, at Løvenørn fik en ny og vigtig Opgave.⁵⁾

Det dansk—russiske Angreb paa det egentlige Sverig, hvorom der saa længe havde været Tale, skulde nu udføres. Med 20000 Md. vilde Czaren lade Sverig angribe Øst fra, naar den svenske Flaade først var indespærret i Carlskrona, og samtidig skulde der foretages en Landgang i Skaane; hertil vilde Czaren give 40 Batailloner og 2—3000 Ryttere, hvis han fik de fornødne Skibe. Sine 10 Gardebatailloner vilde han selv transportere til Sjælland; Resten skulde Kongen af Danmark overføre fra Rostock paa

1) Løvenørn til Krag ⁸/₄ 16.

2) Krag til Løvenørn, Bragernæs ⁸/₄; Anders Styrmand til samme, Holmestrand ³/₄; „G. Sthyr“ Holmestrand ⁸/₄ 16.

3) Bidrag B. VII S. 318 f; Püchler til Robethon ¹⁴/₄ 16.

4) Løvenørn til Grev Frijs ²⁰/₅ 16.

5) Hagedorns Relat. ²⁹/₅, ⁵/₆ 16.

nær 1000 Ryttere, der skulde marchere ad Landevejen. Czaren vilde formaa Kongen af Preussen til at levere en Del Transportfartøjer „for en civil og billig Pris“.¹)

Forhandlingerne om Transportskibene skulde føres af Envoyéen i Berlin, Generalmajor Bendix Meyer, hvem Krigskommissær Daniel Sasse var adjungeret; fra preussisk Side mødte Gehejmemaal, Schlosshauptmann v. Massow, den højeste Civilembdsmand i Pommern. De preussiske Ministre lovede at støtte den danske Gesandt; Kongen havde, inden han rejste til Cleve, meddelt dem, at han vilde levere Kongen af Danmark nogle Skibe, men ikke hvor mange. Meyer og Sasse rejste da til Stargard for at træffe Massow, som lovede at skaffe 50 maaske endog 60 Skibe.²) Den 23. Juni udstedte Gehejmemaal fra Stettin en Ordre til Skippere og Redere, hvis Fartøjer havde været brugte til Kavalleritransport ved Landgangen paa Rygen, om at holde sig sejlklare til 15. Juli; de, hvis Skibe ikke blev benyttede, skulde udleje de fornødne Grejer til dem, der skulde sejle; de Skibe, som laa ved Stralsund eller Greifswald, skulde repareres og udrustes der, hvor de laa. Skipperne skulde forsyne sig med godt Mandskab; de Skibshaandværkere, der behøvedes, skulde under Straf lade sig bruge for rimelig Betaling; de, der vægrede sig eller gjorde Vanskeligheder, vilde blive straffede og tvungne til at udføre, hvad der var bleven dem paalagt. Den 24. Juni gik der Meddelelse til Myndighederne i Uckermünde, Ziegenort m. fl. Stæder omkring Stettiner Haff, om at v. Massow havde bemyndiget Daniel Sasse til at besigtige Skibene og beordre Ejerne til under Strafansvar at gøre dem rede til Anvendelse til Troppe-transport ved Anskaffelse af Folk, Tovværk, Sejl m. m.; Matroser, der vægrede sig, skulde føres til Hovedvagten i Stettin og eventuelt gøres til Soldater; derimod vilde de, der gik med, slippe for al Krigstjeneste; Kommandanten i Stettin, Regimentschefer, Amtmænd og Magistrater lovede al mulig Bistand.³) Den 27. Juni underskrev Meyer, Sasse og v. Massow en Kontrakt om Levering af 50 Skibe, hvori det bl. a. bestemtes, at der fra den Dag at regne, da Sasse havde antaget et Skib, skulde betales 4 preussiske Rthlr. maanedlig pr. Læst, saa længe man beholdt det; den 1. Maaned skulde betales forud; da Skipperne indstændigt havde anmodet om, at deres maanedlige Forplejning og Garantien for Skibene (Assuran-

1) Hist. Tidsskr. 5. III S. 40 ff.

2) Meyers Depecher 14, 17, 21 Juni 16.

3) Afskr. i Løvenørns Arkiv Pakke V.

cen) overtoges af en i Preussen bosat Købmand, og, da man ikke kunde forlange, at de skulde sejle, inden de havde faaet denne Sikkerhed og en Maanedes Forskud, saa vilde Kongen af Danmark træffe Anstalt hertil.¹⁾ Denne sidste Bestemmelse gav Anledning til meget Vrøvl og Tidsspilde. Den 4. Juli sendte Kongen den approberede Kontrakt tilbage til Bendix Meyer, og den 14. tilskrev Generalkommissariatet ham, at der vilde blive oversendt 10000 Rdlr., som han eller Oberst Løvenørn skulde udbetale Skipperne som Forskud.²⁾ Kongen havde nemlig besluttet at overgive Ledelsen af Transporterne fra Pommern til sin Generaladjutant, for hvem der den 6. Juli blev udfærdiget en Instrux af følgende Indhold: Han skulde snarest rejse til Stralsund, skaffe nøjagtige Oplysninger om de preussiske Skibes Antal, Drægtighed, Udrustning m. m. og lade Krigskommissær Sasse forevise Kontrakter og give de Oplysninger, han sad inde med; sammen med Chefen for Jyske Regiment, der laa i Stralsund, skulde han udtage det Antal preussiske Skibe, der behøvedes til at transportere Regimentet til København, saa snart Søen var ren; med de øvrige Skibe skulde han sejle til Warnemünde og melde Czaren eller den, der i hans Fraværelse førte Kommandoen, at Transport-skibene var rede; saa snart Søen var ren, vilde de danske Fartøjer nemlig sejle dertil; Kongen ønskede, at Indskibningen snarest begyndte, for ikke at lade det gunstige Øjeblik gaa tabt. I Forbindelse med de adjungerede danske Søofficerer og de russiske Landofficerer skulde Løvenørn fordele Mandskab, Heste og Træn til bestemte Skibe, der skulde mærkes saaledes, at det kunde ses, hvormeget hvert kunde rumme. Russerne maatte selv sørge for Proviant og Furage for 3 Uger, da Vinden jo var upaalidelig. Obersten og den kommanderende Søofficer var ansvarlige for Orden under Indskibning, Afsejling og Sejlads, saa at Transporten af de russiske Tropper, hos hvem han skulde forblive, kunde gaa for sig saa sikkert som muligt.³⁾ Det blev paalagt Schoutbynacht Rosenpalm paa enhver Maade at staa Løvenørn bi med Transporten.⁴⁾

Den 16. Juli kom Løvenørn til Rostock, hvor han i et Par Dage ventede paa Oberstløjtnant Bestenbøstel af Krag's Rgt. i Wismar, som skulde assistere ham; han var kun daarlig skikket dertil, kunde hverken tale med Russerne eller de danske Skipperne og havde aldrig

1) Hist. Tidsskr. anf. Bd. S. 59 f.

2) Afskr. i Løvenørns Arkiv V; Kgl. udf. Exped. 4/7 16 N. 1457 f.

3) Geh. Reg. 6/7 16; Løvenørns Instr. s. D.

4) Kgl. udf. Exped. 6/7, 7/7 16.

før haft med en Transport at gøre; Løvenørn lagde saa Beslag paa Furageforvalter Lumholtz, der lige skulde rejse til Rendsborg, og gjorde ham til Oberstløjtnantens Medhjælper; han var Dansk og sagkyndig paa Transportvæsenets Omraade. Den 22. Juli var Løvenørn i Stralsund, hvor Bestenbøstel allerede var indtruffen, og gik strax i Lag med at forberede Jyske Regiments Overførsel. De Skibe, som laa der, var den 25. Juli klare til Indladning; men de kunde kun rumme Mandskabet; til de talrige Kvinder og Børn var der ikke Plads saa lidt som til Hestene, som Løvenørn helst vilde lade gaa ad Landevejen. Han sendte Sasse Ordre til snarest at komme med Skibe og Materiale til Stralsund, hvor der var Arbejdere nok; han skulde blot holde sig til Løvenørn og foretage alle sine Requisitioner gennem ham. De 10000 Rdlr. var imidlertid ikke komne, skønt de forlængst var afsendte; ikke en eneste preussisk Skipper vilde sejle, før han havde faaet sit Forskud; Russerne var faaret haardt frem mod den meklenborgske Adel og havde indsamlet uhyre Forraad af Gryn, Flæsk og haardt Brød; i Lybæk havde Czaren rekvireret en Del Skibe, som Løvenørn mente, han vilde anvende til Transport af sit Rytteri. Pengene kom da den 24. Juli; Løvenørn sendte dem til Sasse, der havde erklæret, at alt var i Orden, og at han kunde komme med Skibene, saa snart Forskuddet var betalt. Løvenørn var imidlertid bange for, at det ikke vilde gaa saa glat; den preussiske Regering vilde nemlig ikke nøjes med at faa Kautions for Skibene i Hamborg, den vilde have den i eget Land, saa der kom en diplomatisk Sag ud af det, som Envoyéen maatte klare.¹⁾ Uheldigvis fandtes der ikke i Kontrakten nogen Bestemmelse om Kautions Størrelse eller Maaden, hvorpaa den skulde stilles, og det var en Fejl, der hævnede sig.

Den 1. August havde Løvenørn faaet Besked om, at Kongen ønskede 60 preussiske Transportskibe; han havde endvidere faaet Lov til at beholde Lumholtz; med Sasse havde Generalmajor Meyer været utilfreds; men Schoutbynacht Rosenpalm havde givet ham et godt Skudsmaal, og Løvenørn, der indrømmede, at han bedre forstod at lyde end at byde, fandt, at han dog havde handlet ganske flinkt ved at traktere en Skipper med et Par Ørefigen som Kvitte for et Tilbud om en Kendelse paa 20 Dukater for at faa sit Skib frigivet. Da Løvenørn fra Vibe fik Bekræftelse paa, at Tordenskjold havde tilføjet Svenskerne et Nederlag i Dynekilen, udbrød han: „Det er

1) Løvenørn til Vibe 18/7, 22/7, 26/7; til Sasse 22/7 16.

mig hjærteligt kært, at Hs. Majestæt har lagt Naade paa Kommandør Tordenskjold, som tjener saa vel og saa bravt; dette er en Trøst for alle ærlige Tjenere.“¹⁾

I Stettin truede det med at gaa i Staa; Sasse skrev, at der blev gjort uendelige Vanskeligheder, og Løvenørn rejste saa selv dertil og bad Meyer om ligeledes at komme. Han rejste strax og medførte en Kautio n paa 12000 Rdlr., stillet af et Firma i Berlin; de to Venner forhandlede saa med Gehejmeraad Massow i Stargard, men han forkastede Kautio n og vilde ikke uden Kongen af Preussens Resolution modtage de 8000 Rdlr., som Løvenørn og Meyer yderligere tilbød. De preussiske Bureaukrater var ikke til at have med at gøre; Massow havde afslaaet at komme til Stettin, da han led af Kolik: „mais je crains fort qu'il ne nous donne la colique par ses chicanes; thi han har dette principium, som alle dumme Djævle er begavet med, at naar han kun kan inventere difficulteter, hvor ingen er, og gøre chicaner, saa er hans Herre betjent paa bedste Vis“; det var ikke nemt at forhandle med „et irraisonnable pecus og chicaneur“; Løvenørn vidste „for chagrin“ ikke, hvad han skulde gøre eller skrive; men han var uden Skyld: „Barnet er fordærvt i Fødselen, da Preusserne kan foreskrive os saa store Kautio n, som de lyster“. Det trak ud i det uendelige, baade Czaren og Kongen af Danmark blev utaalmodige, og Løvenørn ønskede kun, at Czaren paa egen Haand vilde begynde Transporten med de Skibe, han havde beslaglagt, eller sende de Galejer, der havde overført hans Garde til Sjælland, over til Rostock for at indlade Tropper dér.²⁾

Der kom dog en Ende paa det; den 14. August indberettede Meyer fra Stettin, at alle Skipperne havde faaet Ordre til at gaa til Ruden, hvor Løvenørn vilde overtage dem og betale dem deres Penge fra Mødedagen ved denne Ø at regne; Kongen af Preussen krævede en Kautio n paa mindst 24000 Rdlr. og truede med at sekvestrere et af Kongen af Danmarks Amter Nord for Peene; ogsaa Forskudssummen maatte forøges, men nu gled det da. Fra Ückermünde ved Stettinerhaffet meldte Løvenørn, at Kautio n var modtaget, „men der var en Trussel hos, som jeg ej kan skrive, da jeg ingen Chiffer har“. Han var selv rejst til det Sted, hvor Fartøjsejerne gjorde de største Vanskeligheder; Sasse kom med Skibene fra Stettin; til Neu Warp og Stepenitz var der sendt Søofficerer; alle gjorde

1) Vibe til Løvenørn ^{25/7}; dennes Svar ^{1/8} 16.

2) Løvenørn til Vibe ^{8/8} (?), ^{11/8}; Vibe til Løvenørn ^{8/8}; Meyers Depecher ^{5/8}, ^{11/8} 16.

deres bedste; men Løvenørn ønskede dog, at han selv kunde være alle Vegne. Sejladsen gennem Haffet var paa Grund af Modvind yderst vanskelig; man maatte bugsere Skibene eller trække dem fra Land, naar Forholdene tillod det. Efter 8 Dages Slid kom man til Anklamske Færge ved Peene og gled med Strømmen til Peenemünde; den 24. August kom en Del af Skibene til Stralsund. Løvenørns Følelser mod Massow var ikke bleven blidere: „han er færdig at gøre mig gal! det er mulig min Lykke, at han ej er paa Stedet; den preussiske Kommissær paa Skibene har jeg forklaret Sagen; men Massow har en Lakaj paa et af Skibene fra Stettin, og man ved ej, hvad Ordre den Satan har fra sin Belzebug“.1)

Løvenørns Klager gav Anledning til, at Kongen skrev et meget hvast Brev til Frederik Vilhelm, hvori han ganske vist lagde Skylden over paa Massow, men dog lod skinne igennem, at han mistænkte Kongen af Preussen for at lægge Foretagendet Hindringer i Vejen; derved vilde Fjenden faa Tid til at „kolligere sig og bringe vor Sag i Fare“. Han henvendte sig ogsaa til Kongen af England med Klager over de preussiske Intriger og Chikaner.2) Det maa dog bemærkes, at Kongen af Preussen havde løsgivet Skibene, inden han havde modtaget Kongen af Danmarks Klage, og at den danske Regering havde en ikke ringe Skyld i, at Traktaten ikke var bleven klar og udtømmende nok.

I Stralsund blev der med stor Energi arbejdet paa at udruste de derværende Skibe; den 26. August afsejlede Jyske Regiment; men efter et Par Timers Sejlads blev Transporten standset af Modvind. Løvenørn trøstede sig imidlertid med, at denne Vind var gunstig for de mange Fartøjer, som skulde komme fra Sjælland.

Den 29. August var alle de preussiske Skibe apterede og kunde indlade Heste, saa snart det skulde være; Løvenørn mente at kunne tage 2400 russiske Heste om Bord; der manglede saa næsten lige saa mange, der kun kunde komme med, hvis Russerne vilde benytte de Skibe, de havde i Warnemünde; hertil vilde Holmens Admiral sende 89 danske Skibe, der skulde kunne rumme 17000 Md.; men Løvenørn troede ikke rigtig derpaa: „Gud give, at M. Judichær bruger ikke hans Matematik i denne Sag; thi hvad Bagage er ikke med 17000 Md., naar man blot tager det nødvendige“; og

1) Meyers Dep. dat. Stettin 14/8; Løvenørn til Vibe 14/8, 22/8, 26/8 16.

2) Fr. IV til Fr. Vilh. 19/8; til Söhlenthal 25/8 16 (Geh. Reg.).

saa var Russerne endda ikke af de værste; de havde ikke Kvinder og Børn med.¹⁾

Baade fra Czaren og fra General Admiral Gyldenløve fik Løvenørn Ordre til at gaa med Transportskibene til Rostock og indlade dør. Han lovede at komme snarest muligt, men endnu den 29. August laa Jyske Regiment i Gellen, og Vinden var stadig ugunstig. „Jeg venter nu kun paa Ordre fra Hoffet om, at Vinden fra N. V. skal blive S. O.“, skriver Løvenørn til Gyldenløve.²⁾

Den 31. August blev Vinden virkelig S. O.: Jyske Regiment sejlede til København, Czaren til sine Skibe og Løvenørn med sine Transportfartøjer til Warnemünde, hvortil han ankom samme Aften.³⁾ Den 29. August gik Ordre til Tordenskjold om at gaa til Warnemünde med alle de ved Dragør og København liggende Skibe og sammen med Løvenørn paadrive Transporten.⁴⁾ Den 1. September kom han til Warnemünde med 92 Transportfartøjer. Løvenørn havde 54 med fra Stralsund, og 40 havde Russerne selv skaffet. Det viste sig, som Løvenørn havde frygtet, at der ikke var Skibe nok; de preussiske kunde rumme 2400 Md. og lige saa mange Heste med Furage; men der var ikke Tale om, at de fra København ankomne Skibe kunde tage 17140 Md. med Proviant og Bagage foruden 620 Heste. De 30 russiske Batailloner og det ene Dragonregiment talte ca. 20000 Md. med 4650 Heste og 1295 Vogne. De russiske Generaler vilde ikke høre paa, at der ikke vilde blive Brug for Fodfolkets Heste, før nogen Tid efter Landgangen i Skaane; man maatte saa lade Dragonerne blive i Warnemünde og hente dem senere; der var allerede 1000 russiske Dragoner paa Sjælland, og 3000 havde General Bauer indskibet i Travemünde. Den 3. September var Indladningen af v. d. Weydes Division i fuld Gang, og Repnins klar til at begynde; Søofficererne vilde afsejle, saa snart en Division var om Bord.⁵⁾ Det var svært at „transportere disse uregerlige Mennesker“; men den 6. Septbr. var v. d. Weydes Division sejlkklar, og Tordenskjold lod den afgaa. Repnins Division blev indladet paa Reden ved Hjælp af Pramme og Chalouper, som dog fandtes i et altfor ringe Antal. Russerne medførte Masser af Ba-

1) Løvenørn til Vibe 29/8, 29/8 16.

2) Czaren til Løvenørn 13/24 Aug.; Gyldenløve til samme 15/8; Løvenørn til Czaren 28/8; til Gyldenløve 29/8 16.

3) Løvenørn til Gyldenløve 2/9 16.

4) Kgl. udf. Exped. 29/8 16 N. 1815.

5) Løvenørn til Kongen. (Datoen vanskeligt læselig, men sikkert 8/9).

gage, men maatte efterlade store Forraad af Proviant.¹⁾ Den 9. Sptbr. kom Tordenskjold med den første Division til København; den 15. kom Løvenørn, Bestenbøstel og Lumholtz med den 2. Indladningen havde været meget besværlig; de udlagte Skibe havde lidt adskillige Havarier paa Warnemünde Red.²⁾ Den unge Oberst havde løst sin Opgave udmærket og var optraadt med Myndighed og Kraft overfor preussiske Embedsmænd og Skippere, russiske Generaler og danske Sømænd.

Destoværre var det store og dygtige Arbejde ganske forgæves; den 12. September havde Czaren holdt Krigsraad; hans Ministre og Generaler var enige om, at Expeditionen til Skaane burde udsættes til næste Aar, og et nyt Krigsraad, afholdt den 16. efter Repnins Ankomst, gjorde ingen Forandring heri.³⁾ Herefter kunde Kongen af Danmark kun ønske at blive Russerne kvit snarest muligt; Czaren indskibede Garden paa Galejerne og afsejlede med dem den 13. Oktbr.; de øvrige Tropper kom først afsted 14 Dage senere. Løvenørn havde haft uhyre travlt med Indskibningen; Russerne blev indladede paa de samme Skibe, der havde ført dem over; da Provianten nu til Dels var fortæret, var der god Plads;⁴⁾ men for ham var det en uhyre Skuffelse, at Expeditionen blev opgivet: „Jeg havde haabet at kunne fortælle Dem store Ting om vore Bedrifter“, skriver han den 29. Oktober, til v. Massow, „aldrig har Udsigterne været bedre, kun den onde Skæbne maa bære Skylden for det Stød, der har væltet vore Forhaabninger over Ende.“⁵⁾

I Aaret 1717 fik Løvenørn ikke meget at bestille; der blev snakket, skrevet og forhandlet en hel Del om et Angreb paa Skaane, men der var ingen Alvor i det, og Kongen og Czaren gled stadig længere bort fra hinanden; om Samarbejde blev der ikke mere Tale, Forholdet blev nærmest fjendtligt. Paa Krigsskuepladsen foregik der, — bortset fra Tordenskjolds uheldige Angreb paa Gøteborg og Strømstad — intet af Betydning. I Sverig rustede man sig af alle Kræfter til et nyt Angreb paa Norge, og fra Danmark blev der sendt en Del Tropper derop; med disse Transporter havde Løven-

¹⁾ Udat. Koncept til Vibe (sikkert $\frac{6}{10}$ 16).

²⁾ Løvenørn til Kongen $\frac{12}{10}$; Püchler til Robethon $\frac{8}{10}$, $\frac{15}{10}$ 16; Liste over de russiske Troppers Indskibning af $\frac{12}{10}$ 16 (Løvenørns Arkiv Pakke II).

³⁾ Hist. Tidsskr. anf. Bd. S. 83.

⁴⁾ Kgl. Instr. til Løvenørn $\frac{28}{10}$ 16.

⁵⁾ Løvenørns Koncepter.

ørn intet at gøre; Grev Christian Frijs havde Station i Fladstrand og førte herfra Tilsynet med dem. Løvenørns Breve fra dette Aar har en hel anden Karakter end sædvanlig; de drejer sig mest om Livet i den fine Verden: „Le séjour de Copenhague est plus gracieux que jamais“, skriver han til Grev Frijs, „la modestie ne me permet pas de vous dire tout le bien que je devrais de nos assemblées dont je suis un des principaux auteurs“. Han har selv Selskaber, har faaet et nyt Service fra England, Te og Vin fra Hamborg; han deltaget i Fru Ingeborgs smaa Teselskaber og morer sig saa godt som muligt. De talrige Henvendelser fra fangne svenske Officerer om Rejsetilladelse, de mange Breve fra danske Officerer, der søger Forfremmelse eller andre Begunstigelser, tyder paa, at man har haft høje Tanker om hans Indflydelse;¹⁾ han er meget tjenstvillig, lægger sig gerne i Selen for andre; men gaar aldrig udenfor de afstukne Grænser.

I 1717 skiftede Kongen Overkrigssekretær; Viceadmiral Gabel traadte i Stedet for Gehejmerraad Eickstedt, der døde et Aars Tid efter; han havde været venlig stemt imod Løvenørn, men hans Indflydelse hos Kongen var taget af i de senere Aar; til Gabel stod Løvenørn i venskabeligt Forhold, men Kongen viste ham mindre Venlighed end før; formodentlig har han stødt ham ved en eller anden for dristig Udtalelse. I December blev Løvenørn angrebet af en alvorlig Øjenbetændelse og var i nogen Tid næsten blind; „je suis aveuglément le zèle qui m'entraîne“, skriver han i den Anledning til Hertugen af Württemberg. I December blev der oprettet 3 nationale Dragonregimenter, og ved Aarsskiftet blev der foretaget adskillige Forfremmelser, uden at Kongen raadspurgte Generalerne; det hed sig, at Løvenørn var bleven Generalmajor; men han erklærer, at Kongen ikke har tænkt paa ham, men udnævnt andre, der har holdt sig godt skjulte og dækkede hjemme, medens han udsatte Liv og Helbred.²⁾

Aaret 1718 var ikke behageligt for Løvenørn; hans Breve er prægede af Mismod; han maa kæmpe haardt for at holde Humøret oppe. Han maatte friste „en kedelig Tilværelse, opfyldt af Sorg over sin Uvirksomhed og Overflødighed“. Kongen, der stadig rejste omkring i Landet, stærkt optaget af Troppemønstringer og ganske

1) Breve til Grev Frijs, Gehejmerraadinde Harboe, Ob. Reichwein, Schack, General Dücker, Ob. Staël, Major Sylva m. fl.

2) Konzept uden Adresse af 18/1 18; udateret Konzept uden Adresse, men sikkert samtidig; Brev til Hert. af Württemberg 19/1 18.

særlig af den nye Indretning af Ryttergodset og de dermed forbundne Godskøb og Salg, tog ham ikke med, skønt Mønstringerne netop hørte til hans Embedsforretninger. „Gud maa vide Aarsagen til, at jeg holdes borte, — han tilgive dem, der er Skyld deri“. Gabel kan det ikke være; ganske vist har Løvenørn engang sagt til ham, at han maatte vide at skælné mellem dem, der holdt af ham for hans egen Skyld, og dem, der bejlede til ham paa Grund af hans høje Stilling; det var maaske lidt dristigt; men det kan Gabel dog næppe have taget ham ilde op; han har jo engang, da Løvenørn i et Anfald af Mismod søgte om at blive Kommandant paa Bornholm, givet tilkende, at han „syntes intet derom, og havde den Godhed at mene, at jeg kunde bruges til noget andet“.¹)

For at adsprede sig søgte Løvenørn Orlov og tiltraadte den 30. Juli en Rejse til Møn og Falster; opmuntrende Breve fra Vibe og Gabel hjalp paa Humøret. Skønt han ikke havde noget med Kongens Godskøb at gøre, maatte han tage sig af flere af dem, der kunde komme til at lide under dem. Etatsraad Vinding havde engang solgt noget Bøndergods til Mogens Skeel; nu strakte Relutionskommissionen Haanden ud imod det, og saa kunde Etatsraadinden faa Proces med Skeels Svigersøn, Stiftamtmand Christian L. Plessen. Kommissionen var ogsaa ude efter Gehejmerraadinde Harboes Ejendomme; men Faren maa være bleven afværget; ved sin Død 1735 besad hun endnu baade Støvringgaard og Søndervang.²)

Paa Møn gæstede Løvenørn Amtmand Moltke paa Nygaard, der tidligere havde været Officer; paa Falster boede han naturligvis hos sin Farbroder. Den 28. August var han atter i København; paa Hjemvejen havde han truffet Kongen og Gabel, der var paa Vej til Smaalandene for at købe og bytte Godser. Gehejmerraad Vibe var endnu i København, da Løvenørn kom hjem, men havde faaet Ordre til med Kancelliet at slutte sig til Kongen, der vilde rejse til Hertugdømmerne, naar han var færdig paa Laaland.³) Fra Juellinge blev der den 20. September sendt Løvenørn en Ordre til at rejse til Stralsund, inspicere Fæstningen, undersøge Indkvarteringsforholdene, i Forening med Kommandanten og Chefen for Søstyrken træffe Bestemmelse om, hvorledes et overraskende Angreb kunde afvises, skaffe Underretning om alt, hvad der kunde tjene til

¹) Løvenørn til Vibe 9/7, 8/8; til Gabel 5/7, 28/7, 3/8, 22/10 18.

²) Om Frederik IV's Godskøb se K. Rockstroh i Hist. Tidsskr. 9. III S. 1—92.

³) Koncepter af 27/8, 28/8, 30/8 18.

Befordring af Kongens Tjeneste, og under Haanden „informere sig om Undersaatternes Tilstand og erfare, om de kunde bidrage noget til vor Kasse“. ¹⁾ Synderlig henrykt over sin Mission var Løvenørn ikke; men ufotrøden som altid begav han sig strax paa Vej; den 24. Sptbr. var han allerede i Hamborg, hvor han „holdt Sabat med Jøderne“, hævdede Penge og besøgede Kommissioner for Gabel og andre Velyndere; den 29. var han i Stralsund; Generalmajor v. Stöcken var jo nok noget ked over at skulle inspiceres af en Oberst, men Løvenørn mente dog, at de nok skulde komme ud af det sammen: „han er en skikkelig Mand og synes at være tilfreds med at have mig.“ ²⁾

Der blev strax taget fat paa Værket; Ingeniørmajor Creutz og Kommandørkaptajn Gude maatte give Rapport om Værkernes og Skibenes Tilstand, hvorefter Løvenørn selv tog alt i Øjesyn. Den lille Flotille med sine 6 Smaaskibe, 62 Kanoner og 447 Sømænd var i en daarlig Forfatning; Folkene havde i 2 Aar ikke faaet Lønning, i de sidste 10 Uger heller ingen Kostpenge. Fæstningsværkerne var meget forfaldne, særlig mod Søsiden; der var gjort en Del unødvendigt Arbejde og forsømt adskillige vigtige Foranstaltninger; men Major Creutz sagde, at dette var efter General Scholtens Ordre; dette imponerede ikke Løvenørn, som ganske vist ikke selv var Ingeniør, men som fandt, at man maatte være en daarlig Officer, hvis man ikke kunde bedømme en Situation. Da man maatte nøjes med at hindre, at Fæstningen kunde tages ved et coup de main, lod Løvenørn de to bedste Skibe ekvipere til Vedligeholdelse af Forbindelsen med Rygen og Flankering af Søfronten; denne blev sat i Stand, og den 22. Oktober var disse Sikringsforanstaltninger udførte. Garnisonen talte kun 4 Batailloner; alligevel mente Løvenørn, at man maatte anvende et Par Hundrede Mand som Besætning i Brohovedet paa Rygen; derimod ansaa han det for rigtigst at opgive Ruden og demontere Værkerne dør. Generalmajor v. Stöcken fik det bedste Vidnesbyrd: „han er utrættelig og en af de arbejdsomste Officerer, jeg har set i mine Dage, og har ingen Hjælp af noget Menneske; hans Stadsmajor er en Nar, og hans Adjutant en gammel Mand“. ³⁾

I Løbet af November kom Løvenørn hjem; hans Mission havde kun været lidet interessant. At han paa et Tidspunkt, hvor store Be-

1) Løvenørns Arkiv Pakke V.

2) Løvenørn til Gabel ^{28/9}, ^{30/9} 18.

3) Løvenørn til Dewitz ^{4/10}; til Gabel s. D.; Memorial fra Løvenørn og v. Stöcken s. D.

givenheder forberedtes, blev sendt til det nu afsides liggende Stralsund, tog han sig meget nær. „Min Hjærte Ven,“ skriver han til Gabel, „jeg er slagen til en Skilling, bliver saa ej til en Daler“; men dette er ikke Udtrykket for hans inderste Mening; i Virkeligheden vidste han godt, hvad han var værd. Paa 8. Aar var han nu Kongens Adjutant; ved mange Lejligheder havde Hs. Majestæt udtalt sin Tilfredshed med ham, saa at han med Grund kunde „vente paa Kongens Naade,“ som han udtrykte sig; Gagen var kun 40 Rdl. om Maaneden, deraf Halvdelen i Sedler, og han var tvungen til at bo i København; det var haardt for ham at staa tilbage for dem, der, „naar de engang har gjort et Felttogt, har lagt rolig i deres Senge. Enfin! dette er odiosa, men jeg taler til en Ven.“¹⁾ Løvenørn savnede ikke Venner i Regeringskredsene; navnlig kunde han trygt forlade sig paa Vibe; men imellem denne og Gabel var der Misstemning, og det uagtet de var enige i de store Spørgsmaal. Den 12. September havde Kongen afæsket 28 ansete Mænd deres Mening om den Udenrigspolitik, han burde følge: om man skulde slutte sig til England eller til Rusland og Preussen;²⁾ de fleste af de Voterende, deriblandt de to nævnte Oversekretærer, holdt paa England. Om sine Motiver skriver Gabel til Løvenørn, der var ganske enig med ham: „Man taler til os om Englands Overmod og Stolthed, men sammenligner vi den med Czarens, er denne langt større; engang kommer vi til at tage Parti, og jeg foretrækker de Kristne for Barbarerne.“³⁾ Løvenørn søgte at stemme Gabel gunstig mod Vibe; det var af yderste Vigtighed for Kongens Tjeneste, „at I to, begge ærlige og uinteresserede Mænd, blev altid enige og Venner, særdeles da der var de, som arbejdede per contrarium og kan jeg sige paa min Salighed, at jeg altid har fundet M. Vibe som en oprigtig Ven af Eders Person, og jeg vilde være fortvivlet, hvis Forholdet mellem Jer kølnedes“.⁴⁾ Varmt blev dog Forholdet aldrig; Vibe ønskede, at man ikke skulde udæske Czaren, selv om man sluttede sig til England; men dette betegnede Gabel som Fejghed og som et Vidnesbyrd om et ubeslutsomt og frygtsomt Hjærte.⁵⁾

I December blev Løvenørn beordret til Norge, og en Fregat blev klargjort for at føre ham derop; han kom dog ikke afsted; den 28.

1) Løvenørn til Gabel ²²/₁₀ 18.

2) E. Holm: Den store Votering o. s. v. Hist. Tidsskr. 6. V. S. 295—312.

3) Gabel til Løvenørn ¹⁰/₁₀ 18 (Løvenørns Arkiv Pakke V—IX).

4) Løvenørn til Gabel ²²/₁₀ 16.

5) Hist. Tidsskr. 6. V. S. 304.

kom nemlig Tordenskjold fra Moss med Efterretning om, at Kong Carl var bleven skudt den 11. Decbr. i Løbegravene foran Frederiksten. Nyheden havde været længe undervejs; mange Gange tidligere havde det hedt sig, at Kongen var død; denne Gang var ingen Tvivl mulig; det sikreste Bevis var, at den svenske Hær pludselig var brudt op og havde forladt Norge. „Le tambour de la compagnie du corps de ses gardes l'a vu tomber et emporter, et nous en a fait le rapport en passant dans la place“. Kongen var „par un effet ordinaire de sa valeur venu dans la tranchée animer ses soldats par sa présence et par son exemple, mais par malheur pour lui un canon, resté seul sur ce bastion (Guldenlew), mais chargé à cartouche ayant fait feu, le Roi a été tué d'un coup à la tête. Ainsi finit ce grand Prince!“ Begivenheden betegner Løvenørn som en „fameuse époque pour nous, effet visible de la main de Dieu“. Da der i Sverig fandtes 2 Prætendenter til Tronen, kunde der, efter hans Mening, være Mulighed for en Borgerkrig mellem deres Tilhængere.¹⁾ For Løvenørn personlig fik den store Begivenhed vigtige Følger; han fik Oprejsning for den Tort, der var tilføjet ham i 1718.

Medens Løvenørn forberedte sig paa at tiltræde Rejsen til Norge, fødte Fru Ingeborg sin anden Søn; han blev døbt i Nicolai Kirke den 20. December og kaldet Poul efter sin Morfa'r, hvis Enke holdt ham over Daaben, assisteret af Etatsraad P. Benzons Frue, Anna Sophie Wissing; de øvrige Faddere var General Admiral Gyldenløve, Gehejmerraad Vincents Lerche og Overkrigssekretær Gabel; den lille Poul havde næsten lige saa fine Faddere som sin ældre Broder.

1) Koncepter uden Adressat ^{27/12}, ^{29/12} 18. (Løvenørns Arkiv).

IV
SENDELSERNE TIL STOCKHOLM¹⁾
SIDSTE AAR SOM GENERALADJUTANT
1719—1721

Da Efterretningen om Carl XII's Død endelig naaede København, havde de indre Forhold i Sverig allerede antaget en ny Skikkelse. Gehejmeraad Gørtz, der, uden at være i svensk Tjeneste, havde været Kongens højt betroede Minister, og som almindelig blev betragtet som hans onde Aand, var bleven arresteret og ført til Stockholm, hvor han „efter en Rettergang af meget tvivlsom Retfærdighed“²⁾ maatte bestige Skafottet den 2. Marts 1719. Carl XII's Søster, Ulrika Eleonora, gift med Arveprins Frederik af Hessen—Kassel, overrumplede Rigsraadet, der siden Kongens Hjemkomst næsten havde været sat helt ud af Spillet, og erklærede sig den 18. December for Dronning; men Hærens Officerer, der ganske vist gerne undte hende Kronen, vilde alligevel ikke aflægge Ed til hende, før Stænderne havde foreskrevet den. Disse blev indkaldte til den 31. Januar, men vilde ikke erkende, at de var indkaldte af Ulrika Eleonora; de betragtede sig som en Fortsættelse af Rigsdagen 1714, og hun blev nødsaget til at modtage Kronen af deres Haand og love at underskrive den Regeringsform, de maatte vedtage. Hun havde ment, at hun var ret Arving til Tronen, og at det var nok, at hun frasagde sig Suveræniteten; men det mente Stænderne ikke, og den 2. Marts maatte hun underskrive den Forfatning, Stænderne forelagde hende. Den unge Hertug Carl Frederik af Holsten, Søn af Carl XII's ældste Søster, betragtede sig ogsaa som Tronarving og vilde meget nødtigt anerkende sin Moster; men hans Parti var for svagt; det kunde ikke engang skaffe ham Successionsretten, hvis Dronningen skulde dø barnløs.

¹⁾ Jfr. E. Holm: „Studier til den Store Nordiske Krigs Historie“. (Hist. Tidsskr. 5, III, S. 569—700.)

²⁾ E. Holm i Dsk. biogr. Lex. B. VI S. 432.

Ulrika Eleonora havde den 26. Dcbr. sendt Kongen af Danmark Meddelelse om sin Broders Død og sin egen Tronbestigelse; men foreløbig ignorerede den danske Regering dette. I April kom der en ny Meddelelse af samme Indhold, som af den svenske Resident i Hamborg, Rohtlieb, blev overrakt Etatsraad Hagedorn, der var dansk Resident ved den nedersachsiske Kreds, og herpaa blev der den 12. April udfærdiget et Svar,¹⁾ som skulde overrækkes Dronningen af en extraordinær Afsending.

Ved Carl XII's Død var en meget væsentlig Hindring for Oprettelsen af et godt Forhold mellem Danmark og Sverig ryddet af Vejen, og, da den danske Regering vidste, at flere af Sverigs Modstandere, særlig Kongen af England, stræbte efter at opnaa en fredelig Udjævning med Sverig, var det ganske naturligt, at den søgte at sondere de ledende svenske Statsmænds Stemning. Naturligvis kunde man ikke godt sende en egentlig Gesandt til Stockholm; men der var et neutralt Emne, som man godt kunde bruge som Paaskud, nemlig Fangernes Udvexling. Den 18. Januar 1713 var der oprettet et Kartel, der fastslog Fremgangsmaaden, og dengang var et større Antal danske Fanger fra Gadebusch og Helsingborg bleven udvexlede med Svenskere, der var fangne ved det store Udfald fra Wismar 5. Dcbr. 1711; nu ønskede man at vide, om den svenske Regering vilde lade dette Kartel træde i Kraft paa ny, og i dette officielle Ærinde blev Løvenørn sendt til Stockholm. I nogle meget udførlige Instruktioner var der givet Forskrifter for hans Optræden;²⁾ han skulde meddele den kommanderende General og de fornemste Rigsraader, at den franske Gesandt i Stockholm, de la Marck, havde skrevet til Overkrigssekretær Gabel, at der i Sverig var Stemning for at bringe Kartellet til Udførelse; hvis dette var rigtigt, bad man om, at der maatte blive beskikket en Mand til at forhandle med Løvenørn; Sagen skulde afsluttes snarest muligt, Officererne udvexles Grad for Grad; Underofficerer og Soldater skulde samles paa aftalte Steder: de svenske Fanger i Danmark og de danske i Skaane paa Hven, de norske Fanger og de svenske Fanger i Norge ved Svinesund 6—8 Uger efter, at Kartellet var afsluttet; begge Parter forpligtede sig til at lade deres Fanger betale deres Gæld; dette gjaldt ogsaa de Officerer, der havde brudt deres Ord, og hvis Navne havde været opslaaet paa

1) Ordre til Løvenørn 12/4 19.

2) Instr. af 19/2, 27/2, 28/3 19 (Løvenørns Sendelse til Stockholm 1719).

Galgen; men deres Forseelse skulde være glemt, hvis Kartellet kom i Stand. Blev man enig om, at Kartellet af 1713 vedblivende stod ved Magt, skulde det i en Separatartikkel anføres, at dette skulde vedblive, saa længe Krigen varede; Udvexlingen skulde straks begynde; havde et Parti Overskud af Fanger, skulde de løslades „à conto“.

Dette var den officielle Del af Løvenørns Mission; men under Haanden havde han mange andre Opgaver at løse. Først og fremmest skulde han se at faa at vide, hvad der egentlig var gaaet for sig paa Aalandsøerne, da Gørtz forhandlede med Russerne; hvor meget Czaren skulde beholde af sine Erobringer; om Preusserne var med, og hvad deres Konge skulde have; om de andre Forbunds-fæller skulde udelukkes, og om det var sandt, at Czaren vilde forene sig med Sverig imod dem. Saa skulde han søge oplyst, hvorledes det var gaaet til efter Kongens Død, om Prinsessen uden Vanskeligheder var bleven Dronning, eller om Hertugen af Holsten havde gjort Indvendinger, og hvorledes hans Sag nu stod. Vilde man ikke forhandle med ham, før han havde faaet Audiens, maatte han sige, at, naar Dronningen havde notificeret Kongen sin Tronbestigelse, var han bemyndiget til i hans Navn at gøre hende en passende Kompliment; indtil da kunde han kun tage ad referendum, hvad man forelagde ham. Besluttede den svenske Regering at sende en Mand til den danske Konge, og viste det sig, at Dronningen sad sikkert paa Tronen, skulde Løvenørn kondolere hende i Kongens Navn i Anledning af hendes Broders Død og udtale Kongens Glæde ved at se Sverigs Trone beklædt af en Fyrstinde, hvis Person og Egenskaber han højagtede, i Haab om, at hendes udmærkede Forstand og det nære Slægtskab vilde give hende Lyst til at ende Krigen og genoprette et gensidigt godt Forhold. Skulde en indflydelsesrig Person spørge, om Danmark ønskede at slutte Fred, maatte Løvenørn svare, at han ikke var instrueret herom, men havde en Følelse af, at denne Tanke ikke var Kongen fremmed; det kom dog an paa, om man bød ham og Kongen af England billige Fredsvilkaar; gjorde man ikke det, vilde han føre Krigen videre og med væbnet Haand tage, hvad han havde retmæssigt Krav paa; naar der blev stillet Løvenørn Fredsforslag, skulde han bede om Til-ladelse til at sende en Person hjem for at gøre Indberetning og hente Kreditiv til en Forhandling.

Samtidig med Løvenørn blev den hannoveranske Oberst Basse-

witz i Kongen af Englands Ærinde sendt til Stockholm for at undersøge Forholdene; de to Afsendinge havde Ordre til at staa hinanden bi; men naturligvis skulde Løvenørn passe godt paa sin Led-sager og se at faa at vide, om han ikke havde positive Forslag at stille, hvilke disse var, om de kun angik Kongen af England eller ogsaa de andre Allierede; der maatte ligeledes holdes Øje med, hvem han omgikkes. Løvenørn skulde undersøge de militære Forhold i Sverig, skaffe Oplysning om Tabene i sidste Felttog, om Rekrutering, Sundhedsforhold o. s. v. Særlig vigtigt var det at faa at vide, hvad Gejstlighed, Borgere og Bønder mente om den nye Regeringsform og om Dronningens Person, om Senatet var enigt, eller om nogle af dets Medlemmer var for Hertugen; hvis en eller anden af disse eller af Hertugens Tilhængere i Stænderne søgte at indlade sig med Løvenørn, skulde han i al Hemmelighed høre, hvad de havde at sige. Søgte Hertugen Hjælp hos Kongen, og tilbød han at afstaa Hertugdømmerne, hvis han blev Konge i Sverig, skulde der tilsiges ham Støtte under den Forudsætning, at han kunde bevare sit Parti i Sverig og vilde komme til Danmark eller Norge med sit Afkald. Dette maatte ikke meddeles til nogen Svensker, men kun til den holstenske Grev Reventlow. Opnaaede Løvenørn noget positivt Til-sagn af Hertugen, skulde han strax rejse hjem. Var Hertugens Parti ganske „kaput“, skulde han søge Anledning til at fremlægge sit Kreditiv. Han skulde begynde med at forlange Tilbagegivelse af alle de Provinser, der tidligere havde hørt under den danske eller norske Krone, Betaling af Øresundstold og Afkald paa de tabte tyske Provinser; de skaanske Provinser skulde Hertugen have mod at afstaa Hertugdømmerne til Kongen af Danmark. Dette var jo at tage Munden fuld; men Meningen var ogsaa, at man vilde have noget at slaa af paa; lidt efter lidt skulde Løvenørn give Afkald først paa Jemteland, saa paa Gotland og Herjedalen og endelig paa de skaanske Provinser; Hertugen kunde saa faa Lifland mod at give officielt Afkald paa sin Del af Hertugdømmerne. Fandt disse Forslag Anklang, kunde der forhandles paa Hven uden Mægleres Mellemkomst.

Den 31. Marts kom Løvenørn, ledsaget af Justitsraad P. Neve, til Helsingborg, hvor han traf Oberst Bassewitz; under Ledsagelse og Bevogtning af 2 svenske Officerer rejste de over Linkiöping og Norrkiöping til Stockholm, hvor de indtraf den 10. April. Trods de elendige Veje og de usle Heste var Rejsen gaet godt; de

svenske Officerer havde hjulpet meget med at fjærne de Besværligheder, de mødte under Vejs. I en Kro traf Løvenørn den hessiske General Ranck, der gerne vilde have Lov til at passere gennem Danmark og syntes opsat paa at komme i Forbindelse med Konseillet, vistnok for at bane Vejen for dansk—svenske Fredshandlinger under Landgreven af Hessens Mægling. Om Hertugen af Holsten fortalte Generalen, at han til Sommer vilde rejse til Kejseren og søge Hjælp hos ham.¹⁾

Paa Rejsen havde Løvenørn faaet sine Breve besørgede med Vejfarende, der skulde til Danmark; men i Stockholm blev det betydet ham, at han ikke vilde faa Lov til at afsende Expresser, da han ikke havde noget Hverv, der hastede; hans meget udførlige Relationer blev derfor temmelig gamle, inden de kom afsted og naaede hjem.

Det var paalagt Løvenørn at sætte sig i Forbindelse med den højstkommanderende General og de mest indflydelsesrige Statsmænd. Strax efter Ankomsten havde han gjort Visit hos Feltmarskalk Nils Gyllenstierna og Rigsraaderne Grev Arvid Horn og Friherre Erik Sparre; hos de andre Senatorer meldte han sig skriftligt. Feltmarskalken lovede at anmode Dronningen og Senatet om at beskikke en Officer til at forhandle med ham om Kartellet, og den 26. April traadte han sammen med Generalauditøren og Oberst Adlerfelt, senere svensk Gesandt i København. Da Arvid Horn under deres første Samtale ytrede, at han ønskede, at der maatte komme Harmoni mellem de nordiske Magter, da Rusland var lige farlig for dem begge, svarede Løvenørn, at hans Konge var „porteret“ for Fred og gerne vilde høre paa fornuftige Forslag; men Sverig var jo lige ved at slutte Fred med Czaren og havde altsaa intet at frygte fra den Side. Hertil bemærkede Horn, at Friherre Gørtz' Projekter kun vilde blive genoptagne, hvis det viste sig umuligt for Sverig at forhandle sig til Rette med sine øvrige Modstandere. Løvenørn gjorde nu opmærksom paa, at han ikke kunde søge Audiens hos Dronningen, før hun havde notificeret sin Tronbestigelse; han fik det Svar, at Brevet forlængst var afsendt, men havde faaet en urigtig Adresse; det var det, der gik til Hamborg, og som her blev overleveret til Hagedorn.²⁾ Den 13. April fik Løvenørn en Kopi af Brevet, og samme Dags Eftermiddag blev han modtaget af Dron-

1) Løvenørn til Gehr. Sehested $\frac{81}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{6}{4}$; til Gehr. Vibe $\frac{6}{4}$, $\frac{7}{4}$.

2) Side 93.

ningen, som var meget naadig og fredsvenlig. Det samme gjaldt ogsaa hendes Gemal, Arveprinsen af Hessen, der sagde, at, hvis han havde fortjent Kongen af Danmarks Vrede, havde han faaet sin Straf; hermed sigtede han til det alvorlige Saar, han havde faaet i Norge. Ved et Aftenselskab hos Dronningen traf Løvenørn den unge Hertug af Holsten, der var paagaende i en generende Grad; derimod optraadte flere høje Embedsmænd og Officerer paafaldende køligt, skønt han havde vundet deres Tillid, da de var Fanger i Rusland; Grunden hertil var et Brev, som Tordenskjold, der var en glimrende Søhelt, men en maadelig Diplomat, havde tilstillet General Mörner, der kommanderede de svenske Stridskræfter i Vestergötland og deromkring. Det var dateret Orlogsskibet Laaland, til Ankers udenfor Ny Elfsborg 8. April 1719, og udtalte, at det ganske ahang af det „Svar og den Resolution, Oberst Løvenørn erlanger“, om der skulde føres en blodig Krig eller sluttes en varig Fred. I overmaade skruede og klodsede Vendinger udtalte Tordenskjold sluttelig sin Sorg over den „store Efterstræbning, Had og Avind“, som Generalen maatte lide under, medens han selv kun ønskede „at lade se den Veneration, jeg bærer for Deres store og bekendte Meriter“.1) Dette Brev vakte pinlig Opsigt; mange forargedes over, at Dronningen helt var elimineret. I Senatet og Stænderne var der Tale om strax at hjemsende Løvenørn; men det lykkedes ham at bevise, at han intet havde at gøre med Tordenskjold, der var optraadt ganske paa egen Haand, og at han selv slet ikke var udsendt for at forhandle om Fred. Feltmarskalk Rehnsköld, General Dücker, General Meyerfelt og flere andre gode og ansete Mænd gik da i Borgen for Løvenørn, der foranledigede, at Tordenskjold hjemme fra fik en alvorlig og velfortjent Irettesættelse med Tilhold om ikke at blande sig i Sager, som ikke vedkom ham.

Med Arvid Horn og Erik Sparre havde Løvenørn den 15. April en fortrolig Samtale. Paa deres Spørgsmaal svarede han, at han kun skulde forhandle om Kartellet, men at hans Konge, der ikke ønskede en evig Krig, gerne vilde vide, hvilke Forslag de kunde tænke sig at stille. Da de holdt paa, at Danmark, der var Angriber, skulde begynde, svarede Løvenørn, at de maatte kunne forstaa, at Kongen ønskede at faa noget af det tilbage, som hans Forfædre havde mistet. Dette kunde de imidlertid ikke; der tilkom tvært imod Sverig „Satisfaktion“, da Rusland aldrig kunde have taget Lifland

1) Kopi i Løvenørns Depecher fra Stockholm 1719.

og Finland, hvis det ikke havde haft Danmark til Forbundsfælle; Czaren var hele Nordens værste Fjende, men endnu var der Tid til at slutte sig sammen imod ham; et Sendebud ventedes fra ham, en Genoptagelse af Forhandlingerne paa Löfön blandt Aalandsøerne stod for Døren; men fik Sverig Fred med Kongerne af Danmark og England, skulde Czaren komme til at levere alle sine Erobringer tilbage. Ogsaa overfor Oberst Bassewitz optraadte de svenske Statsmænd stejlt og vilde ikke lade Kongen af England beholde Bremen og Verden. Løvenørn kom snart paa det rene med, at der var megen Gæring og Uro i de svenske Regeringskredse; Horn, Sparre, Nils og Carl Gyllenstierna, Tessin, Mörner, Meyerfelt og Dücker, altsaa de højeste civile og militære Rigsraader, ønskede at berøve Dronningen al Myndighed; hendes Gemal, der dog var Generalissimus, kunde ikke lade et Kompagni marchere uden Senatets Bemyndigelse. „Man tænker kun paa Frihed og svarer distræt, naar der tales om andet“. De militære Forhold var ikke gode, Tabene i Norge havde været store, og Regimenterne havde ingen Erstatning faaet; Disciplinen var rystet, Rytteriet var slet beredent, og Flaaden i daarlig Stand; de talrige fremmede Officerer var misfornøjede, men fik ikke Lov til at rejse.¹⁾

Medens Svenskerne var reserverede, var Gottorperne meget paa-gaaende. Hertugens Tillidsmand, Gehejmeraad Bassewitz, søgte Løvenørn faa Dage efter hans Samtale med Horn og Sparre. Han sagde, at hans Herre aldrig vilde give Afkald paa sin Ret til Sverigs Trone; han kunde sikkert regne paa, at Kejseren og Kongen af England vilde støtte ham, men Kongen af Danmarks Hjælp vilde være af allerstørste Betydning; Hertugen havde et stærkt Parti i Landet; kom han til Sverig med en Hær, vilde 20 Regimenter slutte sig til ham; for Øjeblikket maattè han holde sig i Ro, „men saa snart de var paa den tyske Bund, ønskede de intet heller, end at Eders Majestæt vilde udi største Geheim skikke en affideret Person, der kunde traktere med dem om en Koncert“. Hertil svarede Løvenørn, at han ikke var instrueret om denne Sag; han vilde referere den; men kom der noget ud om den, gik han fra det hele, og saa blev det galt for Bassewitz; med Hertugen, der daglig maatte give Dronningen Referat, vilde han ikke have noget at gøre, skønt Bassewitz erklærede, at han ypperligt kunde „dissimulere“. Da Bassewitz forklarede, at Hertugen, under Paaskud af at hans Inter-

1) Løvenørns Relat. 17/4 19; jfr. Relat. af 14/5.

esser krævede det, over Rostock vilde rejse til Hamborg, anbefalede Løvenørn sin Regering at udstede de nødvendige Passer. Bassewitz erklærede, at det kun kunde skade Hertugen, hvis man i Utide begyndte at virke for ham; det, der skulde tilstræbes, var, at han ved Fredsslutningen blev anerkendt som Sverigs Tronarving; han kunde godt tænke sig, at Kongen af Danmark beholdt hele Slesvig; Hertugen kunde saa faa Svenskpommern, som ved hans Tronbestigelse vilde komme tilbage til Sverig; ved denne Lejlighed kunde Kongen af Danmark faa den hertugelige Del af Holsten; Kongen af England kunde vindes, ved at man gav ham Oldenburg. Løvenørn kendte Bassewitz og hans livlige Fantasi alt for godt til at tage hans Projekter alt for alvorligt; men han havde Grund til at tro, at Bassewitz optraadte efter Aftale med sin Fætter, Obersten, som antog, at Planen vilde tiltale Kongen af England; han havde ganske vist i 1715 garanteret Danmark Slesvig; men han var ogsaa Garant for Traventhaler Freden, og Bassewitz' Forslag „koncilierede“ jo begge disse Garantier. Løvenørn mente, at ingen i Øjeblikket vilde styrte Dronningen for at faa en Konge; Hertugens Parti, der ikke var helt lille, og som General Dücker — efter Bassewitz' Udtalelse — tilhørte, vilde sikkert ikke gøre det; nævnte General var ogsaa imod, at Prinsen af Hessen blev Konge; men denne have ligeledes et stærkt Parti; hans vigtigste Tilhængere var Stockholms Overstatholder, Grev Taube, den kloge og intrigante Borgmester Hultén og Hovedstadens Borgerskab.¹⁾

Den 18. April havde Løvenørn en ny Konference med Horn og Sparre, til hvem General Dücker havde sluttet sig. Det blev meddelt ham, med hvem han skulde forhandle om Kartellet, og man udbad sig Tilladelse til to Gange ugentlig at sende en „Expresser“ gennem Danmark til Hamborg og tilbage mod til Gengæld en Gang ugentlig at lade en dansk passere gennem Sverig til Norge og tilbage; men Fredsforslag blev det Danmarks Sag at stille; blev Løvenørn instrueret herom, var man rede til at forhandle ikke blot om at standse Fjendtlighederne, men ogsaa om evig Fred og Forbund. Han bad nu Kongen om Underretning om, hvilke Forslag han skulde stille, og om hvorledes hans Ultimatum skulde lyde; han skulde nok „menagere“²⁾ det til det yderste. At Sverig skulde gaa ind paa at yde Hertugen Erstatning, hvis han afstod sin Del af Hertugdømmerne til Kongen af Danmark, ansaa Løvenørn for utænkeligt; Spar-

1) Løvenørns Relat. 23/4 19.

2) D. v. s. undlade at komme frem med det.

re og Rehnsköld havde erklæret, at de vilde „lade sig stejle“ den Dag, da dette skete; men det vilde Løvenørn ogsaa, naar Hertugen fik sine Lande igen. Om Ruslands Forhold til Sverig kunde Løvenørn meddele, at Rehnsköld, „som er en sanddru Mand, har med en Ed bekræftet for Oberst Bassewitz, at Czaren inden hans Afrejse fra Rusland havde dikteret ham i Pennen, at, om de i Sverig resolverede til at cedere ham Estland med Reval, Ingermanland, Karelen og Viborg, vilde han hjælpe dem til alle deres tyske Provinser og et Stykke af Norge. Vel er det en stor Perfidi af Czaren; men hvortil er han ej i disse Tider kapabel? Det ser vidtløftigere ud med Czaren, end man tror, og han faar aldrig af dem, hvad han forlanger, uden naar vi bryder ind i Riget“.¹)

Den Uro i Regeringskredsene, Løvenørn havde omtalt i sin første Indberetning, gav sig snart et Udslag, idet Grev Arvid Horn den 21. April efter Begæring blev afskediget som Kancellipræsident og samtidig — mod sit Ønske — af Dronningen fjærnet fra Senatet. Indtil 1705 havde han med megen Udmærkelse tjent som Officer; men nævnte Aar blev han kongelig Raad og var siden udelukkende Statsmand; fra 1707 var han Guvernør for den lille Hertug og fra 1710 Kancellipræsident; under Kongens Fraværelse havde han haft stor Indflydelse; men efter Carl XII's Hjemkomst var det forbi med Raadets Myndighed. Horn var ikke yndet af Kongen og meget ilde lidt af Ulrika Eleonora, der tilskrev ham Fremkomsten af den nye Regeringsform. Anledningen til Bruddet var en ubetydelig Meningsforskel; men „skal Hds. Maj. have taget sig hans Expressioner saa nær, at hun i 3 Dage har ligget til Sengs“. Horn talte paa ny til Dronningen om Stridsspørgsmaalet, som Stænderne havde afgjort til hendes Tilfredshed, og spurgte, om hun vilde overholde Regeringsformen, da han ellers vilde tage sin Afsked. Dronningen klagede til Stænderne, der mente, at man af Hensyn til den kongelige Autoritet burde lade Horn gaa. Da nogle af hans Parti advarede mod at fjærne den, der kæmpede for Frihedens Sag, blev der svaret: „Frihed vil vi have, men ikke 24 Konger“; saa mange Rigsraader var der nemlig. Disse indre Stridigheder svækkede Interessen for Udenrigspolitik, og Løvenørn havde ingen at forhandle med. „Min Relation, som er desforuden alt for vidtløftig, vilde blive til et Volume om jeg til Ed. Kgl. Maj. skal skrive alt det, jeg dagligen ser og hører her iblandt Partierne forefalder“.²) Løvenørn havde

1) Løvenørns Relat. 23/4 19.

2) Løvenørns Relat. 23/4 19.

nemlig brugt Øjne og Øren godt, havde ikke ladet sig nøje med at tale med dem, han officielt skulde forhandle med, men havde sat sig i Forbindelse med saa mange Rigsdagsmænd, at Regeringen blev helt ilde berørt derved; særlig blandt Gejstligheden erhvervede han sig mange Venner, men ogsaa af Officererne var han yndet.¹⁾

Den 14. Maj fik Løvenørn Kongen af Danmarks Svar paa de Forespørgsler og Forslag, han havde fremsat: Kongen billigede hans Holdning overfor Gehejmerraad Bassewitz og havde ladet de ønskede Passer udstede; der var intet i Vejen for at sende en Underhandler til Hertugen, naar han var kommen til Tyskland og havde fremsat sine Forslag; naar Kartellet var i Orden, skulde Løvenørn lade, som om han vilde rejse; var der saa ikke inden Dagen før Afrejse-dagen kommet et Forslag fra svensk Side, skulde han spørge Oberst Bassewitz, om han havde noget Forslag at fremsætte, og forsikre ham om, at Danmark ikke sluttede Fred, uden at Kongen af England fik Bremen og Verden; blev det til noget med Forhandlingerne, gik det danske Ultimatum ud paa Afstaaelse af Baahus Len med Vigen, Baahus og Marstrand samt af Svenskpommern, Ophævelse af Toldfriheden i Sundet og af alle Traktater med Gottorperne, Garanti for Slesvig og Afstaaelse af Bremen—Verden til Kongen af England, hvis Interesser Løvenørn skulde kæmpe for, selv om man ønskede at forhandle med ham alene; bedst var det, om Bassewitz lagde for; men de Forslag, Løvenørn skulde fremsætte, maatte ikke meddeles ham, og endnu mindre maatte han faa noget at vide om Forhandlingerne med Hertugen. At Gehejmerraad Bassewitz skulde have holdt tæt over for sin Fætter, synes i øvrigt lidet sandsynligt. Ovenstaaende Direktiver var strengt fortrolige; dette gjaldt ikke om en samtidig Skrivelse, hvori Kongen udtalte sin Glæde over Dronningens forsonlige Stemning, som han ønskede, hun vilde give Udtryk i passende Forslag; Kongens Allierede, særlig Czaren, pressede stadig paa med Hensyn til Krigsforberedelser, og han maatte være betænkt paa at tage sine „Mesurer“; kom man ikke med bestemte Forslag, naar Kartellet var i Orden, var Løvenørns Nærværelse i Stockholm overflødig.²⁾

Inden Modtagelsen af ovenciterede Brev kunde Løvenørn ikke tage fat paa Fredsunderhandlinger; men han blev heller ikke op-

1) Carl Gust. Malmström: Sveriges polit. Hist. fr. Kon. Karl XII's Død till Stats-hvälf. 1772. 2. Upl. I. Stockholm 1893; jfr. Falsters Digt ved Løvenørns Hjemkomst 1720.

2) Kongen til Løvenørn 8/5 19.

fordret dertil. Ved en Audiens hos Dronningen, hvem han efter Ordre overbragte et Brev fra Dronning Louise af Danmark, udtalte Ulrika Eleonora sit Haab om snart at faa endnu et Brev, der kunde give Anledning til en god Fred; men hertil svarede Løvenørn, at han destoværre nu havde været i Stockholm i 6 Uger, uden at man havde stillet ham noget Forslag.

I øvrigt behøvede Løvenørn ikke at kede sig; han fulgte med levende Interesse alle de Rænker, der blev spundne ved Hoffet, i Rigsraadet og i Stænderne: Prinsen af Hessens Bestræbelser for at danne et Parti, stærkt nok til at hjælpe ham paa Tronen, Horns Forsøg paa atter at komme ind i Regeringen og de holsten-gottorpske Intriger. Der fortaltes, at Dronningen og hendes Gemal havde foreslaaet Hertugen at virke med til, at Arveprins Frederik blev Konge og Hertug Carl Frederik Tronfølger, hvorefter de i Forening skulde gaa løs paa Adelen. Dette var nu kun løse Rygter; paalideligere var det, at Stænderne havde bevilget Hertugen 5000 Rdlr. til Rejsepenge, at han yderligere havde faaet nogle Pretiosa, der havde tilhørt hans Moder og Oldemoder, men at han alligevel følte sig forfordelt; Dronningen havde formanet Bassewitz til at raade ham vel og havde mindet ham om Gørtz' Skæbne.

Den 18. Maj foregik Hertugens Afrejse med stor Højtidelighed. „Almuen tilkendegav sin Uvilje over, at han forlod dem“. Dagen efter mødte Løvenørn efter Indbydelse hos E. Sparre, der udtalte, at han ingen Forslag havde at stille, men samtidig lod forstaa, at Sverig ved Afstaaelse af Bremen-Verden nok kunde opnaa Særfred med Kongen af England og faa ham til at hjælpe med at faa Landets Forhold ordnede. Da Løvenørn fortalte Oberst Bassewitz dette, fik han at vide, at Sparre havde sagt det samme til ham og tilføjet, at dette sikkert var Kongen af Englands Mening; Obersten forsikrede imidlertid, at Gehejmeraad Bernstorff i sine sidste Breve havde udtalt, at Kongen af England ikke vilde skille sin Sag fra Kongen af Danmarks. Løvenørn stode vel ikke fuldt paa Bassewitz, men nærede det Haab, at Dronningen af Sverig og flere svenske Statsmænd ved deres uforsigtige Udtalelser om Kongen af England vilde irritere Obersten og faa ham til at stemme sit Hof uvilligt mod dem.¹⁾

Kongens Brev af 8. Maj kom til Stockholm den 14., og Friherre Sparre, der var meget spændt paa at erfare, om Posten fra Dan-

1) Løvenørns Relat. 14/5, afsendt efter den af 21/5 19.

mark bragte Fredsforslag, indbød strax Løvenørn til et Møde, men syntes meget overrasket, da han blev gjort bekendt med de nye Instruxer. Da Obersten bad om Lov til at sende en Expresser til Danmark, fik han det Svar, at det ikke behøvedes, da han jo snart skulde rejse hjem. Men da Løvenørn paaviste, at Kartellet snarest maatte afsted, for at de arme Fanger kunde faa deres Frihed, lovede Sparre at gøre, hvad han kunde. Den 18. svarede han imidlertid med et Afslag; Kartellet kunde godt gaa med Posten, hvis Løvenørn vilde forsegle det i hans Nærværelse. Oberstens Relation af 21. blev afsendt med en Lejlighed, Bassewitz bød ham, medens den af 14. først kom senere afsted; der var ikke Plads til dem begge i det anviste Rum. I sine Relationer fortæller Løvenørn intet om Forhandlingerne om Kartellet; de gik glat; den 11. Maj sluttede han Akkord med Oberst Adlerfelt og Generalauditør Dalman. Betingelserne var omtrent som i Instruxen foreslaet; der blev tilføjet, at ingen Krigsfange maatte udplyndres eller tages i fremmed Tjeneste, selv om han ønskede det. Den Magt, der havde taget Fanger, skulde uden Godtgørelse underholde dem som egne Tropper. Den 8. Juni blev Kartellet bekræftet og stadfæstet af Kongen af Danmark. Det foreligger trykt.¹⁾

Med Arveprinsen af Hessen talte Løvenørn den 16. Maj; han sagde, at han godt indsaa Faren ved et dansk-russisk Angreb, og, *hvis det afgang af ham*, — hvad han mente dermed, var let at forstaa — vilde han gøre alt for at vinde Kongen af Danmarks Ven-skab. Den 18. var Løvenørn igen hos Sparre, der sagde, at hans Rekreditiv var udfærdiget, saa han kunde rejse, naar han vilde, siden han ingen Forslag havde at fremsætte; Svenskerne Betin-gelser for en Fred med Danmark var i øvrigt følgende: Pommerns Tilbagegivelse, Hertugens Genindsættelse og Betaling af Krigsom-kostningerne! Da Løvenørn beklagede, at man kunde tro, at han vilde tage et saadant Forslag alvorligt, svor Sparre paa, at Sven-skerne ikke sluttede Fred, før de fik deres Lande igen; Hertugen *kunde* de ikke hjælpe, men de *vilde* ikke forlade ham, og de haabede, at Kejseren antog sig hans Sag; om Krigsomkostningerne kunde der altid forhandles; de vidste godt, at Danskerne var lige saa fattige som de selv. Da Løvenørn sagde, at saa kunde Kongen af Danmark lige saa godt forlange alle de tabte Provinser tilbage, beholde Pommern og for Kongen af Englands Skyld Bremen-

1) „Bidrag“ B. V S. 343—347.

Verden, smilede Sparre haanligt; men Løvenørn forsikrede, at, hvis han fandt de danske Forslag latterlige, saa var *hans* Syn paa de svenske ganske det samme. Sparre paastod, at Kejseren, Frankrig, Holland, ja endog England aldrig vilde finde sig i, at Svenskerne blev kastede ud af Tyskland; men, blev de nødsagede til at slutte en deshonorabel Fred, kunde han sværge paa, at de ikke overholdt den ret længe. Grunden til, at Svenskerne var saa „fiere“, var efter Løvenørns Anskuelse den, at der nylig var kommet en preussisk Afsending; hans Papirer var ganske vist ikke i Orden; men han havde meddelt, at hans Konge vilde slutte Fred mod at beholde Stettin i 8—10 Aar og derefter give det tilbage for 4—500000 Rdlr., desuden vilde han hjælpe Sverig til en god Fred med Rusland; fra Frankrig havde den svenske Regering faaet meget opmuntrende Breve; men Bassewitz kendte ikke nok til de franske Bestræbelser til at kunne bekæmpe dem. Med Obersten havde Løvenørn haft en lang Samtale, inden han mødte hos Sparre. Bassewitz havde i stærke Udtryk advaret mod at afbryde Forhandlingerne med Svenskerne, for at disse ikke skulde kaste sig i Czarens Arme; han vidste godt, at Kongen af Danmark ikke for Alvor krævede sine tabte Provinser tilbage, men vilde nøjes med Svenskpommern og Øresundstolden. Løvenørn kunde mærke, at Oberst Bassewitz gennem Bernstorff vidste Besked om U. A. Holsteins Sendelse til Kongen af England og i Grunden var bedre underrettet end han selv. Da Obersten udtalte, at Kongen af Danmark vilde lægge sig ud med Kongen af England ved i Forbindelse med Czaren at kaste sig over Sverig, mindede Løvenørn ham om, at han engang havde sagt, at Sverig kun med Magt kunde bringes til Fornuft. At Svenskerne var bange for et saadant Angreb, og at de vilde lade Hertugen i Stikken for at faa Fred, mente Løvenørn at kunne mærke gennem de Samtaler, han havde haft med ledende Politikere. Han havde sat sig i Forbindelse med Gehejmeraad Bassewitz og meddelt, at Kongen vilde sende en Underhandler til ham; selv mente han, at, hvis Hertugen fulgte med en Hær, der fra Norge faldt ind i Sverig, vilde der vist nok udbyrde Revolution, da Hertugen havde mange Forbindelser i dette Land; dette troede Oberst Bassewitz ogsaa.

Gennem en danskfødt Tjener hos Prinsen af Hessens Gehejmesekretær fik Løvenørn mange gode Oplysninger blandt andet om de militære Forhold ved den norske Grænse; men han blev betragtet

som en „Ertz Spion, og siunes mig, at jeg ret kan se paa dem, at de gerne vil være af med mig“. ¹⁾ Den 20. Maj fik han da ogsaa en Kancelliskrivelse fra Friherre Sparre, der meddelte, at hans Rekreditiv var udfærdiget. Om Eftermiddagen havde de en Samtale, som der ikke kom noget ud af; Sparre erklærede, at Svenskerne intet vilde afstaa, før de var nødsagede dertil, og det var de endnu ikke; kunde de ikke angribe, saa kunde de dog forsvare sig; de vidste godt, at baade Czaren og Kongen vilde angribe; de vilde vende sig mod den, der først overskred Grænsen, kaste ham over Ende og gaa løs paa den anden. Løvenørn advarede mod at sætte alt ind paa ét Kort; i øvrigt var han overbevist om, at Svenskerne vilde „sætte sig“ med Czaren, inden han rykkede ind i Stockholm. Da Løvenørn ytrede, at Svenskernes Vægring ved at afstaa noget til de Danske maatte tilskrives „et særdeles Had til Nationen“, erklærede Sparre, at de heller ikke vilde afstaa noget til Kongen af England eller til nogen som helst anden, før de blev tvungne dertil; han vilde lige saa lidt indrømme, at de stod i Begreb med at genoptage Forhandlingerne paa Aalandsøerne og tilbyde Czaren Landsafstaaelser; det var kun en Rest af det Forslag, Gørtz havde gjort, og som havde kostet ham hans Hoved. Samtalen sluttede med en Forsikring om, at Sverig gerne vilde slutte Fred og Forbund med Danmark — men uden Landafstaaelse.

Løvenørn vilde gerne have set Tiden lidt an endnu, men maatte tage Afskedsaudiens hos Dronningen den 21. Maj. Han udtalte, at det vilde være Kongen meget ukært at erfare, at der ikke vilde blive stillet Forslag om en god Fred; han selv vilde være uden Ansvar for Krigens Fortsættelse, men hans personlige Hengivenhed for Hds. Majestæt vilde ikke mindskes. Dronningen udtalte sin Beklagelse over, at hans Sendelse havde været forgæves, og søgte den følgende Dag, støttet af Rehnsköld, Tessin m. fl. at faa Senatet til at opfordre ham til at blive lidt endnu; det blev da, skønt flere fandt det haabløst, besluttet at forhandle endnu en Gang, og om Eftermiddagen mødtes Løvenørn med Greverne Cronhjelm og De la Gardie; men ogsaa de fandt det danske Ultimatum uantageligt. General Dücker, med hvem Løvenørn samme Dag talte, mente, at man maaske kunde opgive Toldfriheden i Sundet; men om andre Indrømmelser kunde der ikke blive Tale. I det hele ansaa de svenske

¹⁾ Løvenørns Relat. ²¹/₆ og ²⁶/₆ 19. Førstnævnte, der kun maatte fylde 1 Ark, er nærmest et Uddrag af den sidstnævnte.

Statsmænd Danmarks Stilling for daa-lig: det stod sig slet med Czaren og Kongen af Preussen, medens Sverig mente at have Kejseren og Frankrig paa sin Side; særlig Sparre, der var fransk General, stode paa Frankrig. Svenskerne var mere vel stemte mod Oberst Bassewitz end mod Løvenørn, og det skønt han urokkeligt holdt paa Afstaaelsen af Bremen-Verden til Kongen af England; de beklagede dog, at han med sine haarde Betingelser tvang dem til at kaste sig i Armene paa Rusland.

Sparre havde ikke refereret Løvenørns Udtalelser rigtigt; han havde sagt, at hans Nærværelse i Stockholm var unyttig, naar man kun kom med tomme Talemaader; men Sparre havde kort og godt indberettet, at han var hjemkaldt, og derfor havde man skyndt sig saadan med hans Rekreditiv. Der var ogsaa en vis Frygt til Stede for, at Dronningen og hendes Gemal skulde gaa for vidt med deres Indrømmelser. Der sagdes, at en højere svensk Officer vilde blive sendt til Danmark, og ved Afskeden sagde Sparre, at man ventede at se ham komme igen med billigere Betingelser.

Løvenørn forlod Stockholm den 26. Maj; sin sidste Relation har han sikkert taget med sig; ligesom paa Udrejsen var han ledsaget af en svensk Officer; til København kom han den 1. Juni, og Dagen efter rejste han til Skanderborg, hvor Kongen opholdt sig; han fik akkurat Tid til at hilse paa Hustru og Børn.¹⁾ Helt frugtesløs havde hans Sendelse ikke været: Kartellet var ordnet; han havde erhvervet sig ret grundigt Kendskab til Partiforholdene, var kommen paa en god Fod med Dronningen og hendes Gemal og havde faaet adskillige Forbindelser. Generalerne Dücker og Meyerfelt og Grev Tessin havde han vundet; særlig var Dücker, hvem han kendte fra Stralsund, ham meget forbunden for de Tjenester, han havde vist hans Hustru og Børn.²⁾ Forbindelsen med Hertug Carl Frederik og hans Raadgiver kunde maaske give vigtige Resultater. Næppe var de komne til Rostock, før Hertugen skrev til Kongen, at han var rede til at forhandle om „gewisse Angelegenheiten“ med Oberst Løvenørn eller den, Kongen vilde tildele et saadant Hverv; om faa Dage vilde han rejse til Hannover, og det vilde være ham meget kært, om en Underhandler med tilbørlig Instruktion maatte blive sendt dertil. Kongen besvarede denne Henvendelse med et venligt Brev: det glædede ham, at Hertugen var forsonlig stemt og

1) Konseillet til Kongen 3/6 19 (Kons. Relat. 1716—19—21); Løvenørn til Genlt. Lützow 3/6 19 (Løvenørns Koncepter).

2) Brevkoncepter fra 1719 til Tessin, Meyerfelt, Dücker og Landsdommer Schouboe.

havde Tillid til Oberst Løvenørn; denne vilde blive sendt til ham, og overfor ham kunde han udtale sig lige saa trygt som til Kongen selv.¹⁾

Løvenørns Fuldmagt, der blev udstedt den 9. Juni, var meget kortfattet: han skulde forhandle med den eller dem, Hertugen udpegede, om et „accomodement“ og oprette én eller flere Traktater; „hvad han handler, foredrager og slutter, vil Kongen billige og til sin Tid ratificere“. Grev U. A. Holstein-Holsteinborg, der, som omtalt, var i Mission hos Kongen af England, blev underrettet om Løvenørns Sendelse. Denne afrejste den 10. Juni sammen med Justitsraad Neve fra Skanderborg.²⁾

Den 4. Juni var Hertug Carl Frederik kommen til Rostock, og den 6. ventedes han til Hamborg. Den danske Resident, Etatsraad Hagedorn, bad sin Regering om Forholdsordrer: Gehejmerraad Bassowitz, hvem han godt kendte, og som før havde bejlet til hans Venskab, havde i et Brev til ham meddelt, at han ansaa Freden for at være nær forestaaende; i den Anledning burde Hagedorn maaske komplimentere Hertugen. Ankomsten trak imidlertid ud; den 14. Juni havde den unge Hertug i Boitzenburg ved Elben en Sammenkomst med sin Farbroder, den tidligere Administrator over hans Lande, som raadede ham fra i Øjeblikket at rejse til Hannover, og den 15. holdt han sit Indtog i Hamborg, komplimenteret af Magistraten og hilst med Salut fra Voldene. I Boitzenburg havde de tidligere hertugelige Embedsmænd givet Møde, og Hertugen havde foretaget en Del Forfremmelser. Den 16. modtog han de fremmede Ministre; Hagedorn fik først næste Dag officiel Meddelelse om hans Ankomst og mødte altsaa ikke ved Kuren. Hertugen blev behandlet som en regerende Fyrste og holdt ligefrem Hof. Han forblev der til den 4. Juli, da Kongen af England den 13. Juni var rejst til Pymont og ikke vilde forstyrres under sin Kur.³⁾

Mærkelig nok kan det ikke oplyses, naar Løvenørn kom til Hamborg; Hagedorn omtaler ikke hans Ankomst, og Løvenørns første Relationer af 20. og 24. Juni er forsvundne. Han er vel nok kommen midt i Juni; i en Ordre af 16. gaar Kongen ud fra, at han nu er indtruffen paa det Sted, hvortil han skulde rejse, og mere end

1) Carl Frederik til Frederik IV ^{24/3}—^{4/6} 1719; dennes Svar ^{9/6} 19.

2) Rentekammerets tyske Forestillinger ^{18/3} 19.

3) Hagedorns Relat. ^{6/6}, ^{9/6}, ^{13/6}, ^{16/6}, ^{20/6}, ^{4/7} 19.

4—5 Dage kan Turen umulig have taget. Ordren gik i øvrigt ud paa, at Løvenørn, hvis Hertugen vægrede sig ved uden Erstatning at afstaa sin Del af Slesvig, skulde meddele ham og Bassewitz, at Kongen stod i Begreb med at rejse til Norge og haabede at kunne tvinge Sverig til en god Fred; Døren til et Forlig stod aaben, og der fandtes ingen bedre Vej for ham til at gennemføre sin Fordring om Tronfølgen end at gaa til Hæren i Norge for at profitere af den gode Stemning, der efter Bassewitz' Udtalelser var for ham i Sverig. „Forsømmer han Øjeblikket, vil hans Modstandere vel selv vide at slaa Laas for Døren, og ingen vil fortænke Os i, at Vi søger at faa Ende paa Krigen og sætter Vor egen Interesse over hans“.¹⁾

Skønt Løvenørns Beretninger om de første Møder med Bassewitz altsaa ikke findes, ses det af Kongens Svar paa dem, at Hertugen ikke har villet gaa til Biddet og slutte Forlig med Kongen, men at han først vilde forhandle med Kongen af England. Da det var klart, at der vilde blive sat stærke Kræfter i Bevægelse for at hindre Hertugen i at slutte sig til Kongen, bestemte denne, at Løvenørn skulde meddele Carl Frederik og Bassewitz som Ultimatum, at, hvis den fyrstelige Del af Slesvig ikke blev afstaaet uden nogen Art af Erstatning, skulde Underhandlingerne afbrydes, hvorefter Obersten skulde begive sig til Hovedkvarteret i Norge og ved Afskeden meddele Hertugen, at, dersom han ønskede at forhandle med Kongen selv, kunde han trygt rejse op til ham; i Fladstrand vilde der ligge en Fregat, der kunde føre ham til Norge.²⁾ Denne Ordre modtog Løvenørn først den 24. Juli i Hannover; han var saaledes længe uden Forbindelse med Kongen.

Den 21. Juni rejste Bassewitz til Zollenspiecker ved Elben for at forhandle med den hannoveranske Førsteminister Bernstorff, der opholdt sig paa sine meklenborgske Godser; til ham sendte Løvenørn samtidig en længere Redegørelse for den danske Regerings Syn paa Sagen og bad ham indtrængende anvende al sin Indflydelse paa, at der blev truffet en Afgørelse, hvormed Kongen kunde være tjent: den fyrstelige Del af Slesvig maatte afstaa uden Erstatning; det var kun Løn som forskyldt for Gottorpernes slette Opførsel.³⁾

Personlig stod Løvenørn i det bedste Forhold til den unge Her-

1) Kongen til Løvenørn, dat. Clausholm 16/6 19.

2) Kongen til Løvenørn, dat. Kongsberg 4/7 19.

3) Hagedorns Relat. 22/6 19; udat. Koncept fra Løvenørn til Bernstorff.

tug; han spiste daglig sammen med ham, og Alverden mente, at han var sendt i Mission til ham; det vakte i øvrigt ikke synderlig Opsigt; Løvenørn fortalte, at han kendte Hertugen fra Stockholm og havde skaffet ham Pas. Derimod gjorde Folk — særlig Svenskerne — store Øjne, da Etatsraad Hagedorn den 29. Juni ligefrem tog Audiens hos ham. Han havde ganske vist ikke faaet Ordre dertil, men havde heller ikke faaet Svar paa sin Forespørgsel, om han skulde søge ham, og han gik ud fra, at Tavshed var Samtykke. Han var ikke instrueret om Løvenørns Sendelse, og denne vidste ikke, om han havde handlet efter Ordre. Den 26. Juni kom Bassewitz tilbage fra Mødet med Bernstorff med den Besked, at Kongen af England gerne vilde tale med Hertugen og helst samtidig se en Repræsentant for den danske Regering. Bassewitz opfordrede Løvenørn til at rejse med, og han var villig dertil, da han baade havde Kreditiv og var instrueret.¹⁾

Den 5. Juli kom Løvenørn til Hannover; Hertugen var fra Hamborg rejst til Wolfenbüttel, hvor han vilde blive et Par Dage. Til sin store Forbavselse blev Løvenørn køligt modtaget af Bernstorff, da han søgte ham om Aftenen paa Ankomstdagen; Ministeren vilde kun „generaliter“ tale om Sagen; en Henvendelse til Hertugen vilde næppe nytte, han vidste jo, at Kongerne af Danmark og England var enige. Bernstorff spurgte om Kongens Felttogsplaner, men blev ved at være meget reserveret. De andre hannoverske Ministre, særlig Gørtz og Danmarks gamle Ven, v. Eltzen, udtalte sig friere. Gørtz ønskede Svenskerne mange Prygl paa Grund af deres Grusomhed mod hans Fætter, hvem baade Hertugen og Prinsen af Hessen havde svigtet. Eltzen spurgte, om Kongens Angreb skyldtes en Aftale med Czaren; dette henægtede Løvenørn, der sagde, at Kongen selv havde taget Initiativet. Dette Spørgsmaal interesserede, efter v. Eltzens Udtalelser, meget Kongen af England; selv mente han, at Danmarks Udsigter overfor Hertugen og Sverig var gode.²⁾

Den 7. Juli havde Løvenørn en lang Audiens hos Kong Georg, der mente, at det var for tidligt at røre ved Hertugens Sag; Løvenørn søgte at overbevise ham om, at Øjeblikket netop var heldigt valgt, da Hertugen var forligsvenlig; Kongen spurgte ham ud

1) Hans Rantzau til Gabel 27/6 19; Hagedorns Relat. 20/6, 30/6; Løvenørns Relat. 27/6, 30/6 19.

2) Løvenørns Relat., dat. Hannover 5/7, 9/7 19.

om Forholdene i Sverig og fandt hans Udtalelser overensstemmende med Oberst Bassewitz'. Han gik nu over til at tale om Angrebet fra Norge og spurgte ligesom Bernstorff, om der var nogen Aftale med Czaren; Løvenørn svarede, at Kongen havde afslaaet Czarens Opfordring til Koncert; han havde svaret, at han vilde rette et Angreb mod Sverig, og at det blev Czarens Sag, om han vilde gøre det samme. Kongen vilde sandsynligvis tage Marstrand og ødelægge den derværende Flotille; han vilde derved kunne spare en Flaade i Kattegattet, og han haabede at kunne bringe Sverig paa Fredstanker. Kong Georg erklærede, at han ønskede Kongen af Danmark alt muligt godt; men et samtidigt Angreb af ham og Czaren kunde faa Sverig til paa enhver Betingelse at slutte Fred med Rusland; fik Czaren Reval, vilde det blive til Skade baade for Danmark og for England. Løvenørn mente, at de andre Magter vilde hindre ham i at beholde Byen; men Kongen sagde, at det var et falsk Haab; Czaren var meget overlegen, og fik han Reval, slap han det aldrig. Løvenørn kunde nok mærke, at man ikke ønskede Sverig noget godt, men Czaren alt muligt ondt. Det var Kongen af Danmarks Samvirke med ham, der var Skyld i Bernstorffs Kølighed. Kong Georg, der, saa længe han levede, viste sig som Løvenørns Ven, var ogsaa ved denne Lejlighed meget elskværdig mod ham; da Grev Holstein ventedes til Hannover, vilde Løvenørn kun befatte sig med det holsten-gottorpske Spørgsmaal; han mærkede nok, at Kongen af England ikke vilde binde sig i denne Sag; han vilde intet gøre for at skaffe Hertugen Sverigs Krone med det samme, men maaske hjælpe ham til at blive Tronfølger. Han syntes heller ikke tilbøjelig til at gøre noget for at tilvejebringe en Udsoning mellem Kongen og Hertugen, da Englands Venskab derved vilde faa mindre Betydning for Danmark; derimod ønskede han meget at skille Kongen fra Czaren.¹⁾

Det var Løvenørns Hensigt, naar Hertugen kom til Hannover, at gøre et sidste Forsøg paa en Overenskomst; mislykkedes det, vilde han strax rejse til Kongen. Den 12. Juli ankom Carl Frederik; Modtagelsen var kølig; Bernstorff havde tiltalt ham som Kgl. Højhed; men den Titel vilde Kongen af England ikke give ham. Hans Forslag vilde man ikke gaa ind paa, og hans Sag henvistes til Kongressen i Brunsvig, skønt han paaviste, at han vilde miste sit Parti i Sverig, hvis man lod Tiden gaa hen.

1) Løvenørn til Kongen ^{9/7}, ^{11/7} 19.

Hertugen og Bassewitz fortalte Løvenørn, at Czaren og Kongen af Preussen havde gjort dem fordelagtige Tilbud; han forklarede dem, at hvis de gik ind paa dem, vilde det holstenske Parti i Sverig gaa til Grunde; saa maatte Hertugen meget hellere slutte sig til Kongerne af Danmark og England; men for at skræmme Hoffet i Hannover kunde han jo godt lade, som om han vilde slutte sig til Czaren. Deri gav Hertugen ham Ret; han vilde nødig for Alvor slutte Forbund med Czaren og havde ikke Lyst til at ægte en af hans Døtre; men, fik han Sverigs Krone, vilde det blive til stor Fordel for Kongerne af Danmark og England. Han gik endog saa vidt, at han sagde, at han vilde give Slesvig, maaske ogsaa Holsten, for at blive Sverigs Konge; men hjalp Danmark ham ikke dertil, afstod han intet. Bernstorffs Udtalelser til Bassewitz afveg ikke meget fra Løvenørns; fra hannoveransk Side blev der virket en Del for at give Hertugen en Erstatning i Penge; denne bad indstændigt om at faa sine holstenske Besiddelser tilbage, og Bernstorff erklærede, at dette vilde være „et kristeligt Værk“; men Løvenørn nedlagde energisk Protest derimod, støttet af Grev Holstein. Den 24. Juli kom endelig Kongens Ordre af 4., og Løvenørn foreslog nu Hertugen at rejse med til Norge; men han bad om Betænkningstid og traf ingen Beslutning.¹⁾

I Hannover var der ikke mere at gøre; Hertugen opgav Rejsen til Berlin, da han ikke var sikker paa at blive tituleret, som han ønskede det, og kom den 2. August til Hamborg. Løvenørn er antagelig fulgt med ham; den 5. rejste han Nord paa sammen med den holstenske Oberst v. Saldern. Rejsen gik til Norge, hvor Løvenørn skal have meldt sig til Kongen den 15. August for strax at følge med ham tilbage til Danmark. Den 22. udgik der fra København en Rundskrivelse til alle danske Gesandter i Udlandet om, at Kongen havde afsluttet Kampagnen for i Aar og var vendt tilbage til sin Hovedstad.²⁾

For Løvenørn selv var Sendelsen til Hamborg og Hannover af stor Betydning; han fik ganske vist ikke Hertugen med til Norge, og det var vist godt det samme; men han fik Lejlighed til at klarlægge sine gode Anlæg for diplomatisk Virksomhed, og han vandt alle, med hvem han kom i Berøring. Lord Stanhope, Georg I.s

1) Løvenørns Relat. 16/7, 21/7, 26/7 19.

2) Geh. Reg. 22/8 19. I Brev til Genlt. Lützow af 5/8 og i flere udaterede Koncepter af 1719 fra Løvenørn omtales det kortvarige Ophold i Norge; jfr. Rentekammerets tyske Forestillinger 18/8 1719.

engelske Udenrigsminister, syntes udmærket godt om ham, hvad der senere fik Betydning for ham og hans Gerning; Kongen viste ham megen Venlighed; med de hannoverske Ministre saa vel som med Bernstorffs almægtige Sekretær, Jean Robethon, kom han til at staa paa en god Fod; ja, om det saa var Danmarks arge Fjender, Hertugen og Bassewitz, saa vandt han dem ved sin Elskværdighed, sin bestemte og taktfulde Optræden. Særlig tilfreds var Kongen af Danmark med ham, og snart betroede han ham nye og vanskelige Hverv.

Kongens Angreb paa Sverig over den norske Grænse var ikke sket efter Aftale med Czaren; men Alverden troede det, og dette bidrog til at besværliggøre Forhandlingerne om Fred. Det var ogsaa uheldigt, at Kongen ikke var i Danmark, da Grev Holstein kom hjem fra London med engelsk-hannoveranske Forslag til en fælles Fred med Sverig for Danmark-Norge, Hannover, Preussen og Sachsen-Polen, samt Udkast til en engelsk og en hannoveransk Alliance med Danmark; Greven kunde ikke komme i Forbindelse med ham og maatte rejse til Hannover uden at have talt med ham. Ligesom Løvenørn mærkede han, at Stemningen i Hannover var kølig, og han frygtede for, at man vilde slutte Fred med Sverig, uden at Danmark kom med. Frygten var kun altfor vel begrundet. Kongen af England havde sendt den unge, udmærket dygtige Diplomat, Lord Carteret, til Sverig; efter nogle Vanskeligheder tillod Kongen af Danmark ham at lande i Gøteborg, og den 22. Juli undertegnede han og Oberst Bassewitz sammen med de svenske Ministre Fredspræliminærene, hvorefter Kong Georg som Kurfyrste af Hannover skulde udrede en Million Rdlr. mod at beholde Bremen-Verden. Det betød endnu ikke, at Danmark var ladt helt i Stikken; Kongen af England vilde have det med i den endelige Fred; men Svenskerne afviste alle Lord Carterets Forslag til Danmarks Fordel, og den 29. August 1719 sluttede Georg I. som Englands Konge en Præliminærtraktat med Sverig, som fik Løfte om Subsidier og om Hjælp til en god Fred med Danmark og Rusland. Sverig forpligtede sig til at indrømme Preussen, som ved Traktat af 15. August 1719 havde udsonet sig med Hannover, den Del af Pommern, det sad inde med, for 2 Millioner Rdlr. og bindende Løfte om, hverken direkte eller indirekte at hjælpe Czaren. Den endelige Fred med Hannover sluttede Sverig den 20. Nvbr. 1719 og med Preussen den 1. Fbr. 1720.¹⁾

1) E. Holm i Hist. Tidsskr. 5. III S. 661—671.

Ved sit Angreb paa Sverig kom Frederik IV. i Besiddelse af Marstrand, men vandt ingen andre Fordele; kun et Par Uger stod den dansk-norske Hær i Baahuslen; noget Sammenstød fandt ikke Sted. Czarens samtidige Angreb paa Sverigs Østkyst var jo en Borgen for, at han ikke strax sluttede Fred med Sverig; men de Grusomheder, hans Tropper begik, bidrog meget til at forøge Hadet til Danmark, der beskyldtes for at have foranlediget og begunstiget det russiske Hærgningstogt. Havde Kongen af Danmark ført Angrebet paa Sverig til Bunds, havde Sagen været en ganske anden. Nu blev Foretagendet militært unyttigt og politisk skadeligt; Skylden derfor bærer Kongen, og han alene; ved hans Tilbagegang over Svinesund blev Sverig lettet for et tungt Tryk, og det blev vanskeligere at forhandle med det.

Dronningen af Sverig ønskede at gengælde det Besøg, Kongen af Danmark havde ladet Løvenørn aflægge i Stockholm. I et Brev af ¹³/₂₄ Juni 1719 meddelte Oberst Bassewitz, at man vilde sende Oberst Adlerfelt til København, hvis han vilde faa en god Modtagelse.¹⁾ Den 9. August meldte Obersten sig i Kongens Fraværelse til Konseillet og forebragte Dronningens Tak for den udviste Deltagelse i Anledning af hendes Broders Død og hendes egen Tronbestigelse samt hendes inderlige Ønske om Afbrydelse af den fordævelige Krig og Genoprettelse af et godt Forhold mellem Rigerne.²⁾ Adlerfelts Ankomst vakte den russiske Ambassadørs Mistanke; men han fik den Besked, at det kun gjaldt Overbringelsen af en Kompliment fra Dronningen af Sverig.

Den 25. August havde Adlerfelt en Konference med de danske Ministre; han udtalte, at Sverig, som ikke var Skyld i Krigen, gerne vilde slutte Fred paa Grundlag af de gamle Traktater og desuden betale 200000 Rdlr. for Tilbagegivelsen af Erobringerne fra det og fra Hertugen. Umiddelbart forinden havde den russiske Ambassadør meddelt Indholdet af de svensk-hannoveranske Fredspræliminærer, og 2 Dage tidligere havde den hannoveranske Gesandt raadet til at slutte Fred med Sverig samtidig med Kongen af England og til ikke at forlange for meget. Adlerfelts Forslag blev taget ad referendum, og den 2. Septbr. afholdtes en ny Konference; man bad om hans Ultimatum, og han tilbød et Amt i Verden; gik man ikke ind

1) Konseillets Relat. 1716—19—21.

2) Adlerfelts Memorial af ^{29. Juli}/_{9. August} 19.

herpaa, bad han om Rekkreditiv.¹⁾ Den 4. September blev der skrevet til Dronningen af Sverig, at hendes Tilbud var utilstrækkelige.

Fra August til Oktober førtes der i København indgaaende Forhandlinger mellem Konseillet, den engelske Gesandt, Lord Polwarth, og den hannoveranske, Generalløjtnant Bothmer. De raadede meget til at slaa til, inden det blev for silde, og opfordrede til at sende det danske Ultimatum til Lord Carteret i Stockholm; Kongen af England vilde holde fast ved Traktaten af 1715, der tilsagde Danmark Slesvig og Pommern med Rygen. Den 25. September meddelte de to Gesandter, at Dronningen af Sverig paa Carterets Opfordring var gaaet ind paa at slutte en 6 Maaneders Vaabenstilstand med Danmark, og at Kongen af England tilbød sin Mægling til Fred. Fra dansk Side modtoges dette Tilbud uden Begejstring; den 10. Oktober meddelte Kongen, at hans Fredsbetingelser var Afstaaelsen af alt, hvad han havde frataget Sverig, og Ophævelse af Toldfriheden i Sundet; en Vaabenstilstand gik han ind paa under den Betingelse, at Kongen af England fastholdt Garantien for Slesvig. Da Czaren strax efter tilbød at fornye Alliancen og aftale en Operationsplan mod Sverig, blev han afvist. Kongen af England raadede saa til at sende en dansk Gesandt til Sverig, der under hans Mægling kunde aftale Fredspræliminærerne, og den 30. Oktober blev Konventionen om Vaabenstilstanden undertegnet og udvexlet. Den 16. Nvbr. oplæstes i Konseillet Dronningen af Sverigs Publikation af Vaabenstilstanden; den var undertegnet den 27. Oktbr. (7. Nvbr.); Vaabnene skulde hvile, og Handelen være fri til den 28. April (9. Maj) 1720.²⁾

Skønt Løvenørns Navn ikke nævnes i Gehejmeprotokollen, har han dog taget livlig Del i Forhandlingerne sammen med Adlerfelt, med hvem han jo havde arbejdet i Stockholm, og til hvem han stod i det bedste Forhold. Den svenske Officer var meget velset i sin danske Kammerats Hjem, hvor alle holdt af ham, om det saa var den 5aarige Fritz, der efter hans Bortrejse ofte talte om ham og af egen Drift drak paa hans Vel.³⁾

Som Tegn paa sin Paaskønnelse udnævnte Kongen den 6. Nvbr. Løvenørn til Generalmajor med Forbigaaelse af adskillige ældre, der-

1) Gehejmeprot. ^{25/8}, ^{2/9} 19.

2) Gehejmeprot. ^{30/10}, ^{16/11}; Fr. IV til Gesandten i Rusld. ^{30/10}; til Kbhvn. Magistrat ^{10/11} 19. Traktaten findes i Pakken: Sverig VII Traktater.

3) Udat. Koncept til Adlerfelt som Svar paa hans Takskrivelse, dat. Stockholm ^{21/11} 19.

iblandt hans Ven Grev Frijs, der i Øjeblikket var ked over det. „Jeg kunde dog ikke andet end modtage Kongens Naade; men det vilde smærte mig, om det skulde forstyrre vort gamle Venskab“, skriver Løvenørn; Forholdet til Greven vedblev dog at være godt, og senere i Livet omgikkes de meget. Der var adskillige andre, der misundte den unge Generalmajor, men han trøstede sig med, at Kongen kunde belønne, hvem han vilde; „lykkelig den, hvis Arbejde har fortjent det“; og der var mange, som fandt, at han havde fortjent at drages frem, og som sendte ham hjertelige Lykønskninger.¹⁾

Et tydeligt Bevis paa Tillid viste Kongen Løvenørn ved at betro ham Ledelsen af de forestaaende Fredsforhandlinger i Stockholm; de skulde foregaa under engelsk Mægling, og det var derfor meget heldigt, at Udenrigsministeren, Lord Stanhope, i høj Grad ønskede, at netop han kom til at arbejde sammen med Lord Carteret; dette havde han skrevet til den engelske Gesandt i København, Lord Polwarth, som naturligvis har meddelt det til de danske Ministre, der den 19. Decbr. lod ham vide, at Løvenørn vilde blive sendt som Minister til Sverig.²⁾ Udnævnelsen kom ikke Løvenørn uventet; der var snakket meget derom forinden. Han havde en Del Betæneligheder: det var altid vanskeligt at have med Folk at gøre, der var forudindtagne mod en, og der var vist nok andre, som var bedre skikkede end han, der med Urette blev anset for at være russervenlig; „men jeg er hverken Russer eller Mohr eller Perser; jeg er Dansk“; skulde imidlertid Kongens Interesser kræve, at han holdt sig til Tyrkerne, vilde han gøre det, ligesom Svenskerne havde gjort det; kun en Skurk eller et Fæ kunde kæmpe for andre end for sin Konge; han smigrede sig ikke med Haabet om at naa et særlig godt Resultat; man havde spildt Tiden, i Stedet for som visse andre at benytte Øjeblikket.³⁾

Løvenørn gik nu i Gang med Forberedelserne til Rejsen. Han bad Lord Stanhope anbefale ham til Lord Carteret, hvem han ikke kendte i Forvejen; han skrev til en Ven i Stockholm og bad ham skaffe sig en Lejlighed med Køkken, helst bekvemmere end den,

1) Blandt Koncepterne fra Novbr. og Decbr. 1719 findes mange Svar paa Lykønskninger.

2) Gehejmeprot. 19/12; Geh. Reg. 19/12 19; Løvenørns Nytaarsbrev til Lord Stanhope.

3) Udat. Koncept til Ob. Bassewitz i Stockholm; udat. Koncept uden Adresse; begge er sikkert fra Decbr. 1719. I en Mængde andre Koncepter, bl. a. til Genm. Schulenburg og til Gørtz i Hannover, fortæller Løvenørn om sin forestaaende Sendelse.

han havde haft Aaret forud, desuden bad han ham sørge for Brændsel og for en Vogn. Senere, da hans personlige Ven, Kaptajn Gustav Grüner, var kommen til Stockholm som Kurér, var det ham, der maatte besørge Kommissionerne; særlig fik han Paalæg om at undersøge, hvor der fandtes god Rødvin; en Kok sørgede han selv for.¹⁾ Løvenørn kunde udmærket godt savne og undvære, naar det var nødvendigt; men han var repræsentativt anlagt og kunde ikke gøre det godt nok for sine Gæster.

Løvenørns Instrux er dateret 2. Januar 1720. Af dens 11 Punkter gik de 4 første ud paa at give Carteret et klart Indtryk af de danske Fordringers Retfærdighed, saa at han blev i Stand til at fremstille Sagen i det rigtige Lys for Dronningen og hendes Ministre; kun af Hensyn til Kongen af England var Kongen af Danmark gaaet ind paa at slutte Vaabenstilstand og sende en Minister til Stockholm; den engelske Mægler maatte da kunne forstaa, at, hvis Danmark skulde tilbagegive, hvad det havde frataget Sverig i Tyskland, maatte dette gaa ind paa Kongens „Postulata“, d. v. s. opgive sin Toldfrihed i Sundet, afstaa Baahuslen med Vigen, Halland, Marstrand, Jemteland og Skaane indtil Helsingborg; Sverig tjente derved, da disse Provinser indbragte mindre end Pommern med Rygen (!)²⁾ Man gik ud fra, at Carteret var instrueret i denne Aand, eller rettere, man lod, som om man gjorde det. I de følgende Punkter paalagdes det Løvenørn at forlange, at Sverig for stedse gav Afkald paa at blande sig i det holsten-gottorpske Spørgsmaal, og at det ophævede alle de Traktater, der hidtil havde knyttet det til det holstenske Hus. Postgangen fra Sverig gennem Danmark skulde indrettes, som det passede dette Land; Svenskerne skulde nøjagtig overholde Kartellet og udpege Kommissærer til sammen med de danske at undersøge og bilægge de Klagemaal, som de to Landes Undersaatter kunde have at fremføre mod hinanden. Hvis den franske Gesandt i Stockholm krævede at deltage i Mæglingen, hvad England ønskede, skulde Frankrigs Garanti for Slesvig først foreligge. Endelig skulde Løvenørn selvfølgelig indhente Efterretninger og hjemsende Meldinger.³⁾

Der gik Maaneder hen, inden Løvenørn kom afsted; fra Stock-

1) Udat. Koncept til en unævnt; do. til Grüner; til Staël; til Genm. Schulenburg.

2) Hist. Tidsskr. 5. III S. 679 f; Malmström S. 205. Jfr. Svar paa Polwarths Forslag i Konference ^{130/11} 19. (Afskr. i Bilag til Løvenørns Ordre 1720).

3) Løvenørns Sendelse til Stockholm 1720 (Ordre).

holm var der ganske vist kommet et Pas; men det gjaldt kun for Henrejsen, og den danske Regering mente ikke, at den turde lade ham afgaa, før han havde faaet Pas til Hjemturen. Selv mente Løvenørn, at Svenskerne forsætlig havde begaaet denne Formfejl, fordi de ikke vilde have ham, medens Rigsdagen var inde¹⁾; der var noget om det; man var bange for, at han havde skaffet sig for mange Venner i Stænderne²⁾; der var ogsaa dem, der sagde, at han under sit Ophold i Hamborg havde beklaget sig over at være bleven slet behandlet i Stockholm; men denne Beskyldning tilbageviste han i energiske Udtryk: han vilde tværtimod altid med Glæde mindes den Elskværdighed, man havde vist ham.³⁾ Den 1. Marts kom endelig det nye Pas, sendt af Lord Carteret til Lord Polwarth, som bad om, at Løvenørn snarest maatte komme afsted.⁴⁾

Skønt der i Aarets første Maaneder ingen dansk Minister var i Stockholm, havde Carteret arbejdet for Freden, i den sidste Tid bistaat af den franske Gesandt, Campredon. Da Frederik IV beklagede sig over, at Carteret ikke benyttede hans Ultimatum som Grundlag, svarede Kong Georg, at en Mægler burde undgaa alt, hvad der kunde vække Bitterhed, og de danske Fordringer vilde gøre alle „officia“ unyttige; nu havde Carteret faaet Sverig til at opgive at støtte Hertugen, saa at Danmark under Englands og Frankrigs Garenti, som Kongen af England havde udvirket, kom i sikker Besiddelse af Slesvig; Toldfriheden vilde Sverig ogsaa opgive, og nu virkedes der for, at det betalte en Pengesum for Tilbagegivelsen af Pommern; han havde tilladt Lord Carteret at rejse til Danmark og gøre Kongen alle tjenlige Forestillinger.⁵⁾ I sin Svarskrivelse udtalte Kongen af Danmark, at Løvenørn var beordret til at slaa af paa Fordringerne og til foruden de 3 af Kong Georg nævnte Betingelser kun at holde paa Marstrand og Baahuslen; Carteret skulde være velkommen; de Danskes Fordringer var beskedne, men Svenskernes Hovmod var vokset, da flere Magter havde smigret dem. Lord Stanhope paalagde da Carteret at prøve paa at faa Sverig til at afstaa Marstrand.⁶⁾ Paa Falderebet fik Løvenørn Instrux om Campre-

1) Udat. Koncept til Adm. Sehested.

2) Jfr. Side 101.

3) Udat. Konc. til Grüner 1720.

4) Geh. prot. 2/3, 4/3 20.

5) Frederik IV til Georg I 19/12 19; Reskript til Söhlenthal af s. D. (Kopier i Bilag til Løvenørns Ordre); Georg I til Frederik IV 29/2 20 gl. St. Jfr. Geh. prot. 2/3 20.

6) Frederik IV til Georg I 26/3 20; Reskr. til Söhlenthal 19/2; Söhlenthals Depeche 8/10 Marts 20.

dons Deltagelse i Mæglingen og om, at han, hvis Arveprinsen blev Konge, skulde forholde sig overfor ham som de andre fremmede Ministre; men at han i øvrigt var udsendt „uden Karakter“ og derfor ikke underkastet samme Ceremoniel som de andre Gesandter.¹⁾

Den 19. Marts tiltraadte Løvenørn endelig Rejsen, ledsaget af Justitsraad Neve og Sekretær Jakob Bircherod. I Helsingør traf han Oberst Reventlow, der havde overtaget Arbejdet med Fanger-nes Udvexling, efter at Generalauditør Bornemann var bleven døds- syg; af ham modtog han en Del Sager vedrørende Uoverensstem- melser, der skulde afgøres i Stockholm. En vældig Storm, der øde- lagde Skibsbroen i Helsingborg, tvang Løvenørn til at blive i Hel- singør til den 22. Han havde stor Bagage, egen Rejsevogn og egen Seng; Rejsen var lang og besværlig, Vejene frygtelige, i Begyndel- sen opblødte, senere snedækte; det var meget koldt, og Værtshusene over al Beskrivelse rædsomme. Skønt man havde 6—8 Dyr for hver Vogn, kom man kun langsomt afsted. En af de svenske Officerer, der forrige Aar havde fulgt Løvenørn, ledsagede ham igen for at „bære“ ham og var ham til megen Nytte; han pryglede Bønderne, naar de var modvillige, og indespærrede dem og deres Heste paa Bedestederne, for at de ikke skulde løbe bort. Den 27. Marts væltede Vognen, da man kørte ned ad en Bakke; den faldt i Grøften, og 3 Hegnspæle gik gennem Ruffet; Løvenørn slap ud af det modsatte Vindue; Bircherods ringe Væxt frelste ham fra at blive spiddet. Den 25. Marts passerede man Jönköping og mødte Grüner for Hjem- gaende; den 30. naaede Løvenørn endelig Stockholm; 1¹/₂ Mil udenfor Byen blev han modtaget af en sexspændig kongelig Vogn med Forrider og kom saaledes efter 8 Dages Rejse standsmæssigt ind i den svenske Hovedstad.²⁾

Paaskedag den 31. Marts besøgte Løvenørn Carteret, der modtog ham meget venligt og satte ham ind i, hvorledes Sagerne stod; han havde i øvrigt allerede indberettet det til København; var Løvenørn ikke instrueret om at gaa ind paa, hvad han havde fremsat, vilde han selv rejse til Kongen og paavise, at Kongen af England kun var bundet til Garantien for Slesvig, hvis man inden Vaabenstilstandens Ophør var naaet til et Resultat; heldigst var det at gøre Sagen fær- dig i Stockholm; hvor Vanskelighederne lettest lod sig rydde af

¹⁾ „I Konseillet“ 11/3 20. (Løvenørns Ordre).

²⁾ Løvenørn til Gehejmerraad Sehested 21/3, 22/3, 25/3, 30/3; til Kongen 3/4 20; Jac. Bircherods Rejsejournal (Gl. kgl. Saml. 3040. 4°), delvis trykt i „Iris og Hebe“, Febr. 1801.

Vejen. Løvenørn beklagede, at Kongen af England, der havde høstet saa store Fordele af Krigen, kun vilde gøre saa lidt for Danmark; at Sverig opgav sin Toldfrihed, var alt for ringe en Erstatning for, hvad Krigen havde kostet. Carteret svarede, at Animositeten mod Danmark var saa stor, at der intet kunde udrettes; i øvrigt havde Svenskerne vaklet mellem at afstaa Toldfriheden eller Baahuslen, men havde besluttet sig til det første paa Grund af Vestergötlands Ønsker; det maatte heller ikke glemmes, at Danmark fik hele Slesvig, hvad der var meget værd; hertil svarede Løvenørn, at Slesvig intet havde at gøre med Erstatningen for Pommern. Carteret fortalte nu, at en af Grundene til, at man havde smølet med hans Pas, var, at man frygtede, at han skulde modarbejde Arveprinsens Valg til Konge; da Løvenørn erklærede, at han kunde bevise, at Kongen af Danmark gerne saa ham valgt, raadede Carteret ham til hellere at udtale, at hans Herre stod ganske neutralt i denne Sag; Løvenørn kom hurtigt paa det rene med, at Hannover, om ikke England, begunstigede Hertugens Ønske om at blive Sverigs Tronarving. Efter at have notificeret sin Ankomst for Rigsraaderne og de fremmede Ministre og leveret Kopi af sit Kreditiv til Meyerfelt og Lilliestedt, der ledede de udenrigske Sager, havde Løvenørn 2. Paaskedag en Sammenkomst med Carteret i sin Bolig. Han udtalte her sin Forundring over, at Kongen af England ikke havde kunnet skaffe sin trofaste Allierede lignende Fordele som dem, han selv havde opnaaet; men Lord Carteret svarede, at man havde bragt Sagen saa vidt, som det kunde ske med det gode; med Vold udrettede man intet; for England var det Hovedsagen at faa Fred i Norden. Da Løvenørn indvendte, at denne Fred jo blev paa Danmarks Bekostning, blev Lorden vred og vilde afbryde Samtalen, men lod sig dog overtale til at fortsætte. Da han henviste til den umulige brunsvigske Kongres, som i mange Aar havde ført en Skintilværelse, svarede Løvenørn, at han ikke begreb, hvorfor Sverig ikke lige saa godt kunde slutte Fred i Stockholm med Kongen af Danmark som med Kongerne af England og Preussen. Carteret erklærede, at derfor var der intet i Vejen, hvis Kongen af Danmark antog Præliminærene. Efter at have drøftet Forholdet til Campredon spiste de to Ministre til Middag sammen.

Efter Middagen var Løvenørn først hos Meyerfelt og derefter hos Arveprinsen, der begge syntes forbavsede over, at Kongen ikke vilde gaa ind paa Præliminærene, som de fandt meget fordelagtige. Prinsen, der frygtede for, at Løvenørn skulde modarbejde hans Valg, havde opfordret Lord Carteret til at tage ham med paa en Jagt-

udflugt for at faa ham bort fra Byen i de kritiske Dage; det syntes Gesandten dog var for groft; det var ogsaa ganske unødvendigt. Den 2. April blev Prinsen erklæret for Konge, og Løvenørn lykønskede ham paa sin Herres Vegne. Den 3. April var han til højtidelig Audiens hos Dronningen; hun havde nu faaet sin Gemal ophøjet til Konge; men den Samregering, hun havde attraaet, blev der ikke noget af. Den 4. April overværede Løvenørn paa det kongelige Slot Stændernes Deklaration; Rigsraadet og Deputationer af Adel, Gejstlighed og Borgerskab var til Stede; Landmarskalken, Grev Arvid Horn, oplæste en Tale; Kongen takkede og sagde, at han haabede næste Aar at kunne tale svensk. Til Løvenørn udtalte han, at der nu, da der for første Gang sad 2 Frederik'er paa de nordiske Troner, vilde blive Fred og Venskab mellem Danmark og Sverig, og kom med flere smukke Talemaader, som dog var uden Betydning.

Udsigterne for Løvenørns Mission var alt andet end gode; at England havde sluttet Forbund med Sverig, stivede denne Magt stærkt af og gjorde den mindre eftergivende overfor det temmelig isolerede Danmark. Meget kom an paa det personlige Forhold mellem Løvenørn og Lord Carteret, og dette blev snart særdeles godt; Ambassadøren udtalte sig i et Brev til Lord Polwarth særdeles rosende om den danske Gesandt, der baade var elskværdig og dygtig; men de Forslag, han medbragte, var rigtignok umulige. Det varede ikke længe, inden Løvenørn kom paa det rene med, at det vilde være umuligt at faa Baahuslen og i det hele taget noget Ækvivalent i Folk og Land for de Erobringer, der skulde tilbagegives. Foruden Sundtolden kunde der blive Tale om en Pengesum; men Carteret mente ikke, at det blev store Sager; der var stillet 200000 Rdlr. til hans Raadighed for at opnaa Arvefølge for Hertugen af Gottorp, der saa skulde give bindende Afkald paa Slesvig til Fordel for Danmark; men det var ikke lykkedes. Hvis Kongen af Danmark antog Præliminærerne, som de forelaa, vilde Lord Carteret gerne gøre Sagen færdig i København; men ønskedes der Ændringer, var det bedst, at han blev i Stockholm; med 1 Ord udrettede man mere end med 10 Breve; netop af den Grund vilde Svenskerne gerne have haft ham til København. Den engelske Ambassadør og Oberst Bassewitz kom meget slet ud af det sammen, og Løvenørn maatte forsigtig lavere mellem dem; de var dog begge enige om at raade Danmark til Eftergivenhed; det, der skilte dem, var navnlig Hannoveranernes Interesse for Carl Frederiks Arvefølge, som Lorden ikke delte.

Hvad der i høj Grad vanskeliggjorde Løvenørns Hverv var, at Vaabenstilstanden var saa nær ved at løbe ud, da han kom til Stockholm; det var med velberaad Hu, at Svenskerne havde sendt et utilfredsstillende Pas; alle hans Ændringsforslag besvaredes med en Henviſning til, at han maatte bestemme sig, inden det blev for silde. Mæglerne raadete til at tage imod Præliminæerne; det vigtigste var, at de blev undertegnede i Tide; om Enkelthederne kunde der altid forhandles videre, saaledes om Pengeerstatningen, der ikke strax burde fastslaa; naar det var gaet saa glat med England og Preussen, kom det af, at de havde Penge nok; paa Kongressen i Brunsvig hørte den Slags Spørgsmaal hjemme, og her optraadte flere Mæglere, der kunde lægge Pres paa Sverig og hjælpe det til at betale; ogsaa om Satisfaktionen til Gottorp kunde der forhandles paa dette Sted. Frankrig støttede Svenskernes Begæring om at faa Pommern tilbage inden Fredsslutningen, da dette vilde styrke deres Position overfor Rusland, og baade Campredon og Carteret mindede om, at Garantien for Slesvig bortfaldt, hvis Danmark ikke gik ind paa Præliminæerne inden Vaabenstilstandens Udløb. Løvenørns Mening var ikke at tage imod Præliminæerne, som de forelaa; han fraraadede dog at afbryde Forhandlingerne, men raadete til at se at faa indført de Ændringer, som viste sig mulige; han ønskede meget at faa et nyt Forslag hjemme fra, da „det altid er avantageusere at negociere efter sit eget Projekt end efter et Kontraprojekt“. Han satte nu sin Lid til Carteret.¹⁾

Allerede den 15. April havde Regeringen i København modtaget Løvenørns Depecher af 10. og foregaaende Dage, og 2 Dage efter blev der sendt nye Ordre til ham; men de kom først den 29. April til Stockholm, da Kaptajn Grüner havde haft flere Uheld under Vejs; han var i øvrigt ikke nogen almindelig Kurér, men en dygtig og fint dannet Officer, Søn af en norsk Fader og en svensk Moder, født 1688 i Sverig, medens Faderen var ansat ved det danske Gesandtskab dér. Han var en af Løvenørns nærmeste Venner, var nogle Aar Gesandt i Stockholm og endte i en høj Alder som kommanderende General i Norge. Baade Carteret og de svenske Ministre ventede med Spænding paa Kongen af Danmarks Resolution; de Forhandlinger, der førtes i Ventetiden, frembød kun ringe Interesse, og Løvenørns Depecher er ret indholdsløse; det var mest Smaaskænderier med Mæglerne og de svenske Rigsraader, hvorunder han stadig holdt

1) Løvenørn til Kongen $\frac{3}{4}$, $\frac{0}{4}$, $\frac{10}{4}$; til Vibe $\frac{10}{4}$ 20.

paa, at ingen af Erobringerne vilde blive leveret tilbage, inden Erstatningen var fastslaaet; han mente ikke, at den vilde blive ydet som Landafstaaelse. Noget af det interessanteste, han havde at sende hjem, var en Afskrift af et Brev til Dronningen fra Hertug Carl Frederik, der vilde kaste sig i Armene paa Czaren for at redde sine Arvelande og stode paa, at Rusland, Kejseren, Holland og Sverig vilde være hans Garanter; han haabede, at Dronningen billigede dette Skridt; han havde søgt at skaffe hende Vaabenstilstand med Rusland, for at hun ikke af Nød skulde afstaa hans Lande til Kongen af Danmark. Løvenørn forestillede de svenske Statsmænd, at de ved at støtte Hertugen kunde komme i en vanskelig Stilling; det vilde være bedre at sikre sig Fred og Venskab med Danmark; men de stode paa Alliancen med England, der havde lovet dem Subsidier i Levnedsmidler og Penge, og Ministrene erklærede, at de nu stod bedre end Aaret forud; selv da havde Rusland og Danmark ikke kunnet tvinge dem til noget; nu havde de flere Penge og færre Fjender; det holstenske Parti ansaa de for at være underlegent.

Helt uden Efterretning fra Hjemlandet var Løvenørn dog ikke; den 17. fortalte Carteret ham, at Polwarth havde skrevet, at der snart vilde komme Ordre fra Kongen af Danmark til at slutte Fred paa Grundlag af Præliminærene med smaa Ændringer; det tvivlede Løvenørn dog paa. Den 24. fik han en Meddelelse fra Gehejmæraad Christian Sehested om, at Kongen havde indrømmet Hertugen Indtægterne af 3 smaa holstenske Amter, samt om at han ønskede det Udtryk, at Kejseren var Overdømmer i „Riget“ fjærnet, hvad Rigsraaderne De la Gardie og Taube mente let lod sig gøre; den 25. April fik han fra svensk Side at vide, at Grüner var paa Vej; den 27. fik han en Meddelelse fra Kaptajnen, om at han var bleven forsinket, og den 29. kom han selv.¹⁾

De nye, længselsfuldt ventede Ordre var daterede 17. April; Kongen havde besluttet at „nærme sig Præliminærene“ og bestemte nu, at det skulde meddeles Mæglerne, at han ønskede, at Kommisærer fra begge Sider, naar Freden var sluttet, skulde afgøre Tvist-spørgsmaal mellem begge Parters Undersaatter; Pommern og Rygen skulde tilbagegives lidt efter lidt, efter Haanden som Sverig betalte den Million Rdlr., Kongen forlangte for Afstaaelsen; han kunde have faaet 2 Millioner af Kongen af Preussen, men havde afslaaet

1) Løvenørns Relat. 13/4, 17/4, 20/4, 24/4, 27/4, 1/5 20.

hans Tilbud af Hensyn til Kongen af England; Sverig maatte uden Indvending finde sig i, at den fyrstelige Del af Slesvig uden Erstatning overlodes til Kongen af Danmark, og give Afkald paa alle Traktater, hvorved det havde tilsikret Hertugen denne; naar Afstaaelsen var sket „in forma“, vilde Sverig faa Marstrand tilbage; men, kunde det ikke formaa Hertugen til at „renoncere“, beholdt Kongen af Danmark Marstrand, indtil Sverig gav passende Erstatning. Hjælp disse Forestillinger ikke, vilde Kongen ikke være ansvarlig for Følgerne; men saa skulde det ogsaa siges, at man havde anvendt 5 Maanedere af Vaabenstilstanden blot til at fortrædige ham og til at søge at unddrage sig indgangne Forpligtelser. Kongen af Danmark havde meddelt Kongen af England de Indrømmelser, han havde gjort, og udtalt sin Overbevisning om, at han og Kongen af Frankrig vilde holde fast ved deres Garanti; herom blev Løvenørn underrettet.¹⁾ Gehejmeraad Vibe har utvivlsomt bidraget til, at Kongen nedsatte sine Fordringer; han slutter en Betænkning med at udtale, at hvis man opnaaede Slesvig uden at give Satisfaktion, Ophævelse af Sverigs Toldfrihed i Sundet og nogle Penge, havde man faaet en god Fred.²⁾ Lord Polwarth virkede naturligvis ogsaa i denne Retning, instrueret af Lord Stanhope.

Carteret blev glad ved at høre, at Kongen vilde nøjes med Penge i Stedet for Landafstaaelse; men Summen var for høj; Sverig havde ingen Penge; Fastsættelsen af Godtgørelsens Størrelse burde overlades Kongressen i Brunsvig; han haabede, at Danmark kunde beholde sine Erobringer, til Pengene var betalte. Løvenørn fastslog nu, at Kongen i Princippet var gaaet ind paa Præliminærerne, inden Vaabenstilstanden var udløbet, og at England og Frankrig ikke kunde unddrage sig Garantien for Slesvig. Carteret bad ham meddele sin Konge, at naar han fremsatte Sverigs Fordringer, var det ikke, fordi han billigede dem, men fordi det var hans Pligt. De svenske Rigsraader, med hvem Løvenørn talte, erklærede, at Summen langt oversteg Sverigs Kræfter; de lod ham ogsaa forstaa, at man ikke kunde aftvinge Hertugen hans Samtykke til at afstaa sit Land; men maaske kunde man love ikke at gøre noget til Fordel for ham. Det højeste, der kunde naas, var herefter følgende: at Sverig opgav Hertugens Sag, betalte Øresundstold mod strax at faa Mar-

¹⁾ Kongen til Løvenørn ¹⁷/₄ 20.

²⁾ Koncept med Vibes Haand, men uden Datum og Underskrift (Sverig A 1719—1732).

strand og lod Danmark beholde Pommern og Rygen, til Erstatningssummen var fastslaaet.¹⁾

I et fortroligt Brev til Vibe skildrede Løvenørn sin vanskelige Stilling: „Jeg gaar fra Pilato til Herodem, jeg remonstrerer alt, hvad der kan optænkes, men ser endnu intet, der kan give mig Haab om at erholde den Sum, Kongen vil have“. Det var bogstavelig talt en Vandring; han havde ikke med et Konseil at gøre, men maatte køre fra den ene Senator til den anden, og Afstandene var store; at tale med 3 om Dagen var et Dagsarbejde; „animo et corpore laboro“; han var syg, havde flere Gange ladet sig aarelade, men til ingen Nytte; han bad dog Vibe sørge for, „at min Kieriste faar intet at vide derom; thi hun gør sig Sagen langt farligere, end den er. Jeg tror, at en god Fred skulde kurere mig bedre end alle Medikamenter“.²⁾

Det Møde, Carteret den 1. Maj havde med de svenske Rigsraader, bragte intet overraskende; de vilde gerne fastslaa Ækvivalentet for Pommern i Stockholm og slutte Freden her; men Summen var for høj. Carteret raadede Løvenørn fra at gøre Tilbagegivelsen af Marstrand afhængig af, at Sverig formaaede Hertugen til uden Erstatning at afgive sin Del af Slesvig; det var en Betingelse, som var overflødig og skadelig; Løvenørn var klar over, at den ikke kunde gennemføres, men kunde ikke paa egen Haand stryge den. Kongen af Sverig havde fortalt Carteret, at Kejseren vilde gribe ind til Fordel for Sverig og Hertugen; han mente, at dette ikke havde stort at sige, og Løvenørn paaviste, at Kejseren intet havde med Slesvig at skaffe; det vilde Kongen bestemt hævde, selv om han ingen Garanter fik.

Den 3. Maj forelagde Carteret i Løvenørns Nærværelse de danske Fredsforslag for de svenske Rigsraader, der skulde deltage i Forhandlingerne; han anbefalede alle dets Punkter, undtagen det, der angik Hertugen. Da de skreg op, i Anledning af at Ækvivalentet var for stort, meddelte Carteret dem, at Kongen af Preussen havde budt 2 Millioner; de erklærede da, at de kun kunde give, hvad de fik for Wismar, som var stillet til Kejserens, Englands og Frankrigs Disposition. Der blev nu diskuteret en Del om, hvad der var mest indbringende, Øresundstolden eller Svensk-pommern; men Carteret gjorde opmærksom paa, at Frankrigs Interesse for Sverig vilde høre

1) Løvenørns Relat. 1/6 20.

2) Løvenørn til Vibe 1/6; til Gehraad Sehested 20/6 20.

op, naar dette ikke havde fast Fod i Tyskland. Kongens Ønske om at rømme Pommern lidt efter lidt, efter som Raterne blev betalte, syntes Svenskerne ikke om, og endnu mindre vilde de gaa ind paa at opgive Hertugen af Holstens Sag; det Offer maatte man ikke forlange af dem; det var jo paa Grund af sin Kærlighed til Sverig, at han havde mistet sit Land. Sluttelig stredes der om Forholdet overfor Fangerne, idet baade Carteret og Løvenørn forlangte, at de Fanger, der havde brudt deres Ord og var rømte, ogsaa skulde medregnes blandt dem, der skulde gives Godtgørelse for. Løvenørn foreslog senere Carteret, at de engelske Pengesubsidier burde anvendes til at betale de danske Erstatninger med, da Sverig vilde komme til at staa meget bedre overfor Udlandet, naar det havde faaet Fred med Danmark; men Carteret erklærede, at dette nu ikke kunde lade sig gøre; det skulde have været foreslaaet for længe siden. Svenskerne var i øvrigt overtydede om, at hverken Czaren eller Kongen af Danmark vilde angribe i indeværende Aar. Til Campredon havde Løvenørn hidtil ikke mærket stort; han havde vist ham Fredsforslaget, hvad der var bleven meget vel optaget, og han var ganske paa det rene med, at Svenskerne ikke sluttede Fred uden Frankrigs Medvirken. Gesandten havde spurgt ham om, hvad det var for en Revers, man forlangte af ham; hans Konge paatvang ingen sin Mægling; nogen Garanti for Slesvig gav han ikke, før Freden var sluttet, og Pommern givet tilbage. Løvenørn svarede, at Kongen af Danmark ikke tænkte paa at afslaa Frankrigs Mægling; men, da Carteret ikke havde kunnet give Erklæring om, at Frankrig vilde yde Garanti paa samme Fod som England, maatte han indhente sin Konges Ordre, inden Mæglingen blev effektiv. Samtidig med at Løvenørn indberettede ovenstaaende, anbefalede han, at Danmark i Fredstraktaten lovede ikke paa nogen Maade at hjælpe Czaren mod Sverig, ligesom han ogsaa raadede til at lade de svenske Poster passere frit, saa længe Forhandlingerne varede, enten saa Vaabenstilstanden var udløbet eller ej.¹⁾

Den 8. Maj modtog Carteret og Løvenørn det svenske Ultimatum med Tilbud om et Ækvivalent for Pommern paa 50000 Rdlr. Justitsraad Neve blev sendt hjem med det, da han var fuldstændig inde i Forholdene. Indtil han kom tilbage, eller en Kurér var kommen fra Lord Polwarth, vilde Lord Carteret blive i Stockholm; det var dog hans Agt at tage Afskedsaudiens 2 Dage efter Kroningen,

1) Løvenørns Relat. 4/5 20.

der skulde finde Sted den 14. Maj. I den svenske Regering var der sket den Ændring, at Grev Arvid Horn atter var bleven Kancellipræsident, medens Grev Cronhjelm, som beskyldtes for at være foroptaget af Hertugens Interesser, traadte tilbage, men forblev i Senatet.¹⁾

Den 11. Maj resolverede Kongen af Danmark, at Afstaaelsessummen for Pommern kunde betaales paa én Gang, at man vilde nøjes med Sverigs Løfte om ikke at indblande sig i Danmarks Forhold til Hertugen af Holsten-Gottorp, men at den slesvigske Sag ikke maatte henvises til Brunsvig; Campredon kunde godt overvære Forhandlingerne, Postgangen kunde mod Gensidighed fortsættes, og Kongen var villig til at love ikke at hjælpe Czaren mod Sverige, saa længe Krigen varede.

Fra den svenske Konges Side blev der vist Løvenørn megen Venlighed; han blev tilsagt ogsaa ved Lejligheder, hvor kun enkelte Gesandter blev indbudne. Da Carteret den 19. Maj fra den engelske Gesandt i København fik Meddelelse om, at Kongen af Danmark ikke vilde aabne Fjendtlighederne, saa længe der forhandlede, udtalte Kongen af Sverige, at han havde udstedt en lignende Erklæring; havde han kunnet, vilde han gerne af sin egen Pung have betalt, hvad der krævedes til Genoprettelse af det gode Forhold; han var sikker paa, at hvis han kun fik Kongen af Danmark i Tale, vilde alt i et Øjeblik kunne klares.²⁾

Den 15. Maj skrev Kongen til Løvenørn, at Lord Polwarth havde udtalt,³⁾ at Tilbudet om Sundtold, 50000 Rdlr. og den sikre Besiddelse af Slesvig var saa fordelagtigt, at Kongen af Danmark burde modtage det; gjorde han det ikke, maatte Carteret forlade Stockholm med uforrettet Sag; Kongen fandt dog Tilbudet uanstændigt, men vilde intet resolve, før han havde hørt nærmere fra Kongen af England; Løvenørn maatte faa Carteret til at blive, indtil Kong Georg havde besvaret Brevet af 17. April; imidlertid kunde han „som af egen Drift“ nedsætte Summen til 80000 Rdlr.; Frankrigs og Englands Garantier maatte følge, saa snart Traktaten var underskrevet; før vilde Kongen ikke ratificere den; Kongen vilde ikke aabne Fjendtlighederne, saa længe Forhandlingerne ikke helt var afbrudte, men vilde endog tillade et Par svenske Fregatter at passere Sundet.

Kongen af Danmarks Imødekommenhed fandt ikke den ønskede

1) Løvenørns Relat. 8/5, 11/5 20.

2) Løvenørns Relat. 10/5, 22/5 20.

3) Konferenceprot. 18/5 20.

Paaskønnelse. Da Løvenørn „diskursive og ligesom uden Ordre“ vilde gaa ned til 800000 Rdlr., erklærede Rigsraaderne, at udover den tilbudte halve Million kunde man ikke gaa; en af dem lod dog en Ytring falde om, at der maatte kunne skaffes endnu 100000 Rdlr. De haabede, at Kongen af England vilde hjælpe dem med at udrede Summen, og hentydede dertil overfor Lord Carteret, der vendte det døve Øre til. Til Løvenørn sagde han, at hvis han gav Svenskerne det ringeste Haab, fik man dem aldrig til at rykke ud med en Daler udover de 500000; til Juli skulde de have 600000 Rdlr. af Kongen af Preussen og kunde maaske drives til at betale Kongen af Danmark denne Sum; Carteret haabede, at hans Konge i fornødent Fald vilde bringe Summen op paa de 800000 Rdlr.; „hvad vilde Verden sige, hvis Kongen af England intet vilde yde til Kongen af Danmark, der havde vist sig saa fjøelig“. Gjorde han det ikke, vilde han — ikke som Minister, men som gentleman — i dybeste Fortrolighed sige, at England handlede urigtigt.

Admiral Norris' Ankomst med en engelsk Flaade, der ankrede ved Dalarø, hævdede Svenskernes Forhaabninger; i flere Dage var hverken Kongen eller hans Ministre at faa i Tale, saa optagne var de af at besøge Krigsskibene og af at inspicere Forsvarsanstalterne mod Russerne. Kun Grev Cronhjelm var hjemme; men det var lige meget, om man talte med ham eller med en Sten; han havde kun Tanke for Fred med Czaren og Hertugens Restitution; og dog søgte Løvenørn at vinde ogsaa hans Venskab. Da Neve var borte, var han meget overanstrengt.¹⁾

Den 30. Maj forhandlede Løvenørn med Kongen af Sverig, der udtalte sin Glæde over, at Vaabenstilstanden ikke blev afbrudt, og, da Løvenørn omtalte de 800000 Rdlr., erklærede han at ville give 100000 Rdlr., hvis Senatet ikke gik ud over den halve Million. Carteret fortalte, at Kongen under Vejs fra Flaaden havde faaet denne Tanke, og at kun Greverne De la Gardie og Taube, som var „de ræsonnableste og mest porterede“ for Kongen af Danmark, vilde yde mere end oprindelig tilbudt. Den 1. Juni var Løvenørn, Carteret og Campredon til Konference; Meyerfelt var traadt i Cronhjelm's Sted; i Udvalget var det holstenske Parti slet ikke repræsenteret. Man undertegnede først en Artikkel om Vaabenstilstandens Forlængelse, og derpaa fulgte en endeløs Forhandling om det ulykkelige Ækvivalent, der ikke bragte Sagen et Skridt videre; Carteret udtalte, at Kongen af Dan-

1) Løvenørns Relat. 18/s, 22/s, 26/s N. 1 og 2, 29/s 20.

mark havde slaaet meget af paa sine Fordringer, og Campredon bad Løvenørn være facil.

Efter Konferencen forhandlede Carteret en Stund med Kongen og kom tilbage med den Besked, at det var umuligt at opnaa mere. Han ansaa det for farligt af Hensyn til Forholdet til Czaren at trække Sagen længere ud; kunde Løvenørn ikke underskrive Traktaten, som den nu forelaa, vilde Carteret alene gaa i Konferencen, se at faa den saa fordelagtig som mulig og akceptere den paa egen Haand, hvis Løvenørn ikke kunde; det havde han i sin Tid gjort med den preussiske Traktat, og det havde Kong Frederik Vilhelm været meget tilfreds med; nu maatte man vove noget for ikke at tabe alt; for Kongen af Danmarks Vedkommende blev intet præjudiceret; han stod stadig frit, men maatte nødvendig udsætte sig for at miste Frankrig og Englands Garanti; der skete jo intet andet, end at man hindrede Sverig i at tage sine Tilbud tilbage; Kongerne af Danmark og Sverig var kun uenige om Ækvivalentets Størrelse; bandt man nu Sverig til de 600000, kunde man maaske senere ved Kongen af Englands Hjælp faa mere; Løvenørn opgav saa at konferere med de svenske Ministre, før han fik nye Ordre hjem fra; han vidste, at Carteret handlede efter Lord Stanhopes Ordre, han vidste ogsaa, at man i England havde erfaret, at der i Paris var en Traktat paa Tapetet mellem den svenske Ambassadør Grev E. Sparre og den russiske Minister Schleinitz. Naturligvis kunde Løvenørn ikke paa egen Haand undertegne; men han var sikker paa, at Svenskerne ikke lod sig drive videre, og at Carteret havde fast Bund under Fødderne.

Kongen af Sverig var urolig over, at Kejseren interesserede sig for Hertugen af Gottorp; han skal have fraraadet Kongen af Frankrig at garantere for Slesvig. Der var i Sverig et stort Parti — mest Liflændere — med Grev Taube og Generaløjtnant Trautvetter i Spidsen, som mente at kunne faa Sverig til sammen med England og Frankrig at garantere Danmark Slesvig, hvis det sluttede Fred nu, og det viste sig, at Hertugen havde allieret sig med Czaren.¹⁾

Den 4. Juni modtog Løvenørn en kongelig Befaling af 28. Maj, der paalagde ham, hvis det viste sig umuligt at faa de 800000 Rdlr., at tage Afskedsaudiens og rejse hjem; Vaabenstilstanden skulde dog ikke ophøre, eller Fjendtlighederne genoptages; man gik ud fra, at Sverig var enig heri. Da Løvenørn meddelte Carteret dette, erklærede han, at saa rejste han ogsaa og lod Sagerne gaa deres egen Gang;

1) Løvenørn til Gehr. Sehested ¹/₆, ²/₆; til Kongen ²/₆ 20.

han mente dog, at det var urigtigt at bryde af, før man vidste, hvad Kongen af England bestemte sig til. Løvenørn skrev saa hjem og bad om en ny Rappelskrivelse; fremlagde han den af 4. Maj, vilde man sige, at de Danske hele Tiden havde været bestemte paa intet at gøre.¹⁾

Løvenørn forberedte nu Hjemrejsen; han vilde gerne bort inden den svenske Pinse, der faldt $\frac{5}{16}$ Juni; men der var mange Visitter at gøre, og det tog Tid, da han til det sidste ved private Samtaler søgte at faa de svenske Ministre til at bøje sig. Den 11. Juni var han sammen med de to Mæglere i Konference med de svenske Rigsraader; her erklærede han, at han maatte rejse, hvis han ikke fik de 80000 Rdlr., og da han kun fik de sædvanlige Udflugter til Svar, gik han sin Vej og lod Carteret forhandle videre.²⁾ Den 14. Juni modtog Løvenørn Ordre af 7. til at meddele Carteret, at Kongen vilde beholde frie Hænder; det blev Carterets Sag, om han vilde oprette en Interimstraktat; men han selv forbeholdt sig at antage eller forkaste den; ratificere den vilde han paa ingen Maade, før Garantierne for Slesvig forelaa; Fredstraktaten skulde underskrives af Kongen af Sverig, og Løvenørn skulde have fuld Besked om den engelske og den preussiske Fredstraktat. „Af egen Drift“ skulde han foreslaa Lord Carteret at rejse med ham til Frederiksborg og skriftlig medføre, hvad han havde udvirket hos Svenskerne; for at give ham Lyst til at rejse, skulde det forklares ham, at Frederiksborg var et fornøjeligt, landligt beliggende Sted, hvor det ikke skulde mangle paa Adspredelser.

Løvenørn meddelte nu, at Kongen ad interim antog de 60000 Rdlr. og tilbagegav Marstrand med det samme, men at Pommern kun vilde blive rømmet, naar de 80000 blev udbetalte; det samme fremsatte Carteret i en Konference den 15. Juni; men der blev svaret, at man ikke kunde give mere end det tilbudte, og at man vilde have Pommern strax, naar denne Sum var betalt, og det kunde ske naar som helst.

Carteret lovede Løvenørn at arbejde for, at hans Hof med en Sum bidrog til at „fornøje“ Kongen af Danmark; han skulde ogsaa skaffe de Oplysninger om de andre Fredstraktater og de Garantier, som Kongen ønskede; han lovede at tage med til Frederiksborg og at medbringe, hvad han havde udvirket, i Traktatform; „desuden

1) Løvenørn til Kongen $\frac{5}{6}$ 20; til Gehejmerraad Sehested s. D.

2) Løvenørn til Kongen $\frac{12}{6}$ 20.

har han forsikret mig, at naar han faar den Naade at tale med Ed. Kgl. Maj., skal han give Dennem et saa oprigtigt Raad Deres itzige Affærer angaaende, at De klarligen skal se, han mener det ærligt med D. M. Tjeneste¹⁾ Samme Dag, som Løvenørn udfærdigede denne Beretning, afrejste Generalmajor Adlerfelt som Gesandt til København. Nogle Dage senere skulde Grev Taube passere den danske Hovedstad paa Vejen til England; han var Kongen af Sverigs betroede Mand og havde Breve med fra ham til Kongen af Danmark, til hvem Løvenørn anbefalede ham i stærke Udtryk.

Den 19. Juni kom den ønskede Rappelskrivelse, og den 23. forlod Løvenørn og Carteret Stockholm; over Norrkiöping og Nykiöping, som var afbrændte og ødelagte af Russerne, rejste de til Frederiksborg, hvor de indtraf den 29. Den 1. Juli var de i Konference med Konseillet og Lord Polwarth. Carteret skildrede sin Forlegenhed, da Løvenørn var bleven hjemkaldt efter 4 Maaneders Forhandlinger; han havde nu sluttet en foreløbig Traktat for at fastholde Svenskerne, men vidste ikke, hvorledes Kongen vilde optage den; nu foreviste han den og tilføjede, at han, hvis han inden sin Ankomst havde kendt det danske Ultimatum, kunde have opnaaet mere; han havde saa længe som muligt holdt paa, at Tilbagegivelsen af Pommern skulde betales med en Landafstaaelse; han foreviste ogsaa Frankrigs Garanti, underskrevet af Campredon, og mindede om, at den kun gjaldt, hvis Fredstraktaten blev underskrevet inden Vaabenstilstandens Udløb. Dagen efter var der igen Konference, hvor Carteret indstændigt raadede til at underskrive Traktaten; det var ganske overflødigt at have Hertugens Afkald paa Slesvig; vilde Kongen absolut have et saadant Dokument, kunde han betale en „Satisfaktion“, som Kongen af England jo havde lovet at bidrage til.²⁾ „Den 3. Juli blev Freden sluttet og efter Hs. Kgl. Maj. allern. Ordre af mig underskreven; og havde saa denne mig allern. betroede Kommission Ende. Domine quod tibi retribuam!“ Saaledes slutter Løvenørns Kopibog. Kongen af Danmarks Ratifikation er af 23. Juli; den engelske Garanti er underskrevet af Georg I den 26. Juli, den franske af Ludvig XV den 18. August.³⁾

Fredstraktaten er et meget omfangsrigt Dokument, udfærdiget paa Fransk og inddelt i 16 Punkter; foruden Bestemmelsen vedrø-

1) Løvenørns Relat. ¹⁵/₈ 20.

2) Gehejmeprot. ¹/₇, ²/₇ 20.

3) Alle Sager, Traktaten og Garantien vedrørende, findes i Pakke: Sverig A 1719—1732; Sverig VII Traktater. „Herre! hvad skal jeg yde Dig til Gengæld?“

rende Tilbagegivelse af Erobringerne — derunder ogsaa Wismar — og Erstatningerne herfor giver den en hel Del Regler for Genoprettelsen af Forbindelserne mellem Rigerne og deres Indbyggere, Forholdet med Krigsfanger m. m. Af størst Interesse for Danmark turde maaske § 6 være, hvori det udtales, at Kongen af Sverig trods alt paa egne og Kronens Vegne lover og erklærer ikke at ville modsætte sig hverken direkte eller indirekte, hvad de to mæglende Magter maatte stipulere vedrørende Hertugdømmet Slesvig, og ikke at yde Hertugen nogen Bistand imod Kongen af Danmark for at hindre ham i den uforstyrrede Nydelse af det, disse „Stipulationer“ til- sagde ham. Løvenørn havde selv udtalt, at ved Adskillelsen mellem Sverigs og Hertugen af Holstens Sag og ved Hertugdømmet Slesvigs Tilbagegivelse til sin rette Herre var Danmarks Grænse dækket til alle Sider, og der var Haab om en varig og sikker Fred; denne Anskuelse var ogsaa Vibes,¹⁾ utvivlsomt ligeledes Kongens. Ophævelsen af Sverigs Toldfrihed i Sundet havde baade økonomisk og moralsk Betydning, og dette gjaldt ogsaa det beskedne Ækvivalent for Erobringerne; det maa dog erindres, at Danmark 1715 havde faaet en Pengesum af Kongen af England for Bremen-Verden. Fra 1720 var det for stedse forbi med Sverigs Stormagtsstilling; det var vel nok til Fordel for Danmark; men dette havde bidraget sit til, at det halvbarbariske Rusland blev en europæisk Stormagt, og havde hjulpet med til at forøge Preussens og Hannovers Magt. Disse Resultater af Danmarks Anstrængelser var ikke de store Ofre værd; tvært imod!

Som Skik og Brug var i de Tider, da man var meget karrig med Ordenstildelinger, blev Løvenørn hædret af Kongen af Sverig med en større Pengegave. Adlerfelt overbragte ham Anvisningen; han rettede sin Tak baade til Kongen og til Arvid Horn og udtalte, at han altid vilde mindes den lykkelige Tid, han havde tilbragt i Stockholm, hvortil han gerne vilde vende tilbage, hvis Forholdene kunde tillade det; Iveren for eget Land og Konge og for de nordiske Landes fælles Interesser havde drevet ham til at gøre alt, for at Freden kunde blive varig og sikker.²⁾ Disse Udtalelser kunde naturligvis godt være tomme Komplimenter, men af Breve til General Meyerfelt, Trautvetter, Cedercreutz m. fl. ses tydeligt nok, at han har bragt gode Minder hjem med fra Stockholm, og at han

¹⁾ Udat. Koncept, sikkert af Juni 1720; jfr. Vibes Betænkninger 22. og 26. Marts 1715 (Geh. Conseil. Foreløbige Saml. 1670—1720; jfr. „Bidrag“ B. VI S. 161 f.)

²⁾ Udat. Koncept 1720.

virkelig har erhvervet sig Venner deroppe. Selv klager han ikke over at have mødt Danskerhad; men det var sikkert nok stærkt udbredt i Stockholm. Sekretær Bircherod siger, at Svenskerne kalder de Danske for Jutter og med dette Ord betegner alt, hvad der er falsk og letfærdigt; han fortæller ogsaa, at de Svenske ikke vilde indrømme deres Nederlag; de havde i alle Fald vundet Friheden; kun Krigsfolk elskede Carl XII's Navn, alle andre afskyede det, og de, der roste ham, beskyldtes for at „inklinere til det forhadte Monarki“.¹)

Da Løvenørn kom op til Stockholm, var Fredspræliminærerne allerede udarbejdede af Carteret, som helst vilde have, at man strax skulde tage dem, som de var; naar det lykkedes at opnaa i hvert Fald noget gunstigere Fredsbetingelser, skyldes det sikkert Løvenørns Evne til at vinde Lord Carteret og de svenske Rigsraader i Forbindelse med den danske Regerings Fasthed. Trods alle kønne Talemaader var den engelske Interesse for, hvad der tjente til Danmarks Fordel, ikke overvættets stor; men Løvenørn holdt Carteret til Ilden, og hans venskabelige Omgang med de svenske Rigsraader har sikkert bidraget til, at deres Interesse for Hertugen af Gottorp tabte sig. Han havde ogsaa forstaaet at vinde den nye Konge, og dette har vel nok gjort sit til, at „Ækvivalentet“ blev noget forhøjet. „Il avait rempli avec succès sa mission à la cour de Suède en 1720“ siger Tessin.²)

Fra Ribe sendte Digteren, Rektor Christian Falster, et langt Digt, hvori han priser Løvenørns heldige Arbejde for Freden: han og Lord Carteret har været utrættelige; ved sin store Elskværdighed har han vundet høje og lave, Mænd og Kvinder; lignende Udtalelser fremsætter Stiftsprovst Jacob Thode fra Trondhjem i et langt latinsk Digt. Deres Vers var sikkert et Udtryk for den offentlige Mening, hvis man tør bruge dette Udtryk. Selvfølgelig blev han ogsaa trakteret med andet end Vers og venlige Talemaader. „Her er et saadant Svireri og Traktement, at der næppe er Tid til andet“; det ene Gilde fulgte lige oven paa det andet; Løvenørn maatte skrive sine Breve „entre deux vins“; Forstanden led ligefrem under dette uregelmæssige Liv. Heldigvis maatte han i Slutningen af Juli følge Kongen paa en Tjenesterejse; selv om den ikke varede længe, betød den dog en Afbrydelse i Sviregilderne.³)

1) Bircherods Rejsejournal.

2) Tessin och Tessiniana. Stockholm 1819. S. 309.

3) Løvenørn til Fru Harboe udat.; Gnrlt. Trautvetter, udat.; Genm. v. Stöcken ^{30/7}; Envoyé Wedderkopp ^{30/7}; Genm. Meyer ^{10/8} 20 m. fl.

Naar Løvenørn klager over de anstrængende Gilder, hvormed Freden blev fejret, maa det være gaet ualmindelig hedt til, for han var ikke ukendt med Datidens Selskabelighed, der stillede store Fordringer til Deltagernes fysiske Kræfter og Udholdenhed. Gennem Dronning Louises Overhofmester Rudolf Gersdorffs uhyre omstændelige, aldrig trykte Dagbog faar man udførlig Besked om, hvorledes man morede sig ved det danske Hof omkring 1720. Det gik ud paa stærk Spisen og umaadelig Drik og det baade til Frokost, Middag og Aften. Imellem Maaltiderne spillede man Kort eller Brædspil, gik i Kirke 2—3 Gange hver Søn- og Helligdag og kvægede sig atter med Drik og Spil efter den meget substantielle Souper. Den 28. August 1719, Dronningens Fødselsdag, rejste man sig fra Aftentaflet Kl. 11, hvorefter Gersdorff sammen med sin Søn og Løvenørn spillede Skærvenzel til Kl. 3; det var paa Frederiksborg, hvor Løvenørn har forrettet Hoftjeneste. Et Par Dage efter spiste Gersdorff og Løvenørn hos Vibe, der var sengeliggende og havde baade Spise- og Spillebord ved sit Leje. Sidst i September var de samme 2 Gæster igen hos Gehejmeraaden til Middag, men brød dog op ved Midnat. Ogsaa Fru Ingeborg kom til Middag hos Vibe; hun var der baade den 3. Januar og den 3. Fbr. 1720, hvor man efter Gersdorffs Udsagn spiste delikat og drak megen god ungarsk Vin. Sidstnævnte Dag havde Vibe arrangeret en Hanekamp og ladet en Abe optræde som Ringrider for at more sine Gæster. I November 1719 var Løvenørn flere Gange til Middag hos Grev Gyldensten, der saa mange høje Officerer og Embedsmænd i sit Hus; dette er kun en ringe Del af den Selskabelighed, hvori Løvenørn maatte deltage i Tiden mellem de to Sendelser til Stockholm. Selvfølgelig maatte ogsaa han og hans Frue selv optræde som Værter; den 13. Oktober 1720 havde de stor Diplomadmiddag, og den 5. Januar 1721 Aftenselskab, hvor adskillige af Herrerne blev siddende til Kl. 3 og „drak dejlig ungarsk Vin“. Baade Lord Polwarth og Lord Carteret kom meget hos Løvenørns, han gik paa Jagt med dem, og de indbød ogsaa ham. Løvenørn var en udmærket Vært og en velset Gæst; han kunde baade give et godt Glas Vin og forstod selv at nyde det; men han var alt andet end forfalden, og det kan ikke paavises, at han — som saa mange andre — har handlet under Indflydelse af stærke Drikke. At kunne gøre Besked ved et Taffel hørte i de Tider ligefrem til god Tone; Kongens Tjeneste kunde kræve ikke blot

Strabadser, men ogsaa Umaadelighed.¹⁾ Det var en slem Ulæmpe, der hævnedes sig paa Helbred og Formue.

Tidens Sygdom var Gigt i mange forskellige Skikkelser. De talrige, forcerede Rejser ad elendige Veje, i alskens Vejrlig med slette Befordringsmidler, gennem mere eller mindre barbariske Lande var meget gunstige for Udviklingen af denne Lidelse, der tidlig hærgede Løvenørns Legeme og undergravede hans af Naturen stærke Helbred. Under sit sidste Ophold i Stockholm havde han haft et Anfald af Gigtfeber; efter Hjemkomsten meldte den sig paa ny med forøget Styrke. Ved Juletid maatte han gaa til Sengs, laa det meste af Januar og vedblev længe at skrante. Midt i Marts skriver han til Fru Harboe, at han har været utilpas i 3 Maaneder, og syg i 8 Uger, men at han nu er udenfor Fare. Under alt dette indtraf Dronning Louises Død den 15. Marts; den 3. April blev hun bisat i Roskilde; ved den Lejlighed har Løvenørn sikkert været med; af private Grunde har han tidligere maattet forlade Sygelejet; hans Svigermøder døde nemlig den 1. April 1721. „Vi mister en god Moder, og De en god Veninde“, skriver han til Fru Harboe, „efter Begravelsen rejser vi til Dem for at søge Lægedom for vor Smerte“. Dette Dødsfald og flere Sygdomsanfald sinkede Gennemførelsen af Løvenørns Plan at gennemgaa en Badekur i Aix la Chapelle; han skulde være rejst midt i April med Vennerne Samitz og Lerche, men kom først afsted i Slutningen af Maaneden; i Juli vilde han komme hjem og derefter sammen med sin Hustru tage til Fru Harboe paa Støvringgaard.²⁾

Inden sin Afrejse havde Løvenørn udbødt sig Kongens Tilladelse til fra Aix la Chapelle at rejse til Paris og derefter til London; Kongen vilde imidlertid ikke tage nogen Bestemmelse, før Resultatet af Kuren forelaa. Løvenørn maa imidlertid have været meget opsat paa at gennemføre sin Plan; blandt hans Papirer ligger der 2 franske Koncepter til Ansøgninger om at maatte rejse til Frankrig og England; i den ene hedder det, at han efter Kuren befinder sig saa vel, at han føler Lyst og Kraft til at foretage en virkelig Studierejse; i den anden skriver han, at han ikke fuldt ud har genvundet sin Sundhed, men at han har faaet at vide, at man ved at gennem-

1) Løvenørn til Gehejmraadinde Harboe ²⁶/₄ 21.

2) Løvenørn til Fru Harboe ¹⁵/₈, ⁵/₄, ²⁰/₄ 21; Vor Frues Skoles Ligbog; Koncept uden Adresse ¹⁵/₄; til Lord Carteret u. D.; til samme ²¹/₄.

gaa en Efterkur hos en berømt Pariserlæge kan opnaa fuld Helbredelse.¹⁾ Altsaa til Paris vilde han.

Fra Aix la Chapelle foreligger der en halv Snes Breve — desværre kun som udaterede Koncepter uden Adresse — der livligt og fornøjeligt, paa ulasteligt Fransk skildrer Livet ved det mondæne Badested. Selskabet er blandet; nogle kommer hertil for at genvinde deres Helbred; andre for at dyrke Spil og Elskov. „Da jeg ikke drives af nogen af disse to Bevæggrunde, er jeg en rolig Tilskuer“. Træt og udmattet af Rejsen kom han til Kurstedet og blev strax taget under Behandling af en „stræng og samvittighedsfuld Læge, der foreskriver, hvor meget Vand man skal drikke, indskrænker Vinrationen, forbyder en at nyde de Retter, der smager godt, og henviser en til Ting, der ikke smager af noget, og som man tilmed kun maa nyde meget lidt af“. Om Kuren udtaler han sig i Begyndelsen skeptisk; men efter nogen Tids Forløb skriver han: „Himlen være takket, befinder jeg mig meget vel ved Kuren, som i Begyndelsen forekom mig saa virkningsløs, at jeg var lige ved at rejse bort; jeg holdt imidlertid ud og er glad over det; jeg haaber, naar jeg ser Dem igen, at være stærk som en Kæmpe. Blandt de andre Patienter er nogle blevne raske eller indbilder sig at have genvundet deres Helbred; andre rejser hjem endnu daarligere, end de kom; ja der er dem, der kommer hjem som Lig. De kender dem ikke; lad være at begræde dem. Barnløse Kvinder, som har søgt at blive i Stand til at faa Børn, vender hjem i velsignede Omstændigheder, en vidunderlig Virkning af Aix la Chapelles Vande; det sikreste er imidlertid, at de fleste, som kommer hertil, bliver af med mange Penge“. Det synes, som om Løvenørn er bleven hjemkaldt i Utide; han protesterede imidlertid: „Jeg vilde gerne have givet et nyt Bevis paa min Tjenstiver, hvis Lægerne ikke bestemt havde modsat sig det; de paa- staar, at der endnu kræves et 6 Ugers Ophold for at fordrive Resten af Sygdommen, medens en forhastet Bortrejse vilde nedsænke mig i den samme Elendighed som den, de har draget mig ud af“. Det synes da ogsaa, som om Løvenørn fuldendte Kuren. Hjemreisen lagde han, saa vidt det kan sés, over Holland; til Paris kom han

1) De udaterede Koncepter til Ansøgningerne, der skulde „insinueres“ af en Excellence, vistnok Grev Holstein-Holsteinborg, laa inden Omordningen blandt Løvenørns Papirer fra 1727; i Gl. Ejere af Bregentved S. 445 har Chr. Brasch i den Anledning henlagt Rejsen til dette Aar. I talrige Koncepter fra 1721 omtales den imidlertid, medens der i Brevene fra 1727 ikke findes ringeste Hentydning til, at en saadan Rejse har været paatænkt, endsigte udført.

hverken ved denne Lejlighed eller senere.¹⁾ I Begyndelsen af Juli var Løvenørn hjemme; han var tilfreds med Rejsens Udbytte og siger udtrykkelig, at hans Helbred er genoprettet.²⁾ Bedringen var dog ikke varig; hans Stilling forbød ham at tage de Hensyn, Sygdommen krævede.

Om Løvenørns militære Virksomhed i den nærmeste Tid efter Fredsslutningen foreligger der intet. Som Generaladjutant havde han med Mønstringerne at gøre, og han har utvivlsomt været i stadig Kontakt med Overkrissekretæren og Hærens højere Officerer og har haft Lejlighed til at følge med i alt, hvad der foregik i Hæren, delvis ogsaa i Flaaden.

Lige siden sin Ansættelse i Hæren havde Løvenørn maattet kæmpe med økonomiske Vanskeligheder; som Generaladjutant havde han kun en ringe Gage, og Indtægterne af Kompagniet var ikke store; de betydelige Gratialer, han gentagne Gange fik baade af sin egen Konge og af fremmede Fyrster, hjalp jo noget; men hans Rejse-diæter var saa knebne, at han ofte selv maatte spæde til. Livet i Hovedstaden var dyrt; der maatte holdes Heste, Vogne og mange Folk; den „dejlige ungarske Vin“ og det øvrige Tilbehør til de fine Middage kostede mange Penge, og de fine Klæder var ikke billige; Herredragter og Parykker fra Hamborg, Dametoiletter fra Paris, Kniplinger og fint Linned fra Flandern! Det var opskruede Regninger, der indløb til Hjemmet i Silkegade. Intet Under, at Løvenørn kom i Gæld og havde Vexler løbende paa ret betydelige Beløb. Med 1719 begyndte det dog at dages; Generalmajorsgagen, 2000 Rdlr., var jo meget højere end Generaladjutantens Løn; hans Farbroder i Nykøbing døde ved Aarets Udgang og testamenterede hver af sine 2 Brodersønner 1000 Rdlr., og den anden Farbroder, Poul Vendelboe, der døde i Juli s. A., legerede den lille Frederik Løvenørn en ret anselig Kapital.³⁾ Ved Svigermoderens Død 1721 kom Løvenørn i Besiddelse af betydelige Midler, og alt tegnede nu til, at Familien kunde leve standsmæssigt uden Underskud, da der indtraf en Begivenhed, som gav hans Liv en anden Retning og virkede meget uheldigt paa hans Økonomi.

1) Brasch siger (anf. Værk S. 445), at Løvenørn stod i fast Brevvexling med Kardinal Fleury, hvis Bekendtskab han havde gjort i Paris. Dette er ganske urigtigt: I 1735 skriver Løvenørn til Kardinalen, at det er dristigt af ham at henvende sig til ham uden at være kendt, og fra Fleury foreligger der kun et eneste Brev til Løvenørn, og det er fra 1739.

2) Koncept dat. Farum ³/₇ 21. Poul Vinding havde ejet Farumbaard.

3) Pers. Tidsskr. 7. II S. 325 f.

Den 16. November 1721 døde Generalmajor Bendix Meyer, der siden 1715 var Envoyé i Berlin. Da Overkrigssekretær Gabel meddelte Løvenørn, at Kongen havde udsét ham til at repræsentere Danmark ved det preussiske Hof, blev han meget betænkelig og henvendte sig til sin faderlige Ven, Gehejmraad Vibe, for om muligt ved hans Hjælp at slippe for den ham tiltænkte Ære; han mente at have givet saa mange Beviser paa sin Hengivenhed og Troskab, at Kongen ikke kunde mistænke ham for at ville nægte Lydighed; han nærede ogsaa Mistillid til sine Evner og følte sig ikke dygtig nok til at kunne gøre Fyldest i en saa vanskelig Stilling; han var ikke kendt med tyske Forhold undtagen med Tonen ved det preussiske Hof, og han var bange for, at han kunde komme til at skade Danmarks Interesser ved skarpe Udtalelser. Hertil kom økonomiske Bekymringer; nu var han lige kommen ud af sin Gæld; men skulde han sælge sit Indbo for Spotpris i København, købe nyt i Berlin, bosætte sig dér med Familie for paa ny at lide Tab, naar han engang opgav Stillingen, vilde han blive ganske ruineret; kun hvis han fik Lov til at beholde sin militære Gage ved Siden af sin Lønning som Gesandt, vilde han kunne slaa sig igennem. Et næsten ligegyldende Brev skrev han til Grev Holstein-Holsteinborg, der i Juni 1721 var bleven Storkansler.¹⁾ Alt var imidlertid forgæves; den 5. Januar 1722 blev der udfærdiget Instrux for Poul Løvenørn som Envoyé extraordinaire ved det preussiske Hof.²⁾

At Løvenørn nødtigt gik til Berlin, er sikkert nok, men han har næppe været ked af at forlade det danske Hof for nogen Tid, da Forholdene her efter Fredsslutningen og Dronning Anna Sophies Tronbestigelse var bleven meget forandrede. De Mænd, der under Krigen havde staaet Kongen nærmest, blev fjærnede; deres Fortjenester var for store til, at man kunde lade dem falde i Unaade, men bort maatte de; den nye Dronning kunde ikke lide dem. Gehejmraad Christian Sehested blev paa Aarets sidste Dag sendt til Odense som Stiftamtmand; samtidig blev Ditlev Vibe fjærnet fra Konseillet og gjort til Statholder i Norge; Gehejmraad Otto Krabbe var død 1719; det nationale Element var forsvundet af Kongens Raad. Løvenørns nære Forhold til Vibe, til Kronprinsen og Kongens Søsken, som ikke yndede den nye Dronning, har sikkert bidraget til, at han blev fjærnet, om end som de andre med fuld Hon-

1) Udat. Koncepter Decbr. 1721.

2) Geh. Reg. ⁹/₁ 22.

nør. Med Overkrigssekretæren stod han sig særdeles godt; Storkansleren og hans indflydelsesrige Hustru var ham gunstig stemte, og han var paa ingen Maade i Unaade hos Dronningen, hvem han jævnlig havde Lejlighed til at gøre Tjenester; fra Berlin maatte han saaledes ofte sende hende Kunstindustrigenstande: Tæpper, Glas, Porcellæn o. s. v.¹⁾; til Gengæld talte hun gentagne Gange hans Sag hos Kongen. Heller ikke Kongen havde slaaet Haanden af ham, men han synes ikke at have ønsket at have ham i sin umiddelbare Nærhed, om han end fremdeles benyttede ham som en intelligent, dygtig og højest paalidelig Tjener.

Inden sin Afrejse bad Løvenørn i de mest indtrængende Udtryk Kongen om at tage sig af hans fattige Broder, der sad med en stor Børneflokk i det lille Byskriverembede i Skien; han anbefalede ham ogsaa til den nye Statholder; men ingen tog sig af den stakkels Niels Vendelbo, der døde i 1731 uden at være bleven forfremmet.²⁾ Adskillelsen fra Vibe faldt Løvenørn meget svær; af Frygt for at blive overvældet af sin Bevægelse turde han ikke personlig tage Afsked, men skildrede ham i et Brev, hvor oprevet han var: „gennemtrængt af den varmeste Kærlighed, den stærkeste Taknemlighed, opfyldt af Smærte, greben af den dybeste Fortvivlelse“.³⁾ Det var stærke Udtryk, men Følelsen var ægte; lige til Vibe døde, elskede og ærede Løvenørn sin og Fru Ingeborgs faderlige Ven. En af Vibes Biografer⁴⁾ udtaler, at det ikke vejer lidt til Fordel for Vibe, at to saa ædle Mænd som Chr. Sehested og Løvenørn var hans fortrolige Venner.

Hermed var atter et Afsnit af Løvenørns Liv afsluttet; hans Hofliv i København var til Ende. Ved hans Afgang udtalte Kongen sin Tilfredshed med hans „Konduite“ i alle de Hverv, der siden 1711 havde været ham betroet, fritog ham og hans Arvinger for enhver Fordring i Anledning af de ham betroede Midler og lod ham give Kvittering for rigtig Aflevering af alle Dokumenter m. v. vedrørende hans diplomatiske „Negociationer“.⁵⁾

¹⁾ Løvenørn til Justitsraad Hofmann $\frac{1}{10}$ 24, $\frac{20}{8}$ 25.

²⁾ Pers. Tidsskr. 8, II S. 106 ff.

³⁾ Koncepter Jan. 22.

⁴⁾ G. L. Wad i Dsk. Biogr. Lex. B. XVIII S. 499.

⁵⁾ Decharge af $\frac{14}{2}$ 1722 (Løv. Ark. Pakke V).

V

FØRSTE SENDELSE TIL DET PREUSSISKE
HOF

1722—1726.

I den Store Nordiske Krig havde Danmark af et godt Hjærte hjulpet Rusland med at bryde Sverigs Overmagt i Norden; Faren for et Overfald fra den forhen saa mægtige Nabos Side var for lange Tider forbi; men den tidligere Allierede var efterhaanden blevet en lunken Ven og truede med at blive en farlig Fjende. Czaren havde kaaret den unge holstenske Hertug Carl Frederik til sin Sviigersøn, selv om Forlovelsen først fandt Sted ved Udgangen af 1724, og han var traadt i Slægtskabsforhold til den urolige og stridbare Hertug af Meklenborg-Schwerin, i hvis Land han kunde finde en Basis, hvis han vilde trænge frem mod Danmarks Sydgrænse for at genoprette det gottorpske Hertugdømme. Et direkte Angreb fra Søsiden var udelukket; England havde garanteret Danmark hele Slesvig og havde formaaet Frankrig til at gøre det samme; den russiske Sømagt vilde ikke kunne udrette det mindste overfor Danmarks og Garanternes Flaader; et Angreb paa den holstenske Grænse kunde derimod lade sig gøre, hvis Kongen af Preussen vilde give Russerne fri Gennemmarche; men selv da vilde Kongen af England som Kurfyrste af Hannover kunne yde Kongen af Danmark hastig Hjælp.

For Danmark gjaldt det om at faa Kongen af Preussen til at nærme sig Kongen af England og om at hindre ham i at slutte sig til Czaren; kunde man ikke faa Indflydelse paa ham, var det af yderste Vigtighed at holde Øje med hans Politik, saa at man i rette Tid kunde avertere Garanterne og selv holde sig rede. Som Gesandt ved det preussiske Hof maatte Danmark derfor have en Diplomat, der ikke blot var paalidelig og dygtig, men som var smidig nok til at

vinde og bevare Preusserkongens Fortrolighed. Valget kunde ikke have været bedre; Frederik Vilhelm kendte Løvenørn fra det pommeriske Felttog 1715; hans smukke, soldatermæssige Skikkelse, hans frejdige og dog taktfulde Optræden, hans Ridefærdighed, hans Kærlighed til Jagt og Friluftsliv, hans militære Interesser, hans Jovialitet og hans gode Anlæg baade til at være en udmærket Gæst og en fortræffelig Vært tiltalte i høj Grad den unge Soldaterkonge, der følte sig mere hjemme paa Exerccerpladsen, paa Vildtbanen og i „Tabagiet“ end i Kabinettet, og som foretrak Officerer for Statsmænd.

Frederik Vilhelm var født 1688 og var saaledes 2 Aar yngre end Løvenørn; han havde været tidlig paa Færde, var kun 24 Aar gammel, da han blev Konge, og havde dengang allerede været gift i henvend 7 Aar. Hans Moder var den hannoveranske Prinsesse Sophie Charlotte, hans Hustru den hannoveranske Prinsesse Sophie Dorothea; Georg I af England var hans Svigerfader, men dette Slægtskabsforhold havde ingen Indflydelse paa hans Politik; i Hannover saa han kun Medbejleren til Suprematiet i Nordtyskland; vel var Preussen gaaet styrket ud af den Store Nordiske Krig; men dette var ogsaa Tilfældet med Hannover, der nu oven i Købet var i Personalunion med Storbritannien. Kongen af Preussen var Hersker af Guds Naade, i Grunden brav og retsindig, men despotisk og i høj Grad imponeret af sig selv og sin Stilling; hans Vilje var den højeste Lov; den stod over Domstolene, hvis Afgørelser han godt kunde finde paa at kuldkaste. I sædelig Henseende stod han højt over alle samtidige Monarker, men som Ægtemand og Fader lod han alligevel meget tilbage at ønske; han tyranniserede sine nærmeste langt værre end sine andre Undersaatter og var ganske uimodtagelig for Ræson, og dog elskede han dem i Grunden. En Undskyldning var, at han levede i stadige Pinsler; legemlige Anstrængelser, Jagt, Ridning, Kørsler, stærk Spisning, Drik og Tobaksrøgning svækkede tidlig hans Helbred; i en ung Alder fik han Podagra og Kiragra, senere Apoplexi og Vatersot; stort bedre gik det jo egentlig ikke Løvenørn, men han var ganske anderledes Herre over sig selv. Frederik Vilhelm var jærnflittig; han arbejdede personlig paa sin Hærs Udvikling, uddannede sine Soldater og skabte et Officerskorps i sit Billede; han tilbragte daglig 4—5 Timer i sit Kabinet med at modtage Referater og træffe Resolutioner; Landets Administration interesserede ham levende; han bragte Orden i Finanserne og skænkede sit Land en Embedsstand, der varetog sin Tjeneste redeligt og dyg-

tigt, men haardt og snæversynet. Selv var Kongen en ægte Preusser; og han dannede sine Hjælpere, høje og lave, i sin Lignelse. For Udenrigspolitikken havde Kongen ingen virkelig Interesse og heller ingen Forstaaelse; men impulsiv, som han var, kunde han lade sig rive hen af sine Følelser og træffe Beslutninger bag Ryggen af de Ministre, der ledede Forretningerne; han kunde godt lytte til selv-kaldede Raadgivere, og der var Perioder, da fremmede Diplomater havde større Indflydelse end de preussiske Statsmænd. En Lykke var det, at Frederik Vilhelm ikke var krigslysten; i de 27 Aar han regerede, deltog han kun i et eneste Felttog; han sparede paa sine Soldater og paa sine Penge; hans Efterfølger fik rigelig Brug for begge Dele.

I Modsætning til sin pragtlyste Fader levede Frederik Vilhelm „indgetogent“, og da alle rettede sig efter ham, var der ikke meget livligt i Berlin. Kongen kunde af religiøse Grunde ikke lide italiensk Opera eller fransk Komædie; derimod sværmede han for „stærke Mænd“. Han opholdt sig saa lidt som muligt i Berlin og dvælede helst blandt sine Grenaderer i Potsdam eller paa sine Jagtslotte; naar han var borte fra Byen, maatte ingen komme til ham uden særlig Tilsigelse. Han var en vældig Nimrod, der paa én Dag kunde nedlægge Hundreder af Vildsvin, som han tvang sine Embedsmænd til at købe. En stor Del af Aaret tilbragte Kongen paa Rejser omkring i Riget, hvor han førte et virksomt Tilsyn ikke blot med sine Regimenter og Fæstninger, men ogsaa med sine civile Embedsmænd, sine Borgere og Bønder. Dronningen var af noget finere Stof end sin høje Gemål; hun havde Interesse for Litteratur og Kunst, som han foragtede, skønt han af Naturen havde Anlæg baade for Musik og Malerkunst. Paa sit Slot, Monbijou, havde hun et godt Bibliotek, medens Kongen ikke var nogen Ynder af Læsning. Hans Fader havde oprettet et Videnskabernes Selskab i Berlin; ved sin Tronbestigelse paalagde Frederik Vilhelm det at arbejde flittigere og lægge mere Vægt paa praktiske og nyttige Ting.¹⁾

„Her er stille som i en Landsby“, skriver Løvenørn i en af sine Indberetninger. Berlin var dengang en By paa 70—80000 Indbyggere; de talrige franske Emigranter havde sat deres Præg paa den og hævet Industrien, men nogen Handelsby var den ikke; den havde heller

¹⁾ Gode Bidrag til Fr. Vilh. Karakteristik findes i Reinhold Koser: Friedrich d. Grosse als Kronprinz, E. Lavis: La jeunesse de Frédéric le Grand, Fr. Förster: Friedrich d. Grossen Jugendjahre, samme: Friedr. Wilh. d. 1.

intet Universitet og frembød kun meget faa Adspredelser. De smaa Förventninger, hvormed Løvenørn kom til den preussiske Hovedstad, blev dog overtrufne; han vandt Kongens Yndest og var ligesom sin Hustru en velkommen Gæst hos Dronningen; han omgikkes venskabeligt med de andre fremmede Diplomater og kom godt ud af det med de preussiske Statsmænd; begge fandt i Hovedstadens højere Kredse mange gode Venner, som de beholdt, saa længe de levede. Trods alt var det imidlertid vanskelige Forhold at færdes under; som Ven af alle Kongehusets Medlemmer, der levede daarligt sammen indbyrdes, kunde Løvenørn komme i højst ubehagelige Situationer, og Kongens Fortrolighed kunde blive meget generende. Selv fik han aldrig rigtig Sympati for Frederik Vilhelm, hvis Brutalitet og Mangel paa højere Interesser virkede frastødende paa ham; men han lod sig naturligvis ikke mærke med det. „Vi maa tage ham, som han er, og behandle ham, som Indianerne behandler Djæveln, for at han ikke skal gøre dem Fortræd. England kæler for ham som et Barn, ikke af Kærlighed, men for at han ikke skal slutte skadelige Forbindelser med Czaren“.¹⁾ Hvis Danmark overhovedet vilde have en Gesandt i Berlin, skønt Kongen af Preussen ingen havde i København, maatte man følge Englands Exempel. „En fremmed Minister er her en ganske unyttig Genstand, hvor kløgtig og behændig han end er“, skriver Løvenørn,²⁾ og Kongen tog heller ikke Spor af Hensyn til dem. I 1723 gav han den svenske Gesandt, Grev Posse, Husarrest, fordi han havde en Gæld paa 5—6000 Rdlr.; hans egne Ministre var yderst betænkelige ved det, og de fremmede Ministre gjorde indtrængende Forestillinger i Anledning af dette grove Brud paa Folkeretten; men Kongen var vred paa Greven, fordi han som Krigsfange fra Stralsund havde brudt sit Ord. Han slap ikke fri, før hver Skilling var betalt, og rejste saa uden at tage Afsked med nogen. Danmarks og Englands Gesandter havde forgæves tilbudt Kaution; men fra svensk Side var der ikke nedlagt nogen energisk Protest. Løvenørn fik Ordre til at minde om, at Baron Knyphausen, der i sin Tid havde repræsenteret Preussen i København, endnu ikke havde betalt Madame Mickelbecker den Husleje, han skyldte hende.³⁾ Frederik Vilhelm vedblev at være lige hensynsløs; 1730 er Frankrigs Gesandt bekymret for sin personlige Sikkerhed, og samtlige Ge-

1) Løvenørn til v. Hagen 22/11 1722.

2) Samme til Storkansleren 7/10 22.

3) Legationssekr. Schøller til Storkansl. 28/11, 1/12 23; Løvenørn til v. Hagen 28/1, 29/3 24.

sandter betragtede deres Rappel som en Befrielse. „Soli Deo Gloria“ har Løvenørn selv skrevet paa det Brev, der definitivt kaldte ham hjem.

Den 15. Marts 1722 ankom Løvenørn efter forskellige Rejsehæld og Forsinkelser til Berlin. Hans Instrux paalagde ham at forsikre Kongen af Preussen om, at Kongen af Danmark stadig var hans tro og paalidelige Ven, der gerne vilde slutte sig endnu tættere til ham. Han skulde udtale Haabet om, at Kongen ikke paa nogen Maade vilde støtte Hertugen af Holsten, men meget mere garantere Danmark Slesvig, saaledes som Vestmagterne havde gjort det; til Gengæld vilde Danmark — om fornødent — garantere Preussen dets nye pommerske Besiddelser. Løvenørn skulde søge at hindre alle den russiske Ministers Forsøg paa at intervenere til Fordel for Hertugen; han skulde afvise preussiske Fordringer paa Toldfrihed i Sundet for Skibe fra de tidligere svenske Landsdele, og endelig skulde han skaffe Oplysninger om Preussens Udenrigspolitik. Foruden sit Kreditiv medførte Løvenørn en Fuldmagt til at „slutte en nærmere Traktat og Forbindelse med Kongen af Preussen“. ¹⁾ Da Frederik Vilhelm ikke var hjemme, blev Løvenørn først modtaget af de Ministre, der ledede den udenrigske Politik: Gehejmeraad Ilgen og dennes Svigersøn, Baron Knyphausen; han kendte dem begge fra tidligere Tid og blev meget elskværdigt modtaget. Den 24. Marts havde han sin første Audiens hos Kongen; den løb vel af; fra begge Sider holdt man sig til almindelige Talemaader; kun til Slut kom Kongen med nogle ubehagelige Spørgsmaal angaaende nogle preussiske Hververe, der sad arresterede i Danmark; han var ikke tilfreds med Løvenørns Svar, men bad ham dog til Taffels. Ved det første Møde havde han rørt ved den Stræng, der gav Grundtonen i hans Regeringsprogram; Hensynet til at skaffe Hæren Rekrutter var for ham det vigtigste af alt.

Efter Haanden vandt Løvenørn Kongens Fortrolighed. „Han behandler mig med særlig Udmærkelse fremfor de andre fremmede Ministre; han har ført mig fra Paraden til privat Middag hos Dronningen, hvad der aldrig er hændt nogen før; han sagde, at jeg vist nok troede, at han havde noget imod mig; men det var urigtigt; han holdt meget af mig“. Som særlig Tegn paa sin Bevaagenhed gav Kongen ham Lov til at jage i Berlins Omegn, en meget sjælden Gunstbevisning; han indbød ham til Jagterne paa Wusterhausen og

1) Gehejme Registratur ⁵/₁, ⁰/₁ 1722.

beholdt ham hos sig flere Dage; ja han lærte ham endog at røge Tobak og saa ham gerne ved sine spartanske Aftenselskaber, hvor Gæsterne sad paa Træstole omkring et stort Bord, drak Øl af store Krus og røg groftskaaren Tobak af Kridtpiber. En Gang imellem blev de trakteret med ungarsk Vin og lidt finere Aftensmad end det sædvanlige Ostebrod, kogte Kalvekød og Skinke.¹⁾ Kongen holdt maaske endnu mere af at optræde som Gæst, især hos Folk, der som Løvenørn „trakterede galant“. Han var en vældig Spiser, kunde sætte 100 Østers til Livs ved en enkelt Middag og tømme mange store Glas. Den 16. August 1724 spiste han til Middag hos Løvenørn sammen med 18 Generaler og andre høje Herrer, som han selv førte med sig; han var i glimrende Humør, sad 4¹/₂ Time til Bords og tømte store Pokaler paa det danske Kongehus' Vel. Senere var han en jævnlig Gæst hos den danske Gesandt og fik af og til en god Rus. Naar en Ret havde smagt ham særlig godt, mødte den kongelige Kok Dagen efter i Værtens Køkken for at gøre Studier; han har sikkert jævnlig været hos Løvenørn, der ogsaa paa denne Maade virkede for sin Konges Sag.²⁾

Gennem Løvenørns omfangsrige Depecher fra hans første Aar i Berlin faar man et levende Indtryk af Livet ved Preusserkongens Hof; de indeholder ikke meget af politisk Interesse, men yder en Mængde Bidrag til Frederik Vilhelms Karakteristik. Han skyr intet Middel for at rekrutere sin Hær, presser Soldater i Indlandet, køber eller stjæler dem i Udlandet; hans eget Rige, der kun havde 2 Millioner Indbyggere, kunde ikke skaffe Frivillige nok til at opretholde en hvervet Hær paa 80000 Md. „Sollen nicht raisonniren, ist mein Untertan“, svarer han Universitetet i Halle, der doler over, at Hververne paa offentlig Gade har opsnappet en brav og flittig Student og ført ham bort i lukket Vogn. Ve den Officer, der vægrede sig ved at drage som Hverver til Udlandet! Kongen degraderede ham til Menig og lod ham oven i Købet lænke paa Hænder og Fødder, da han ikke vilde aflægge Faneed. Løvenørn kan fortælle haarrejsende Historier om Kongens Brutalitet. I Königsberg lod han Jøderne jage ud, da en Købmand klagede over, at de tog hele Handelen, og da General Grumbkow, som ellers stod højt i Kongens Gunst, tog dem i Forsvar, skældte Frederik Vilhelm ham ud for en Kujon og fratog ham hans Charge i Kommissariatet. Direktøren for Fabrikkerne,

¹⁾ Løvenørn til Kongen ²⁰/₈, ²⁶/₇ 24; til Wedderkopp ²²/₈; til Storkansl. ¹⁴/₁₀; Lavisé S. 117.

²⁾ Løvenørn til Wedderkopp ²/₁₂ 24.

Kraut, fik paa sine Forestillinger det Svar, at den første, der sagde et Ord til Fordel for Jøderne, vilde han lade omskære. Han gennempryglede en Borgmester, der døde af Græmmelse; han lod en stakels Kone, der havde solgt Brændevin til Soldaterne, piske gennem Byen; der var ingen Grænser for, hvad Kongen kunde tillade sig, naar hans primitive Retfærdighedsfølelse var bleven vakt; han var paa sin Vis religiøs; men hans Gud var Israels Gud, Hævnens Gud, der krævede Øje for Øje, Tand for Tand. Alle hans Undersaatter, høje og lave, led under hans Nidkærhed;¹⁾ han skaanede ikke sit eget Kød og Blod, men her gled den raa Farce over i Tragedien.

Der var tre Spørgsmaal, til hvis Løsning Kongen af Danmark ønskede Kongen af Preussens Bistand: det plønske, det rantzauske og det holsten-gottorpske.

Hertug Joakim Frederik af Pløn var død 1722, og Kongen af Danmark ønskede at se ham efterfulgt af Frederik Carl af Carlstein, der havde lovet at afstaa ham de plønske Godser paa Als og Ærø, hvis han fik ham anerkendt som Hertug af Pløn. Den unge Prætendent var en ægtefødt Brodersøn af den afdøde Hertug; men hans Moder var kun Adelsdame, ikke Fyrstinde. Kejseren holdt paa hans Fætter, Hertugen af Rethwisch, der tilmed var Katolik; om hans fyrstelige Fødsel var der ingen Tvivl; desuden var Kejseren af den Mening, at Pløn hørte umiddelbart under „Riget“; medens Kongen holdt paa, at det var en „Pertinens“ til den kongelige Del af Holsten. I den plønske Sag stillede Kongen af Preussen sig i Opposition til Kejseren; han ansaa Carlstein for at være den rette Arving og vilde virke for ham i Wien. Helst vilde han optræde „de concert“ med Kongen af England; men, da denne ikke kunde faa den hannoverske Regering med sig, optraadte Kongen af Preussen ene i Wien til Gunst for Danmark.²⁾ Frederik Carl blev Hertug, og da Hertugen af Rethwisch døde 1729 uden Arvinger, blev Sagen fuldt ud ordnet efter Frederik IV's Ønske.

I den rantzauske Sag var det endnu vigtigere at sikre sig Kongen af Preussens Velvilje. Besidderen af det rigsumiddelbare Grevskab var i November 1721 bleven myrdet; Mistanken faldt paa hans Broder, Vilhelm Adolf, og Kongen af Danmark lod ham fængsle og tiltale; det var hans Agt, hvis den mistænkte var skyldig, at lægge

1) Løvenørn til Storkansl. $\frac{2}{9}$ 22, $\frac{23}{9}$ 23; til Kongen $\frac{2}{1}$ 24.

2) Løvenørn til Storkansl. $\frac{20}{7}$, $\frac{9}{8}$, $\frac{8}{11}$ 22, $\frac{7}{2}$ 23; til Kongen $\frac{28}{6}$ 24.

Beslag paa hans Besiddelser, ogsaa Rigsgrevskabet, som i Følge en tidligere Besidders Testamente under visse Forhold skulde tilfalde ham. Kejseren, der var fornærmet over, at Kongen havde ladet en Rigsgreve fængsle, gav Kongen af Preussen Kommissorium i Sagen; da Gehejmeraad Ilgen meddelte Løvenørn dette, svarede han, at han ikke begreb, hvorfor Kejseren ikke havde grebet ind strax efter Mordet; Arrestationen havde først fundet Sted et halvt Aar efter Begivenheden; Greven var dansk Godsejer, Gehejmeraad, Kammerherre og Elefantridder; Kongen havde altsaa Ret til at fængsle, eventuelt straffe ham. Ilgen indvendte, at Forbrydelsen var begaaet i „Riget“; det indrømmede Løvenørn, men paastod samtidig, at Anslaget var smedet paa kongelig Grund (!). Kongerne af Preussen og England fandt Kongen af Danmarks Optræden berettiget og nægtede begge at modtage Kommissorium som Direktører i den neder-sachsiske Kreds. Det hele saa ganske lovende ud.¹⁾ Nu gjaldt det om at finde Grevens Medskyldige, og det lykkedes virkelig. En dansk Major Køhler havde i Schlesien truffet en forhenværende dansk Kap-tajn Pretorius, der havde betroet ham, at han sammen med flere andre havde myrdet Grev Christian Ditlev Rantzau paa den yngre Broders Anstiftelse. Køhler lokkede ham over paa preussisk Grund og fik Myndighederne i Crossen til at arrestere ham; han gentog sin Tilstaaelse og bekræftede den skriftligt. Løvenørn, der i November 1723 var fraværende fra Berlin, fik Meddelelse om Sagen, og den 30. November gik der Ordre fra København til Legationssekretær Schøller om at tage sig af Major Køhler, der vilde henvende sig til ham i en vigtig Sag. Schøller indberettede den 1. December, at Kongen af Preussen havde ladet Pretorius fængsle i Spandau. Herefter sendte Kongen af Danmark Frederik Vilhelm sin Tak og bad om, at Arrestanten maatte blive udleveret til Major Køhler, der med et lille Kommando skulde føre ham gennem preussisk og hannoveransk Territorium til Holsten.²⁾ Schøller gik til Ilgen, der bragte Brevet til Kongen, som egenhændig skrev paa det: „Ich werde Ihn extradieren, wofern Ihro Kgl. May. v. Dänemark mir einige Kerls vom ersten Rang unter meiner Compagnie schicken wollen“. Ilgen erklærede, at det var Kongens ramme Alvor, og at han ikke vilde lade sig rokke.³⁾ Nogle Dage efter kom Løvenørn til Berlin over Hannover, hvor han

1) Løvenørns Depecher ^{11/10} 22, ^{31/1} 23. Den rantzauske Sag er udførlig behandlet af G. Hille i Zeitschr. d. Gesellsch. f. Schlesw. Holst. Gesch. B. 32.

2) Geh. Reg. ^{30/11}, ^{11/12} 23; Schøllers Dep. ^{1/12} 23.

3) Schøller til Storkansl. ^{19/12} 23.

havde været i Mission; Kongen modtog ham naadigt; han vilde dog ikke tale med ham om Pretorius, men henviste ham til Ministrene. For dem udtalte Løvenørn, at det var ganske uværdigt at sælge Retfærdigheden paa den Maade; forlangte Kongen af Preussen 6 Kæmper for at udlevere den „deponerede“ Pretorius til Kongen af Danmark, saa gav han ham vel til Kejseren, hvis denne bød 7. Grev Metsch havde virkelig i Kejserens Navn budt Kongen 22 lange Karle, hvis han vilde overtage Kommissoriet; men det havde Frederik Vilhelm vægret sig ved.¹⁾ Løvenørn fortalte, at hans Konge havde udsøgt 4 skønne Karle, som han vilde „forære“ Kongen af Preussen, naar Pretorius var udleveret, og deres Kapitulationer var ordnede. Men denne erklærede, at han var bleven narret; Løvenørns Forgænger havde lovet ham 12 lange Karle, af dem havde han ikke set en eneste; det kunde ikke lønne sig at sende de 4 Karle til ham; maa-ske syntes han slet ikke om dem; hellere vilde han sende en Officer til Danmark for at se paa dem, og det fik han Lov til. „Point de Pretorius! Erst 6 Mann im 1sten Glied unter meiner Compagnie“. De preussiske Ministre gav Kongen Uret, naar de talte med Løvenørn; og den gamle Dessauer, Fyrst Leopold, søgte i Tobakskollegiet at tale sin Konge til Fornuft; men han svarede: „Kongen af Danmark tjener 70000 Rdlr. om Aaret, naar han faar Rantzau, saa kan han sagtens give mig de 6 lange Karle“. I alle Kongens Riger og Lande, fra Oldenburg til Nordkap ledte man efter Kæmper, der var villige til at gaa til Preussen, for tvinge dem vilde man ikke; de preussiske Officerer synede de tilbudte Folk, som om det var Kreaturer, og i lange Tider blev der handlet og schakret paa den modbydeligste Maade; for at faa Ende paa Sagen truede man med at gaa haardt frem mod nogle preussiske Hververofficerer, der sad fængslede i Rendsborg, og nægtede at udlevere nogle pommerske Kort, som den preussiske Regering gerne vilde have; men Kongen af Preussen var ubøjelig. Endelig gik der den 16. September 1724 Meddelelse til Løvenørn om, at man med stort Besvær havde skrabet 12 lange Karle sammen, som Oberst Reventlow ad Søvejen skulde føre til Stettin, og som vilde blive udleverede, naar Pretorius var bleven indskibet paa det Fartøj, der havde overført dem. Denne Efterretning vakte stor Glæde i Berlin og paa Wusterhausen, hvor Kongen modtog Løvenørn. „Han venter dem med Længsel og sover ikke, før de er komne“. De nødvendige Ordre blev givne; den 12. Oktober 1724 gik Pretorius i

1) Løvenørns Dep. $\frac{5}{1}$, $\frac{9}{1}$, $\frac{15}{8}$ 24.

Peenemünde om Bord i den danske Fregat Hummeren, og de 12 Karle blev udskibede.¹⁾

Saaledes endte denne højst forargelige Udleveringssag til begge Parters Fornøjelse. Frederik Vilhelm var glad og taknemlig over sine Grenaderer; i sine Haandbreve til Frederik IV udtaler han sig som et artig Barn, der har faaet et smukt Stykke Legetøj.²⁾ Han overvældede Oberst Reventlow med Elskværdighed, trak ham med til Parader og Revuer i hele Riget, saa den stakkels Mand tabte Vejret. Saa højt kom han til at staa i Kongens Gunst, at han gerne havde set ham som Løvenørns Stedfortræder. Pretorius blev henrettet; Grev Rantzau endte sine Dage paa Aggershus; Kongen beholdt Grevskabet trods Kejserefs Dekreter og Arvingernes Protester. Med dem affandt man sig med det gode, og Kejseren kunde ikke faa nogen til at rage Kastanierne ud af Ilden for sig. Da Rantzau 1734 døde i Fængslet, var Rigs-grevskabet ogsaa formelt den danske Konges Ejendom; men Fremgangsmaaden havde ikke været fin, saa lidt som Redskaberne. Major Kähler stod ikke meget over Pretorius i moralsk Henseende; han var efter Løvenørns Udtalelser et slet Subjekt, der kun havde daarlige Egenskaber, og hvem Kongen ikke burde beholde i sin Tjeneste. Han gjorde sig senere skyldig i Tyveri og tog sig selv af Dage.³⁾

Det var ikke blot i den rantzauske Sag, at Spørgsmaalet om de lange Karle spillede en afgørende Rolle; der gaar næppe en Maaned hen, uden at Løvenørn giver Exempler paa, i hvor høj Grad Kongens Mani havde Indflydelse paa hans Politik. Ogsaa til sine øvrige Regimenter søgte Kongen af Preussen at skaffe sig Rekrutter fra Danmark, og til sin Død blev Løvenørn overrendt med Tiggerbreve i den Retning fra Monarken selv og fra hans ældste Søn.

Medens de to ovennævnte Spørgsmaal kun havde Interesse for de tyske Magter, havde det gottorpske europæisk Betydning; næsten alle Magter havde haft med det at gøre og havde til forskellige Tider taget Parti for eller imod Kongen af Danmark. Der var Fare for, at Czaren kunde gribe ind til Fordel for Hertugen, og i saa Fald vilde det være af største Betydning at have Preussen til Stødpude. Da

1) Løvenørns Dep. ²⁰/₁₂ 23, ⁵/₁, ⁹/₁, ¹²/₁, ¹⁸/₂, ²³/₂, ¹/₈, ¹⁵/₈, ²³/₈, ²⁴/₉ 24; Reventlow til v. Hagen ¹²/₁₀. Geh. Reg. ²⁸/₁₂ 23, ⁸/₁, ⁵/₂, ¹²/₂, ¹⁰/₂, ²²/₂, ²⁰/₈, ¹⁰/₉ 24.

2) Kongen af Preussens Brevvæxl. med Kongen af Danmark ²³/₁₀, ¹³/₁₁ 24. Tidligere havde han sendt Frederik IV flere egenhændige Breve om samme Sag.

3) Løvenørn til Storkansl. ⁷/₈ 24; E. Holm: Danmark—Norges Historie o. s. v. B. I S. 114.

Løvenørn blev sendt til Berlin, mente den danske Regering, at der var Fare for, at Kongen af Preussen vilde begunstige Czaren; men efter $1\frac{1}{2}$ Aars Virksomhed dernede havde Gesandten faaet det bestemte Indtryk, at Kongen intet vilde have med Czaren at skaffe i denne Sag; han havde afvist de russiske Tilnærmelser og havde forbudt sin Gesandt i St. Petersborg, Mardefeld, at indkomme med Forestillinger i denne Retning. Til Løvenørn havde han sagt: „Min Fader og Farfar har staaet sig godt ved deres Alliance med Kongen af Danmark; min Forkærlighed for Deres Herre faar mig til at følge deres Exempel“. Ilgen, hvem Kongen altid fulgte, naar hans Lidenskaber ikke var bleven vakte, vilde aldrig tilraade ham et Forbund med Czaren.¹⁾ Det russiske og preussiske Hof overvældede hinanden med Smiger; men Løvenørn var paa det rene med, at den gensidige Tillid manglede; han havde en Efterretningsmand, der stod i fortroligt Forhold til den russiske Gesandt i Berlin, Golofkin, og vidste derfor udmærket Besked. Ligesom Kongen af Preussen ønskede Czaren Toldfrihed i Sundet for de tidligere svenske Provinsers Vedkommende; han blev afvist, og da han derefter foretog Flaaderustninger, mente man i Danmark, at han vilde sætte sin Vilje igennem baade i Toldsagen og i det gottorpske Spørgsmaal, og begyndte at træffe Modforanstaltninger. Czaren vidste imidlertid meget godt, at England ikke vilde tillade ham at blive Herre i Østersøen, og Løvenørn havde indbildt Golofkin, at England havde forpligtet sig til, naar det forlangtes, at stille 18 Orlogsskibe til Danmarks Raadighed. I Slutningen af 1722 kom der et Par fornemme Russere: General Jagusinsky og Fyrst Dolgorucky, tidligere Gesandt i København, til Berlin; de havde ingen officiel Mission, men blev vel modtagne ved Hoffet. Med Løvenørn, hvem de kendte godt fra tidligere Tid, stod de paa en meget god Fod, men Ilgen og Knyphausen optraadte meget reserveret overfor dem; Løvenørn gjorde alt for at skærpe Modsætningen mellem dem: „Jeg tror, at et slet Forhold mellem Rusland og Preussen er i Deres Majestæts Interesse“. Den udsøgte Kulde, hvormed Ilgen behandlede den gottorpske Minister i Berlin, kunde kun berøre den danske Gesandt behageligt.²⁾

Fra Berlin foretog Jagusinsky flere Rejser, om hvis Formaal han ikke vilde udtale sig; det hed sig, at han havde besøgt Polens tidligere Konge, Stanislaus Leczinsky, og der ymtedes om, at han

1) Løvenørns Exposé, dat. Kbhvn. $10/7$ 23.

2) Løvenørns Dep. $5/4$, $8/4$, $13/4$, $22/4$, $13/5$, $17/5$, $17/6$, $28/6$, $12/7$, $20/12$, $28/12$, $30/12$ 22, $9/1$ 23.

skulde virke for en russisk-fransk Alliance, som man gerne vilde have Kongen af Preussen til at tiltræde.¹⁾ For Danmark var Hensynet til at beholde Slesvig i Ro det alt overvejende, og, da Rusland ansaas for Fredsforstyrren, blev der i Marts 1723 gjort Forsøg paa en Overenskomst med Czaren; det mislykkedes, og man søgte nu at komme i nærmere Forbindelse med Kongerne af England og Preussen. Løvenørn var ganske klar over, at en saadan Triplealliance burde tilstræbes; men Kongen af England var Hovedhjørnestenen; kun naar man havde sikret sig ham som Forbundsfælle, havde en Alliance med Kongen af Preussen virkelig Værdi.²⁾

Den 21. Februar 1723 rejste Løvenørn med Hustru og Søn til København; det yngste Barn, Poul, var dødt lige forinden. Det varede over $\frac{3}{4}$ Aar, inden han igen slog sig til Ro i Berlin, hvor Schøller varetog Forretningerne; han var imidlertid meget svagelig og maatte i Sommerens Løb gennemgaa en ret langvarig Kur i Teplitz.³⁾ Om Løvenørns Ophold i København 1723 er ikke meget bekendt; han er sikkert blevet vel modtaget; paa Dronningens Fødselsdag Aaret forud var han — vistnok paa hendes Foranledning — bleven hvid Ridder og havde naturligvis udtrykt sin Taknemlighed i stærke Udtryk baade gennem hendes Søster, Storkanslerinden, og gennem Generalinde Ørtzen.⁴⁾

Den 10. Juli forelagde han en Fremstilling af „den Tilstand, hvori jeg har fundet og forladt Preussen med Hensyn til Deres Majestæts Interesser o. s. v.“, og det blev nu overdraget ham at sondere Kongen af England og hans Ministre; han skulde gøre dem opmærksomme paa den Fare, der truede Danmark fra Czarens Side, spørge om deres Planer under disse „vidtudseende Konjunkturer“ og se at faa at vide, hvorledes Forholdet var til Kongen af Preussen. Baade i Berlin og i Wolfenbüttel skulde han tale den unge Hertug af Nordborgs (Carlsteins) Sag.⁵⁾

Den 27. August 1723 kom Løvenørn til Hannover; i Hamborg maatte han opholde sig et Par Dage for at købe en Karet til Fru Ingeborg, der med det meste af Husstanden fortsatte Rejsen til Berlin. I Flensborg havde han truffet og instrueret Hertugen af Nordborg, hvem han lod skrive Breve til Kongen af England og

1) Løvenørns Dep. $\frac{20}{1}$ 23.

2) Løvenørns Exposé $\frac{10}{7}$ 23.

3) Schøllers Dep. $\frac{21}{2}$, $\frac{2}{6}$, $\frac{4}{7}$ 23.

4) Koncepter 1722.

5) Geh. Reg. $\frac{41}{7}$, $\frac{2}{8}$ 23.

Hertugen af Wolfenbüttel. Strax efter Ankomsten til Hannover modtog han Besøg af sin gode Ven fra Stockholm, Lord Carteret, der næste Dag præsenterede ham for den engelske Premierminister, Lord Townshend.¹⁾

Den 29. August ledsagede de to engelske Ministre Løvenørn ud til Lystslottet Herrenhausen, hvor Kongen modtog ham. Han ytrede, at Czaren af Hensyn til Efterretningerne fra Konstantinopel næppe vilde foretage noget i Aar; føjede Danmark ham i Toldsagen og det gottorpske Spørgsmaal, vilde det alligevel ikke kunne stole paa hans Venskab; han var umættelig og vilde strax komme med nye Fordringer. Saa spurgte Kongen om Poltava Slaget og om den russiske Hær og hævdede Audiensen med en Bemærkning om, at han var glad ved at se Løvenørn og haabede at beholde ham i længere Tid. Efter Tallet havde Løvenørn en længere Samtale med de engelske Ministre i Townshends Bolig, og, efter at han havde fortalt, hvad han vidste om Czarens Rustninger, sagde Carteret, at han vilde tale aabent til ham som til en Ven; ingen kunde tvivle om Czarens Følelser overfor Danmark og England; en Alliance mellem de to Konger vilde være lige betydningsfuld for begge. Løvenørn mente, at England, der saa nøje kendte Czarens Planer, burde stille Forslag, som strax skulde blive sendt til Kongen, og det lovede begge Ministrene. Næste Aften silde havde Løvenørn en lang, fortrolig Samtale med Carteret, der udtalte, at han i Gerningen vilde vise sin Taknemlighed for al den Godhed, der var vist ham i Danmark; men han kunde ikke begribe, at Kongen i Marts havde tilbudt Czaren et Angrebs- og Forsvarsforbund. Løvenørn erklærede, at den Sag kendte han ikke noget til; Kongen af Danmark ønskede selvfølgelig at staa paa en god Fod med Czaren; men da han frem for alt ønskede Fred, kunde han umuligt have tilbudt ham et Angrebsforbund; den Efterretning skyldtes formodentlig Frankrigs Gesandt i St. Petersborg, Campredon. Til sidst udtalte Carteret, at, hvis Kongen af Danmark vilde slutte sig til Kongen af England, kunde han ikke finde et mere velsindet Ministerium end det nuværende. Den hannoveranske Premierminister Bernstorff, med hvem Løvenørn den 2. September havde en lang Samtale, var lige saa velvillig stemt som Carteret; han raadede til at ordne Sagen, medens Kongen var i Tyskland, hvor man i 14 Dage naaede mere end i 5 Maaneder i England. Da Løvenørn nu bad om et Forslag, fik han det Svar, at de tidligere

1) Løvenørn til Storkansl. ^{24/8}, ^{27/8} 23.

Forbundsforhandlinger var strandede paa Danmarks Vægring ved at sende et Antal Skibe, hvis Czaren angreb Kongen af England; nu havde man fundet paa den Udvej at forlange Tropper i Stedet; det hele var kun en Formsag; for at faa Parlamentet til at bevilge Penge, maatte man vise det en Traktat, der lovede Gensidighed. Sluttelig fortalte Bernstorff, at Kongen af Preussen havde indbudt Kongen af England til Berlin; han vilde blive dør i 3 Dage og derfra rejse til sit Jagtslot Göhrde i en skovrig Egn, ikke langt fra den meklenborgske Grænse. Alt dette indberettede Løvenørn til sit Hof, men først den 28. September besvarede Kongen hans Indberetning af 3. samme Maaned; han billigede Løvenørns Optræden og bemyndigede ham til „af egen Drift“ at udtale, at han mente, at der intet var i Vejen for at give Tropper i Stedet for Skibe; men et Projekt maatte Kongen have.¹⁾ Den mellemliggende Tid anvendte Løvenørn til Forhandlinger om den plønske Sag med Regeringerne i Hannover og Wolfenbüttel, der ikke vilde lægge Kongen Hindringer i Vejen, og som ikke paa nogen Maade vilde se en katolsk Hertug i Pløn.²⁾

De engelske Ministre ventede utaalmodigt paa Kongen af Danmarks Svar og gentog deres Forklaring om, hvorfor Gensidighed maatte fordres; Svenskerne havde i deres Alliancetraktat med England ganske roligt lovet at sende en Eskadre, men der var ingen, der ventede, at de vilde give et eneste Skib. De sidste 5 Dage af September laa Løvenørn syg af Dysenteri, som dengang grasserede i Hannover, og i Begyndelsen af den følgende Maaned herskede der Travlhed med Forberedelserne til Rejsen til Berlin. Kongen af England vilde ikke have de fremmede Ministre med dertil; men han kunde jo ikke godt forbyde Løvenørn at rejse hjem. Disse Forberedelser sinkede Forhandlingerne; men Carteret sagde i en privat Samtale: „Jeg taler nu til Dem, ikke som Minister, men som Deres Konges sande Tjener; det er vort ramme Alvor at slutte en Traktat med Hs. Majestæt, som vil sætte ham i Stand til at undvære Czarens Venskab og ikke frygte hans Fjendskab, men til at sætte sit Land i Sikkerhed mod Czaren, der kun pønser paa ondt mod os og alle dem, der ikke vil underkaste sig hans Love“. Bernstorff havde udtalt, at han sluttede sig til de engelske Ministre, og Løvenørn

1) Løvenørn til Storkansl. ^{31/8}, til Kongen ^{9/9}; Ordre af ^{28/9} 1723.

2) Løvenørns Dep. ^{9/9}, ^{14/9} 23.

havde Grund til at haabe, at man ved Forhandling nok skulde komme ud over de Vanskeligheder, man nødvendigvis vilde støde paa.¹⁾

Den 8. Oktober kom Løvenørn til Berlin, og samme Dags Aften indtraf Georg I paa Charlottenburg. Man gik strax til Bords, og Kongen, der havde tilbagelagt 18 Mil i Træk uden at nyde noget, tog saa stærkt til sig, at han besvimeede og laa nogen Tid bevidstløs; næste Dag var han dog saa vidt restitueret, at han kunde overvære Revuer og deltage i Fester i Potsdam og Berlin, snart hos Kongen og snart hos sin Datter, Dronningen. Medens Kongerne morede sig, arbejdede Ministrene, og gennem Carteret fik Løvenørn god Besked om, hvad de tog sig for. „Vi har haft Traktater med Preussen siden Carl II's Dage; den sidste er af 1719; af alle disse gamle Traktater har vi nu lavet en ny, som passer til de nuværende Forhold; vi har gjort alt for at fjærne dette Hof fra Czaren, og holder det sine Løfter, har vi Grund til at være tilfredse med det“. Han fortalte siden om nye russiske Tilnærmelser, som man intet vilde have med at gøre; men, vilde Danmark eller Preussen nærme sig Czaren, skulde man nok komme dem i Forkøbet. Under de engelske Ministres Ophold i Berlin rejste Preusserne Øresundstoldspørgsmaalet; men Løvenørn fandt saa kraftig Støtte hos Englænderne, at de ingen Fremgang fik. Løvenørn blev i Berlin til den 21. Oktober; inden sin Afrejse fik han Ordre til — stadig under Haanden — at fortsætte Allianceforhandlingerne og søge at opnaa de bedst mulige Betingelser. Mellem Kongerne af Preussen og England blev der under Opholdet i Charlottenburg sluttet Forbund. I Berlin gik der det Rygte, at man under Kongen af Englands Besøg var bleven enig om et Ægteskab mellem den ældste preussiske Prinsesse og Prinsen af Wales' ældste Søn og mellem Kronprinsen af Preussen og Prinsen af Wales' næstældste Datter.²⁾ Da alle Parter endnu var Børn, havde dette Dobbelt-Ægteskab kun politisk Betydning; det blev i øvrigt aldrig fuldbyrdet; men Sagen gav Anledning til alvorlige Rivninger mellem de to Fyrstehuse, og Løvenørn blev inddraget i dem paa en for ham højst ubehagelig Maade.

Den 21. Oktober rejste Løvenørn til Dannenberg, et Par Milsvej Øst for Görhde, hvor han og de andre fremmede Ministre i længere Tid maatte leve under højst primitive Forhold, da de ikke kunde

¹⁾ Løvenørn til Storkansl. ^{17/9}, ^{1/10}, ^{5/10} 23.

²⁾ Løvenørns Dep. ^{10/10}, ^{12/10}, ^{17/10}, ^{20/10} 23; Ordre af ^{12/10}. *Mém. de Fr. Soph. Vilhelmine de Bareith* S. 77 ff.

rummes paa Jagtslottet. Selv maatte de medføre „cuisine et cave“, og næsten daglig maatte Løvenørn ad usle Veje, ofte i Mørke, køre mellem Dannenberg og Göhrde for at forhandle med de engelske Ministre. Først nu fik han hjemme fra rigtig Besked om de tidligere dansk-engelske Forhandlinger; men da han stadig ingen Forslag fik fra Englænderne, var Rejserne ganske overflødige. Da han paa Grund af de korte Dage og de slette Veje maatte trække sig tidlig tilbage, kunde han ikke tilfredsstillende berette om „Partikulariteter ved Kongerne af Preussen og Englands Samvær“, som det var ham paalagt. Men et og andet havde han dog at fortælle: Kongen af Preussen kom til Göhrde den 11. November om Eftermiddagen og blev modtaget af sin Svigerfader; de kyssede hinanden „tilsyneladende“ hjærteligt, og Kongen af Preussen søgte at afværge alle Æresbevisninger ved at erklære, at han ønskede at betragtes som „ein Sohn vom Hause“, en Talemaade, som hans sidste Efterfølger paa Hohenzollernes Trone ogsaa har anvendt. De 3 Dage, Besøget varede, gik hen med Jagt om Formiddagen, rigelige Middags- og Aftensmaaltider, L'hombre og Brædtspil, Tobaksrøgning, korte, fortrolige Samtaler mellem Monarkerne og grovkornet Skæmt, som dog dæmpedes noget i Damernes Nærværelse; baade Townshend og Carteret havde deres Hustruer med, og Kong Georg var som sædvanlig ledsaget af sine tyske Mætresser, som han havde pyntet med engelske Titler. Kongen af Preussen var meget elskværdig mod den unge Hertug af Gloucester, Kong Georgs Sønnesøn, og udtalte, at han elskede ham som et af sine egne Børn.¹⁾ Mødet synes i det hele at være forløbet meget harmonisk og yderst kedsommeligt: „den ene Dag gik ganske som den anden“.

Fra 23. November til 20. December opholdt Løvenørn sig i Hannover, hvor han var meget sammen med de engelske Ministre og Englands Gesandt i København, Lord Glenorchy, som allerede den 4. December rejste tilbage til sin Post; 14 Dage senere rejste Kongen til England; hans Ministre var taget afsted kort forinden. Da Englænderne krævede Handelsfordele i Norge, som Kongen af Danmark ikke vilde give dem, og da de vægrede sig ved at give Subsidier i Fredstid, hvad der var en Betingelse for, at Danmark kunde holde et Hjælpekorps rede til Forstærkning af den engelske Hær, kunde man ikke enes om en Traktat; og dog var Løvenørns Sendelse ikke forgæves: Kong Georg vandt han fuldstændig, Venska-

¹⁾ Løvenørn til v. Hagen 7/12 23.

bet til Lord Carteret blev yderligere befæstet, og i Lord Townshend fik han en ny Ven. Da Sverig og Rusland d. 22. Februar 1724 sluttede et Forbund med holsten-gottorpsk Tendens, slog den danske Regering Allarm i London, hvad der fik den engelske Premierminister til at erklære, at det hele intet havde at sige, da England altid havde 20 sejlfærdige Orlogsskibe rede til Støtte for sin Garanti for Slesvig. Kongen af Danmark havde vel nok foretrukket en Traktat og begyndte saa smaat at forberede Jordhunden for et oldenborgsk Mageskifte. Hvis det hele havde kommet an paa Hannoveranerne, var Sagen jo nok gledet lettere, da Bernstorff var ivrig for en Alliance; men hans Indflydelse var dalet; siden 1720 havde Hannover ikke meget at sige i engelsk Politik; under Løvenørns Ophold i Hannover opholdt Ministeren sig kun lidt i Hovedstaden, men mest paa sit Gods Gartow.¹⁾

Sendelsen til Hannover kostede Løvenørn 3000 Rdlr., som han til Dels maatte laane; hans Gage blev uregelmæssigt udbetalt; i Slutningen af November var Juli Kvartal endnu ikke anvist. Under disse Omstændigheder var de 500 Pund Sterling, Kong Georg skænkede ham, meget velkomne; men det var jo ikke Meningen, at de skulde anvendes til at dække de Udgifter, han havde haft i Kongen af Danmarks Tjeneste.²⁾

I Februar 1724 sluttede Sverig som omtalt et Forbund med Rusland; i Traktaten fandtes en hemmelig Artikel, hvori de to Magter lovede hinanden ved officia at virke for, at Hertugen af Holsten blev genindsat i sine Rettigheder; førte dette ikke til noget, vilde Kontrahenterne med eventuelle Forbundsfæller pleje Raad om, hvad der var at gøre for at faa Ende paa Sagen og bringe denne Hindring for Freden i Norden ud af Verden.³⁾ Fra Stockholm havde Løvenørn faaet en Afskrift af Traktaten og holdt nu Øje med de Forsøg, der fra russisk Side vilde blive gjorte for at faa Preussen til at slutte sig til dette Forbund. Fra svensk Side erklærede man, at Forbundet ikke var rettet mod Danmark, og det lod da ogsaa til, at Preussen ikke vilde lade sig lokke; i Juni kunde Løvenørn indberette, at Czaren — uden at nævne Grunden — havde udbedt sig fri Gennemmarche for sit Rytteri, men at Kongen af Preussen havde givet

1) Løvenørns Legat. pap. vedr. hans Negotiat. v. det engelsk-hannov. Hof. Nvbr. Decbr. 1723. E. Holm, anf. Værk I S. 100 f.

2) Løvenørn til Storkansleren ^{20/10}, ^{27/11}, ^{14/12} 23.

3) Løvenørns Dep. ^{9/4} 24.

et Afslag og yderligere paalagt Mardefeld at meddele Hertugen, at han aldrig vilde gaa imod den fransk-engliske Garanti for Slesvig; skulde Kongen af England ved officia ville gøre noget for Hertugen, kunde Preussen maaske slutte sig hertil. Da Løvenørn spurgte Ilgen om, hvad Preussen vilde gøre, hvis Czaren gav Hertugen sin Datter og gjorde sin Svigersøns Sag til sin, svarede Ministeren med nogle smukke Talemaader om Trofasthed o. s. v., som ikke betød meget.¹⁾ Imidlertid lod det dog til, at Aaret vilde gaa hen, uden at Czaren foretog sig noget mod Danmark eller lod Ægteskabet mellem sin Datter og Hertugen fuldbyrde; det saa ogsaa ud, som om Kongen af Preussen ikke vilde skille sig ud fra England i Forholdet over for Danmark; han udmærkede stadig Løvenørn fremfor de andre fremmede Ministre.²⁾ I Begyndelsen af 1725 gjorde Czaren Tilnærmelser til Kongen af Preussen, til hvem han hidtil havde næret Mistillid paa Grund af hans Tilslutning til Kongen af England; han skænkede ham 9 lange Karle, hvoraf 2 var højere end den største af de 12, der var komne fra Danmark, medens de 7 andre var mindre end den mindste af de danske. Han fik dog ikke Fornøjelse heraf; den 8. Februar 1725 afgik han ved Døden efter 10 Dages haarde Lidelser.³⁾ Paa Kongen af Preussen gjorde dette Dødsfald et stærkt Indtryk; i en større Kreds af Officerer udtalte han, at siden Frelserens Komme var intet større Menneske født til Verden (!)⁴⁾ I København vakte Efterretningen stor Glæde; men den blev noget dæmpet, da Storkansleren meddelte, at Senat og Gejstlighed enstemmig havde overdraget Enkekejserinden Regeringen med samme Myndighed som Peter I og med Ret til at vælge sin Efterfølger; hun var nemlig stærkt gottorpsksindet; Ledemotivet i hendes Politik var Had til Danmark—Norge. Den 1. Juni 1725 ægtede Carl Frederik hendes Datter Anna, og snart efter meddelte den engelske Gesandt i Berlin Løvenørn, at han fra sit Hof havde faaet at vide, at Katharina I udrustede en Flaade; dette kunde jo kun være til Fordel for Hertugen, og nu skulde Gesandten undersøge, om Rusland i den Anledning plejede Underhandlinger med det preussiske Hof, hvem han skulde meddele, at England og Frankrig holdt fast ved deres Garanti for Slesvig. Den russiske Gesandt i Berlin og den preussiske i St. Petersborg meddelte begge, at det kun drejede sig om en

1) Løvenørns Dep. 18/6, 20/6, 28/6 24.

2) Løvenørns Dep. 19/7, 20/7, 30/7 24.

3) Løvenørns Dep. 11/2, 14/2, 21/2, 25/2 25.

4) Løvenørns Dep. 28/2 25.

Øvelseseskadre; 18 Linieskibe og 60 Galejer var for lidt til et alvorligt Angreb; der var dem, der mente, at den russiske Flaade skulde ledsage det unge Hertugpar til Kiel; men sidst i Juni kom der fra Mardefeld alarmerende Efterretninger om, at hele Flaaden og 80 Galejer skulde rustes, og en Del Tropper sættes om Bord, og at Sverig fulgte Rusland; Ilgen meddelte Løvenørn dette og tilføjede, at den svenske Gesandt i Rusland, Cederhjelm, lagde sidste Haand paa en Overenskomst, der skulde gøre Sverig til Basis for et russisk Angreb paa Norge. Løvenørn mente, at Kongen af Sverig ikke vilde indlade sig paa et Foretagende, der kunde føre til, at han blev de-troniseret og afløst af Hertug Carl Frederik; blev denne Konge, vilde han naturligvis med Ruslands Hjælp søge at faa sine tyske Besiddelser tilbage, og derfor stod Preussen sig bedst ved ikke at begunstige hans Planer; dette sagde han rent ud til Kongen af Preussen, der havde indbudt ham til Middag den 30. Juni, og søgte at gøre ham klart, at han stod sig bedst ved at holde sig til Danmark og dets Garanter.¹⁾ Den engelske Gesandt i Berlin overbragte Kongen et Brev fra Kong Georg, der skrev, at han havde erfaret, at Czaritza'en truede med at forstyrre Danmarks rolige Besiddelse af Slesvig; da dette stred mod den fransk-engelske Garanti, havde disse Magter meddelt hende, at de vilde støtte Danmark; i Henhold til Charlottenburg Traktaten var Kongen af Preussen pligtig til at yde Kongen af England en vis Trophehjælp, naar det behøvedes, og nu krævede denne 10000 Md., til hvis Forplejning alle Forberedelser var trufne. Dette faldt Kongen af Preussen stærkt for Brystet; han vilde gerne staa sig godt med Rusland og lovede at lade Mardefeld gøre Forestillinger; men Gesandten forlangte Tilsagn om Trophehjælp.²⁾ Da den fransk-engelske Protest blev nedlagt i St. Petersborg, optraadte Mardefeld paa en saadan Maade, at Løvenørn fik Ordre til at besvære sig over ham hos Ilgen og søge at skaffe ham en skarp Irettesættelse; Ilgen vægrede sig imidlertid ved at tro, at Gesandten var optraadt imod sin Instrux. Sikkert var det imidlertid, at han var en god Russer i sit Hjærte, og at Kejserinden viste ham megen Opmærksomhed bl. a. ved at dekorere ham.³⁾ Der skete i øvrigt ikke noget mod Danmark; men Garantimagterne søgte nu at knytte Preussen tættere til sig.

1) Løvenørns Dep. 24/6, 27/6, 1/7 25.

2) Løvenørns Dep. 8/7 25.

3) Geh. Reg. 21/6 25; Løvenørns Dep. 2. 8.

Fra gammel Tid var Frankrig og Østerrig Fjender, og da Vestmagterne efter den spanske Arvefølgekrig nærmede sig hinanden, sluttede Kejseren den 30. April 1725 et Forbund med Spanien, den saakaldte Wienske Alliance, der skulde danne Kærnen for en Sammenslutning af tyske og østeuropæiske Magter. Kongen af Preussen var for Øjeblikket alt andet end vel stemt mod Kejseren og vilde ikke have med det nye Forbund at gøre; han var jo knyttet til Kongen af England og lod sig under et Ophold i Hannover i August 1725 overtale til at indtræde i Forhandlinger med Frankrig og England-Hannover, der resulterede i den Hannoveranske (Herrenhausenske) Alliance af 3. September 1725; det var et Forsvarsforbund og ikke direkte rettet mod Kejseren, der vedblivende skulde have sit Rigskontingent. Løvenørn fik naturligvis kun ad Omveje at vide, hvad der gik for sig; han vidste godt, at den kejserlige Gesandt i Berlin skulde vinde Kongen for Wieneralliancen og faa ham til at garantere Kejserens Datter, Marie Theresia, Arvefølgen; han var ikke uvillig dertil, men krævede til Gengæld kejserlig Garanti for de Lande, han besad, og dem, hvorpaa han gjorde Fordring; men dette Krav mente Løvenørn nok vilde faa Sagen til at strande. Sidst i September kunde han give sin Regering fuld Besked om den Hannoveranske Alliance. Ingen af dens Bestemmelser var i Øjeblikket af særlig Interesse for Danmark.¹⁾

I en Aarrække satte disse to Alliancer deres Præg paa den europæiske Politik; hver af Grupperne søgte at drage nye Magter til sig, og disse søgte at gøre sig saa kostbare som muligt; somme Tider lefede de samtidig for begge Partier. Vestmagterne henvendte sig først til Nederlandene og Sverig; da Løvenørn spurgte den franske Gesandt i Berlin om, hvorfor de ikke henvendte sig til Danmark, der stod langt friere end Sverig, som var bundet baade til Rusland og til Hertugen af Holsten, fik han det Svar, at der nok skulde komme en Opfordring, hvad den danske Gesandt ogsaa erklærede for nødvendigt, da hans Konge ikke vilde gøre det første Skridt.²⁾ Det gjaldt imidlertid ikke blot om at faa nye Allierede, men ogsaa om at fastholde de gamle, og i den Henseende beredte Kongen af Preussen Vestmagterne store Vanskeligheder; hvis det kom til Brud med Rusland, vilde han helst være neutral, og han vilde ikke have Danmark med i Forbundet af Frygt for at komme til at garan-

1) Løvenørns Dep. 24/6, 1/7, 5/8, 12/8, 29/8, 30/9 1725.

2) Løvenørns Dep. 10/2 26.

tere Slesvig og Øresundstolden. Han maatte finde sig i, at hans Medforbundne paatog sig saadanne Forpligtelser; men selv vilde han være fri. Baade Kejseren og Czaritza søgte at faa ham til at svigte Alliancen, og han vendte ikke det døve Øre til. Da Løvenørn gjorde de preussiske Ministre opmærksomme paa, at deres Konge var ved at handle mod sit givne Ord og sine egne Interesser, sagde de, at det kunde de godt indse, men det var vidst bedst, at han selv sagde det til ham. Løvenørn fortalte ham da, at Gottorperne udsprede det Rygte, at han havde indgaaet et Forbund med Katharina I til Fordel for dem; men Kongen svarede, at Holstenerne ofte før med Løgn; han var Kongen af Danmarks sande Ven og havde ladet baade Hertugen og hans Svigermoder vide, at han ikke vilde svigte Kong Frederik; han undte Hertugen alt godt, men vilde intet have at gøre med hans Stridigheder. „Hør Løvenørn,“ sluttede han, „Deres Konge har Garanter nok foruden mig; da jeg sluttede Forbund med Kongerne af Frankrig og England, sagde jeg udtrykkelig, at jeg aldrig vilde gøre noget, der kunde skade dem eller Kongen af Danmark; men med Kejserinden af Rusland kunde jeg ikke bryde.“¹⁾

Gennem Mardefeld havde Katharina henvendt sig direkte til Frederik Vilhelm og foreslaet ham at fratræde den Hannoveranske Alliance og hjælpe hende med et Angreb paa Danmark; han skulde skaffe hende Heste og Træn, og hun vilde landsætte Tropper i Neustadt i det hertugelige Holsten. Løvenørn mente, at denne Plan var udklækket i Bassewitz' frodige Hjerne; den var fantasifuld, men udførlig; en russisk Søexpedition vilde Danmark og dets Garanter let faa til at strande; Kongen af Preussen vilde aldrig faa sine Ministre til at gaa ind paa den. Men Czaritza blev ved at friste ham; hun sendte ham 21 Kæmper, og det paa et Tidspunkt, da Kongen af Danmark ikke vilde udlevere en lang Preusser, der havde taget Tjeneste ved et dansk Regiment, hvorfra han for Resten snart løb bort.²⁾ Frederik Vilhelm vaklede; men Løvenørn, der var udmærket underrettet om Indholdet af de russiske Henvendelser, meddelte ham skriftligt, at, hvis han gav Russerne fri Gennemmarche, vilde Danmarks Garanter forlange det samme og møde dem i hans Lande. Som Modtræk mod en russisk Expedition vilde den danske Regering beslaglægge Hertugens Lande og beholde dem som Erstatning for den Skade, Russerne kunde tilføje Kongens Undersaatter.³⁾ I Anledning af

1) Løvenørns Dep. ¹⁷/₂, ³/₃, ¹⁰/₃ 26.

2) Løvenørns Dep. ²⁴/₃, ¹⁴/₄, ²¹/₄ 26.

3) Løvenørns Dep. ¹/₅, ³/₅ 26. Geh. Reg. ⁴/₅ 26.

disse Meddelelser indbød Kongen Løvenørn til at give Møde i Potsdam den 8. Maj Kl. 4 Morgen for at overvære en Revue over de lange Karle. Han lod, som om han var henrykt over denne usædvanlige Udmærkelse, og mødte til den fastsatte Tid; Kongen beholdt ham hos sig i 3 Dage og indrømmede ham en hel Række fortrolige Samtaler om de brændende politiske Spørgsmaal. Han var meget optaget af, at Kejseren den 16. April havde tiltraadt det svensk-russiske Forbund, og, da Løvenørn sagde, at han, hvis Sverig vilde foretage noget mod den Hannoveranske Alliance, kunde tage Svensk-pommern, svarede han, at det tillod Hannover aldrig. Da den danske Gesandt udtalte, at han ikke tvivlede om, at Kongen af Preussen sammen med sine Allierede vilde drive Russerne ud, hvis de vilde rykke gennem hans Land, svarede denne: „Hør Løvenørn, jeg vil tale oprigtigt med Dem; den Hannoveranske Alliance holder mig for Nar; jeg har gjort alt, hvad de har forlangt, men de har ikke gjort Gengæld; jeg ser nu, at Kejseren søger at vinde alle mine Naboer, og at jeg er udsat for Angreb fra Rusland, Polen og Østerrig, uden at mine Allierede gør noget for min Sikkerhed. Jeg har tilkaldt Frankrigs og Storbritanniens Gesandter og sagt dem, at, hvis deres Herrer holdt 30000 Md. til min Hjælp ved de polske og schlesiske Grænser, vilde jeg operere med hele min Hær, og give Østpreussen og falde ind i Schlesien og Sachsen; men jeg faar ingen Hjælp; England vil gøre alt ved Forhandling og tror, at alt er godt, naar det holder en Flaade i Søen; men det hjælper mig jo slet ikke. Falder Kejseren, Rusland og Polen over mig, er jeg ødelagt. Jeg ved nok, hvad jeg vil gøre, men jeg siger det ikke.“ Løvenørn hørte i Tavshed paa denne Udvikling og sagde intet, da Kongen endelig var færdig; denne spurgte nu, om han ikke havde Ret, hvorefter Gesandten med megen Veltalenhed paaviste, hvor mange Fordele den rige Hannoveranske Alliance frembød fremfor den fattige Wienske; England havde taget 12000 Hessere i sin Sold; det havde 15000 Hannoveranere ved Haanden; havde Kongen ikke selv sat sig derimod, kunde han ogsaa have disponeret over den danske Hær. Frederik Vilhelm indrømmede, at de danske Tropper var gode, men Generalerne fandt han daarligere; Løvenørn vilde ikke indrømme dette, men sagde, at der virkelig fandtes dygtige Førere; men en Overgeneral skulde jo Preussen levere. Der blev talt mere om, hvad Preusserne fordrede, og hvad Danmark kunde præstere. Kongen erklærede at ville holde fast ved Alliancen, hvis han fik virkelig Hjælp, fuld Erstatning for Tab, som han kunde

komme til at lide, og endelig Garanti for mulige Erobringer. Løvenørn mente, at det var af Betydning for Danmark at blive opfordret til at indtræde i Alliancen, og at det var til Fordel for det, at Kongen af Preussen forblev i den; han vilde i sin nuværende Sindsstemning sikkert begunstige Danmarks Tiltrædelse. Løvenørn vidste, at Carl Gustav Tessin paa Sverigs Vegne lige havde underskrevet Wienertraktaten; han vidste ogsaa, at der i Stockholm længe var forhandlet om Sverigs Tiltrædelse til den Hannoveranske Alliance, og at der fra fransk Side blev øvet et saadant Pres paa Sverig, at det vilde blive nødsaget til ogsaa at tiltræde den.¹⁾ Som Bilag til ovenciterede Depeche sendte Løvenørn Afskrift af Czaritzas Alliancetilbud; det indeholdt 19 Punkter og 3 hemmelige Artikler, af hvilke den sidste havde særlig Interesse for Danmark, da den indeholdt Bestemmelser om den Bistand, Kongen af Preussen skulde yde for at skaffe hendes „elskede Svigersøn, Hertugen af Slesvig-Holsten, en billig Satisfaktion for den store Skade, der er tilføjet ham, ved at Danmark har frataget ham hans Arvehertugdømme Slesvig etc.“ Den 26. Maj indberettede Løvenørn, at hele den forløbne Uge var gaaet hen med Revuer, som han trolig havde overværet; Kongen havde talt meget med ham, men ikke sagt stort andet, end hvad han havde udtalt i Potsdam. General Borcke havde tilraadet ham at give Russerne Gennemmarche; det samme havde Fyrsten af Dessau gjort; han hadede ganske vist Russerne, men var Kejserens ydmyge Tjener; Ilgen og Knyphausen havde fraraadet det, men ikke energisk nok. Under disse Omstændigheder var det et stort Held, at Katharinas Helbred var vaklende; hun var saa daarlig, at hun maatte anmode Kongen af Preussen om at laane hende sin Livlæge, Hofraad Stahl, der var meget højt anset. Dronningen protesterede; hun havde i Januar født en Søn; men Kongen kunde ikke modstaa Løftet om nogle lange Grenaderer og gav sit Samtykke.²⁾ Sygdommens Art gav Løvenørn Anledning til nogle Udtalelser, der er meget morsomme, men for grovkornede til at gengives her.³⁾

Sidst i Juni fik Løvenørn Rede paa Hertugens Fordringer, der sikkert var formulerede af Bassewitz, og som gik ud paa at faa Oldenburg og Delmenhorst, hele Holsten paa Rendsborg Amt nær, Femern, Svabsted, Husum Amt, Ejdersted og en Million Rdlr.; Fællesregeringen i Holsten skulde afskaffes, og hele Slesvig tilbagegives

1) Løvenørns Dep. 15/5 26.

2) Løvenørns Dep. 29/5 26.

3) Løvenørn til Envoyé Wedderkopp i Paris 9/7 26.

Kongen af Danmark, naar Hertugen blev Konge i Sverig. Angrebet paa Danmarks Sydgrænse gennem Preussen var opgivet; der ved haabede Russerne at lette Preusserkongen Tilslutningen til Wieneralliancen; nu vilde de gennem Sverig gaa løs paa Norge; men denne Plan ansaa Løvenørn med Rette for dødfødt, og i øvrigt satte han sin Lid til Kejserindens Sygdom.¹⁾

I Juli 1726 arbejdede den russiske Gesandt Golofkin, udmærket støttet af Frederik Vilhelms Krigskammerat fra 1715, den kejserlige General Grev Seckendorff, paa at faa Kongen til at udtræde af den Hannoveranske Alliance; han og hans Ministre havde talrige Konferencer med dem og General v. Borcke, der blev kaldt ned fra Stettin. Danmarks, Frankrigs og Englands Gesandter gjorde sig megen Umage for at faa at vide, hvad der forhandlede om; „jeg indestaar for, at jeg om et Par Dage i det mindste i Hovedtrækkene kan fortælle, hvad der er sket,“ skriver Løvenørn den 7. Juli, og den 10. meddeler han, at Kejseren forlanger, at Kongen af Preussen skal udtræde af den Hannoveranske Alliance, uden at han dog behøver at tiltræde den Wienske; men Kejseren skal han ubetinget lyde; som Lokkemad bydes en ret usikker Udsigt til at komme i Besiddelse af det attraaede Jülich-Berg. Den 24. Juli rejste Seckendorff til Wien, og den 7. August kom han tilbage, men uden nogen kejserlig Resolution, hvad Kongen ikke var tilfreds med. Hvilken Mission, Generalen nu havde, var det ikke let at blive klog paa; v. Borcke var atter tilkaldt, og Debatten var saa hed, at Ilgen blev syg; Kongen af Preussen skulde have begæret Mandat i Meklenborg, hvor de indre Forhold stadig var urolige; fik han det, kunde han aabne Landet for Russerne; men det vilde rigtignok føre til, at Kongen af England forstærkede sine tyske Tropper. Saa længe Forhandlingerne med Seckendorff varede, forhandlede der ikke i Berlin med Russerne, men derimod nok i Petersborg. Kejseren havde, da han tiltraadte det svensk-russiske Forbund, lovet at støtte Hertugen, naar han havde faaet Kongen af Preussen paa sin Side i denne Sag; for Danmark og dets Garanter var det derfor af største Vigtighed at faa Kongen af Preussen til at holde fast ved den Hannoveranske Alliance.²⁾

Den 18. September indberettede Løvenørn, at han nu med Sikkerhed vidste, at en preussisk-russisk Traktat var underskrevet i Petersborg den 10. August 1726; Kongen af Preussen havde lovet

1) Løvenørns Dep. 23/6.

2) Løvenørns Dep. 14/8, 25/8 26.

Russerne fri Passage gennem Landet og var gaaet ind paa, hvad der i den russisk-svenske Traktat var stipuleret til Fordel for Hertugen, og det skønt han havde lovet Frankrig og England aldrig at gøre dette. Ilgen paastod ganske vist, at der intet stod i Traktaten, som var til Skade for Danmark; navnlig var der ikke Tale om Russernes Gennemmarche; men Kongen havde handlet bag hans Ryg, og han vidste ikke Besked. Løvenørn og den franske Gesandt, Grev Rottembourg, udspejdede den russiske Gesandt og opdagede, at han og Seckendorff mødtes med Kongen af Preussen paa et Jagtslot, hvor de forhandlede i flere Timer en af de sidste Dage i September; det blev fortalt, at Kongen af Preussen havde vægret sig ved at ratificere Traktaten med Kejseren. Da Løvenørn i Begyndelsen af Oktober var paa Wusterhausen, tog Kongen ham med paa en 5 Timers Ridetur, hvor Løvenørn slog et Slag for den Hannoveranske Alliance; han sagde til Kongen, at en Forbindelse med Østerrig aldrig kunde blive til Gavn for ham; tabte Kejseren, gik det ud over Preussen; men vandt han, blev han saa overmægtig, at Kongen blev hans lydige Vasal. Frederik Vilhelm erklærede, at saaledes havde ingen tidligere fremstillet Sagen for ham; nu vilde han overveje den nøjere og intet ratificere, før han havde talt med Rottembourg; denne mødte da paa Wusterhausen og rejste meget tilfreds derfra: Kongen havde bedt ham om skriftligt at fremsætte, hvad han havde sagt ham; men medens han sad og redigerede sin Promemoria i Berlin, kom Ilgen og fortalte, at nu havde Kongen skiftet Sind; nu vilde han ratificere Traktaten med Kejseren, dog ikke lige strax men først, naar han havde faaet Sikkerhed for at arve Hertugdømmet Berg efter Kurfyrsten af Pfalz' Død. Den 12. Oktober blev Traktaten underskrevet af Seckendorff og de preussiske Ministre; men den skulde først ratificeres til April næste Aar; den 3. Oktober var Traktaten med Rusland bleven ratificeret.¹⁾ Kongen af Preussen var tabt for den Hannoveranske Alliance.

Som Udenrigspolitikker var Kongen af Preussen ganske umulig, og det baade naar han skrev, og naar han talte. Da Gottorperne begyndte at røre paa sig, krævede han fuld Sikkerhed mod et russisk Fremstød; Frankrig burde sende 20 Batailloner og 40 Eskadroner, Kongerne af England og Danmark hver 10 Batailloner og 12 Eskadroner. Disse Ønsker formulerede han i en Skrivelse til Kongen af Frankrig, som Rottembourg afsendte med en Masse Bemærkninger,

1) Løvenørns Dep. ^{18/9}, ^{20/9}, ^{8/10}, ^{9/10}, ^{13/10}, ^{16/10} 26.

der kunde resumeres i denne ene: at det var lige meget, hvad man bød Kongen af Preussen eller aftalte med ham; han holdt aldrig sit Ord; nu havde han i 6 Uger 3 Gange skiftet Sind. I Begyndelsen af Juli fik Rottembourg Ordre til at meddele, at Holland havde tiltraadt den Hannoveranske Alliance; gjorde Kongen Vanskeligheder, vilde England og Frankrig modtage Tilslutningen uden ham. Den 4. Juli havde Gesandten Audiens, og Frederik Vilhelm erklærede, at han brød sig Fanden om disse Ostehandlere, som intet kunde udrette; da Rottembourg bemærkede, at han jo selv havde sluttet sig til Tanken om at henvende sig til Holland, og at Frankrig godt vidste, hvad disse Købmænd var værd, svarede han: „vous vous portez bien dont je suis bien aise,“ og saa gik han uden videre sin Vej. Senere sagde Ilgen, at Kongen ikke pure afslog at optage Holland i Alliancen; men Rottembourg svarede, at et undvigende Svar var det samme som et Afslag; han vidste godt, at det preussiske Hof søgte at komme an andet Steds; v. Borcke havde sagt til Kongen, at, da han stod i Begreb med at slutte sig til Kejseren, vilde det være urigtigt at forstærke det Parti, han vilde forlade. I øvrigt ønskede Hollænderne slet ikke at have noget med Preussen at gøre og havde intet imod, at Kongen udtraadte.¹⁾

En Sag uden vital Betydning for Danmark, men som fylder umaaeligt op i Løvenørns Indberetninger og Ordreerne til ham, er den ostfrieslandske. Fyrst Georg Albert, gift med den danske Kronprinsesses Søster, Sofie Caroline af Culmbach, laa i Strid med sine egne Undersaatter, i hvilken Anledning preussiske og hollandske Tropper holdt Byen Embden besat, medens en lille dansk Styrke var indlagt i Hovedstaden Aurich til Fyrstens personlige Beskyttelse. Det var navnlig Ridderskabet og Embdens Borgere, med hvem Striden stod, og i 1725 leverede de endog Fyrstens Tropper et helt lille Slag. Fyrsten paastod, at Preussen støttede Oprørerne i Stedet for at hjælpe ham med at hævde sin Myndighed; men Kongen erklærede, at han paa ingen Maade vilde gribe ind i Fyrstens Prærogativer, men sine Rettigheder som Arving til Fyrstendømmet og som Direktør i den nedersachsiske Kreds vilde han opretholde.²⁾ Tropper til Afløsning og Forstærkning af den lille preussiske Garnison marcherede gennem Oldenburg snart med, snart uden dansk Tilladelse, hvad der

1) Løvenørns Dep. ²/₆, ³/₇, ⁷/₇ 26.

2) Kongen af Preussen til Fyrsten af Ostfriesland ¹⁵/₁; dennes Svar ³/₂ 25.

gav Anledning til en hel Del Ulæmper. Løvenørn raadede til at lade Smaatroppe rykke igennem Landet; Ilgen lovede, at man ikke vilde forøge den preussiske Styrke i Ostfriesland, at man vilde undgaa dansk Territorium og erstatte al sket Skade. Da den oprørske Bevægelse igen tog Fart i 1726, blev der forlagt et Par danske Kompagnier til den oldenborgske Grænse, hvorfra de hurtigt kunde komme Fyrsten til Hjælp; Kongen af Danmark lod Landraad Witzleben gøre Magistraten i Embden alvorlige Forestillinger, meddelte Kongen af Preussen, hvad han havde foretaget, og udtalte Haabet om, at han billigede det. Løvenørn skulde gøre opmærksom paa, at Holland forsøgte at forlede Fyrsten til at slutte et upassende Forlig med Stænderne, og at man haabede, at Preussen ikke støttede denne Plan, der var til Skade for Danmark. Ilgen svarede, at Kongen ikke tænkte paa sligt, men at man haabede, at Fyrsten selv ikke foretog noget, der kunde skade hans egen Sag.¹⁾

I Løvenørns Gesandtskabstid kom den ostfrieslandske Sag ikke videre. Fyrsten døde 1734; hans Enke tog blivende Ophold i Danmark fra 1740 til sin Død 1764. Frederik II af Preussen havde i 1744 indlemmet Landet i sit Rige, som mistede det 1807 og først fik det igen 1866.

Naar Løvenørn i Reglen var godt underrettet og kunde optræde med saa stor Sikkerhed, skyldtes dette for en stor Del hans nære Venskabsforhold til den franske Ambassadør i Berlin, Conrad Alexander, Greve af Rottembourg. Denne dygtige og sympatiske Personlighed var ganske jævnaldrende med Løvenørn, havde ligesom han oprindelig været Officer og var tidlig bleven anvendt i Diplomatiet. Han havde saaledes været Frankrigs Minister ved Kongressen i Cambrai og havde flere Gange været akkrediteret det preussiske Hof, hvortil han i 1725 vendte tilbage. De to beslægtede Naturer følte sig snart tiltrukne af hinanden; de blev Venner for Livet, og dette Forhold har vel nok bidraget til den Forkærlighed for Frankrig, der prægede Løvenørns Indsats i dansk Udenrigspolitik. Selv tillagde han det stor Betydning for Kongens Tjeneste; hver Gang der fra preussisk Side blev gjort et Skridt, der truede Danmarks Interesser, blev Rottembourg sat ud paa Ilgen eller paa selve Kongen, og hans Mellekomst gjorde altid Virkning. Løvenørn støt-

¹⁾ Løvenørns Dep. 4/4, 8/4, 0/6, 4/7, 18/7, 20/7 25; 10/6, 10/6 26; Geh. Reg. 28/4, 8/6, 10/6 26.

tede ham igen med sine Raad, ikke fordi han trængte dertil „da han er meget klog, men fordi vore Interesser er fælles; vil nemlig Czaritza sammen med Kongen af Preussen foretage noget mod Danmark og Garanterne for Slesvig, vedkommer det Frankrig lige saa meget som Deres Majestæt og Kongen af England“. ¹⁾ Rottembourg raadede over rigelige Pengemidler og kunde skaffe Oplysninger om, hvad der foregik i preussisk Udenrigspolitik; hvad han erfarede, meddelte han Løvenørn, hvis „Kundskabspenge“ kun var smaa. Løvenørn fremhæver stadig sin franske Ven i sine Depecher, men beder om, at deres Forhold ikke maa røbes for nogen, heller ikke for Danmarks Minister i Paris; Rottembourg var Misanthrop og havde ikke sluttet Venskab med andre fremmede Ministre; til Kongen af Preussen nærrede han udpræget Mistillid; han ansaa det for yderst vigtigt, at Danmark blev optaget i den Hannoveranske Alliance, hvor det kunde virke som Preussens onde Samvittighed. I de varmeste Udtryk fremhævede Løvenørn Rottembourgs uegennyttige Optræden for Danmarks Sag, og Kongen paalagde ham da at takke Greven for hans Forhold og for den Tillid, han viste Løvenørn; Kongen ønskede meget at træde i det intimeste Forhold til Frankrig. Disse Udtalelser glædede Ambassadøren meget, og Løvenørn kunde meddele, at deres Venskab stadig blev varmere, og at de andre fremmede Ministre var skinsyge paa ham. Gennem Løvenørn kom Rottembourg i nærmere Forbindelse med Dronningen, der søgte og fandt Trøst og Bistand hos dem, naar hendes Ægteherre krænkede hende ved at haane hendes Slægt og modarbejde hendes Familiepolitik. „For 2—3 Dage siden talte hun indgaaende med Grev Rottembourg og mig om disse nye Intriger, der spindes, og spurgte os om, hvorledes man skulde modarbejde dette og fæstholde Kongen ved den Hannoveranske Alliance.“ ²⁾

Gennem Rottembourg fik Løvenørn en Del Oplysninger om den franske Søofficer Camilly, der skulde gaa som Gesandt til København for at bringe Danmark i nærmere Forhold til Vestmagterne; han ansaa ham for uskikket til Stillingen, da han var gerrig, ængstelig for Ansvar, mere egnet til at forvirre end til at ordne en Sag. Rottembourg søgte forgæves at faa denne Udnævnelse tilbagekaldt; men den Karakteristik, han gav af Gesandten, de Anvisninger, Løvenørn kunde give til at tumle ham, og de venskabelige Vink, han selv senere

1) Løvenørns Dep. ^{29/8} 25, ^{17/3}, ^{21/4}, ^{1/6} 26.

2) Løvenørns Dep. ^{1/6}, ^{16/6}, ^{19/6}, ^{2/6}, ^{16/6}, ^{20/6} 26; Geh. Reg. ^{16/6}.

sendte Camilly, fik ikke ringe Betydning for dennes Sendelse til København. Rottembourg havde faaet nogenlunde Besked om Camillys Instruxer, og gennem Løvenørn, der kom til at deltage i Forhandlingerne, blev han stadig holdt à jour med deres Gang og med, hvornaar det var ønskeligt, at han rettede en Henvendelse til Gesandten. Sikkert er det, at Løvenørns Venskabsforhold til Rottembourg bidrog meget til, at Forhandlingerne i 1727 fik et for Danmark tilfredsstillende Resultat. I 1726 havde den franske Regering paatænkt at kalde sin Ambassadør tilbage fra Berlin som Tegn paa sin Misfornøjelse med Kongen; men i Betragtning af den Nytte, han kunde gøre ved at bekæmpe Modpartiets Intriger og ved at gøre Kongen af Preussen lige saa unyttig for den Hannoveranske Alliances Fjender som for dens Venner, besluttede man at lade ham blive i Berlin endnu en Vinter, hvad der kun var til Gavn for Danmark; han gik altsaa først af i 1727.¹⁾

Da Løvenørn blev sendt til Berlin, bad han om at maatte beholde sin Generalmajorsgage ved Siden af sin Løn som Diplomat; det blev afslaaet, og, da Gagen ikke blev rettidigt udbetalt, var han ofte i Pengeforlegenhed. Gang efter Gang klager han over, at han har et Kvartals Gage tilgode, og over, at man sender ham Penge for 2 i Stedet for for 3 Maaneder. De Rejser, han foretager, bliver enten slet ikke eller kun kummerlig betalte; han maa laane sig frem og bruge de Gaver, han faar af Preussens og Englands Konger, til at betale den Gæld, han har paadraget sig i sin Konges Tjeneste. De 5000 Rdlr., Gesandten skulde have, var for 200 Aar siden en ret betydelig Sum; men de selskabelige Fordringer var meget store, og Løvenørn var absolut ikke økonomisk anlagt. „Der var ingen fremmed Gesandt, som førte sig saa prægtigt op som han; han holdt bestandig 2 smukke Karosser, en til sin Frue og en for sig selv og et Spand Heste til hver, som stedse stod paa hans Stald tillige med 2 Rideheste, saa og 6 Lakajer, 1 Løber og 1 Schweitzer i Porten med kønt Liberi, 2 Kokke etc.“, saaledes fortæller den senere Apoteker Claus Seidelin, som 1723—24 opholdt sig i Berlin.²⁾ Jævnlig maatte han traktere Kongen og hans Følge; han og hans Hustru havde stor Omgang, kom meget ud og maatte selvfølgelig gøre Gen-gæld; desuden tog de gæstfrit mod alle de Landsmænd, der meldte sig hos dem; Apotekerdrengen Claus Seidelin spiste jævnlig ved

1) Løvenørns Dep. ²⁸/₇, ³¹/₇, ¹⁸/₈, ²²/₈, ²⁵/₈ 26.

2) Hist. Tidsskr. 3. II S. 299.

deres Bord. Foruden det egentlige Tjenerpersonale, af hvilket hele det kvindelige indbefattes i Seidelins etc., havde Løvenørn adskillige andre paa Kost, saaledes Huslæreren, Magister Hans Hansen Hammer, der blev i hans Brød til 1729, da han blev Sognepræst til Aaby ved Aarhus, og Jacques Bovet, der var af fransk Æt, men født i Preussen, og som senere blev reformert Præst, først i Fredericia og senere i Brandenburg. Selvfølgelig har ogsaa Legationssekretær Schøller jævnlig været hans Gæst.

Allerede efter et Par Aars Forløb mærkede Løvenørn, at han vilde gaa økonomisk til Grunde, hvis han vedblivende skulde repræsentere Danmark i Udlandet paa en Maade, som han ansaa for passende. Hvert Aar maatte han spæde 2—3000 Rdlr til.¹⁾ I Oktober 1724 henvender han sig gennem Kammersekretær, Justitsraad J. Th. Hoffmann til Dronningen og beder hende hjælpe ham til at blive hjemkaldt; kort efter fremstiller han Situationen for Storkansleren og beder ham indtrængende om Gageforhøjelse eller Rappel,²⁾ og fra nu af bombarderer han stadig Oversekretær v. Hagen. „Glem mig ikke i den Ulykke, hvori Skæbnen har nedstyrtet mig“. Langt om længe faar han det Svar, at Kongen har modtaget hans Bøn med Kulde, men han opgiver ikke sin Sag; „det gælder hans Ære, hvis han ikke kan betale sin Gæld“; han henvender sig til v. Hagen, til Storkansleren, til Dronningen, baade direkte og indirekte,³⁾ og endelig faar han Lov til at ledsage Lægen, Hofraad Stahl, til Slesvig, hvor han skal behandle Kongen af Danmark. Stahl havde selv gjort store Vanskeligheder, og det preussiske Hof havde heller ikke været videre imødekommende.⁴⁾ Under sit Ophold i Danmark fik han sin Ansøgning om Hjemkaldelse bevilget; men han maatte finde sig i at blive i Berlin et Aars Tid endnu; Kongen ønskede nemlig, at han gennem sit Forhold til Grev Rottembourg skulde lette den Tilslutning til Frankrig og dets Allierede, som han haabede skulde sikre de i Krigen vundne Resultater. Under det forlængede Ophold i Berlin blev Gagen forøget med 10 Rdlr. daglig; men det gik med dette Tilæg som med selve Lønningen: det blev ikke udbetalt i rette Tid.

Under sit Berlinerophold var Løvenørn ofte hjem søgt af Sygdom. I 1722 kom Gigten igen; han havde haarde Feberanfald og maatte

1) Udat. Koncept til Dron. af Danm.

2) Koncept til Hoffmann $\frac{1}{10}$ 24; Depeche $\frac{20}{11}$ 24.

3) Løvenørns Depecher $\frac{18}{2}$, $\frac{21}{2}$, $\frac{17}{3}$, $\frac{21}{3}$, $\frac{8}{4}$, $\frac{10}{6}$ 25; til Storkansl. Koncept $\frac{20}{6}$; til Hofpræst Conradi $\frac{15}{8}$ 25; udat. Konc. til Dron.

4) Løvenørn til Hofmann $\frac{26}{8}$, $\frac{29}{8}$, $\frac{2}{8}$, $\frac{5}{8}$ 25.

søge Lindring ved Badestedet Freienwalde. I Januar 1724 havde han Blodbrækning og i Maj Gigtfeber; Hoflægen tilsaa ham. I Januar 1725 havde han Halsmerter og svulne Mandler; men i sin elendige Tilstand maatte han alligevel i den strænge Kulde møde ved Paraden for at faa fat paa Kongen, der stod paa Nippet til at forlade Byen.¹⁾

Med mange og ret langvarige Afbrydelser kom Løvenørns Ophold i Berlin til at strække sig over henved 5 Aar; mange Vanskeligheder havde han at bekæmpe, og Arbejdet var meget stort; han havde kun ringe Hjælp, og de lange Depecher har han ofte personlig maattet udfærdige; hertil kom en betydelig Brevvexling med andre Gesandter f. Ex. Wedderkopp i Paris, Berckentin i Wien. Det var uhyre tidsrøvende at omgaas Kongen, deltage i hans Parader, Jagture, Middage m. m. og høre paa hans fortrolige Udgydelser, der jo ogsaa vedrørte hans huslige Forhold. Det var ikke let at balancere mellem Kongen og Dronningen, som havde udkaaret Løvenørn og Fru Ingeborg til sine Fortrolige; der krævedes megen Takt og megen diplomatisk Snille; begges Sympati var hos Dronningen, men det vilde være meget uklogt at bryde med Kongen. Der var kort sagt meget, der gjorde Stillingen vanskelig; naar de imidlertid begge med venlige Følelser mindedes Opholdet i Berlin, skyldtes det den behagelige selskabelige Stilling, de havde indtaget, og de mange Venner, de havde vundet ved deres Elskværdighed og Gæstfrihed.

I den franske Koloni i Berlin fandt Løvenørn mange Venner; den unge, begavede Antoine Achard var i 1724 bleven ansat som Præst ved den franske reformerte Menighed; han blev Ægteparret en trofast Ven og stod i Forbindelse med dem, saa længe de levede. Han var meget litterært interesseret og var i den Henseende Løvenørns Konsulent. Af andre Franskmand nævnes MM. l'Enfant, Beau-sobre og Boghandleren Naudé, hos hvem Løvenørn gjorde sine Indkøb. Han interesserede sig meget for Historie, baade Stats- og Kulturhistorie, anskaffede mange Værker, der behandlede disse Emner, købte Bayles „dictionnaire historique et critique“, studerede Antikviteter, latinske Klassikere, Teologi og Rejsebeskrivelser. Efter sin Tilbagekomst til Danmark staar han stadig i Forbindelse med Naudé, der sender ham Oversigter over litterære Nyheder og ofte modtager Bestillinger.

Af Tyskere, der hørte til Omgangskredsen, maa i første Linie næv-

1) Løvenørns Dep. ²⁰/₇, ²⁸/₈, ²⁸/₉ 22, ³¹/₁, ¹⁴/₆, 24; ²¹/₁ 25.

nes den dygtige, begavede og elskværdige Oberst Camas, der senere fik saa stor Betydning for Kronprinsen; med ham førte Løvenørn siden en flittig Brevvexling. General Finck v. Finckenstein, Kronprinsens første militære Opdrager, med Familie, Dronningens Hofmesterinde, Frøken v. Sonsfeld, hendes ualmindelig ubegavede Kammerherre, Ferdinand Bernhard Desiderius v. Morrien, og dennes unge, skønne, højt begavede Frue, Charlotte Dorothea v. d. Marwitz, hørte til den stadige Omgang. Den unge Fru Morrien, kaldet le tourbillon, elskede de begge som en Datter; senere i Livet skrev Fru Ingeborg mange hyggelige og morsomme Breve til „ma chère Lotte“. Fra Danmark kendte Løvenørn lidt til den tidligere Statholder i Norge, Ulrik Frederik Valdemar Løvendal og hans Slægt. Hans Datter Hedvig var siden 1718 gift med preussisk Kammerherre Carl Leopold Friedrich, Rigsfriherre af Schmettau; dette unge Ægtepar kom til at høre til Løvenørns bedste Venner; men hun døde allerede 1725, og han overlevede hende kun i 3 Aar. Hendes yngre Søster, Ulrica Antoinette, fandt i Fru Ingeborg en moderlig Veninde, som senere stadig vedligeholdte Forbindelsen med den kære „Nette“, ogsaa efter at hun var flyttet til Frøkenklosteret i Preetz, hvor hun døde 1778 som Abbedisse. Broderen Valdemar, den senere Marskalk af Frankrig, hørte ikke med til deres daglige Omgang, da han jo boede i Sachsen, men Løvenørn nævner ham dog mellem sine Venner. Schmettau var Velhaver og ikke bange for at hjælpe Løvenørn i en snæver Vending. Til Omgangskredsen hørte endvidere Familierne Vieregge, Gersdorff og adskillige unge Officerer.

Til den officielle Omgangskreds hørte de preussiske Ministre og de fremmede Diplomater; Løvenørns var velsete alle Vegne; han var høflig og elskværdig mod alle, om det saa var den holsten-gottorpske Minister; til den kejserlige Gesandt, Grev Rabutin, stod han i et meget behageligt Forhold; men et virkeligt Venskab havde han kun sluttet med Grev Rottembourg, der allerede 1722 var bleven Enkemand. Paa Hjemrejsen fra Berlin skriver han til ham: „Deres Venskab, som De aldrig vil komme til at fortryde, at De har tilstaaet mig, er den største Lykke, der er bleven mig til Del heri Verden“. ¹⁾ Brevvexlingen fortsattes til Rottembourgs tidlige Død 4. April 1735; iblandt Løvenørns Brevkoncepter findes et stort Antal, der er stiledt til hans franske Ven; men af dennes Breve er der ikke et eneste

1) Løvenørn til Rottembourg ^{22/11} 26.

bevaret; derimod findes der adskillige venlige Skrivelser fra Grev Rabutin.

Naar Løvenørns senere mindedes Berlineropholdet, er det altid Samlivet med Vennerne og Besøgene hos Dronningen, der fremdrages; Videnskabernes Selskab faar ogsaa under Tiden en venlig Tanke. Stadens øvrige Fornøjelser synes de ikke at have savnet; det har vist heller ikke været morsomt at overvære de „moralske Komedier“, som den stærke Mand, Johan Carl v. Eckenberg, „Royal prussien comédien de cour“, lod opføre; heldigvis var Løvenørn ikke som de preussiske Embedsmænd under Straf tvungen til at købe Billetter og efter Tur gaa til de af Kongen privilegerede Skuespilleres Forestillinger.

Løvenørns Pas til Hjemrejsen, der var udstedt den 1. Oktober 1726, lød paa, at han til Fortsættelse af sin Rejse fra *Hamborg til Aarhus* skulde have frit Forspand til 2 Vogne, en bespændt Borgervogn og fri Overfart over Bælterne; naar Rejsen gjaldt Aarhus, synes den sidste Bestemmelse ret overflødig; det var den imidlertid ikke; Løvenørns skulde til København, hvortil de ankom den 9. December. Under Vejs havde han maattet ekvipere sig og sin Husstand i Hamborg.

Naar Aarhus i Passet er nævnt som Rejsens Maal, beror det dog ikke paa en Fejltagelse; under sit Ophold i København 1725 var Løvenørn nemlig bleven udnævnt til Stiftsbefalingsmand over Aarhus Stift og Amtmand over Havreballegaard og Stjernholm Amter i Stedet for Gehejmraad Christian Ludvig v. Plessen, som indtraadte i Konseillet.¹⁾ Det var sikkert en Skuffelse for Løvenørn, der vistnok havde haabet paa at skulle afløse Overkrigssekretær, Admiral Carl Christian Gabel, der i Oktober 1725 var bleven afskediget og sendt til Ribe som Stiftsbefalingsmand. Sin Skuffelse lod han dog ikke komme til Orde; i de Breve, hvori han meddeler Vennerne sin Udnævnelse, udtaler han tværtimod sin Glæde over at skulle virke i en Stilling, der ikke stiller uoverkommelige Krav til hans Pung, da Kongen har suppleret Amtmandsgagen med Generalmajorslønningen; han er ogsaa glad over at skulle leve i Nærheden af de mange Venner, han har i Jylland. Den hidtidige Stilling var vel mere glimrende, men „Laurbær hindrer ikke i at dø af Sult og er kun en bedrøvelig

¹⁾ Bestalling, dat. Frederiksborg 24/11 25.

Krone“.¹⁾ Kongen havde overvejet, om han skuldé tage Løvenørn til Overkrigssekretær, og har egenhændig nedkradset nogle højst kuriøse „observationes pur et contra“.²⁾ Hvad der talte for Sagen, var Løvenørns enestaaende Personalkendskab; han kendte alle høje og lave Officerer, vilde let kunne klare Mønstringerne og ligeledes udføre de Expeditioner, der angik Marinen, efter at have overvejet Sagerne med Admiralitetet og Flaadens Generalkommissariat samt refereret dem for Kongen og modtaget hans Resolution; man kunde ogsaa gaa ud fra, at han vilde være uinteresseret og ikke se paa egen Fordel. Derimod var det en betænkelig Sag, at han — som sin Førgænger — vilde søge at faa alle Officerer til at slutte sig til ham, og der maatte reflekteres paa, at han allerede havde vundet Professorerne og det meste af Gejstligheden (!); værre var det, at han aldeles afgjort havde søgt at fortrænge sin bedste Ven „umb seine cur zu machen“; han gik altsaa ikke den lige Vej, og den Slags Folk var farlige; det allerværste var imidlertid, at han stedse havde været en god Ven af Vibe; havde der været en Misforstaaelse mellem dem, var det gode Forhold hurtigt bleven genoprettet, og det var forfærdelig farligt, naar saadanne Folk enedes om i Fællesskab at stræbe mod samme Maal. I hver Linie af dette Udkast, der er skrevet paa frygteligt Tysk og forfærdeligt Fransk, lyser Kong Frederiks Mistænksomhed igennem. I det ene Øjeblik beskylder han Løvenørn for at være for trofast, i det andet for troløs. Hvem den Ven er, som han har ofret, er ikke let at sige; muligvis har Kongen tænkt paa Gabel, der var bleven gjort til Syndebuk for den Politik, Kongen bag Konseillets Ryg med ham som Medhjælper har ført med Ruslands Kejserinde og hendes gottorpske Svigersøn, og som Løvenørn har bekæmpet. Helt fri for at være Intrigant var han ikke, det siger en af hans bedste Venner;³⁾ men kunde det være anderledes ved en enevældig Konges Hof?

Gabels Efterfølger blev den højst ubetydelige Generalmajor Korbitz; men hans Funktionstid blev ikke lang. Juleaften, 24. December 1726 refererede han for Kongen paa Frederiksberg; „hans Tunge blev tyk, af Naturen var den ikke let løbende; Kongen blev ængstelig og spurgte, hvad han fejlede; alt hvad han med halvbrustne Øjne kunde svare var: „Deres Majestæt maa undskylde, men jeg dør.“ Kon-

1) Løvenørn til Berckentin ^{24/11}; til Baron Schmettau ^{27/11}; Etatsraad With ^{24/11}; Oberst Samitz ^{8/12}; Gehejmraad Rosenkrantz ^{8/12} 25.

2) Register over Kongehusets Arkivalia S. 57.

3) Grev Plélo's Depeche ^{7/11} 30 (frsk. Udenrigsmin. Ark.).

gen og Kronprinsen ydede ham al mulig Hjælp, en tililende Kirurg aarelod ham; han kom til Bevidsthed og fik akkurat Kræfter nok til at anbefale Kronprinsen sin Hustru og sine Børn; han blev bragt til Sengs og udaandede Julemorgen“.1)

Nu havde der været Lejlighed til at ansætte Løvenørn i den Stilling, han mere end nogen anden var skikket til at beklæde; selv havde han nok Lyst dertil, men han vilde ikke trænge sig paa, og, inden Afgørelse var truffet, tog han med sin Hustru ud til Prins Carl og Prinsesse Sophie Hedevig paa Vemmetofte, hvor de forblev det meste af Januar.2) Da de kom tilbage, var Generalmajor D. Revenfeldt udnævnt til Overkrigssekretær; han var, som den franske Gesandt siger, „né avec des talents médiocres“, eller som Løvenørn udtrykker sig, „en brav og hæderlig Mand, naturlig Søn af den afdøde Storkansler“.3) Han var altsaa Halvbroder til Dronningen, og det var vel denne Omstændighed, han skyldte den Stilling, som han vedblev at beklæde, saa længe Kong Frederik levede.

Løvenørn bar sin Skuffelse med Fatning; trods den Venlighed, hvormed man modtog ham, mærkede han godt, at han ikke var i Naade; endnu et Stykke ind i Februar havde han aldrig været ene med Kongen eller med Kronprinsen. „Jeg kender Grunden, men bør hverken tale eller skrive om den“;4) Grunden var naturligvis den, at han ikke hørte til Dronningens Parti. I Begyndelsen af Marts fik han Decharge fra Tjenesten som Envoyé extraordinaire; Kongen erklærede sig fuldt ud tilfreds med hans Embedsførelse, fritog ham og Arvinger for enhver Fordring i Anledning af hans Negociationer og gav ham Kvitteing for rigtig Afelevering af hans Gesandtskabs-papirer.5) Alligevel taltes der nogen Tid om at sende ham tilbage til Berlin, man tilbød ham at beholde Amtmandsgagen; men han erklærede, at paa de Betingelser kunde han ikke leve som Gesandt; der var flygtig Tale om at sende ham til Paris; men det blev heller ikke til noget. Som hans Efterfølger i Berlin nævnedes man den Oberst Reventlow, der i saa høj Grad havde vundet Kongens Gunst ved at bringe ham 12 lange Karle. „Han er intet mindre end litterært anlagt“, skriver Løvenørn om ham, og i et Brev til Achard hedder det: „Jeg vilde ønske, at man udnævnte en anden, der var bedre skikket

1) Udateret Koncept til Vibe. Hele den detaljerede Beretning er imidlertid overstreget og erstattet med en ganske kort Meddelelse.

2) Fru Ingeborg til Fru Morrien 28/1 27.

3) Udat. Koncept; Camillys Dep. 21/1 27.

4) Til Fabrice 9/2 27.

5) Dokumentet, dat. 4/3 27, i Løvenørns Arkiv Pakke V.

til at dyrke Deres Venskab end han, der kun taler Meklenborgsk¹⁾ Enden paa det hele blev, at der ikke kom nogen Gesandt til Berlin, før Løvenørn i 1730 vendte tilbage dertil.

Skønt Løvenørn var udtraadt af Diplomatiets, blev han dog under sit Ophold i København under Haanden anvendt som Underhandler. I 1726 havde England frelst Danmark for den Fare, som truede det fra Ruslands Side. En kombineret dansk-engelsk Flaade havde holdt den russiske indespærret i Finske Bugt og derved hindret Katharina I i at øve et Tryk paa Sverig og angribe Danmark; med Stoltthed kunde Georg I i Januar 1727 pege paa den Indsats, hans Flaade havde gjort i den europæiske Politik. Da Preussen svigtede den Hannoveranske Alliance, og da Vestmagterne ikke vilde tillade, at Rusland spillede Mester i Østersøen, satte de Kraft ind paa at faa de nordiske Magter til at indtage den ledige Plads. I Stockholm var der siden September 1724 en udmærket engelsk Diplomat, Stephan Poyntz som Minister; han var en ivrig Antirusser, medens den franske Gesandt, Anthouard, var i gottorpsk Sold; i September blev han afløst af Grev Brancas Céreste, der var Poyntz' Meningsfælle, og den 20. November fremsatte de Forslag til Sverig om at tiltræde den Hannoveranske Alliance. Da det russisk-holstenske Parti i Sverig var stærkt, og da en Del af de Mænd, der havde Betydning for Landets Styrelse, var i russisk Sold, var det meget svært at opnaa den ønskede Tilslutning, og Vestmagterne besluttede da i Marts 1726 ogsaa at aabne Underhandlinger med Danmark. Boissieux, en Slægtning af Marskalk Villars, skulde have været Ambassadør; men der kom noget i Vejen, og i Juli blev Søofficeren Grev Camilly udnævnt i hans Sted. I Sverig vakte dette Skridt en ikke ringe Ængstelse: tiltraadte Danmark Alliancen, og Sverig ikke, havde dette ikke andet at gøre end at kaste sig i Ruslands Arme, og det var dog en betænkelig Sag. Efter endeløse Forhandlinger og Anvendelsen af meget store Pengesummer fra begge Sider blev „Accessionen“ sluttelig vedtaget den 14. og ratificeret 20. Marts 1727.²⁾

Den 23. September 1726 kom Grev Camilly til København, hvor der i lange Tider ikke havde været nogen Gesandt fra Frankrig. Fra engelsk Side skulde Forhandlingerne ledes af Lord Glenorchy, der siden 1721 repræsenterede Storbritannien i Danmark. Der opstod

1) Løvenørn til Fabrice ⁸/₂, til Achard ¹¹/₂, til Rottembourg ³¹/₅, til Carteret ⁸/₆, til Camas ⁷/₆ 27.

2) En udførlig Fremstilling findes i Hjalmar Jansson: „Sveriges Accession till Hann. All.“ Stockholm 1893.

strax Vanskeligheder; den franske Ambassadør begærede Audiens, men nægtede at vise sine Kreditiver; før dette var sket, kunde han ikke stedes for Kongen eller anerkendes som Frankrigs Repræsentant. Hans Vægning havde nu sine Grunde; paa Kreditivet var Kongen af Danmark betegnet som „Majestæt“, og denne Tittel vilde Kongen af Frankrig først give ham, naar Traktaten var underskrevet. I lange Tider havde det været de danske Kongers Sorg, at det franske Kongehus' Medlemmer i Breve tiltalte dem som „Monsieur“. Man vidste, at Camilly medførte Majestætsanerkendelsen;¹⁾ men det var svært at faa Kong Frederik, der holdt stærkt paa Etiketten, til at gaa ind paa den af de danske Ministre foreslaaede Udvej: at modtage Camilly som „Standsperson paa Rejse“; det lykkedes dog; Camilly fandt sig i den uofficielle Modtagelse og gik ind paa ikke selv at indgive et Forslag, men at slutte sig til Lord Glenorchys, der var ganske enslydende med hans eget, og den 7. November begyndte Forhandlingerne paa „Raadstuen for Slottet“,²⁾ der laa mellem Kancelliet og Børsen. Paa Løvenørns Anmodning havde Rottembourg skrevet til Camilly, at hans Komme til København havde foruroliget Kejserens og Ruslands Repræsentanter i Berlin; nu maatte han ikke glæde dem og gøre Frankrigs Repræsentant fortvivlet ved at lade Forhandlingerne gaa i Staa.³⁾ Strax efter sin Hjemkomst satte Løvenørn sig i Forbindelse med Camilly, hvis Tillid det lykkedes ham at vinde. „Han sværger kun ved mig“, hedder det i et af Brevene til Rottembourg; af disse og af Glenorchys Depeche af 15. Februar 1727 fremgaar det tydeligt, at Løvenørn har spillet en vigtig Underhaandsrolle ved Forhandlingerne i 1727.⁴⁾ Hvad der forhaalede Forhandlingerne, var Kongens Vægning ved at give Hertugen nogen som helst Satisfaktion for Slesvig, uagtet Frankrig ønskede det; England syntes i Princippet, at han burde have nogen Erstatning, men lod sig dog let snakke fra det, da Kong Georg jo skulde betale Halvdelen. Men selv frasét dette Stridsspørgsmaal bevirkede Camillys Mangel paa Smidighed og Mangel paa Erfaring som Statsmand, at man var længe om at komme til Enighed; han var ængstelig, mistænksom og bange for Ansvar. Rottembourgs Breve gjorde imidlertid god Gavn; „alt, hvad De kommer med, optages vel“, skri-

1) v. Hagen til Söhlenthal i London ^{28/9} 26; til Løvenørn s. D.; Wedderkops Dep. Paris ^{19/7} 26.

2) v. Hagen til Söhlenthal ^{9/11} 26; jfr. E. Holm anf. Værk S. 170.

3) Løvenørns Dep. ^{6/10}; Camillys Dep. ^{12/10} 26, (frsk. Udenrigsmin. Ark.).

4) Løvenørn til Rottembourg ^{27/1}, Marts, ^{28/4}, ^{15/5} 27.

ver Løvenørn; han lod Erstatningsspørgsmaalet falde, saa meget mere som Kongen af England med Bestemthed tog Danmarks Parti. Den 16. April 1727 blev Traktaten underskrevet; „Deres Barn kom til Verden i Gaar, sundt og velskabt“ skriver Løvenørn til Rottembourg, og det var virkelig en fordelagtig Traktat: Kongen af Danmark paatog sig i Tillid til Oprigtigheden af Garantien for Slesvig at stille 24000 Md. i Marken med 6000 i Reserve; Frankrig lovede i 4 Aar at betale en aarlig Subsidie paa 350000 Rdlr. og desuden, hvis det kom til Krig, Sold til 9000 Mand. England vilde sende en Flaade til Østersøen og gøre „Diversions“ med 12000 Md., Frankrig med 30000. Kongen af Frankrig gav Kongen af Danmark Majestætstitlen. Danmark blev Vestmagternes Forbundsfælle uden at tiltræde den Hannoveranske Alliance; det slap derved fri for Forpligtelser med Hensyn til de Forviklinger, denne Alliance kunde give Anledning til.¹⁾

Camilly fik sin højtidelige Audiens samme Dag, som den underskrevne Traktat blev overleveret ham for at sendes til Frankrig; den foregik med de sædvanlige Ceremonier, men Camilly var distræt; han gik i Staa i sin Tale til Dronningen, improviserede en aandrig Undskyldning, trak sine Papirer frem og oplæste Resten; han huskede heldigvis Majestætstitlen, men glemte at overrække Kongen sine Kreditiver, som han dog senere tilstillede Storkansleren „paa en Maade, der bragte hans Distraktion i Forglemmelse“.²⁾ Rottembourg sagde om ham, at han var mere egnet til at kondolere eller gratulere end til at behandle en alvorlig Sag;³⁾ det synes rigtignok, som om han ikke engang var egnet til at komplimentere; men Vid manglede han nu alligevel ikke.

Den Tryghed, Danmark vandt ved Alliancen med Vestmagterne, blev yderligere forøget ved Katharina I's Død 17. Maj 1727. Efterretningen herom betegner Løvenørn som l'évangile du jour; den var kommen over Stockholm og sendt til Lord Glenorchy af den derværende engelske Gesandt; Løvenørn havde først ikke rigtig villet tro paa den: „timeo Russos et dona ferentes“;⁴⁾ mere var der ikke tilbage af Ungdommens Russervenskab; men det havde rigtignok ogsaa i Tidens Løb faaet mange drøje Stød.

Hele Sommeren igennem forblev Løvenørn i København, frasét

1) E. Holm anf. Værk. B. I S. 171—175; Løvenørn til Rottembourg 17/4 27.

2) Løvenørn til Rottembourg 19/4 27.

3) Løvenørns Dep. 25/6 26.

4) Løvenørn til Rottembourg 31/5 27; Koncept uden Adresse 14/6 s. A. „Jeg frygter Russerne, ogsaa naar de kommer med Gaver.“

nogle mindre Udflugter til Vallø og Fredensborg i Kongens Følge. Hovedstaden havde mistet en Del af sin Tiltrækning: Vibe og Sehested var borte; den ene af Løvenørns Svogre, Justitsraad Rasmus Vinding, døde i Sommerens Løb; den anden laa i Garnison i Rendsborg; Tonen ved Hoffet var bleven trist og dystert, Kongens Sind var tungt. Løvenørns havde intet Hjem og begyndte at længes efter rolige Forhold. Af Fru Ingeborgs Breve mærker man, at hun først faar Fred i Sindet, da det staar fast, at hendes Mand skal være Stiftamtmand af Gavn; begge har Følelsen af, at de kunde have godt af nogle fredelige Aar i Provinsen. I sit inderste Hjerte var Løvenørn ked over at skulle til Aarhus; vel udtaler han i mangfoldige Breve sin Glæde over at skulle ombytte Diplomatsens slidsomme Liv med en rolig Tilværelse, hvor han kan nøjes med at anvende 4 af Døgnets Timer til Kongens Tjeneste og hellige Resten til Privatlivets Glæder; vel priser han den Fred og den Ensomhed, der venter ham i Jylland; inen samtidig erklærer han, at han ikke har aflagt Ed paa altid at blive deroppe eller lægge sine Ben paa Aarhus Kirkegaard. Da en af hans udenlandske Venner udtaler, at han er født til noget bedre, beder han en af sine indenlandske Velyndere om — af egen Drift — at fremsætte en lignende Udtalelse i et Brev, som han kunde fremvise paa Steder, hvor den vilde gøre Virkning. Han erklærede, at han „var saa tilfreds, som en Mand kan være det, der — efter hele sit Liv at have beskæftiget sig med Statssager — skal forlade dem og alle, som han har holdt af“. ¹⁾ Afsted maatte han imidlertid; den 2. September 1727 meddeler han Amtmand Grabow i Skanderborg, der nu har vikarieret i et Par Aars Tid, at han er kommen til Aarhus og har overtaget sit Embede; samme Dag tilgik der Stiftets Amtmænd, Retsbetjente og Magistrater behørig Meddelelse om hans Tiltrædelse.

¹⁾ Løvenørn til Biskop Ooksen i Aarhus ³/₄ 26; til Grev Gyldensteen ⁷/₈ 26, til Fabrice ⁸/₂ 27, til Achard ¹¹/₂ 27, til Camas ⁵/₈ 27; Koncept af ²⁶/₄ 27 til „mon cher comte“.

VI. STIFTAMTMAND I AARHUS

1727—1730.¹⁾

Naar Løvenørns Ven, Pastor Achard i Berlin, beklager ham, fordi han skal bo i et Hul som Aarhus, faar han til Svar, at den Benævnelse passer ikke; det er „une heureuse retraite qui me promet un sort doux et tranquille“; men alligevel! i 1727 var Aarhus en Ravnekrog med allerhøjst 3000 Indbyggere. Byens Nordgrænse dannedes af Kloster- og Grønnegades nordlige Husrækker, og Syd for Aaen var kun Fisker- og Mindegade samt Dynkarken bebyggede. Der fandtes mange øde Grunde og forfaldne Huse; Gaderne var snavsede og slet brolagte; under Krigen var Størstedelen af Handelsflaaden gaaet tabt; Borgerne var forarmede; Bønderne havde intet at sælge; Forretningslivet laa stille.

Paa Vestergade, i den senere Mønstedske Gaard, havde Stiftamtmand Plessen boet, og her flyttede hans Eftermand ind; den tilhørte dengang Amtsforvalter Panck. Det var en 2 Etages Bindingsværksbygning med Port og 13 Fag til Gaden, Side- og Bagbygninger med Stalde, Vognremiser o. s. v. Haven strakte sig ned til Aaen; der fandtes et stort muret Lysthus, indrettet til Beboelse baade Sommer og Vinter. I Hovedbygningen var der 7 Kakkelovne, der alle mundede ud i Skorstene, hvad der dengang ikke var almindeligt. I det hele var Huset i god Stand, en passende Residens for en Stiftamtmand, selv om han var Generalmajor og hvid Ridder. Ogsaa Fru Ingeborg var tilfreds med sit nye Hjem. „Jo min søde Pige,“ skriver hun til Lotte ved Juletid 1727, „nu er mit Hjem da endelig saa nogenlunde i Orden; men det blev det først i Gaar. Hvad mener De egentlig med Deres 2—3 Værelsens Lejlighed? Kom selv og se, saa siger De nok noget andet. Vi har snarere bygget et nyt Hus end indrettet et gammelt; vi har 10 Gange bedre Plads end i Berlin. Uden at jeg havde mindste Anelse derom, har min Mand prydet vore

¹⁾ Hovedkilden til dette Afsnit er A. Tuxens Afhandling i Aarhus Stifts Aarbøger 1920. S. 1—59.

Værelser med smukke Møbler og Billeder, som han har anskaffet i Berlin eller ført med fra København.“¹⁾ Huset har nok været hyggeligt; men Malerierne skal have været græsselige. „Aldrig har jeg kendt en Mand med saa daarlige Billeder paa sine Vægge“, skriver den svenske Statsmand Carl Gustav Tessin, der mange Aar senere gæstede Løvenørn, hvem han satte meget højt.²⁾ De fleste af dem var Portrætter af Medlemmer af det preussiske Kongehus og andre fyrstelige Personer eller Stormænd; men der var ogsaa Billeder med bibelske Motiver: Christi Begravelse og Susanne i Badet, og ganske profane Genrestykker. Adskillige af dem gik i Arv til den ældste Søn og nævnes paa Skiftet efter ham. Langt værdifuldere var Miniaturerne, af hvilke flere endnu er bevarede: Portrætter af Kong Frederik og Czar Peter, smaa mytologiske Billeder o. s. v. Hertil kom saa de mange Nipssager, Ure, Daaser, Vaser m. m., til Dels Gaver fra fyrstelige Personer og fornemme Velyndere. Den anselige Bogsamling, der stadig forøgedes, har bidraget sit til at pryde Hjemmet.

Familien bestod kun af Mand og Hustru med deres 12aarige Søn. Landsdommer v. Paulsons eneste Søn, Niels, et ungt Menneske paa 16 Aar, flyttede ind til Løvenørns strax efter deres Ankomst til Aarhus for at opdrages sammen med Frederik og undervises af Hammer og Bovet; han døde imidlertid allerede i Maj 1728. Selvfølgelig havde Stiftamtmanden et stort Folkehold, om end knap saa stort som i Berlin; men da der blev anskaffet Liberier til 5 Mand, har han nok haft 2—3 Lakajer, Kusk, Rideknægt, Gartner og Gaardskarl og først og fremmest en Kok; Fru Ingeborg har ikke kunnet klare sig med mindre end 4 Piger. Lønnen var jo kun ringe og Kosten billig; ellers havde det ikke været muligt at leve standsmæssigt for de 3000 Rdlr., Løvenørn fik, som dog betød mere end 6000 i København. Hele sin Hustrus Formue havde han ikke sat til i Berlin; endnu havde han Prioriteter i flere københavnske Ejendomme, og hans Søn havde jo en lille Formue. Alligevel kneb det med Udkommet, og ved Københavns Brand led Løvenørn store Tab.

Som Stiftamtmand var Løvenørn Overøvrighed i Stiftet og det baade verdslig og gejstlig; det sidste dog i Forbindelse med Biskoppen. Det paalaa ham at vaage over, at ingen gjorde Indgreb i Kongens Regalier og Rettigheder, at paasé Udførelsen af kongelige An-

1) A. Tuxens Afhdlg. i „Tilskueren“ 1923 r. Halvbind S. 26.

2) Tessin och Tessiniana. Stockholm 1819. S. 309.

ordninger, have „Opsyn med Justitien“, eftersé Retsprotokollerne, se Magistraterne paa Fingrene, holde Øje med Politiforordningernes Efterlevelse, kræve dem, hvem Byernes Pengevæsen var betroet, til Ansvar og Regnskab, sammen med Bispen hjælpe Præsterne til deres Ret, inspicere Hospitals- og Fattighusforstandere, sørge for, at Skoler, Hospitaller og Præster fik deres „Genanter“¹⁾ fra Amterne og endelig — om fornødent — lade Højesteretsdomme gennemføre ved Exekution.

Amtmandens Instruktion gik mere i Enkeltheder. Han skulde sørge for alt, der kunde tjene til Amtets Gavn og Intradernes Forbedring, forhindre Underslæb, overvære Sessionerne, gennemdrage og forsegle disses Protokoller og de kongelige Godsers Fæste- og Straffebøger, attestere Fæstebreve, i lige Grad varetage Kongens og Fæsternes Tarv, føre Tilsyn med alt kongeligt Gods, hævde de Rettigheder, Kongen endnu havde over det, efter at det var afhændet eller pantsat, føre Opsigt med Vrag- og Strandingsgods, befytte sig paa Ødegodsets Opkomst, føre Kontrol med Fritagelser for Landgilde og Skatter, med Paaligning af Kontributioner, sørge for, at Oppebørslerne foregik rigtigt og retfærdigt, attestere og kritisere Amtsskrivernes Regnskaber, paasé, at de indbetalte Skatter indførtes i Journalerne, og ofte lade sig Bøgerne forelægge, rette sig efter Forordningerne om Landdrytteriet, sørge for Ryttergaardenes Opkomst og Forbedring, personlig føre Tilsyn med Amtstuernes Forretninger, mindst 4 Gange aarlig inspicere Amtet og dets Betjente, sørge for Samarbejde med Ridefoged²⁾ og Amtsforvalter og paasé, at de personlig udførte deres Tjeneste, føre Tilsyn med Skovene, varetage Kongens og Gejstlighedens Interesser, hvis nogen ved Proces vilde tilvende sig kongeligt eller gejstligt Gods, holde Bog over Forordninger, vedrørende Skatter og Intrader, lade Ridefoged eller Amtsforvalter følge gennemmarcherende Tropper, vaage over, at Bønderne ikke blev forurettede, og indberette, hvis Officererne ikke hævdede Disciplinen. Endelig var det paalagt Amtmanden at tage Bolig i Nærheden af Amtstuen og ikke uden Kongens Tilladelse forlade den Provins, hvortil Amtet hørte.³⁾

Her var nok at tage fat paa, og Løvenørn gik til Arbejdet med den

1) Oprindelig det Beløb i Penge og Naturalier, der tilkom Lensmændene paa de kongelige Slotte til Underhold for dem selv og deres Folk, og som derfor fradrog, naar Regnskabet blev opgjort.

2) Godsforvalter.

3) Instrux af 19/11 og Bestalling af 24/11 1725 (Løvenørns Ark.).

bedste Vilje. Jurist var han ikke; men det var de ham underlagte Retsbetjente heller ikke; hans store Verdenserfaring, sunde Sans, Retsind, udprægede Pligtfølelse og ægte Humanitet i Forbindelse med hans selvstændige Karakter og myndige Optræden gjorde ham imidlertid til en fremragende Embedsmand, der i lige Grad varetog Kongens og Undersaaternes Tarv og vaagede over, at Lovene ikke fortolkedes strængere overfor de smaa i Samfundet, end det var nødvendigt. I sin „Fuldmagt“, Christen Foss, havde han en ypperlig Medhjælper, hvis store Lokal- og Personalkendskab var ham til uvurderlig Gavn.

Løvenørn tog først fat paa Byerne, der hidtil kun havde mærket saare lidt til Stiftamtmanden som Magistraternes rette Overøvrighed og Regeringens Repræsentant; først studsede de jo lidt, men fandt sig snart i det; kun Aarhus gjorde Vanskeligheder og antydede, at hans Forgænger ikke var optraadt paa samme Maade; men Magistraten fik ren Besked; i stærke Udtryk frabad Løvenørn sig dens Ræsonnementer og erklærede, at han ikke behøvede „Deres Forskrift, hvad forrige Stiftamtmand har gjort eller ikke; thi mine Ordre, som jeg giver efter mit Embeds Vegne, skal altid svare til Hs. Majestæts Tjeneste, Byens og det gemene Bedstes Nytte og Befordring og kommer i det hele paa mit Ansvar; men jeg vil imidlertid vide dem efterlevede uden Eders Kommentarer — —“. Det vilde sikkert have glædet Czar Peter at høre sin gamle Adjutant udtale sig saa autokratisk og bestemt; men det var ogsaa nødvendigt at lade den stormægtige Borgmester Christen Jensen Basballe mærke, at han ikke var Selvhersker i Aarhus; han var energisk, dygtig og rig, men ikke afholdt paa Grund af sin Trættekærlighed og Nærighed; derhos var han svagelig, kunde ikke til Fods færdes udenfor sit Hus og formaaede ikke ved Selvsyn at danne sig en Mening om de Sager, han bekæmpede eller ønskede fremmet. Magistratens øvrige Medlemmer var mere rørige, men forsømmelige: de befalede Indberetninger blev ikke indsendte, Byens Skov blev vanrøgtet, Stiftamtmandens Bestemmelser til Forebyggelse af Ildsvaade blev ikke fulgte, men, hvad der mest irriterede ham, var den skødesløse Maade, hvorpaa Magistraten havde behandlet et stort Spørgeskema, han havde tilstillet den til Udfyldning. Han havde udbedt sig grundig Besked om Byens Privilegier, Indtægter, Udgifter, Pengebeholdninger, Havne- og Brandvæsen, Fængsler og Arrester, Politi-, Vej- og Fattigvæsen, Nærings- og Lavsvæsen, Skole- og Indkvarteringsvæsen, endvidere

„rigtig Designation paa alle Gaarde, Huse og Vaaninger, som findes i Byen, og hvem samme tilhører og ejer“, og til sidst Oplysning om Ris Skov. Skemaets 19 Poster var ledsagede af Stiftamtmandens Bemærkninger om, hvad han allerede havde bragt i Erfaring, og hvad der var ham særlig magtpaaliggende at faa at vide. Der hengik næsten et helt Aar, inden Besvarelserne blev fyldestgørende; den ene Gang efter den anden havde Stiftamtmanden maattet tilbagesende de ufuldstændigt og fejlfuldt udfyldte Skemaer, og Følgeskrivelserne var sandelig ikke blide; men til Slut blev det ogsaa godt, og gennem det omfangsrige, endnu bevarede Aktstykke faar man udførlige Oplysninger om Løvenørns Aarhus. Forholdene var triste, Fattigdommen stor, Foretagsomheden ringe, Privilegierne betydningsløse, Styrelsen højest ufuldkommen; mange Udgifter afholdtes udenom Magistraten, Regnskabet blev aflagt af en Kæmner, der skiftede hvert Aar. En af Hovedindtægtskilderne var Akcisen, hvoraf dog en Del skulde afgives til Havnen; ved Aarhundredets Begyndelse havde den flydt ret rigelig, men var nu tørret ind. Havnen, der før havde været 10 Fod dyb, var tilslammet og kunde kun tage Skibe, der stak indtil 5 Fod, Bolværkerne var brøstfældige, og Indløbet, Aamundingen, ofte tilstoppet af Tangbanker og Mudder; „Bropengene“ og „Hvidtolden“, der betaltes for Indskibning af Kreaturer og Benyttelse af Havnen, forsløg ikke til at holde den i brugbar Stand, end ikke naar de suppleredes med Akcisen. Byen havde Sprøjter nok, men der manglede Mandskab til dem, og Borgerskabet havde modsat sig Gennemførelsen af en Brandordning. Fængslerne var i alle Henseender utilstrækkelige, „Byens Tjenere“ gjorde daarlig Fyldest som Fangevogtere; der var kun 3 Vægttere; men Borgerne vilde ikke have flere; de vilde heller ikke holde Gaderne rene. Der var intet ordnet Fattigvæsen; man raadede kun over, hvad der indkom i Kirkeblokken, hvorfor Tiggeriet florerede. Der var 12 Haandværkerlav, som fulgte de gældende Artikler. Skolevæsenet, som Løvenørn omfattede med særlig Interesse, var i en maadelig Forfatning, og de Veje, Magistraten mente at kunne følge for at afhjælpe Miseren, var ganske ufarbare; man kunde ikke nøjes med 2 Lærere i en By paa 3000 Indbyggere, tilmed naar man forlangte, at den ene skulde undervise i Tysk og Bogholderi; Magistraten vilde endda kun betale den ene af dem; den anden kunde Domkirken lønne. Med Latinskolen havde Magistraten intet at gøre.

Da Magistraten smølede saa længe med at svare, tog Løvenørn

paa egen Haand fat paa Reformerne. Ved et Magtbud fik han Skarnet bortført fra Gaderne; Havnen lod han ordentlig undersøge og befalede Bolværkerne istandsatte; en moderne Brandsprøjte fik han anskaffet, og en anstændig Raadhustjener ansat; mod Slutningen af sin Funktionstid anordnede han et forsvarligt Tilsyn med Ris Skov; Forberedelserne blev trufne; men, da Løvenørn blev kaldet til anden Virksomhed, forsumpede Sagen. Stillingen som Stiftamtmand beklædte han i Virkeligheden kun i $2\frac{1}{2}$ Aar.

Ogsaa Stiftets øvrige Købstæder fik at mærke, at den nye Stiftsbefalingsmand ikke betragtede sin Stilling som en Retrætepost. Særlig Interesse nærrede han for sin Fødeby, Horsens, som han besøgte kort efter sin Ankomst til Stiftet. Antagelig har han gæstet sin Stedfader, Stephan Jacobsen, og formodentlig er det ogsaa ved denne Lejlighed, at han har præsenteret sig for Hr. Peder i Lundum for at vise ham, at han ikke havde vurderet sin Løbedegn rigtigt.¹⁾ Endnu levede der i Byen flere, som han mindedes fra sin Skoletid, bl. a. Byfogden Rasmus Christian Leth, Byskriver Claus Tommesen Vogt og Borgmester Morten Cortsen, som dog døde den 23. Nvbr. 1727. Hans Efterfølger, Jørgen Axelsen, havde, som Løvenørn siger, aldrig været i Provinsen og kendte ikke Byen; „han er fattig som en Kirkerotte, bor i et Hul og har intet andet at leve af, end hvad Borgerne giver ham; han er en skikkelig Mand, men savner Myndighed.“ Han døde 1735 i yderste Armod.²⁾ Det første Møde mellem Bedemandens Søn og de gamle Embedsmænd har sikkert været ganske interessant; Byfogden, der tillige var Godsejer og i Reglen bestyrede sit Embede ved Vikar, var beordret til at give Møde og gøre Rede for Byens Forhold, særlig for Brandordningen, som Borgerne her ligesom i Aarhus havde „forplumret“. En Mængde Huse havde endnu stik mod Lov og Ret Straatag; men da Høsten allerede mange Steder var bragt under Tag, og da det ikke var muligt med kort Varsel at skaffe de fornødne Tagsten, fik Borgerne Henstand til næste Vaar; men til Høsten maatte intet Straatag findes i Byen. Den 31. Juli 1728 var der kun 16 tilbage, og, da Løvenørn befalede at afrive dem, lige meget hvad der laa derunder, forsvandt ogsaa de. Københavns „fyrgterlige“ Ildebrand nævnte Aar har sikkert vækket dem, der har siddet den ved Viborgs Brand 2 Aar tidligere givne Advarsel overhørige. Saa forsvandt da Straatagene i Horsens 146

1) Jfr. Side 4.

2) Løvenørn til Gehr. Chr. Plessen ²/₁₂ 28; Fabricius: Horsens Købstads Beskr. og Hist. Odense 1879. S. 216.

Aar efter, at Kong Frederik II havde befalet dem ombyttede med Tegl. Nogen Virkning havde Katastrofen i Viborg dog gjort; i 1726 approberede Kongen en kras Brandordning, og i Januar 1727 var der i København bestilt en k stbar og pragtfuld „dobbelt Kirkespr jte“, men Borgerskabet var ikke meget villigt til at paatage sig de personlige Ofre, Materiellets Betjening krævede; der gik Aar, inden Brandkorpset blev organiseret, og først 1748 fik Byen en fast Skorstensfejer; hidtil havde man hjulpet sig med Natmanden i Bjerre!¹⁾ I alle Stiftets Byer skred Løvenørn kraftigt ind for at værne Borgerne mod Levnedsmiddelaager og hindre Forprang. Ogsaa Randers maatte gøre Rede for Byens særlige Forhold, Frik rsler, Indkvartering, Fattigvæsen o. s. v.. Magistrater og Byfogder døde ikke i Synden, naar de forsømte deres Pligter.

Som overalt i Riget var Vejene i Stiftet i maadelig Stand; Løvenørn gjorde, hvad han formaade, for at faa Herredsfogder og andre Vedkommende til at føre ordentligt Tilsyn; men, da Vej-materialet var elendigt og Sagkundskaben ringe, blev Reparationerne daarligt udførte, og Stiftamtmanden maatte idelig paabyde at afhjælpe Manglerne.

Skønt den militære Styrke, der laa i de jyske Købstæder, ikke var betydelig, føltes Indkvarteringen som en uhyre Byrde. I Aarhus laa der omtrent 250 Ryttere, i Horsens og Randers hvert Sted 125; men hertil kom en Del Soldaterkoner og Børn, der skulde have Tag over Hovedet, og et Antal Heste, som skulde have Stalde. Aarhus husede 64 Soldaterkoner med 66 Børn, og Garnisonen belagde 166 Kvarterer, i Horsens kun 50. De Byer, der var fri for Indkvartering, maatte yde Garnisonsbyerne en Hjælp, der i Løvenørns Tid beløb sig til 470 Rdlr. aarlig. Denne Sum kom i Hovedsagen Aarhus Stift tilgode; i Vejle og Kolding tilsammen laa der nemlig kun 125 Ryttere. Forholdet mellem Garnison og Borgerskab var vistnok i det hele ret godt; imidlertid kendes Undtagelserne bedre end Reglen; det er nemlig dem, der gennem Justitsprotokollerne er bevarede for Efterverdenen. Som oftest var Sammenst dene ikke saa alvorlige, at man vilde „molestere“ Stiftamtmanden med Klager i den Anledning; da Regimentschefen var hans gamle Ven og Krigskammerat, Oberst Samitz, var det ham en let Sag at skaffe fortr digede Borgere og Bønder deres Ret. Blandt de „Insolentier“, hvorover der førtes Klager, var

¹⁾ Ved Fremstillingen af Forholdene i Horsens er foruden Afhdlg. i Aarhus Stifts Aarsbog ogsaa H. Knudsen: „Fra Holbergtidens Horsens“, Aarhus 1921, benyttet.

ulovlig Optræden under Exekution (Tvangsopkrævning af Skatter) og voldsom Hvervning; og her maatte Stiftamtmanden under Tiden træde til. I 1728 blev saaledes Organisten i Horsens, Anders Lütken, hvervet til Rytter under en mægtig Rus, der strakte sig over flere Dage. Skønt han i sin omtaagede Tilstand forklarede, at han frivillig havde ladet sig antage til Soldat, greb Kirkeinspektionen ind og klagede til Stiftsøvrigheden, hvem det ogsaa lykkedes at faa ham fri; han tilhørte en ret udbredt Organistfamilie og „forstod vel sin Profession“, men han var vidtløftig og forsømmelig.¹⁾ I adskillige andre Tilfælde viste det sig, at der ikke havde været Tale om voldsom, men om ganske frivillig Hvervning. Det var sikkert heller ikke værre at være Rytter end Læredreng eller Bondekarl.

Overordentlig tiltalende er Løvenørns Iver for at værne de Smaa i Samfundet mod Overgreb og skaffe dem deres Ret. Han „interceder“ for opsagte Fæstebønder; han giver Byfogden i Aarhus en alvorlig Omgang, fordi han har paalagt en Pige „Omkostninger“ uden at have Ret dertil; da Magistraten i samme By paa Stadsmusikantens Anmodning har grebet ind mod „en liden Dreng, som er en af de afbrændte i København, saa skal hannem sit fratagne Hakkebrædt (Musikinstrument) igen leveres; dog maa han ikke dermed opvarte i Forsamlinger, uden alene hvis (hvad) Godtfolk i deres Huse af Kristenkærlighed vil meddele“; samme Magistrat har forbudt Anne Nielsdatter at gaa omkring i Byen og sælge Klæder, hvorefter den har fordoblet hendes Rytterskat; ogsaa dette paatales skarpt. Andre Magistrater faar alvorligt paa Hovedet, fordi de vil hindre et Par fattige Haandværkere, der har Fripas, i at ernære sig ved deres Hænders Gerning; den Slags Historier er der nok af i Amtets Kopi-bøger. Han greb ogsaa ind, naar Øvrigheden forhalede Sagerne, og lagde et godt Ord ind for dem, der havde overtraadt Lovene, fordi de ikke havde kunnet kende dem. Et smukt Udslag giver Løvenørns Humanitet sig overfor de arme Kvinder, der „havde ladet sig i Uære beligge“. I de Tider var der ikke Tale om Alimentationsbidrag eller anden Hjælp. Nej! de Skyldige maatte udstaa Kirkens Disciplin, betale Lejermaalsbøder eller lide Straf paa Kroppen. Taxten var 6 Rdlr., mere end et halvt Aars Løn; kun sjældent kunde de stakkels Piger afsé saa stort et Beløb, og saa maatte de bøde. Ved Juletid meddeler Løvenørn Magistraten i Horsens, at han hellere af sin egen Lomme vil betale to Synderinders Bøde end tillade, at de paa denne

¹⁾ H. Knudsen S. 45—53.

Aarstid hensættes i Raadhuskælderen med deres spæde Børn; i den varme Sommer kunde de uden Skade sidde deres 8 Dage paa Vand og Brød i den svale Kælder; men i hvert enkelt Tilfælde skulde der gøres Indberetning til ham om paagældende Kvindes Tilstand, og uden hans Resolution maatte ingen Barselkvinde eller frugtsommelig Pige sættes i Fængsel; aldrig maatte „Arresten være deres Foster til Hinder“; han drog Omsorg for, at Barnet blev plejet, medens Moderen sonede sin Brøde; da en blind Pige mistede sin Plads som Lem paa Randers Hospital, fordi hun var kommen i Kollision med det 6. Bud, gav han hende en Mark ugentlig, en forholdsvis betydelig Understøttelse. Han forlangte Diskretion i den Slags Sager og taalte ikke nysgerrig Indblanding, hvad en Postmester fik at vide. Selv til de Døde strakte hans Humanitet sig; han resolverede, at en Karl, der havde spist sig ihjel, skulde begraves kristeligt og ikke som Selvmorder.

Løvenørn fortolkede Loven mildt, men vaagede over, at Retten plejedes tilbørligt, og førte skarpt Tilsyn med sine Retsbetjente, som — til Dels paa Grund af deres usle Kaar — gennemgaaende var udygtige og lidet samvittighedsfulde. Byfoged Mathias Buch i Mariager hørte til de bedste, og dog gav hans Embedsførelse jævnlig Anledning til Paatale; Christian Redlich i Ebeltoft var heller ikke af de værste, men hans Domme var ofte mangelfulde. End ikke i de større Byer kunde man faa gode Dommere; Oluf Andersen i Aarhus og Rasmus Leth i Horsens fik mange velfortjente Røfler; det var ogsaa temmelig groft at lade en Dødsdom exekvere, inden Stiftamtmanden havde resolveret i Sagen. Men var det galt i Byerne, saa var det meget værre paa Landet, hvor Herredsfogderne jo i Reglen tilhørte Altpåen. Jens Lundorf i Vester Lisberg- og Hasle Herreder var saa forsømmelig, at „det var at ønske, at Vorherre vilde kalde ham, saa blev vi ham kvit“; han døde 1730; Mads Sommer i Bjerre-Hatting var kun lidet bedre; men værst af dem alle var Christen Jensen i Ning Herred; han havde været suspenderet, men var bleven genindsat i Haab om, „at han herefterdags skulde skikke sig bedre; men han er bleven jo længer jo værre, saa at han ikke er dygtig Embedet at betjene“. Det endte da ogsaa med, at han blev dømt fra sin Stilling.

Stod det daarligt til med Retsbetjentene, saa var det endnu slettere bevendt med Sagførerne. En Kandestøber og en forløben Student agerede Prokuratorer i Aarhus; men Raadstueskriverens Tjener, der havde let Adgang til Protokollerne, gik dem i Næringen, saa at

de tyede til Stiftamtmanden, der gav Byfogden Ordre til ikke at „admittere ham til nogen Rettergang“.

Københavns ulykkelige Brand 1728 gav Løvenørn meget at bestille. Strax efter at have modtaget Efterretningen sendte han 3 Skibe med Proviant til Hovedstaden og opfordrede indtrængende Magistraterne i Byerne til at yde frivillig Hjælp. Snart kom der Ordre fra København om Indsamling af milde Gaver, om Indkvartering af Brandlidte, Udskrivning af Brandstyr og Forbud mod at rejse til Hovedstaden, naar det ikke var paatrængende nødvendigt. Ordrene var vanskelige at gennemføre; Folk vilde ikke baade give milde Gaver og betale Brandstyr; de søgte at slippe billigst muligt ved at opgive for lave Indtægter. Her greb Løvenørn regulerende ind, paatalte de urigtige Selvangivelser, gjorde opmærksom paa det ubillige i, at alle Bønder, selv de velhavende, var fritagne, foreslog, at de frivillige Gaver fradroges i Brandstyret, og indstillede, at Garnisonsbyerne fritoges for civil Indkvartering. Stiftets Brandstyr var 14400 Rdlr., en betydelig Sum i de pengeknappe Tider; man var tilmed lige bleven færdig med at udrede 4600 Rdlr. til „Kirker og publique Bygninger i Viborg“, nedbrændte i 1726. Taxationerne gav Anledning til en Mængde Klager og Besværinger og forvoldte en Masse Skrивerier; men Løvenørn arbejdede utrætteligt paa Varetagelsen af de Ydendes og de Modtagendes Tarv. Senere paalagdes det Amterne at skaffe Bygningsmaterialier og sørge for disses Transport; det var svært at skaffe Sten og Kalk, men endnu sværere at opdrive Fartøjer. Løvenørn personlig led store Tab ved Københavns Brand; de Ejendomme, hvori hans Penge stod, gik op i Luer; i Juni Termin 1729 maatte han til Hovedstaden for at bringe Orden i sine forfaldne Affærer.

Som Stiftamtmand havde Løvenørn meget med Gejstligheden at gøre; han havde jo selv været Teolog, havde engang staaet paa Prædikestolen og var mere yndet af Præsteskabet, end Kongen syntes om.¹⁾ Biskop Worm i København betegner han som en af sine bedste Venner, og med sin Kollega i Stiftsøvrigheden, Biskop Johannes Ocksen, forligedes han meget godt; til Stiftets Provster og Præster stod han i et særdeles godt Forhold. Endnu er der bevaret flere vel mente, uhyre kedsommelige Rimerier, nedskrevne til hans Pris af gejstlige Poeter. Udtalelser i hans Breve tyder paa, at han kedede sig lumskt i Præsternes Selskab. „Her er jeg sammen med 32 Provster og dobbelt saa mange Præster“, hedder det med en mild

1) Jfr. Side 172.

Overdrivelse i et Brev af 6. Oktober 1727, „det er et nydeligt Selskab for en Mand med Humør; i alle de Herrer tilsammen er der ikke Stof til en halv Achard“. Mange af de gode Præstemænd stod jo ikke højt i Kultur og var mest optagne af at vaage over deres timelige Velfærd. Stiftsprovst Conrad Ottesen Wechmann vilde saaledes for at tjene et Par Daler selv besørge Afskriften af en meget udførlig Dom over en ulykkelig Præst, der paa Grund af usædelig Vandel var dømt fra Kjole og Krave; men han gjorde det saa daarligt og langsomt, at Christen Foss maatte gøre hele Arbejdet om, „oversnuset af ham og hans Kone“, og det varede alt for længe, inden Sagen blev indbragt for Højesteret. Det var ogsaa Stiftsprovsten, der egenmægtig lod Laasen til den Kirkestol forandre, hvor hans Hustru under Gudstjenesten havde udfægtet en forargelig Kamp med Assessor Worms Frue om den fornemste Plads.

Hospitalerne, der jo ikke var Sygehuse, men milde Stiftelser, gav Stiftsøvrigheden meget at tage Vare paa; de havde en Del Gods, og Forstanderne maatte ses nøje paa Fingrene; de havde ikke Lov til at antage nye Lemmer eller nye Fæstere. Til Forstander Simon Brandt i Horsens havde Løvenørn et godt Øje; „man kan aldrig vide, hvor vort Brev bliver produceret“, skriver han til Bispem, hvem han foreslaar at nøjes med mundtlig Forhandling. Om Præstegaardene maatte der til Tider værnes; der var Exempler paa, at Bønderne langede ud efter deres Jord.

Ogsaa Lægekunstens Udøvere tyede til Stiftamtmanden med Ansøgning om Ansættelse eller Bøn om Beskyttelse mod dem, der forgreb sig paa deres Privilegier og Rettigheder; de fleste af dem var kun Kirurger, enkelte ikke engang examinerede ved facultate medica. Stadig var der Strid mellem de civile og militære Feltskærer; men var der Tale om, at en ny Mand vilde nedsætte sig, gjorde alle Front mod den fælles Fjende. Flere af dem var efter den Tids Forhold dygtige Folk. Johan Cremon, fra 1729 Regimentsfeltskær i Horsens, nød saa megen Anseelse, at han 1730 kaldtes til Odense under Frederik IV's sidste Sygdom. Om sig egen Sundhed forstod han i det mindste at værne; han døde 1754 over 90 Aar gammel.

Med utrættelig Iver varetog Løvenørn sit Embede; han satte sig samvittighedsfuldt ind i de for ham uvante Forretninger og Forhold og optraadte myndigt og humant som den, der skulde varetage Kongens og Befolkningens Tarv.

I selskabelig Henseende var Overgangen fra Livet i en Hoved-

stad til Tilværelsen i en lille Provinsby meget følelig for Løvenørn og hans Hustru. Af Intelligens var der kun grumme lidt i Datidens Aarhus; Biskop Ocksen var ganske vist en lærd og berejst Mand, der havde en hel Del „Verden“; han havde en kort Tid været Hofpræst hos Prins Jørgen af Danmark, den engelske Prinsgemal, og senere hos Frederik IV; han havde ogsaa været Informator for dennes yngre Broder, Prins Vilhelm; men han var meget pietistisk anlagt og synes ikke at have staaet i noget personligt Venskabsforhold til Løvenørn. Byens øvrige Gejstlige, Skolemænd, Magistratspersoner og højere Borgerskab udmærkede sig ikke i aandelig Henseende; deres Færd prægedes af en smaalig Vaagen over egne materielle Interesser, egne reelle eller indbildte Rettigheder eller Privilegier. Her fandtes ingen Emner til en passende Omgangskreds; men paa Landet stillede Forholdet sig betydelig bedre: i den nærmere og fjærnere Omegn boede der en Del Familier, som Løvenørn og hans Hustru kendte og holdt af fra tidligere Tid. Først og fremmest var der Gehejmeraad Iver Rosenkrantz, der efter længere Tids Virksomhed i Diplomatiets og Centralstyrelsen — sikkert meget mod sit Ønske — i 1723 var bleven Stiftamtmand i Viborg, men som meget ofte opholdt sig paa sit Gods Rosenholm; saa var der Ungdomsvennen Grev Frijs Frijsenborg, Grev Christen Skeel til Grevskabet af samme Navn, Konferensraad Joachim Gersdorff, Amtmand i Kalø Amt og Besidder af Vosnæsgaard, Axel Arenfeldt til Rugaard, Christian Rathlou til Rathlousdal og Baron Christian Guldencrone til Vilhelmsborg. Den nærmeste Nabo, Grev Frederik Danneeskjold-Samsøe til Marselisborg, boede ikke paa sin Gaard, som var for lidt herskabeligt indrettet; men med ham fik Løvenørn senere mere end nok at gøre. Hertil kom saa Oberst Samitz, der boede i Skanderborg som Chef for Holstenske Rytterregiment, og som ved sit Ægteskab med Generalmajor Valdemar Reedtz' Datter blev en meget velhavende Mand og kom i nær Forbindelse med jyske Godsejerkredse. I Carl Deichmans ofte citerede Optegnelser hedder det, at Løvenørn i sin Stiftamtmandstid „var stændig hos den store Adel, der saa ham altid over Skuldrene, antog ham for at være grov i sin Opførsel“; dette passer aldeles ikke; den stilige Svensker Carl Gustav Tessin siger udtrykkelig: „il avait de l'esprit, de la vivacité, le ton et la façon de la bonne compagnie“,¹⁾ og sikkert er det, at Løvenørn og hans Hustru var overmaade velsete i de aristokratiske Kredse; dannede, elskværdige og belevne, som

1) Tessin och Tessiniana S. 309.

de var, havde de let ved at hævde sig; det fortræffelige Humør, de bragte med sig, lavede godt op paa Herregaardene. Af Tonen i de endnu bevarede Indbydelser fremgaar det, hvor ivrig man var for at faa fat i dem, og hvor gerne man vilde have dem som Gæster. Men de var ikke Spor af snobbede; de kom gerne i borgerlige Kredse, var særlig gode Venner med Godsforvalterfamilien Møller paa Boller og var jævnlig Gæster hos Landsdommer Mathias Paulson paa Bidstrup, der rigtignok var bleven nobiliteret 1718; gennem Oberst Vinding, der var gift med Maria Paulson, hans yngste Datter, var de besvogrede. Den 21. Maj 1729 stod de ved hans Dødsleje.

Gennem Brevene i Løvenørns Arkiv fra Stiftamtmandstiden kan man danne sig et Begreb om, hvorledes Selskabeligheden formede sig. Exempelvis skal her anføres, hvorledes de første Maaneder af 1728 gik hen. Aarets første Uge tilbragte Løvenørn paa Frijsenborg, „hvor vi myrdede en Masse Vildt“. Dengang var der nemlig Jagt i Jylland: Masser af Hjorte, Harer, Raadyr og Fugle, ja endog Ulve, Ræve og Vildsvin. Kort efter skulde han have været paa Jagt hos Grev Skeel; men der faldt saa uhyre Mængder Sne, at Rejsen maatte opgives. Søndag den 25. Januar stred en „Expresser“ sig den lange Vej gennem Sneen fra Rosenholm til Aarhus for at opfordre Stiftamtmanden til om Mandagen at møde hos Rosenkrantz for næste Dag sammen med ham at arbejde sig gennem Driverne til Sostrup (nu Benzon), hvor Skeel boede. Desværre skulde Løvenørn og Frue netop den 28. til Rathlousdal, hvor de blev i 10 Dage; næppe var de komne hjem, før han ilede til Rosenholm, hvor han forblev en Dag, og ikke længe efter tog de i Fællig til Sostrup og deltog i den saa længe udsatte Jagt. Den 15. Februar var han atter i Aarhus for den 21. paa ny at køre til Rathlousdal; en af de sidste Dage i Maaneden var han til Klapjagt paa Marselisborg, og den 1. Marts paa Vilhelmsborg; herved gik han glip af en Jagt paa Ulstrup, hvortil Grev Skeel havde indbudt ham. Programmet var ellers lovende nok: Den 2. Marts skulde Løvenørn, Rosenkrantz og Arenfeldt møde hos Skeel paa Estrup for samlede at tage til Ulstrup. „De maa endelig komme,“ skriver Rosenkrantz, „De vil derved berede mange Mennesker en Glæde, nemlig for det første Grev Skeel, for det andet alle Bønder fra Constantinsborg og Vilhelmsborg,¹⁾ maaske ogsaa deres Herrer, og for det tredje Deres ydmygste Tjener. De er vel ikke ked over, at jeg tager Arenfeldt med? kommer han ikke, er jeg ikke sikker paa, at jeg ikke bliver den daarligste Skytte. Jeg har hørt, at Deres Frue

1) Formodentlig fordi de saa slap for at være Klappere.

kunde have Lyst til at besøge Grevinde Skeel; hvis saa er, og hun vil gøre min Kone den Glæde at komme hertil, kunde de to paa Fredag rejse til Grevinden.“ Heraf blev der altsaa ikke noget, og Rosenkrantz fik Udsættelse med at betale de 100 Flasker Vin, Løvenørn havde sendt ham. „Jeg morer mig rigtig godt i Jylland med vore fælles Venner“, skriver Løvenørn til Envoyé Berckentin i Wien; der var stor Rift om den joviale Stiftamtmand, hvis drøje Vittigheder, morsomme Anekdoter og skæmtefulde Underholdning gjorde stor Lykke; det vakte oprigtig Beklagelse, naar andre Indbydelser eller Embedsforretninger hindrede ham i at komme; somme Tider tog hans lige saa afholdte Frue afsted alene. Særlig mellem Rosenkrantz og Løvenørn var Forholdet intimt; de kom meget ofte sammen, og de to Diplomater har sikkert drøftet mange alvorlige Sager, de var jo begge meget fortrolige med Danmarks nyeste Historie. De omgikkes paa lige Fod, og Løvenørns har sikkert ikke behøvet at paatrænge nogen deres Selskab.

Selvfølgelig har Løvenørns selv ført Hus. Der foreligger Korrespondancer med Vinhandlere og andre Leverandører, og man hører under Tiden, at de har Huset fuldt af Gæster. Trods ihærdige Opfordringer synes dog ingen af de berlinske Venner at have vovet sig til Aarhus; Vejen var jo lang, og Rejsen dyr og besværlig. Men i det hele taget har Kronprinsessens Hofdame, Baronesse Grotoffska, ingen Grund til at beklage deres „solitere schejour“ i Aarhus; da „Lotte“ raader Fru Ingeborg til at lægge sig efter at spinde for at forslaa Tiden, afviser hun hende med komisk Indignation: „Tiden gaar for mig, uden at jeg keder mig, og uden at jeg egentlig kan sige Dem, hvad jeg anvender den til; men jeg behøver ikke at spinde“; hun lader, som om hun tror, at hendes unge Veninde virkelig træder Rokken, takker for Raadet, men tilføjer, at hendes Mand er bleven saa vred over det, at han pønser paa at tage til Berlin, bryde ind hos hende og smide alle hendes Spindegrejer ud af Vinduet.¹⁾

Den Tid, som blev tilovers fra Embedsforretninger, Selskabelighed og Udflugter, var der rigelig Brug for. Løvenørn læste meget, og mange Bøger sendtes til Stiftamtmandgaarden fra Ind- og Udland; han købte mange og holdtes à jour med, hvad der udkom. Christian Falster og Hans Gram hørte til hans personlige Venner. Falster har baade skrevet et Digt til ham og dediceret ham et af sine Værker; han har sikkert kendt Holbergs Arbejder, Montaignu omtaler hans Forkærlighed for de danske Komedier, og Henrich Wegner, Hol-

1) „Tilskueren“. Anf. Halvbind S. 27.

bergs Henrik, der efter Københavns Brand tyede til sin Fader, Postmesteren i Aarhus, var hans Protégé; men Holbergs Navn er ikke omtalt i hele Løvenørns Korrespondance. Baade han og hans Hustru interesserede sig for deres Have og anvendte baade Tid og Penge paa Blomsterdyrkning; men den mest yndede Adspredelse var deres Brevskrivning. Fra Aarene 1727—1730 foreligger der en stor Mængde Koncepter, som giver udmærkede Bidrag til Parrets Karakteristik. Der er ikke bevaret et eneste Brev, vexlet mellem dem; men mange Breve skriver de i Fællesskab; naar den ene holder op, tager den anden fat, og ofte omtaler de hinanden sundt, naturligt og kærligt, men uden Spor af Sentimentalitet. De vigtigste Korrespondenter er Vennerne i Berlin, særlig Lotte, Camas, Rottembourg og Achard; Berckentin i Wien, Söhlenthal i London; Baronesse Løvendal i Preetz og hendes Svoger, Schmettau, faar ogsaa jævnlig Brev. Ogsaa i København findes adskillige Korrespondenter. Gennem Storkanslerens Søn, den purunge Generaladjutant og Kammerherre, Grev Frederik Conrad Holstein, holder Løvenørn Forbindelse med dennes Forældre, til hvem han dog ogsaa henvender sig direkte; Forgængeren i Embedet, Gehejmerraad Christian Ludvig Plessen, faar jævnlig Brev, ligesaa Vennerne i Jylland, navnlig Gehejmerraadinde Harboe. En ganske ejendommelig Korrespondance fører Løvenørn med sin gamle Sekretær Montaigu. Medens Løvenørn var i København, lod han ham ofte renskrive, under Tiden endog koncipere, Breve af privat Art; men den gamle Skuespiller var uheldigvis ikke altid diskret. Den unge Rigsfriherre Georg Vilhelm v. Söhlenthal, Broder til Gesandten i London, der senere blev en fremstaaende Pietist, var fra 1726 Kammerjunker hos Kronprinsen og maa have været noget vidtløftig, da han efter et Aars Forløb havde gjort en Gæld paa 1600 Rdlr.; han bad Løvenørn om et Laan; men denne, som ikke havde saa mange Penge, gav ham 100 Rdlr. og forlangte fuld Besked om, hvad han skyldte bort. Han skrev saa til Gesandten i London og udtalte sin Forundring over, at den unge Mand ikke havde skriftet for Kronprinsen. Dette Brev havde Montaigu renskrevet, og for at hjælpe lidt paa den unge Söhlenthal havde han meddelt en af hans Kreditorer, den fra „Den danske Komadies Ligbegængelse“ bekendte Vinhandler Mathieu Tujon, at han nok skulde faa sine Penge igen, og denne „le plus grand malheureux que la terre a jamais porté“ fortalte, at Kronprinsen betalte Gælden. Det samme berettede flere andre Kreditorer; det hed sig, at Rygtet stammede fra Montaigu, der havde sin Viden

fra Løvenørn. Gesandten fik Nys herom og sendte Løvenørn et ikke bevaret Brev, som maa have været ret ubehageligt at dømme efter den Følgeskrivelse, hvormed Generalen sendte det til Montaigu, der fik haarde Bebrejdelser for sin Indiskretion og Anmodning om at tilbagesende begge Breve, „det sidste Forlangende jeg vil rette til Dem i hele mit Liv“. ¹⁾ Løvenørn skænkede alligevel snart Montaigu sin Tilgivelse, og, da Københavns Ildebrand havde ødelagt ogsaa hans Hjem, sendte han ham en lille Understøttelse, ledsaget af et venligt Brev, som han bad tilbagesendt, rette „à la rigeur“; der var for Resten ingen andre Fejl deri, end at der manglede et „u“ i det sidste Ord. Efter at Løvenørn paa ny var bleven ansat i København, brugte han atter Montaigu til Sekretær, skønt han rystede stærkt paa Haanden og ikke skrev saa smukt som i yngre Dage. ²⁾ Søhlenthal blev hjulpen, men maatte for en Stund forlade Hoffet og se at komme til Ro som Amtmand i Segeberg. Ved Frederik IV's Død kom han tilbage til København, blev Hovmester hos den unge Kronprins Frederik og ægtede 1732 den omtalte Hofdame, Baronesse Grotoffska, med hvem han til Løvenørns Forfærdelse havde forlovet sig, dengang han endnu sad i Gæld til op over Ørerne.

Ofte er de udgaende Breve ledsagede af Gaver: et Vildsvinehoved til Statholder Vibe, en mægtig, nyfisket Lax til Chr. L. Plesen; med de indkomne følger ogsaa under Tiden Foræringer: Østers og andre Delikatesser. Gennem sine berlinske Forbindelser skaffer Fru Ingeborg Kronprinsessen Klæder og Stoffer; fra Randers besørger hun Handsker.

Af Ægteparrets Breve faar man det Indtryk, at de var jævnt tilfredse i Aarhus. „Naar jeg maa vedblive at være rask, vil jeg sætte alt ind paa at beholde denne herlige Stilling“, skriver han, inden han har tiltraadt den, og efter at have været 2 Aar i Jylland siger han: „giver man mig blot, hvad jeg behøver for at leve, forlanger jeg intet andet Embede og søger ikke bort herfra“. Sundhed og godt Udkomme skulde der altsaa til; men ingen af Delene faldt i hans Lod, saa længe han var i Aarhus. Den ubarmhjertige Gigt meldte sig hvert Aar, lammede hans Hænder eller Fødder og fængslede ham til Lejet. Saa maatte Fru Ingeborg føre Pennen. „Min Mand, hvis Tunge er lige saa løs, som hans Hænder er bundne, har dikteret, hvad jeg hidtil har skrevet; men nu vil jeg lade ham ligge

¹⁾ Løvenørn til Kmjkr. Søhlenthal ^{18/6} 27; til Envoyé S. ^{21/6} 27; til Montaigu ^{2/12} 1727; til Kmjkr. S. ^{18/12} 27.

²⁾ Brevene er trykte i Dsk. Saml. B. III S. 33 ff, 40 f.

og skrive, hvad jeg selv har Lyst til“. Men heller ikke hun var stærk; af og til er hun alvorlig syg og synes at se „le clocher de l'éternité“. Med Udkommet var det kun saa som saa. Husførelsen var dyr, Skatterne høje, Etableringen havde været kostbar, og Fru Ingeborgs Prioriteter havde Luerne til Dels fortæret; de maatte gøre Gæld og kunde vanskelig klare sig økonomisk; men Humøret holdt de oppe, og Løvenørn trøstede sig med, at han ikke var født til at være rig. I 1728 blev han opfordret til sammen med Statholder Vibe at repræsentere Danmark paa Kongressen i Soissons; men han maatte svare, at han ikke var saa rig paa Penge som paa Iver for at tjene sin Konge; skulde han paa ny beskæftige sig med Statsager, maatte man forene Æren med en passende Løn. Heller ikke Vibe saa sig i Stand til at modtage det ham tiltænkte ærefulde Hverv.

Til Hoffet saa Løvenørn ikke meget, medens han boede i Aarhus. Han kom sjældent til København, og Kongen var vist nok kun 1728 i Jylland for at mønstre Rytteriet og Landmilitzen. Løvenørn omtaler Besøget, men uden Begejstring; han skriver om den store Ære og den store Ulejlighed, men fortæller intet om sit Samvær med Kongen,¹⁾ der sikkert har været naadig, men kølig. Selv de fremmede Diplomater vidste, at Løvenørn paa Grund af sin store Hengivenhed for Kronprinsen ikke var persona grata hos Kongen.²⁾ I Juli 1729 var Løvenørn i København for at ordne sine Finanser og for at begrave Prins Carl, hvis Død han tog sig meget nær;³⁾ han har næppe kunnet undgaa at se Kongen, men taler ikke derom. Derimod har han nok været sammen med Kronprinsen eller i hvert Fald med dennes Tilhængere, der ivrigt plejede Raad i Anledning af Kongens slette Helbredstilstand. Den nylig ankomne franske Ambassadør, Grev Plélo, var ganske paa det rene med, at der vilde indtræde store Forandringer, naar Kongen døde: Brødrene Plessen vilde faa stor Indflydelse, Rosenkrantz og Løvenørn, maaske ogsaa Vibe og Grev Chr. Rantzau vilde komme ind i Regeringen.⁴⁾ Selv om Frederik IV ikke brød sig om at have sin gamle Adjutant i sin Nærhed, vilde han gerne bruge hans Evner og Erfaring, og i 1730 sendte han ham ud i en Mission, der blev meget interessant, men tillige anstrængende og yderst ubehagelig.

1) Løvenørn til Grev Holstein jun. $\frac{8}{6}$ 28; til Camas u. D., men sikkert af Juli s. A.

2) Plélos Depeche $\frac{14}{2}$ 30.

3) Til Samitz Juli 29; til Vibe $\frac{9}{12}$ s. A.

4) Plélos Depecher $\frac{28}{8}$, $\frac{27}{6}$ 29. (Frsk. Udenrigsmin. Ark.).

VII. ENVOYÉ EXTRAORDINAIRE I BERLIN

1730.

Det har ikke været let for Løvenørn at følge med i Udenrigspolitikken, medens han opholdt sig i Aarhus. Aviserne gav ikke meget; af hans jyske Omgangsvener har vel kun Rosenkrantz delt Interesser med ham i den Henseende; han var henvist til Korrespondancen; Grev Holstein og Chr. L. Plessen skrev af og til, men i de faa endnu bevarede Breve tales der kun lidt om Politik; mere har han hørt fra Söhlenthal i London og Berckentin i Wien, og fra Berlin har Camas ret jævnlig skrevet; derimod forlod Rottembourg allerede i 1727 den preussiske Hovedstad og kunde altsaa ikke i særlig Grad være inde i Forholdene der. Saa meget desto grundigere er Løvenørn bleven sat ind i Forholdene under sit lange Ophold i København i Sommeren 1729. I hvert Fald gik Kongen i 1730 ud fra, at han i Hovedtrækkene vidste Besked om den Misstemning, der herskede mellem Kongerne af England og Preussen, en Misstemning, som han gerne skulde hjælpe med til at bilægge.¹⁾

Efter 1727 var Danmarks Tilslutning til Vestmagterne stadig blevet nærmere. Gehejmeraad Chr. Sehested, der siden 1728 repræsenterede Danmark i Frankrig, havde gjort sine Sager godt og bidraget til, at Kardinal Fleury, der ledede Frankrigs Politik, ved Udgangen af 1729 havde ladet Hertug Carl Frederiks Sag falde, hvad de engelske Statsmænd ogsaa havde gjort. Siden Løvenørn i Slutningen af 1726 forlod Berlin, havde Danmarks Forhold til Preussen været ganske godt, og der havde i det hele hersket Ro i Landet, saa at Legationssekretær Schøller og hans Efterfølger, Kaptajn Chr. Aug. v. Johnn, havde kunnet klare Sagerne; men i Sommeren 1729 tilspidsedes Forholdet mellem de to hidsige Svogre, Frederik Vilhelm og Georg II, i en saadan Grad, at et Sammenstød syntes uund-

¹⁾ Geh. Reg. ¹⁰/₄ 30..

gaaeligt. Anledningen var ubetydelig nok: først var det en af de sædvanlige Hververhistorier, hvor Preusserne havde begaaet Overgreb, og Hannoveranerne taget Repressalier, og saa var det en Strid om Høet paa nogle Enge. Aarsagen laa naturligvis dybere; det var den preussisk-hannoveranske Rivalisering om Suprematiet i Nordtyskland. Kom det til aaben Fejde, kunde England blive nødsaget til at gribe ind, og saa kunde dets Allierede blive revne med. I August 1729 blev Kongen af Danmark anmodet om at holde de 12000 Md. rede, som han skulde give England til Hjælp; han maatte ruste, men tilbød samtidig Mægling. Svogrene gik ind derpaa, en Kongres blev samlet i Brunsvig, og i Marts 1730 blev Striden bilagt; men Forholdet var ikke bleven synderlig bedre; der var endnu Stof nok tilbage til Strid, særlig det forlængst projekterede Dobbeltægteskab, der skulde knytte de to Kongehuse sammen, men aldrig blev fuldbyrdet. Kongen af Preussen var fornærmet over, at Danmark havde været rede til at gøre sin Pligt overfor Vestmagterne; han lyttede villigt til Kejserhoffets Opfordring til sammen med Rusland og Sachsen-Polen at danne et Forbund, der kunde træde i Stedet for den Wienske Alliance, som var gaaet i Stykker, da Spanien den 20. November 1729 sluttede Alliance med England og Frankrig i Sevilla.¹⁾

Henvendelsen til Løvenørn skete i Begyndelsen af Februar 1730; allerede den 14. kender Plélo Sagen og udtaler sin Glæde over, at Danmark sender en Gesandt til Berlin, som haade er kendt med Forholdene i Preussen og er Frankrig hengiven.²⁾ Helt afgjort var Sagen dog ikke paa dette Tidspunkt: „Der er forhandlet i det uendelige om at sende mig tilbage til Berlin“, skriver Løvenørn til Oberst Camas den 28. Marts, „Forhandlingerne blev afbrudte og hvilede i 14 Dage; men med sidste Post har jeg faaet Ordre til at rejse til København, og der siges, at jeg, efter at have modtaget Instruktion, strax skal afrejse til Berlin“. Han beder Vennen leje Værelser med Pension til ham, hans Sekretær og et Par Tjenere; han rejser en garçon og for kortere Tid; Sagen maa ikke omtales, før han er ankommen, han ved godt, at han vil faa mange Sorger og støde paa store Vanskeligheder; men han haaber at kunne tjene baade Danmarks og Preussens Konge og at kunne bidrage sit til det saa ønskelige Dobbeltægteskab; dette Haab giver ham Mod til igen at vove sig ud paa „Forhandlingernes store Hav“. Samme Dag meddeler han Rosen-

1) E. Holms anf. Værk B. I S. 202—231; v. Johnns Depecher Marts 1730.

2) Plélos Dep. 14/2 30.

krantz og Berckentin, hvad der forestaar. I Marts fører han en livlig Korrespondance med Storkansleren og Brødrene Plessen, omtaler sin Villighed til at rejse, men betoner, at han maa stilles ordentligt i økonomisk Henseende.¹⁾

I et Brev af 4. Marts til Kongen af Preussen udtaler Kongen af Danmark sin Bekymring over Stridighederne mellem ham og Kongen af Storbritannien, som han gerne vil bidrage til at bilægge; han sender ham nu en Mand, der skal forsikre om hans oprigtige Hensigter, og har til denne Sendelse udsét Stiftamtmand, Generalmajor Løvenørn, i det faste Haab, at dennes Person ikke vil være Kongen af Preussen ubehagelig. Herpaa svarede Frederik Vilhelm den 14. Marts imødekommende: det var ham kært, at Kongen af Danmark sendte ham en Minister.²⁾

Herom minder Kongen i Løvenørns Kreditiv af 10. April; og i Instruksen, som er af samme Dag, omtales Aarsagerne til Stridighederne og de Skridt, der har været gjort til at bilægge dem; Konferencen i Brunsvig har egentlig kun forøget Misstemningen; nu skal Løvenørn i Kongens Navn besværges Kongen af Preussen om ikke at gaa fjendtligt frem mod Kongen af Englands tyske Lande, men snarest bilægge de betydningsløse Stridigheder; Kongen af Danmark vil gøre alt for at hindre et Brud; men, kommer det dertil, kan han ligesom i Fjor blive nødsaget til at stille et Troppekorps til Kongen af Englands Raadighed. Dengang havde Kongen endnu ikke faaet v. Johnns Depeche af 2. April om det tilvejebragte Forlig. men der var stadig Stof nok til Ufred. Løvenørn skulde i Kongens Navn raade til at ende Preussens langsommelige Strid med Meklenborg og holde vaagent Øje med den kejserlige General og Statsmand Grev v. Seckendorffs Optræden.³⁾

Ledsaget af Gehejmerraad Chr. L. Plessens ældste Søn, Mogens, rejste Løvenørn den 12. April fra København. Grev Plélo tog Afsked med ham i et Brev, holdt i de hjærteligste Udtryk, og som ender med denne ægte franske Vending: „Adieu encore une fois, je m'arrache de vous les larmes aux yeux“.⁴⁾ Den 18. kom Løvenørn til Hamborg, hvor han blev i 3 Dage; som sædvanlig var Vognen gaaet i Stykker under Vejs, saa han var en Dag forsinket. Den 24. kom han til Berlin; baade Preusserne og Hannoveranerne havde frigivet

1) Løvenørns Arkiv. Koncepter Marts 1730.

2) Fr. Vilh. Breve til Frederik IV (Rigsark.)

3) Geh. Reg. 10/4 30. Seckendorff var ikke af Navn østerrigsk Minister.

4) Plélo til Løvenørn 12/4 30 (Løvenørns Ark.).

deres Arrestanter; for saa vidt saa det jo godt nok ud; men Dobbeltægteskabet? ja med det havde det lange Udsigter.¹⁾ Strax efter Ankomsten satte Løvenørn sig i Forbindelse med Ministrene; v. Ilgen var død 1728; Svigersønnen, Baron v. Knyphausen, havde beholdt sin Stilling; men General v. Borcke, der havde afløst Ilgen, var første Mand i Udenrigsministeriet. Faa Dage efter blev han kaldt til Potsdam, hvor Kongen exercerede sine lange Grenaderer; han modtog den danske Gesandt paa Exerccerpladsen og indlod sig i en meget lang Samtale med ham; han var særdeles elskværdig og talte venligt om Danmark og dets Konge; men det var let at mærke, at han nu var ganske under Seckendorffs Indflydelse; Løvenørn syntes dog, at han begyndte at vakle, efter at han havde sat ham ind i sit Syn paa Sagerne. „Det er utroligt, hvad Seckendorff har kunnet bilde Kongen ind; han har haft ganske frit Spil Alt, hvad han har fortalt, er blevet optaget som Dagens Evangelium; men jeg haaber, at vi skal faa ham ud af Vildfarelsen og vise ham alt i det rette Lys.“²⁾ Det blev et fromt Ønske; det var let nok at overbevise Frederik Vilhelm; men i det givne Øjeblik handlede han alligevel efter sine Indskydelser og fulgte Lidenskabens, ikke Fornuftens Raad.

Allerede da Georg I i 1723 besøgte Berlin, havde det været paa Tale at knytte Kongehusene sammen ved Ægteskaber mellem Børnene; da Preussen i 1725 tiltraadte den Hannoveranske Alliance, blev der truffet Aftale om et Ægteskab mellem Prinsen af Wales' Datter Amalie og Kronprinsen af Preussen og mellem dennes ældste Søster Vilhelmine og Hertugen af Gloucester, Prinsen af Wales' ældste Søn; men noget skriftligt Tilsagn havde Kongen af England ikke villet give. Da Kongen af Preussen næste Aar nærmede sig Kongen af Englands Fjender, blev denne naturligvis endnu mindre tilbøjelig til at binde sig; men Frederik Vilhelm ønskede at holde Spørgsmaalet aabent, og, da Georg II 1727 besteg Englands Trone, erklærede Kongen af Preussen, at Dobbeltægteskabet var det bedste Grundlag for et evigt Venskab mellem deres Huse. Da Dronning Caroline af England, som i Begavelse og politisk Indsigt var sin Mand langt overlegen, svarede den preussiske Gesandt, at de politiske Forhold maatte ordnes, før man talte om Ægteskabsplaner, blev Frederik Vilhelm vred; han havde aldrig kunnet døje sin Svoger og

1) Løvenørn til C. L. Plessen ²⁰/₄; Løvenørns Depecher ¹⁸/₄, ²⁰/₄, ³⁰/₄; v. Johnns Dep. ²⁰/₄ 30.

2) Løvenørns Depeche ²/₅ 30.

forbød nu sin Gesandt at røre ved Sagen; han vilde ikke paatrænge det engelske Kongehus sine Børn. Fra østerrigsk Side blev der gjort alt for at hindre Ægteskabsplanernes Udførelse; det gjaldt jo om at fjerne Preussen fra Vestmagterne. Som Redskab hertil brugte Kejsershoffet den østerrigske Felttøjmester Grev Seckendorff, der uden at have nogen egentlig diplomatisk Karakter fungerede som en Slags Gesandt hos Kongen af Preussen, der satte stor Pris paa sin Krigskammerat fra 1709—1715. Han var en stram Soldat, en stræng Protestant, en udmærket Selskabsbroder, lige god som Fortæller og som Tilhører, en rigtig „Biedermann“, i hvert Fald tilsyneladende; han maatte ofte holde ud hos Kongen fra tidlig Morgen til Midnat. En udmærket Støtte havde han i Kongens Fortrolige, General Grumbkow, der bogstavelig var i østerrigsk Sold, en Mand uden Redelighed og uden Principper, uhæderligere end nogen anden ved noget europæisk Hof. Ogsaa Kongens øvrige militære Omgivelser forstod Seckendorff at vinde ved forskellige Midler, ligesaa den preussiske Resident i London, der i sine Depecher fraraadede Forbindelsen som politisk skadelig, medens Seckendorff lod den preussiske Prinsesse skildre i London som et hæsligt Uhyre, lasket og rød i Ansigtet. Endnu i Oktober 1728, da Frederik Vilhelm var paa Nippet til at slutte et nyt Forbund med Kejseren, beordrede han sin Dronning til at rette et nyt Spørgsmaal til Kongen af England, som skulde besvares med Ja eller Nej. Hun havde endnu ikke stillet sig i aabent Modsætningsforhold til sin Mand, der heller ikke endnu helt havde opgivet Ægteskabsplanen; tidligere havde hun jo betroet sig til Løvenørn og Rottembourg,¹⁾ og i sin Kamp mod Seckendorff havde hun brugt sine 2 ældste Børn som Hjælpere; disse var derved bleven fjærnedes fra Faderen, som efter Haanden fattede Nag til dem, særlig til Kronprinsen; da Dronningen var uforsigtig, og da Grumbkow og hans Slæng gjorde Modangreb, fik Kongen Kendskab til, hvem der stod bag Intrigerne mod Seckendorff, og blev endnu mere irriteret mod sine Børn. Det var netop i Oktober 1728, at den 16-aarige Kronprins engang ved barnlige Kærtægn søgte at vinde Faderens Kærlighed; men den sentimentale Scene blev af mange udlagt som Komediespil, hvad den dog vist næppe var, og Virkningen varede kun kort; Fader og Søn var saa forskellige; Prinsen kunde ikke dele Kongens Interesser eller udholde Samværet med hans Venner. Hver Aften før Sengetid plejede de kongelige Børn at byde deres Fader

1) Jfr. Side 166.

Godnat. Disse Møder var ofte særdeles ubehagelige, og i Vinteren 1729—30 prøvede Prins Frederik at slippe for dem; men det gik galt; Faderen blev rasende, greb ham i Haaret, kastede ham paa Gulvet og brølede: „Ich tractiere Euch wie mein Kind, nicht wie einen Offizier“; han skældte ham ud i hans Regiments Officerers, i Generalernes, ja i Tjenerskabets Nærværelse og sagde engang til ham, at han vilde have skudt sig, hvis han selv var bleven saaledes behandlet af sin Fader. Nytaarsdag 1730 sagde han til Prinsens militære Opdrager, at han maatte passe godt paa; et anonymt Brev fra Leipzig havde nemlig underrettet Kongen om, at hans Søn vilde flygte til Hannover. Dronningen og hendes Børn blev forhørte af Kongen; men der fandtes ingen Beviser. Onde Tunger sagde, at det var Grumbkow, der havde lavet Brevet for at faa Prinsen fængslet.¹⁾ Kongens Humør var dengang meget slet; man havde lige opdaget et stort Komplot i Kæmpegarden, der gik ud paa at myrde ham og flere særlig brutale Officerer. Af Sparsommelighedshensyn vilde Kongen have skaanet Forbryderne; men paa Officerernes indstændige Bøn lod han dog en af dem klynge op, medens en anden blev dømt til at miste Næse og Øren; da han tillige blev knebet med gloende Tænger, bukkede han ogsaa under; de øvrige Delinkventer slap med at løbe Spidsrod.²⁾

Trods sin irriterede Sindsstemning lod Frederik Vilhelm sig alligevel overtale til at slutte Forlig med Kongen af England, skønt Kejserhoffet arbejdede paa at tilvejebringe et Brud. Den 1. Marts 1730 fik den engelske Gesandt i Berlin Bourgai Ordre fra sit Hof til i de kærligste Udtryk at meddele Kongen af Preussen, at Kongen af England efter Forhandling med sin Søster havde beordret Oberstløjtnant Sir Charles Hotham til at begive sig til Berlin for at forhandle om et Ægteskab mellem Prinsen af Wales og Prinsesse Vilhelmine. Bourgai havde en timelang Samtale med Kongen, der erklærede, at han var besjælet af den bedste Vilje til at leve i god Forstaaelse med sin Svoger, hvis han vilde det samme, og Natten til den 3. Marts afgik en Kurér til London med et Svar af dette Indhold Det var en Streg i Regningen for Seckendorff og hans Venner; men de gav ikke op.³⁾

1) Reinh. Koser: anf. Værk S. 15—31; Lavissee: anf. Værk S. 161—182; Løvenørn Dep. ³⁰/₁₆ 26; v. Johnns Dep. ²⁵/₁, ⁸/₂ 30. I Forhøret i Wesel ¹²/₈ 30 talte Krør prinsen om en Flugtplan fra Nvbr. 1729; allerede Rottembourg omtaler e fra 1728.

2) v. Johnns Dep. ²⁵/₁, ⁸/₂, ¹⁸/₂ 30.

3) v. Johnns Dep. ⁵/₃, ⁸/₃ 30, jfr. Koser S. 32 f.

Den 2. April kom Hotham til Berlin og konfererede næste Dag med Knyphausen; den 4. var han til Audiens paa Charlottenburg og derefter til Taffel sammen med en Del af de preussiske Ministre, mange Officerer og alle fremmede Gesandter. Der blev drukket tæt, og næsten alle Gæster blev bragt bevidstløse hjem. Ved Taffet havde Hotham, der var „indisponeret“ af den megen Drik, fjærnet sig nogle Øjeblikke fra Spisesalen; medens han var ude, udtalte Kongen i alles Paahør: „Jeg har i Dag givet min Datter til Prinsen af Wales; han faar en god Kone“. Da Hotham kom ind igen, saa han til sin Forbavselse, at alle gik hen og kyssede Kongen paa Haanden; men paa hans Ordre satte alle sig igen, og man lod, som om der intet var sket. Næste Dag udgik der et kongeligt Forbud mod at tale om, hvad der var passeret, og en hel Maaned efter var alt endnu uforandret. Hotham havde naturligvis indberettet det til sit Hof, og overfor de preussiske Ministre havde han erklæret, at han ikke havde haft Ordre til at begære Prinsessens Haand, men kun til at forberede Sagen. Det var den impulsive Monark, der paa egen Haand havde brudt Isen; overfor Seckendorff søgte Kongen at svække Betydningen af den Skaal, han havde udbragt; men alle Tilstedeværende havde opfattet den som en Deklaration.¹⁾

Den 3. Maj fik Hotham Ordre fra sit Hof til at foreslaa det dobbelte Ægteskab; han var bange for, at dette Forslag vilde blive ilde optaget, da Kongen stadig havde erklæret, at han vilde give sin Datter til Prinsen af Wales uden videre Tilføjelser; men ved Audiensen den 4. Maj sagde Kongen i en meget venlig Tone, at Kongen af England viste ham megen Ære; han vilde nu forhandle med sine Ministre, og den 9. Maj vilde han resolve i Sagen. Løvenørn fik meget grundig Besked om alt; Hotham meddelte ham baade, hvad han selv havde sagt til Kongen, og hvad denne havde sagt til ham; og Dronningens Udtalelser til den danske Gesandt havde en saa fortrolig Karakter, at han ikke turde betro dem til Papiret end ikke i Chifre; han kunde kun sige, at hun havde udtalt sin Forvisning om, at han var kommen ikke for at forøge, men for at mildne hendes Sorger. „Jeg vilde behøve et helt Bind for at nedskrive alt, hvad Dronningen har fortalt mig; men jeg vil vente, til jeg kan give mundtlig Rapport.“²⁾

Den 10. Maj fik Hotham Kongens Resolution; den var mildest talt temmelig løjelig: Han vilde med Glæde give sin Datter til Prin-

1) v. Johnns Dep. $\frac{5}{4}$ 30; Løvenørns Dep. $\frac{3}{5}$.

2) Løvenørns Dep. $\frac{7}{5}$ 30.

sen af Wales; men med Hensyn til det andet Parti havde han større Betænkeligheder: Kronprinsen var alt for ung, kun 18 Aar; et saa tidligt Giftermaal vilde give alt for mange Børn (Kongen talte af egen Erfaring); før om 10 Aar kunde der ikke være Tale derom; Kongen af England havde udtalt, at han vilde gøre sin Datter til Statholderinde i Hannover, hvor det unge Par skulde residere; men hvis han ønskede, at hans Datter ikke skulde falde Kongen af Preussen til Besvær, saa nærrede denne et lignende Ønske for sin Søns Vedkommende; Prinsessen maatte hellere faa en Medgift i Form af Landstrækninger langs Grænsen (!); den sidste Betingelse var, at Kongen af England overfor Kejseren skulde garantere, at Frankrig ikke angreb ham eller Nederlandene, hvis det kom til Brud for Italiens Skyld (!!).

Hotham blev meget forbavset over denne Resolution, sagde til Ministrene, at han ikke forstod den, bad, om de vilde diktere ham den, og skrev den saa ned. Den 11. Maj fik Hotham paany Audiens. Han udtalte, at Ministrene maatte have misforstaaet Kongen; denne, der før havde været ivrig for Sagen, kunde da umuligt tro, at Kongen af England vilde lemlæste sine tyske Lande for at give sin Datter Medgift; der havde jo ikke været Tale om Medgift til Prinsen af Wales' Brud; hvad vilde Kongen af Preussen sige, hvis man begærede Dele af hans Lande? Den forlangte Garanti mod franske Angreb paa Kejseren og Nederlandene havde intet med Ægteskabsprojektet at gøre; Kongen af England tænkte ikke paa at fjærne Kongen af Preussen fra Kejseren; men det var let at mærke, at ilde-sindede Folk søgte at vælte Planen; Kongen maatte endnu engang overveje Sagen; det Svar, Hotham havde faaet, var jo i Virkeligheden et Afslag. Kongen lovede at tænke over det og at sende sit endelige Svar næste Dag. Derefter fremsatte Hotham alvorlige Klager over den preussiske Resident i London, Reichenbach, hvis Udtalelser om det engelske Hof var inspirerede af Grumbkow og Seckendorff; man havde opsnappet og kopieret deres Breve, og, hvis Kongen vilde sammenligne disse Afskrifter med Reichenbachs Relationer, vilde han faa Syn for Sagn. Frederik Vilhelm svarede, at han godt kunde huske, hvad Reichenbach havde skrevet; var Residenten skyldig, vilde han blive rappelleret og straffet. Han bad om Kopierne og fik dem.

Ved Grumbkows Datters Bryllup med den unge Grev Flemming var Kongen til Stede og fortalte Værten, der „dans le vin“ meddelte

det til Løvenørn, at hans Breve var bleven aabnede, og at en ubehagelig Affære var under Opsejling. Hotham var fornærmet, fordi Grumbkow havde skrevet, at han lignede en „Rostbif“! Der var i øvrigt dem, der troede, at Kongen af Preussen stod bag det hele, og at det var det eneste, der kunde redde Grumbkow.

Den 12. Maj fik Hotham da Kongens endelige Resolution, der gik ud paa, at han med Glæde gav sin Datter til Prinsen af Wales; men om Kronprinsens Bryllup kunde der først forhandles, naar der var Fred mellem Kejseren og den Hannoveranske Alliance; de tidligere nævnte, mærkelige Garantier frafaldt Kongen; men til Gengæld skulde man garantere ham Jülich-Berg; Reichenbach kunde han ikke hjemkalde, før hans Afløser var kommen til London. Efter mange Indvendinger gav Kongen dog efter for Hothams bestemte Forlangende om, at Residenten øjeblikkelig skulde rappelleres; Gesandten lovede at indberette Kongens Resolution, men vilde paa Forhaand sige, at begge Kontrakter skulde underskrives samme Dag.¹⁾

Paa de unge Mennesker, om hvem der blev forhandlet, blev der ikke tænkt ret meget; i hvert Fald de preussiske Kongebørn var virkelig for gode til at behandles som Umælende. Om Kronprinsen er det overflødigt at tale; ogsaa Søsteren, den senere Markgrevinde af Bayreuth, var meget godt begavet; derom vidner hendes morsomme, men ikke helt paalidelige Memoirer. Ingen af dem kendte den Ægtefælle, deres Moder havde bestemt for dem; men Kronprinsen havde fattet en romantisk Kærlighed til sin Kusine, som han aldrig havde set; den kærlige Fader haanede ham, og, da de engelske Slægtninge havde udbedt sig Prinsens Portræt, sagde Kongen, at man skulde male en stor Marekat.²⁾

Skønt Kongen havde indrømmet, at han i Reichenbachs Indberetninger havde set de Udtalelser, Hotham havde sigtet til, tog han meget let paa Sagen. Residenten blev nok tilbagekaldt, men fik et godt Embede i Preussen, og Grumbkow, der ogsaa havde omtalt General Borcke paa en saadan Maade, at han krævede Satisfaktion, slap med en Erklæring om, at han intet havde skrevet; han bildte tilmed Kongen ind, at det var Knyphausen, der havde sat hele Sagen i Scene for at styrte Grumbkow. Kongen lod ham da vide, at, hvis Hotham fornærmede Grumbkow, vilde Knyphausen blive lagt i Lænker i Spandau, og hans Godser konfiskerede. Den opskræmmede Mi-

¹⁾ Løvenørns Dep. ¹⁴/₅ 30. Fremstillingen hos Reinh. Koser er givet paa Grundlag af Hothams Relation.

²⁾ Koser S. 34.

nister tyede til Løvenørn, der bad sin Konge om, at v. Hagen maatte skrive et Brev til ham, hvori Knyphausen omtaltes venligt; det kunde han saa vise ham for at trøste ham. Grumbkow var trods alt ikke glad ved Situationen; Løvenørn havde erfaret, at han havde erklæret at ville sætte alt ind paa at faa Dobbeltægteskabet i Stand, hvis man vilde love ham evig Forglemmelse af, hvad der var sket og „overlade ham Æren og Fordelen“. Løvenørn kunde have indlagt sig stor Fortjenste af Sagen ved at indberette dette paa rette Sted; men da den jo ikke vedkom Danmark, vilde han holde sig tilbage. Til Løvenørn havde Kronprinsen sagt, at, hvis Hotham kunde trække Sagen i Langdrag, uden at det kom til Brud, vilde han skriftligt love kun at ægte en engelsk Prinsesse.¹⁾ Noget lignende havde han tidligere selv skrevet til den engelske Kongefamilie; det havde Reichenbach erfaret og meddelt Kongen gennem Grumbkow. I manges Paasyn pryglede den rasende Fader sin Søn, hvis udmærkede Guvernør, Oberst Rochow, heraf tog Anledning til at bede om sin Afsked, da han ikke kunde udholde at være Vidne til disse Mishandlinger. Men Kronprinsen meddelte Hotham, hvad han havde lidt, og hvad han ventede at komme til at lide; han bønfaaldt ham om i alle Tilfælde at virke for Partiet mellem hans Søster og Prinsen af Wales og lovede, at han selv kun vilde ægte Prinsesse Amalie. Disse meget betænkelige Udtalelser sendte Hotham til sit Hof den 27. Maj.²⁾

Den 19. Maj havde Frederik Vilhelm deklareret sin Datter Charlottes Forlovelse med Prinsen af Bevern, og den 23. var Dronning Sophie nedkommen med en Søn, der blev døbt August Ferdinand; der var huslig Lykke over hele Linien. Kongen, der i længere Tid havde vist Dronningen Kulde i Anledning af Sagen om Dobbeltægteskabet, havde kort før hendes Nedkomst overfor hende beklaget sig over sine upaalidelige Ministre; hun havde da tilbudt at være hans Raadgiverinde, og de havde drøftet Planerne om Børnenes Giftermaal; hun havde paavist, at hun kun havde handlet efter hans Ordre; han var ansvarlig for sine Børns Anbringelse; hun kunde kun bede Gud, om han maatte blive godt inspireret. Herefter var han i nogen Tid elskværdig mod Dronningen.³⁾

Strax efter sin Ankomst til Berlin havde Løvenørn faaet at vide, at Kongen og Kronprinsen af Preussen var indbudne til at overvære en stor Troppeasamling ved Mühlheim i Sachsen, ikke langt fra Riesa.

¹⁾ Løvenørns Dep. ²⁴/₅ 30.

²⁾ Løvenørns Dep. ²⁷/₅ 30; jfr. Koser S. 36.

³⁾ Løvenørns Dep. ²¹/₅, ²⁴/₅ 30.

Forholdet mellem Kongerne af Polen og Preussen, der for faa Aar tilbage havde været meget slet, var i Øjeblikket særdeles godt. Kongen af Preussen opfordrede indtrængende den danske Gesandt til at tage med, da Lejrøvelserne vilde blive baade pragtfulde og interessante; Løvenørn kviede sig ved det, ikke mindst af Hensyn til Udgifterne; men da Kongen blev ved at trænge paa, udvirkede han sin egen Konges Ordre til at følge med og en Bevilling paa 500 Rdlr. til Diæter; men det var kun, hvad der behøvedes til Garderoben; der maatte mere til. Da Løvenørn udtalte Frygt for, at man vilde tvinge ham til at drikke mere, end han kunde taale, lovede Preusserkongen at værne om ham. Saa gav han da efter og afrejste den 28. Maj ledsaget af den danske Generalmajor v. d. Schulenburg og den unge Plessen, der skulde gøre Tjeneste som Sekretær.¹⁾ I Berlin blev v. Johnn tilbage; Løvenørn var ikke rigtig tilfreds med ham, men beskyldte ham for Ladhed og Vigtighed.²⁾ Det sidste passer godt nok; doven var han dog ikke; men urolig og ubehersket det var han.

Den 31. Maj kom Kongen og Kronprinsen til Lejren, hvor Kong August og hans Søn modtog dem med stor Pomp og Pragt. Hæren, der talte 18000 Md. Fodfolk, 6000 Ryttere og et talrigt Artilleri, var glimrende udrustet og ekviperet, og hele Juni Maaned igennem blev der holdt Øvelser og Parader og opført militære Skuespil. Det var ikke Gøgl altsammen; „der var mange interessante, lærerige og sindrige Sager“. Tropperne var vel øvede, særlig Artilleriet; der blev holdt Øvelser i 2 Partier med Flodovergang, Anlæg af Feltbefæstninger og Angreb paa dem. Om Øvelserne har baade Løvenørn og Schulenburg hjemsendt udførlige Rapporter med Kort og Planer. I Lejren blev der festet: Skuespil og Baller, pragtfulde Fyrværkerier og først og fremmest mægtige Ædegilder og Drikkelag; ogsaa Mandskabet blev trakteret: den 26. Juni fik hvert Kompagni en Oxe og nogle Ankre Vin; under et Telt var der udstillet en Kage, bagt i en særlig Ovn af 11 Tdr. Mel, 3600 Æg, 200 Spande Mælk og 6 Tdr. Vand; den vejede 3000 Pd. Det var den sidste Lejrdag.

Paa Overfladen tog det hele sig glimrende ud; men gik man til Bunds i Sagen, blev Indtrykket jo noget anderledes. I de højeste Kredse var Stemningen meget trykket; Kongen af Preussen var forpint af Kiragra og maatte gaa med opbunden Arm; Kongen af Polen kunde næppe gaa, da hans Ben var svulmede op; begge maatte

¹⁾ Løvenørn til Storkansleren 17/5 30; til Gehejmer. C. L. Plessen s. D.; til v. Hagen s. D. (Løvenørns Priv. Ark.). v. Johnns Dep. 21/5 30.

²⁾ Løvenørn til v. Hagen, 7/5 30. (Løvenørns Priv. Ark.).

gentagne Gange holde Sengen flere Dage i Træk. For Kongen af Preussens Vedkommende kom hertil de pinlige Forhandlinger med det engelske Hof og Forholdet til hans egen Søn, der netop under Lejrtiden blev saa spændt, at man hvert Øjeblik maatte vente en Katastrofe. Oberstløjtnant Hotham, der ogsaa var fulgt med til Mühlheim, fik den 3. Juni en Kurér fra England og bad strax Kongen om en Times Audiens; han fik det Svar, at han skulde faa Meddelelse, naar Kongen fik Tid; samme Besked fik Grev Seckendorff i øvrigt ogsaa af Kong August, der lod ham vide, at han var i Lejren for at more sig. Hotham blev holdt hen en halv Snes Dage; saa lod Kongen ham kalde og begærede at vide, hvad Kongen af England havde skrevet. Efter hvad Gesandten fortalte Løvenørn, gik Georg II's Svar ud paa, at han ikke kunde begribe, hvad Wiener- og Sevilla-alliancerne havde med Kronprins Frederiks og Prinsesse Amalies Forlovelse at gøre, naar de ikke var til Hinder for, at Prinsen af Wales og Prinsesse Vilhelmine kunde faa hinanden; Kongen af Preussen havde jo selv sagt, at hans Søns Ægteskab med den engelske Prinsesse var passende og fordelagtigt; men saa meget mere maatte Kongen af England holde paa, at de to Forbindelser blev sluttede samtidig. Kongen af Preussen bad om at faa det skriftligt, hvad han ogsaa fik.¹⁾ Den 23. Juni indberetter Løvenørn, at Kongen af Preussen havde givet Hotham en Deklaration af følgende Indhold: hvis Kongen af England havde bestemt ikke at lade det ene af de to Ægteskaber blive stiftet før det andet, saa havde han, Kongen af Preussen, fattet den urokkelige Beslutning ikke at lade sin Søn gifte sig, før han var 30 Aar gammel, og ikke at give ham til nogen Kvinde, førend han havde udmærket sig i Verden. Hvad han mente dermed, vidste ingen; men nogle troede, at Kongen, hvis der blev Krig i Italien, vilde lade sin Søn træde ind i den kejserlige Hær. Udsigterne for Dobbeltægteskabet var saaledes i heldigste Tilfælde meget lange; i Virkeligheden maatte Planen opgives. Prins Frederik ægtede 1733, kun 21 Aar gammel, den 18aarige Elisabeth Christine af Brunsvig, der egentlig kun af Navn blev hans Hustru; for den almindelige Bevidsthed staar Frederik den Store som ugift. Hans Søster blev 1731 gift med Markgreve Frederik af Brandenburg-Bayreuth, en lille tysk Fyrste af den sædvanlige Slags; om hun var bleven lykkeligere med Prinsen af Wales, er et stort Spørgsmaal; Dronning af England var hun ikke bleven, da Kong Georg overlevede sin

1) Løvenørns Depeche 17/6 30.

Søn; Prinsesse Amalie af England døde ugift 1786 i en Alder af 75 Aar.

Samtidig med, at Løvenørn sendte sin Konge Beretning om Hohens Audiens, skrev han til v. Hagen, at der for 4 Dage siden var foregaaet et Oprin mellem Kongen og Kronprinsen, som han ikke turde omtale nærmere, før han kom til Berlin, da han ingen Chiffer havde med i Lejren. Den 9. Juli sendte han da Kongen en uhyre lang Chifferdepeche, hvori han skildrede Scenen „telle que je l'ai apprise de la bouche même du Prince Royal, et des officiers qui y étaient présents“: Med Kongens Tilladelse havde Kronprinsen modtaget en Indbydelse til Prinsen af Weymars Kvarter; da han kom derfra, gik han til sin Fader, der spurgte, hvor han havde rendt omkring hele Dagen. Da han svarede, at han havde været ude med Kongens Tilladelse, blev Faderen rasende, sagde, at det var en uforskammet Løgn, overøste ham med en Strøm af de groveste Skældsord og sluttede med at sige, at han aldrig skulde blive hans Efterfølger; men, hvis han med det gode gav Afkald paa sine Rettigheder, skulde han faa $\frac{1}{2}$ Million Rdlr. og en Bolig inden for Kongeriget. Under alt dette tav Prinsen, og, da Kongen befalede ham at tale, blev han alligevel ved at tie. „Jeg ved vel, elendige Karl,“ raabte Kongen, „at Du mener, at jeg nok skal komme af med Livet, inden det kommer saa vidt; men jeg er ikke bange for Dig, Du er altfor fejj til at angribe mig forfra. Din Plan er at støde mig ned bagfra.“ Prinsen tabte Taalmodigheden og vilde gaa, idet han sagde: „Det gaar for vidt Fader!“ Men Kongen holdt fast paa ham og blev ved at skælde ham ud en Stund endnu. Da Prinsen endelig havde faaet Lov til at gaa, sagde Oberst Rochow, der sammen med 5 andre preussiske Officerer havde været Vidne til det pinlige Oprin, at Hs. Majestæt nok havde glemt, at han i 12 andre Officerers Nærværelse havde givet Prinsen Lov til at gaa. Kongen sagde blot, at det var Løgn, og Obersten maatte tie. „Ved at fortælle mig om denne bedrøvelige Samtale forsikrede Kronprinsen, at han var bleven noget ilde berørt ved Kongens Udtalelse om, at han vilde gøre ham arveløs; men det var intet i Sammenligning med den Smærte, han havde følt ved at høre, at Kongen troede, at han var saa fordærvet og slet, at han stræbte ham efter Livet.“ Da Løvenørn søgte at trøste ham med, at Kongen ikke havde ment det saa slemt, men kun havde ladet sig rive hen af sit daarlige Humør, og at han nok blev god igen, naar Prinsen kastede sig for hans Fødder og bad om Tilgivelse, hvis han havde fornærmet

ham, fik han det Svar, at det kunde være meget godt, hvis det kunde hjælpe at tale Fornuft med Kongen; men han vidste godt, at en Samtale mellem dem vilde — som i den italienske Maskekomedie — ende med Prygl. „Ingen kan være i en vanskeligere Stilling end jeg, hvem alle betror deres Sorger,“ skriver Løvenørn, hvem Kongen havde opfordret til at komme uanmeldt hver Aften, hvad der var ganske uørt og skaffede ham mange Misundere. Skønt han burde være stolt og lykkelig, ønskede han intet hellere end at kunne rejse bort hellere i Dag end i Morgen. Den 3. Juli kom Løvenørn tilbage til Berlin efter i et Par Dage at have været Kong Augusts Gæst i Dresden og Omegn, og nu slog Kongen af Preussen Kloen i ham; 12 Timer i Træk tilbragte den stakkels Gesandt daglig i Kongens Selskab; han spiste med ham, sad hos ham i Tobakskollegiet; indtrængende bad Frederik Vilhelm ham blive i Berlin; ja han henvendte sig endog til Kongen af Danmark med Bøn om at maatte beholde ham som Gesandt, en Ære, som Løvenørn forfærdet frabad sig. Efter Opholdet i Lejren ved Mühlheim var Kongen blevet noget mindre tilbøjelig til at bryde med Sevilla Alliancen; det havde nemlig vist sig, at Kong August ikke var vunden af Kejseren i det Omfang, som Seckendorff havde fortalt; han vilde kun følge de andre Rigsstænder, hvis det kom til Krig i Tyskland; med Italien vilde han intet have at gøre. Frederik Vilhelm var kun krigslysten, naar Krigsfaren laa langt borte; men nærmede den sig for Alvor, søgte han at bøje af. Det siger i hvert Fald Løvenørn.¹⁾

At Kronprinsen i Lejren ved Mühlheim har talt med Løvenørn om sin Flugtplan, er sikkert nok; Generalen forestillede ham de ulykkelige Følger, en Opdagelse vilde medføre for ham selv og for hans Moder, Dronningen, og Prinsen lovede ham at lade Tanken fare; men senere har han ikke talt om den, og, naar han under Forhørene udtaler, at han ved en Fest i Berlin hos Fyrst Galitzin har udviklet sin Plan for Løvenørn, husker han fejl; Prinsens Fortrolige, Løjtnant v. Katte, har aldrig talt til Løvenørn om Planen, men, da Generalen vidste, at han var impliceret i den, advarede han ham eftertrykkeligt.²⁾ Prinsen maa have betroet sig til andre, der ikke var diskrete, for den 2. Juli kan v. Johann berette, at han har villet flygte fra Lejren, men at han har opgivet Planen paa Dronningens og Prinsesse Vilhelmines indstændige Bønner; disse maa have været skriftlige,

1) Løvenørns Dep. ^{5/7}, ^{9/7} 30.

2) Løvenørns Koncepter til C. L. v. Plessen ^{23/8} 30; til Berckentin ^{9/9}; Depeche ^{10/9}.

da de høje Damer ikke var i Lejren. Løvenørn kom jo først hjem den 3.; han gik strax til Dronningen og meddelte, hvad Prinsen havde for; hun takkede ham, fordi han havde raadet hendes Søn saa vel, og meddelte ham, at Prinsen havde opgivet sin Plan.¹⁾ Den 31. Maj 1730, umiddelbart før Indrykningen i Lejren, skal Kronprinsen for første Gang have sagt til v. Katte, at han tænkte paa at løbe bort, og han har udførligt udtalt sig overfor Hothams Kurér, Kaptajn Guy Dickens, inden denne rejste til England med den sidste Besked fra Kongen af Preussen.²⁾ Han trak ham ind i sit Telt og forklarede ham, at han ikke længere kunde udholde Faderens Behandling; han vilde derfor, naar han fulgte Faderen paa dennes forestaaende Rejse til Anspach og Stuttgart, flygte til Strasbourg, blive 6 Uger i Frånkrig og derefter gaa til England. Han udtalte Haabet om, at man kunde mage det saaledes, at det ikke gik ud over hans Søster, og bad om Englands Mægling. Svaret fra London kunde ikke indløbe før efter Lejrtiden, men Kronprinsen lod ikke Sagen hvile; han bestormede v. Katte med Bøn om Hjælp. Oberst v. Rochow fortæller, at Kronprinsen en Aften under Lejrtiden kom fra Kongen, ganske ude af sig selv; Obersten søgte at berolige ham og advarede ham indtrængende mod at foretage noget overilet Skridt. Prinsen fortalte da, at Kongen fra Skældsord var gaaet over til Haandgribeligheder, havde slaaet ham og trukket ham i Haaret. Trods alle Advarsler blev v. Katte ved at støtte Prinsens Planer; han skaffede Oplysninger om Postgangen mellem Leipzig og Frankfurt am Main; men ingen kunde faa Heste gennem Feltpostamtet uden den sachsiske Minister Hoyembs Hjælp, og et Par Henvendelser fra Prinsen og Katte blev besvarede med den ubehagelige Oplysning, at der blev holdt skarpt Øje med dem. Det var af den Grund, at hans Æresvagt var bleven fordoblet.

Frederik Vilhelm og hans Søn kom tilbage til Berlin den 2. Juli, og faa Dage efter kom Guy Dickens fra London med Breve til Hotham fra Kongen og med mundtlig Besked til Kronprinsen. Den 9. meddelte Hotham Kongen af Preussen, at hans Herre foreløbig vilde nøjes med, at Prinsen af Wales og Prinsesse Vilhelmine fik hinanden, naar der blev givet Løfte om, at Prinsen inden alt for lang Tid skulde ægte en af sine engelske Kusiner. Kongen gav sit Ord paa, at hans Søn ikke skulde ægte nogen anden. Det saa altsaa ganske

1) Løvenørn til C. L. v. Plessen ^{23/8} 30.

2) Side. 206.

lyst og lovende ud, da Hothams Ubehændighed ødelagde det hele. Det gjaldt jo for det engelske Hof om at styrte Grumbkow og Seckendorff, for at Englands Indflydelse i Berlin kunde faa Overhaand over Østerrigs; Hotham havde tidligere vist Kongen Kopier af forskellige kompromitterende Breve fra Grumbkow til den preussiske Resident i London, og for nu at gøre det fuldstændig af med Generalen viste han Kongen, hvem han den 10. Juli om Morgenen traf i særlig godt Humør, et Originalbrev fra Grumbkow, som rigtig blottede det Rænkespil, der blev drevet; men Virkningen blev den modsatte af den tilsigtede: Kongen exploderede. Løvenørns Relation om denne Sag findes ikke, men v. Johnns er saa malende, at den fortjener at gengives; den er dateret 12. Juli: „I Morges Kl. 7 blev General Løvenørn kaldet til Kongen, og han er der endnu i dette Øjeblik, da Posten skal afgaa. Han havde begyndt en udførlig Relation, men, da han siden sidste Postdag daglig har været hos Kongen fra Morgen til Aften, har han kun haft lidt af Natten til at hvile i og har intet kunnet expedere. Da Kongen i Dag rejser til Potsdam, lader han ham ikke slippe, før han selv sætter sig til Hest. Af Koncepten fremgaar, at han særlig har villet fortælle om et Sammenstød i Forgaars Morges mellem Kongen af Preussen og Ridder Hotham. Kongen har i Hidsighed kastet for hans Fødder en Originalskrivelse fra Grumbkow til Reichenbach, som Kongen af England havde beordret Ridder Hotham til at overlevere Kongen personlig. Hotham blev saa rasende, at han vilde rejse strax; men General Løvenørn fik ham beroliget, saa han blev til i Dag; i Gaar mente han ikke, at Sagen kunde bilægges, og jeg ved ikke, hvorledes det er gaaet i Dag.

P. S. I dette Øjeblik meddeler General Løvenørn mig, at han ikke nu kan forlade Kongen. Hotham er virkelig rejst.“¹⁾

Løvenørns næste Depeche er af 23. Juli, og heri omtaler han ikke Katastrofen, men han beder om at maatte møde Kongen i Holsten; i Løbet af en Time vil han saa kunne give en Fremstilling af Forholdene ved det preussiske Hof, baade de politiske og de private. Løvenørns mundtlige Rapport kendes ikke; den har naturligvis været fyldigere end v. Johnns Depeche, men denne er skrevet paa Grundlag af Løvenørns Koncept, som sikkert er bygget paa Oplysninger fra begge Parter; med Hothams Optegnelser stemmer den godt nok. I Markgrevinden af Bayreuths Erindringer, hvor Katastrofen urigtigt er henlagt til den 14. Juli, hedder det, at Hotham efter Audiensen

1) v. Johnn til v. Hagen ^{12/7} 30; jfr. Koser S. 41 f.

ilede til Danmarks og Hollands Gesandter, fortalte dem om, hvorledes Kongen havde fornærmet England, og erklærede, at han strax vilde rejse. Kongen, der var meget angerfuld og betænkelig ved det, der var sket, henvendte sig til de samme 2 Gesandter og bad dem mægle; hele Dagen gik hen med at løbe frem og tilbage; men Hotham var urokkelig. Helt nøjagtig i Enkelthederne er denne Beretning ikke; men Hovedindholdet er rigtigt nok. Desværre kender man ikke Løvenørns Betragtninger over Hothams lidet diplomatiske Optræden, der ganske ødelagde den spæde Spire til et godt Forhold, som var overgivet til hans Pleje. Han burde have undladt at tirre Kongen ved at rippe op i den nu bilagte Sag, og han burde have taget mere overlegent paa det Udslag, Frederik Vilhelms Hidsighed gav sig; han vidste jo godt, at Monarken til Tider var utilregnelig, og at Sagen kunde faa alvorlige Følger for Kronprinsen. Dickens var beordret til at fraraade Flugtforsøg og skal have udført sit Hverv med Eftertryk; i tørre Ord sagde han, at man hverken vilde eje eller have ham i England, og at hans Flugt vilde stikke Europa i Brand i alle Ender og Kanter; hvorledes Frankrig vilde tage imod ham, vidste man heller ikke. Kronprinsen lod da ved en Tillidsmand den franske Gesandt Sauveterre vide, at han, naar han paa sin Rejse med sin Fader nærmede sig den franske Grænse, næppe vilde kunne modstaa Fristelsen til at betræde fransk Grund. Gesandten, der tidligere havde gjort Indberetning til sit Hof om Prinsens Rejseplan, svarede, at han skulde være velkommen.

Kongen var sammen med Kronprinsen i Potsdam, hvorfra han den 15. Juli vilde tiltræde en Rejse til Sydtyskland. Prinsen, der skulde følge ham, havde den 14. en Samtale med v. Katte, hvem han fortalte, at hans Fader behandlede ham saa haardt, at han frygtede for sit Liv. Dagen efter sendte han ham en Page med et Brev, hvori han satte ham Stævne i Cannstatt i Württemberg; sine Pretiosa og en Pengesum havde han allerede betroet ham. Prinsesse Vilhelmine vidste, at hendes Broder vilde flygte.¹⁾

Forsøget paa at hæmme Seckendorffs Indflydelse paa Kongen af Preussen var strandet; paa Rejsen overnattede han hos Feltmarskalken paa Meuschelwitz; herfra vilde han til Zeitz og dernæst til Anspach, hvor der var kommen en Kurre paa Traaden mellem hans Datter Frederikke Louise og hendes Mand, videre over Kehl og Philipsburg, ned ad Rhinen til Wesel. Under hans Fraværelse holdt

1) Koser S. 43 ff.; Mémoires de la Margrave etc. Side 204 f.

Dronningen Hof paa Monbijou, hvor Løvenørn havde mange fortrolige Samtaler med hende. Hun fortalte ham om de mange Sorger, hun havde haft, siden han forlod Berlin, særlig i det sidste Aar; hun takkede ham for hans Bestræbelser for at stifte Fred indenfor Kongehuset, bemyndigede ham til at fortælle alt til Kongen af Danmark og takke ham, fordi han havde beordret sin Gesandt til at optræde, som han gjorde. Denne Tak vilde Løvenørn mundtlig overbringe, hvis han blev beordret til at rejse til Danmark.¹⁾

Med Kongen af Danmarks Helbred, der i de sidste Aar havde været vaklende, var det gaaet stærkt ned ad Bakke siden Løvenørns Afrejse. Ligesom tidligere ønskede han at konsulere den berømte Hofraad Stahl; men, da Dronningen af Preussen følte sig meget svag efter sin Nedkomst 23. Maj, kunde han ikke faa Orlov før langt ind i Juli; han vilde ikke paa nogen Maade rejse længere end til Slesvig, og, selv efter at han havde ladet sig overtale til at rejse dertil, prøvede han paa at knibe ud, idet han undskyldte sig med sine 70 Aar og sin Uundværlighed hos Dronningen. I sidste Øjeblik vilde Kongen have ham til Anspach til den unge Markgrevinde, men Dronningen af Preussen holdt paa, at han skulde rejse til Danmark, og den 31. Juli tog han afsted til Slesvig. Løvenørn, der skulde have fulgt med Kongen og Kronprinsen, var forblevet i Berlin for at vaage over, at Stahl ikke svigtede sit Ord.²⁾

Den 31. Juli skrev v. Hagen efter Ordre til Løvenørn, at han skulde komme til Slesvig og tage Stahl med sig, hvis han ikke var rejst; han maatte selv medføre de nødvendige Medikamenter, da man ikke havde noget, der duede, i Slesvig. Den 5. August, strax efter Modtagelsen af Brevet, skrev Løvenørn tilbage, at han skulde rejse Dag og Nat; han fortalte tillige, at Optrinnet med Hotham havde haft den Virkning, at Kongen ikke mere vilde modtage nogen fremmed Diplomat, før han gennem v. Borcke havde faaet Meddelelse om hans Ærinde, saa han kunde faa Tid til at formulere sit Svar. Samme Aften rejste Løvenørn.³⁾ Han stod stadig i Rapport til Grev Rottembourg, havde sat ham nøje ind i, hvad der var passeret i Berlin, ja endog lovet ham Kopi af Grumbkows kriminelle Breve.⁴⁾

Allerede den 9. August kom Løvenørn til Slesvig; han fandt

1) Løvenørns Depeche ^{28/7} 30.

2) Løvenørns Koncepter til Storkansleren ^{30/8}, ^{13/8}, ^{5/7}, ^{9/7}, ^{12/7}, ^{19/7}, ^{30/7} 30.

3) Geh. Reg. ^{31/7} 30; Løvenørn til v. Hagen ^{5/8}; v. Johnn til samme ^{6/8}.

4) Koncept til Rottembourg ^{1/8} 30, Følgeskrivelse til en Pakke med Uddrag af Løvenørns Relationer.

Kongen meget svag, men maatte dog give ham lange Referater paa Sygelejet; Storkansleren overværede dem; „Kongens Tilstand til-
lod ham næppe at vise Sagen tilbørlig Opmærksomhed“. Stahl ud-
talte sig ret optimistisk og mente at kunne faa Kongen paa Benene
igen, hvis der ikke indtraf Komplikationer.¹⁾ Hofraadens Ophold hos
Kongen blev længere end paatænkt; den 24. August fulgte han ham
til Kolding, og den 29. rejste han med Løvenørn herfra til Berlin.
„Den gamle Æskulap lader sig tilbede som en Gud, skønt han ikke
gør Mirakler“. Nej det gjorde han saa vist ikke. „Kongen er meget
svag, har Smærter i Brystet og Sting i Siden, Hæmorrhoider og
svulne Fødder; alt dette giver en inkurabel Astma; men det kan godt
trække ud; blot man nu ikke ødelægger hans Søvn ved overdreven
Ængstelse og hans Sjælero ved ilde anbragte Bønner“. ²⁾ Saaledes
var Løvenørns Indtryk paa det Tidspunkt, da Kongen forlod Sles-
vig for at rejse tilbage til København, som han aldrig naaede.

Under sit Ophold hos Kongen af Danmark foretog Løvenørn en
forceret Udflugt til Jylland, rimeligvis for at besøge sin Hustru.³⁾
Ellers har han næppe haft megen Glæde af Besøget paa Gottorp,
hvor Tonen maa have været meget trykket; at man har talt om,
hvad der vilde ske, naar Kongen var død, er rimeligt nok; men da
Løvenørns Venner ikke hørte til Hoffet, har han ikke kunnet gøre
meget for at varetage sine Interesser. Det var naturligvis til en vis
Grad en Lettelse at være borte fra Berlin, hvor Luften var torden-
svanger ved hans Afrejse, og hvor Uvejret brød løs, medens han var
borte. Det var uhyggelige Ting, v. Johnn indberettede: Den 12. Au-
gust var Kronprinsen ved Ankomsten til Wesel bleven arresteret af
Kongen, og den 16. var Løjtnant v. Katte bleven sat fast i Berlin,
netop som han stod i Begreb med at ride ud; hans Papirer var
bleven beslaglagte; Arrestationen synes kun at have overrasket ham
selv; der var mange, der vidste, at han var impliceret i Prinsens
Flugtplaner. Den 23. Juli havde Kronprinsen i Anspach gennem
Ritmester v. Katte faaet et Brev fra Løjtnanten af samme Navn;
Prinsen havde sat ham og sin tidligere Page Keith, der nu laa som
Løjtnant i Wesel, Stævne i Haag. Ritmesteren havde givet Oberst
Rochow et Vink, og han var paa sin Post, men vilde holde Kongen
udenfor. I Steinfurth forsøgte Prinsen den 5. August Kl. 2¹/₂ Morgen
at flygte, men blev opdaget; Kl. 10¹/₂ kom han til Mannheim og gav

¹⁾ Koncepter til v. Johnn ¹⁰/₈ 30, til C. L. v. Plessen s. D.

²⁾ Koncepter til v. Johnn ²¹/₈, til C. L. v. Plessen ²³/₈, til Berckentin ²/₉ 30.

³⁾ Udat. Koncept August 1730.

Pagen Keith — ikke at forvexle med Løjtnanten — Ordre til at bestille Postheste; men han røbede Sagen for Kongen, der lod Rochow kalde, skældte ham ud, fordi han ikke før nu havde underrettet ham, og befalede ham med sit Liv at staa inde for, at Prinsen levende eller død kom til Wessel. Om v. Kattes Behandling og om Keiths lykkelige Ankomst til Holland sendte v. Johnn ogsaa Beretning.¹⁾

Det stod Løvenørn klart, at han vilde faa mange Ubehageligheder, naar han kom til Berlin. „Hs. Majestæt har billiget min Handlemaade overfor Kronprinsen; men det samme vil ikke blive Tilfældet med Kongen af Preussen, der sikkert vil tage mig det ilde op, at jeg ikke har forraadt hans Søn; men det tager jeg mig ikke nær; vi har længe set forskelligt paa mange Ting; ved denne Lejlighed har jeg gjort alt, hvad en Mand af Ære bør gøre.“²⁾ Af v. Johnns Indberetninger havde Løvenørn endvidere erfaret, at den nu mod Danmark velsindede Udenrigsminister, Baron v. Knyphausen, var afskediget i Unaade og havde maattet overlevere alt til General v. Borcke; flere af Løvenørns andre Venner var bleven fjærnede, og General Grumbkow vilde drage ham med ind i Sagen mod Kronprinsen; men heller ikke dette skræmmede ham.³⁾ Endelig gjorde hans Myndling, den unge Plessen, ham nogle Knuder; den unge Mand, der blev holdt meget knapt af Faderen, havde indbildt Moderen, at han havde gjort Gæld, for at hun skulde sende ham Penge. Da Gehejmeraaden fik dette at vide, blev han vred og sendte Sønnen et Tordenbrev, der ogsaa berørte Løvenørn ubehageligt; det lykkedes ham dog at overbevise Faderen om, at den unge Herre hverken havde Gæld eller led af hemmelige Sygdomme, hverken spillede eller skejdede ud; han var en elskværdig ung Mand, med hvis Forhold og Fremgang der kun var Grund til at være tilfreds. Han bad Faderen tage sin Søn med det gode; ved Skænd og stræng Medfart naaede man kun at skræmme og sløve ham, flere Breve af den Slags vilde tage Livet af dem begge.⁴⁾

Efter et kort Ophold i Hamborg kom Løvenørn den 5. September sammen med Stahl til Berlin; han skrev strax til Kongen, der var i Potsdam, for at faa at vide, naar han kunde gøre ham sin Opvart-

1) v. Johnn til v. Hagen 19/8, 24/8, 27/8, 30/8, 3/9 30. Jfr. Koser S. 46—49.

2) Løvenørns Koncept til C. L. v. Plessen 23/8 30.

3) Løvenørns Koncept til Rottembourg 2/9 30; til Berckentin s. D.

4) Løvenørns Koncepter til Plessen 19/7, 10/8, 17/8, 20/8 30. (Den sidste er paa 8 Foliosider).

ning. „I Forgaars (⁸/₉) kom v. Borcke til mig og sagde smilende, at han vilde vise mig, hvad Kongen havde skrevet til ham i Anledning af mit Brev og v. Borckes Anmeldelse af min Tilbagekomst: Borck soll an Løvenørn sagen, Ich habe Ihn alle Zeit für meinen guten Freund gehalten aber nun nicht, nachdem Katte und Fritz (c'est le prince) haben ausgesagt, dass Er gewusst hätte, was sie vorgehabt haben und dass der letztere es Ihm gesagt hätte auf Fürst Gallitzins Festin. Hätte Er als mein Freund mir es dazumahlen gesaget, so wäre diese unglückliche affaire nicht geschehen.“ Løvenørn bad v. Borcke sige Kongen, hvor bedrøvet han var over at have paadraget sig hans Unaade; han stolede imidlertid paa, at Kongen ikke vilde dømme ham uhørt; i Løbet af et Par Minutter vilde han kunne overbevise ham om, at han ikke havde kunnet handle anderledes. Det at Kongen overhovedet havde skrevet, var et Varsel om, at han vilde forsone sig med Løvenørn; havde dette ikke været Mening, havde han forholdt sig tavs. Kongens Vrede gav sig i øvrigt de smaaligste Udslag overfor Folk, der havde ringe eller slet ingen Skyld: Prinsens første Kammertjener blev Fæstningsslave i Spandau, den anden blev Bartskeer i et Regiment, hans Page blev Underofficer; en stakkels ung Rektordatter fra Spandau, hvem Prinsen i al Uskyldighed havde vist en lille Opmærksomhed, blev først paa det brutaleste undersøgt af en Jordemoder og 2 Kirurger og dernæst, skønt hun fandtes uberørt, offentlig pisket af Bødlen og sat i Spindehuset, medens hendes Forældre blev landsforviste. De 2 unge Officerer, der havde overbragt hende Gaven, fik Fæstningsarrest. I Wesel havde Kongen mishandlet sin Søn paa det skrækkeligste, og, da han kom til Berlin, havde han nær slaet Prinsesse Vilhelmine ihjel, blot fordi hun ikke havde fortalt, at hendes Broder havde sagt, at hun vist ikke mere fik ham at se, da han ikke længere kunde holde det ud; Overhofmesterinden havde maattet kaste sig imellem dem for at redde Prinsessens Liv. Kongens Raseri gik ud over levende Væsner og livløse Ting: Kronprinsens Heste blev smidt ud af Kongens Stalde, hans Musikinstrumenter brækkede itu, hans Noder brændte; hans Uniform blev revet af ham og erstattet med en grøn Bluse; hans Regiment blev taget fra ham og givet til Broderen, Prins Vilhelm.¹⁾

Da Løvenørn stadig intet hørte fra Kongen af Preussen, til-

1) Løvenørn til v. Hagen ⁹/₁₀; til Berckentin ⁹/₁₀; til Kongen ¹⁰/₁₀; til v. Hagen ¹⁰/₁₀, ¹⁸/₉ 30.

skrev han ham den 14. September et udførligt Brev, hvori han udtalte, at det ikke gik an, at Kongen af Danmarks Sager blev forsømte, fordi hans Gesandt var i Unaade; han bad, om det maatte blive meddelt det danske Hof, hvad man havde imod ham, for at han kunde blive afløst. Dette Brev forelagde v. Borcke samme Dag Kongen, der svarede: „Ich habe nicht Zeit“¹⁾

Medens Processen mod Prinsen og Katte gik sin sørgelige, ikke alt for lovlige Gang, havde de fremmede Diplomater ikke stort at bestille, da Kongen var ganske utilnærmelig. Til sine Ministre i Udlandet sendte han en Rundskrivelse, hvori han udtalte, at han havde maattet sikre sig Kronprinsens Person, fordi han vilde have flygtet til et fremmed Hof; Sagen blev nu undersøgt, og, naar den var afsluttet, vilde en Beretning blive offentliggjort; Englænderne og Hollænderne var hans Medskyldige. Da v. Borcke i dybeste Fortrolighed viste Løvenørn dette Cirkulære, sagde han, at han heraf kunde se, at Kongen ikke mistænkte ham. Den engelske og den hollandske Gesandt var lige saa uskyldige som den danske, de havde ikke paa nogen Maade billiget eller støttet Prinsens Plan, om de end nok havde kendt den.²⁾ Naar der siges, at det danske og svenske Hof den 19. September „intercederede“ for Kronprinsen,³⁾ er dette ikke rigtigt; men næste Dag fik den svenske Gesandt fra v. Borcke Meddelelse om, at han efter moden Overvejelse var kommen til det Resultat, at det i Øjeblikket vilde være ubelejligt at lægge et godt Ord ind for Kronprinsen; Kongen havde nemlig sagt til ham, at det vilde glæde ham, om ingen som helst blandede sig i hans Familieanliggender. Denne Meddelelse viste Gesandten til Løvenørn,⁴⁾ som ikke var beordret til at intercedere, hvad baade den svenske og den hollandske Gesandt var. Efter yderligere at have raadført sig med Grumbkow sendte den svenske Gesandt den 3. Oktober sin Konges Skrivelse til Kongen af Preussen, der ikke svarede.⁵⁾ Hollænderen, General Ginckel, var ogsaa advaret af v. Borcke, men, da han blev tilsagt til Wusterhausen, intercederede han alligevel; det blev en løjerlig Audiens: snart optraadte Kongen som en rasende Despot, der svor ved Stejle og Hjul, snart som en blødgjort Fader, hvis Søn havde gjort sig skyldig i en ungdommelig Ubesindighed. Gesandten

1) Løvenørns Depeche 17/9 30; Afskr. af Brevet til Kongen af Preussen findes heri; Koncepten i hans Privatarkiv.

2) Løvenørn til v. Hagen 17/9, 24/9, 27/9; til Berckentin 28/9; til Söhlenthal u. D.

3) Förster: Fr. Wilh. I. B. III S. 12.

4) Bilag til Løvenørns Dep. til v. Hagen 11/10 30.

5) Løvenørn til v. Hagen 11/10 30.

kunde kun indberette, at han havde haft en forvirret Samtale med Kongen af Preussen.¹⁾ At denne for Alvor har tænkt paa at udelukke sin Søn fra Tronen, hvortil han ganske vist i Følge den Gyldne Bulle skulde have Kejsereisens Tilladelse, fremgaar tydelig nok af en Bemærkning, han har skrevet paa en Depeche fra den preussiske Gesandt Lüderitz i Stockholm, der havde indberettet, at Rygtet gik, at Kronprinsen skulde udelukkes: „dette er sandt“.²⁾ Derimod er det næppe rigtigt, at han for Alvor har tænkt paa at faa ham dømt fra Livet; Løvenørn fortæller, at han skal have sagt, at han ikke vilde udgive et nyt Bind af Czarewitsch (Alexis), men lade sin Søn sone sin Brøde i Fængslet. Om Kongens Sindsstemning fortæller han videre, at han selv siger, at han er ved at blive gal; han pines af Gigt og har ligget 2 Nætter med Feber; 3 Officerer vaager over ham, og han spørger, om de tror paa Spøgelse!³⁾

For det østerrigske Parti var Kronprinsens Flugtforsøg til stor Nytte; Kongen sluttede sig tættere til Kejseren: „il est entièrement livré à Seckendorff et Grumbkow, et ce qui pis est, il est livré à lui même“. Ja Kongen forstod ganske vist ikke at raade sig selv: da Krigsretten den 25. Oktober 1730 paa Slottet i Köpenick dømte v. Katte til livsvarigt Fængsel, men erklærede sig inkompetent til at dømme Kronprinsen, mente Kongen, at, naar han kunde formilde en Dom, kunde han ogsaa skærpe den, hvorefter han erklærede v. Katte skyldig i Højforræderi og dømte ham fra Livet. Dødsdommen blev udført den 6. November for Kronprinsens Øjne.⁴⁾ Alt dette skete imidlertid, efter at Løvenørn havde forladt Berlin.

Den 15. Oktober rejste Løvenørn efter Indbydelse til Wusterhausen. Efter at have besvaret de sædvanlige Forespørgsler om, hvorledes det stod til med Kongen af Danmark, og efter at have overbragt de sædvanlige Hilsner fra denne, som Kongen besvarede venligt, udtalte Løvenørn, at det gjorde ham inderlig ondt at erfare, at Hs. Majestæt var misfornøjet med ham; men Kongen afbrød ham: „lad os ikke tale mere herom; jeg har ikke mere noget mod Dem“, og videre kunde Generalen ikke drive ham. „Han var overvældende elskværdig mod mig, beholdt mig til i Gaar (¹⁷/₁₀) og sagde ved Afskeden, at jeg kunde komme, saa ofte jeg vilde; jeg skulde altid være velkommen. Saaledes sluttede vi Fred; han ser sorgbetyngt ud; han

1) Udateret Koncept Septbr. 1730 (Løvenørns Ark.).

2) Koser S. 57.

3) Udat. Koncept af Septbr. 1730.

4) Koser S. 62.

søger at dulme sin Sorg i Vin; men med hans Konstitution er Midlet værre end Sygdommen.¹⁾

Da Løvenørn rejste til Wusterhausen, var Kongen af Danmark allerede død; Efterretningen herom var endnu ikke naaet til Berlin; men efter sit Besøg i Slesvig kunde han ikke være i Tvivl om, at Katastrofen snart vilde indtræde, og hans Tanker har sikkert dvælet mere i Danmark end i Preussen, hvor der intet var at udrette. „Efter al Sandsynlighed mister vi snart vor allernaadigste Herre,“ skriver han til Generalmajor Numsen; „sker der nogen Forandring, saa sig vore Venner, at de skal tænke paa de fraværende og lade mig blive i min tilbagetrukne Stilling i Aarhus med fuld Gage. Jer andre gode Venner ønskes den Lykke, I fortjener.“²⁾ Det er dog næppe værd at tage denne Udtalelse alt for højtideligt! Allerede den 3. Oktober hed det i Berlin, at Kongen af Danmark var død; dette Rygte kunde Løvenørn dog dementere; men Efterretningerne fra Odense lød foruroligende nok. Den 3. September meddeltes, at Kongen var kommen dertil den 29. August i samme Tilstand, som da han forlod Kolding. Den 3. Oktober meddelte en Rundskrivelse fra Tyske Kancelli i Odense, at Tilstanden var uforandret, ligesaa den 11.; Kronprinsen med Gemalinde og Svigermoder var kommen den 9., Prinsesse Sophie Hedevig den 11. Oktober.³⁾ Den 18. ender Løvenørn sin Depeche med at udtale, at han med dyb Smærte gennem Tyske Kancelli har erfaret, at Kongen er meget daarlig. Aviserne fra Hamborg og Altona omtalte allerede før den 20. Oktober Kongens Død med saa mange Enkeltheder, at Løvenørn ikke kunde tvivle derom, men, da han ingen officiel Meddelelse havde faaet, maatte han endnu den 21. svare de preussiske Ministre, at han intet vidste.⁴⁾ Først den 14. afgang fra Tyske Kancelli i København officiel Meddelelse til Ministrene i Udlandet om, at Kongen var død Natten mellem 11. og 12. Oktober,⁵⁾ og den naaede ikke Løvenørn før den 21.; men samtidig kom der pr. Stafet et Brev fra Prinsesse Sophie Hedevids Hofmarskalk, Carl Adolf Plessen, dateret Antvorskov 15. Oktober 1730, og det lød, som følger: „Par ordre de S. M. le Roy, je vous fais ces mots pour vous dire que vous ayez à vous rendre incessamment à Copenhague sous le prétexte que vous trouverez le plus convenable

1) Løvenørn til v. Hagen ^{18/10} 30.

2) Konzept til M. Numsen ^{1/10} 30.

3) Løvenørn til v. Hagen ^{11/10} 30; Geh. Reg. ^{8/9}, ^{4/10}, ^{11/10} 30.

4) Løvenørn til v. Hagen ^{21/10} 30 (sidste Depeche).

5) Geh. Reg. ^{14/10} 30.

et le plus honnête par rapport à la cour où vous résidez. Je suis etc.“ Under Texten staar med Løvenørns Haand „Soli Deo gloria!“ og følgende Citat af Yndlingsdigteren Vergil: „Heu fuge crudeles terras fuge litus avarum.“ reçu à Berlin 23. octobre.¹⁾

Den sidste Datum er nu aabenbart urigtig, for den 21. Oktober skriver Løvenørn til Carl Plessen, takker for Brevet, udtaler, at han haaber at kunne rejse næste Aften og at kunne indtræffe i København i Løbet af kort Tid. Det samme meddeler han samme Dag Berckentin og Söhlenthal; han skriver ogsaa til sine Kommissio-nærer i Hamborg, Brødrene Lastrops, og bestiller en Sørgedragt af allerbedste Kvalitet; Skrædderen maa ikke faa at vide, at han rejser til København, men skal tro, at Tøjet skal sendes til Berlin.

Under Opholdet i den preussiske Hovedstad havde Løvenørn haft megen Ulejlighed med at skaffe den unge Hertug af Pløn en Hushovmester og en Kok. Det lykkedes rigtig godt; først nævnte havde i sin Tid tjent hos ham selv; Kokken skulde have 200 Rdlr. om Aaret, 20 Gange saa meget, som en Gaardskarl fik; men Stillingen var jo ogsaa ansvarsfuld. Unge Plessen fulgte med hjem til Danmark.²⁾ Saaledes endte Løvenørns sidste diplomatiske Mission; der blev ikke Tid til at tage personlig Afsked; men den 6. Novbr. skrev Danmarks nye Konge til Kongen af Preussen: „Generalmajor Løvenørn er kaldt tilbage hertil for at anvendes paa Grund af sine bekendte gode Egenskaber og sit Retsind. Paa Grund af sin hastige Afrejse har han ikke kunnet tage reglementeret Afsked; jeg har derfor paalagt ham at gøre det skriftligt . . .“ Den 18. Novbr. skrev Løvenørn da et meget sirligt Brev til Preusserkongen, beklagede, at han ikke havde faaet den meget ønskede Lejlighed til personlig at forsikre ham om sin Devotion og Respekt, og udtalte sin Sorg over, at hans nye Stilling var saa bunden, at han aldrig vilde kunne faa Lejlighed til personlig at tage Afsked med ham. Sine Følelser overfor Monarken udtaler han saa i mange fagre Ord.³⁾ Han kom aldrig mere i personlig Berøring hverken med Kongen eller med Kronprinsen, men begge mindedes ham med Venlighed, saa længe han levede; derom vidner baade de Breve, de sendte ham, og den elskværdige Modtagelse, de 1739 gav hans Søn.

1) Løvenørns Indk. Breve. „Fly det rædsomme Land og de ugæstfrie Strande.“

2) Løvenørn til Hertugen af Pløn 8/8; til hans Hofmarskalk 21/10; til C. L. v. Plessen 22/10 30.

3) Koncept (Løvenørns Privatark. Pakke IX).

Med Oktober 1730 ophørte Løvenørns diplomatiske Virksomhed for stedse, og den 5. Nvbr. s. A. fratraadte han Stillingen som Stiftamtmand i Aarhus. Han var 44 Aar gammel; hans Helbred, som længe havde været vakkende, var tilsyneladende bedre; hans Arbejdslyst og Arbejdsevne var usvækkede; han var rede til at tage fat paa et nyt Livsafsnit, indholdsrigere og vigtigere end noget af de foregaaende.

VIII. OVERKRIGSSEKRETÆR, STATSMAND OG GODSEJER

1730—1740

Christian VI's Tronbestigelse medførte store Forandringer ved Hoffet og i Regeringskredsene: Dronning Anna Sophie blev forvist til Clausholm, hvor hun altid skulde forblive; hun fik en forholdsvis beskeden Apanage og maatte tilbagegive de Godser, Pretiosa m. m., Kongen havde skænket hende. Med hendes Indflydelse var det selvfølgelig forbi, og de, der havde staaet hende nær, maatte bort. Hendes Svoger, Storkansleren, blev afskediget, dog i Naade og med en rundelig Pension; hendes Broder, General Christian Ditlev Reventlow, mistede Embedet som Overjægermester, men beholdt endnu et Par Aar den ulønnede Stilling som Overpræsident i Altona, og hendes Halvbroder, Generalmajor Revenfeldt, maatte fratræde Stillingen som Overkrigssekretær og nøjes med Posten som Kommandant paa Kronborg. Foruden Storkansleren udtraadte Gehejmeraad Johan Georg Holstein af Konseillet; han var nærmest udslidt og døde den 26. Dcbr. 1730; derimod blev Gehejmeraad Chr. Ludv. Plessen siddende; som nye Medlemmer indtraadte strax hans Broder, Carl Adolph, og Iver Rosenkrantz; den 20. Dcbr. blev Gehejmeraad Otto Blome Medlem af Konseillet, hvor hans Indflydelse dog aldrig blev stor. Rosenkrantz blev Direktør for Danske og Tyske Kancelli, men ikke Storkansler; Chr. Ludv. Plessen blev Generaldirektør for Finanserne, medens Broderen nærmest blev Minister uden Portefeuille. Af de højere administrative Embedsmænd, med hvem Løvenørn tidligere havde været i Forbindelse, blev Gehejmeexpeditionssekretær i Danske Kancelli Peter Neve og Oversekretær i Tyske Kancelli Franz v. Hagen siddende, mere fordi de foreløbig ikke kunde undværes, end fordi man ønskede at beholde dem. Derimod maatte henved 50 højere Embedsmænd tage deres Afsked, adskillige, deri-

blandt Oversekretær Møinichen i Danske Kancelli og hans Svigersøn, Kabinetssekretær Ramshardt, i Unaade og uden Pension.¹⁾

Løvenørns Udnævnelse til Overkrigssekretær er dateret Fredensborg d. 6. Nvbr. 1730 og paraferet af Rosenkrantz; den 17. Nvbr. blev han tillige udnævnt til 1. Deputeret baade i Land- og i Søetatens Generalkommissariat. Medlem af Konseillet blev han aldrig; den 12. Marts 1731 blev han ganske vist udnævnt til Gehejmeraad, men det var kun en Tittel; hans Stilling var imidlertid i Virkeligheden jævnbyrdig med Gehejmeraaderne i Konseillet; uafhængig af dem refererede han direkte til Kongen, og hans Indflydelse paa Landets Styrelse og ydre Politik stod ikke tilbage for de andre Gehejmeraaders, hvilket dog ikke vil sige, at Kongen altid delte hans Anskuelse og fulgte hans Raad.

Som Overkrigssekretær og 1. Deputeret i begge Generalkommissariater stod Løvenørn i Spidsen for Hærens og Flaadens Administration; ja, man kan vel sige for Styrelsen af hele Forsvarsvæsenet. Krigskancelliet, der var fælles for begge Værn, havde oprindeligt kun været et Expeditionsbureau under Krigskollegiet; men i Tidens Løb var det gaaet over til at blive Kongens Militærkabinet; Kollegialstyrelsen var afløst af en Kabinetsstyrelse, og Oversekretæren i Krigskancelliet kom derved til at staa i et nærmere Forhold til Kongen end de andre Oversekretærer, naar de da ikke var Medlemmer af Konseillet; i mange Retninger var Stillingen ligestillet med en Ministers. Krigskancelliets Personale var meget faatalligt: det bestod af 1 Kancelliforvalter, 4 Kancellister, 1 Arkivar og 2 Korpister; under Landetatens Generalkommissariat sorterede 3 Kontorer: 1 Bogholderkontor, 1 dansk og 1 tysk Expeditionskontor; heller ikke dør var Personalet talrigt, men her var dog 3 Deputerede, nærmest svarende til Nutidens Departementschefer, foruden det underordnede Personale, der kun talte 7 Kontorfolk. Melleminstanser, svarende til Nutidens Generalkommandoer, Divisioner m. m., fandtes i Fredstid ikke i det egentlige Danmark; i Norge fandtes dog ved Løvenørns Tiltrædelse en kommanderende General Nordenfjælds og et Par kommanderende Generalmajorer Søndenfjælds, som i visse Henseender dannede et Mellemed; i hans Funktionstid blev der udnævnt en kommanderende General for hele Norge og en for Hertugdømmerne. Derimod blev der holdt stærkt paa, at Statholderen i Norge og Land-

1) E. Holm anf. Værk II S. 14—23; jfr. „Pro Memoria und Specification“ i Rigsark. Haandskriftssamling over de Forandringer, Christian VI's Tronbestigelse medførte.

drosten i Oldenburg ikke tiltog sig den ringeste militære Myndighed. Reglen var, at Regimenterne henvendte sig direkte til Overkrigssekretæren, dels til ham personlig, dels gennem ham til Kongen; dem paahvilede det at oplyse Sagerne saa godt som muligt, inden de forelagdes. Der fandtes imidlertid blandt Hærens Medlemmer en stærk Tilbøjelighed til med Forbigaaelse af Regimentet at gaa direkte til Kongen eller Overkrigssekretæren; men i denne Uorden vilde Løvenørn ikke finde sig; direkte Henvendelser blev uvægerlig tilbagesendte, ofte med en skarp Tilrettevisning, og det blev kundgjort for hele Hæren, at Kongen med Mishag havde bemærket, at subalterne Officerer, ja endog Underofficerer og Kadetter, med Forbigaaelse af deres Foresatte indsendte Memorialer, uden at deres Chefer, som dog bedst kendte deres Meriter og skulde svare for deres Konduite, fik Lejlighed til at udtale sig. Kun Klager over Regimentschefen kunde indsendes udenom ham.¹⁾ I Begyndelsen strømmede det ind til Løvenørn med private Breve til Dels om tjenstlige Emner i et saadant Antal, at han maatte lade dem ligge ubesvarede, da han ellers „foruden de ansatte, med Arbejde overvældede Betjente vilde behøve et helt Dusin Privatsekretærer.“²⁾ Det gik nu ikke saa hurtigt med at udrydde den Slags Misbrug; enkelte højere Officerer bebyrdede ham endog med private Kommissioner, saa at han maatte anmode dem om at bruge Posten og fritage ham for at besørge deres Breve.³⁾ Da Officerer af alle Grader overvælder ham med velmente skriftlige Nytaarslykønskninger, maa han gennem Regimentscheferne bede dem lade være med at skrive; han er dem inderlig taknemlig og vil gerne virke for deres Bedste; men de maa skaane ham for direkte Henvendelser.⁴⁾

Vigtige og omfangsrige Sager kunde naturligvis ikke behandles i Krigskancelliet, men foretoges i Kommissioner, sammensatte af særlig sagkyndige Officerer og Embedsmænd, eller overdroges som særlige Hverv til Enkeltmand. Nogen Hjælp havde Hærstyrelsen af Inspektørerne, der førte et vist Tilsyn med Uddannelsen inden for de enkelte Vaaben i de forskellige Landsdele. I 1731 fik saaledes Generalmajorerne Scholten og Numsen Inspektion paa Sjælland henholdsvis over det gevorbnede Fodfolk og Rytteri, medens General-

1) Overkrsekr. Haandbreve ¹⁶/₂ 1737; jfr. „Reskriptsamlingen“ B. I. S. 634, ²⁸/₂ 1737.

2) Hdbr. ⁹/₆ 31.

3) Hdbr. Marts 34.

4) Hdbr. ⁸/₁₂ 36.

major Pretorius fik Inspektion over det gevorbne Infanteri i Hertugdømmerne.¹⁾ Disse Officerer var yngre end adskillige af Regimentscheferne og havde altsaa ingen Kommando. Da der henimod Slutningen af Løvenørns Funktionstid blev indført nye Uddannelsesreglementer, baade ved Rytteriet og Fodfolket, blev der ansat et Par Oberster som Inspektører over Exercitsen. Antallet af Generalspersoner var uforholdsmæssigt stort; men der fandtes i Fredstid ingen højere Troppenhed end Regimentet, hvis Chef godt kunde være af Generalsklassen.

Medens der kun var ét Kancelli, fælles for Hæren og Flaaden, havde denne stadig haft sit eget Generalkommissariat, der til Tider nominelt havde været forenet med Hærens, men som i 1712 for bestandig var bleven adskilt fra dette. I Flaaden var i Fredstid den Myndighed, som Hærens Regimentschefer besad, overdraget til Admiralitetet og Holmens Admiral. Admiralitetet, der bestod af Flaadens Flagmænd, var Søofficerskorpsets Foresatte; dets administrative Virksomhed var begrænset til, hvad der henhørte under „Navigationen“; det fungerede ogsaa som Domstol i visse Sager; kun gennem Overkrigssekretæren stod det i Forbindelse med Kongen; med Holmen, „dens Arbejdere, Ekvipagen og hvad deraf dependerer“, maatte det paa ingen Maade befatte sig; dette var henlagt under Holmens Admiral, som ligeledes var Overkrigssekretæren direkte underlagt.²⁾ I sin tidligere Virksomhed havde Løvenørn haft meget med Flaadens Anliggender at gøre; under den Store Nordiske Krig havde han jævnlig samarbejdet med dens højere Officerer og havde særlig erhvervet sig Indblik i Søtransportvæsenet; Kongen havde ogsaa anvendt ham som Tilsynshavende ved Udrustningerne.³⁾ Han havde et betydeligt Kendskab til Flaadens ældre Officerer og var mindst lige saa sagkyndig paa det maritime Omraade, som Gabel havde været det paa det landmilitære. En Sammenligning med de to nærmeste Forgængere, Korbitz og Revenfeldt, vilde i højeste Grad falde ud til Fordel for Løvenørn, og dog blev netop i hans Funktionstid de 2 Værns Styrelse skilt; men det skyldtes særlige Grunde, som der senere skal blive gjort Rede for.

Løvenørns private Brevvexling, der indtil 1730 yder saa vigtige Bidrag til hans Historie, tager efter hans Udnævnelse til Overkrigssekretær stærkt af baade i Omfang og Betydning; men til Gengæld

¹⁾ Hdb. 24/7 31.

²⁾ Bidrag til den St. Nord. Krigs Hist. B. I S. 61, 190—199.

³⁾ Side 20 f. og 43.

er hans officielle Korrespondance righoldig og delvis stærkt personlig præget; gennem den faar man god Besked om hans Embedsførelse og den Aand, der besjælede den. Her findes Vidnesbyrd nok om, hvor udmærket skikket han var til at beklæde en høj Stilling; hans klare Forstand, Redelighed, sunde Sans, Humanitet og Uheldethed skaffer sig stadig Udtryk, og det er velgørende i Enevældens Dage at træffe paa en Karakter, der ikke er bange for selv at tage et Ansvar, og som søger at vække Selvstændighedsfølelsen hos sine Undergivne, en Personlighed, der ser stort paa Tingene, som véd at hævde sin Værdighed uden at være imponeret af sig selv, en Mand, der forstaar at omgaas høje og lave, Indlændinge og Udlændinge, der føler sig som Dansk og hævder Nationaliteten ved det stærkt tyskfarvede Hof.

Af mangfoldige Skrivelser fremgaar det, at Løvenørn ikke vil blande sig i Sager, som hans Undergivne kan og skal klare; han afslaaar at fritage dem for Ansvar ved at træffe en Afgørelse, som tilkommer dem. „Obersten er Herre i sit Regiment“, hedder det i et Brev til Generalmajor Pretorius. „Det ligger mig fjærnt at blande mig i Sager, der alene vedrører Regimentschefen, eller at træde hans Myndighed for nær“, skriver han kort før sin Død til Generalløjtnant Schaffalitzky. Oberst Henrik Bielke Kaas, der skal udtale sig om sine Officerer og nødig vil skrive noget, der ikke vinder Overkrigssekretærens Bifald, faar paa sin Forespørgsel følgende Svar: „at det i alle Maader er mig ganske indifferent, hvad Eders Velbaarenhed om Deres underhavende Regiments Officerers Konduite finder for godt at andrage; thi som Dennem Regimentet allernaadigst er betroet, saa ankommer det paa Deres Samvittighed Officerernes Konduite allerunderdanigst at forestille, som De den i Gerningen befinder“; Obersten maa uden at tænke paa, hvad Overkrigssekretæren mener, „rose og laste enhver efter sin Fortjeneste oprigtig og uden Passion“, han maa intet fordølge, „men ej heller af Passion denigrere nogen“. Brigadér Henrik Jørgen Huitfeldt og Generalkrigskommissær Schwerdtfeger faar som Medlemmer af en Kommission skarpt Paalæg om at bruge deres Myndighed, og saaledes kunde man blive ved med at opregne Exempler paa Løvenørns Bestræbelser for at vække Ansvars- og Selvstændighedsfølelsen hos sine Undergivne; men han forlanger ogsaa, at de skal kende de gældende Bestemmelser og handle derefter; en alvorlig Røffel faar enhver, der ulejliges ham med overflødige Forespørgsler; paa den anden Side vejleder han ogsaa vel-

villigt og myndigt de Chefer, hvis Mangel paa Forstaaelse og Selvstændighed kan blive skadelig for Tjenesten. Han nægter paa det bestemteste at anvende sin Indflydelse hos Kongen i en uretfærdig Sags Tjeneste: „Saa længe Gud forunder mig min Fornuft ubeskaaren, sætter jeg mig ikke i Hazard med at surprænere Hs. Kgl. Maje-stæt med allerunderdanigst at forestille noget, som i sig selv ikke er ret“; heller ikke blander han sig i Sager, der ikke vedrører hans Departement, eller lover paa egen Haand noget i Kongens Navn.¹⁾ Til Gengæld finder han sig ikke i uvedkommendes Kritik af sine Bestemmelser; da Statholderen i Norge, Grev Christian Rantzau, som i øvrigt var hans Ven, giver ham en Art Tilrettevisning i Anledning af en Forordning om nogle civile Delinkventer paa Aggershus, bruser han op som i sin Tid overfor Magistraten i Aarhus.²⁾ „Det falder mig noget sensibelt af D. E. at vorde erindret om den *Attention*, jeg er mit Embede pligtig; maaske sligt kan være en fransk Skrivemaade, som jeg endnu ej forstaar, men i *mit danske Øre* falder den noget utaaelig, og ønsker jeg herom ikke at modtage Erindringer af nogen, uden af min Suveræn alene, hvorfor jeg og tjenstlig vil bede mig en anden Gang dermed at forskaane“. Det synes dog, som om denne skarpe Koncept er bleven noget mildnet i Renskriften; en Skrivelse af lidt senere Dato om samme Sag er holdt i lidt blidere Udtryk; men Rantzau blev dog ked over Striden og søgte i et latinsk Brev at tale godt for sin vrede Ven: „In epistolis inter amicos“ plejer det at hedde „in verbis simus faciles, modo de re conveniamus“.³⁾

Naar den enevældige Konge af egen Magtfuldkommenhed træffer en Bestemmelse, bøjer han sig for den, om end med et Suk: „mon devoir a été de céder et de me taire“;⁴⁾ men selv i saadanne Tilfælde dadler han skarpt dem, der ræsonnerer over en kongelig Befaling.⁵⁾ Det skal dog siges til Christian VI's Ære, at han sjældent griber vilkaarligt ind; det sker hyppigst under Paavirkning af Dronningen og hendes Slægt.

Løvenørns Retsind skaffer sig mange Udslag. En Oberst bliver

1) Haandbreve til Ob. Kaas ¹¹/₄ 33, ¹³/₂ 34; Rgtskvartermester Holm ⁴/₇ 33; Genm. Stauffenberg Juli 34; Brig. Huitfeldt ¹¹/₉ 34; Ob. Ahlefeldt ²⁷/₁₀ 36; Genm. Schaffalitzky ⁷/₈ 33, ⁵/₁₂ 39; en Officersenke Marts 35.

2) Side 181.

3) Løvenørn til Chr. Rantzau ²/₁, ⁹/₁ 34; dennes Svar ¹⁶/₁ s. A. „I Breve mellem Venner vil vi ikke tage det saa nøje med Ordene, blot vi er enige om Tingene.“

4) Til Markgrev Fr. Ernst ¹⁸/₂ 34.

5) Til Ob. Vauvert ¹²/₄ 38.

alvorlig tilrettevist, fordi han har indstillet en Officer til Afsked uden at have undersøgt hans Sag: „Kongen har jo givet Love, for at enhver skal forhøres og derefter lovlig dømmes; det nægtes end ikke den værste Forbryder“. „De Undergivne maa vide sig beskyttede mod Vilkaarlighed fra oven“, skriver han til en Chef, der vilkaarlig har arresteret en Kaptajn; „den Foresatte, der synder herimod, skader sig selv“. Men Vilkaarligheden maa heller ikke give sig Udslag i Gunstbevisninger: „Var han end min egen Broder, vilde jeg aldrig blande Venskabs- eller Slægtskabssager med min Herres Tjeneste“, svarer Løvenørn en Ansøger, der beraaber sig paa de venlige Følelser, Overkrigssekretæren nærer for ham.¹⁾ Overfor de stundom latterlige Rangstridigheder stiller han sig meget overlegent. En Besværing fra Oberst Kaas over, at Grev Holck har fornærmet nogle af hans Officerer i en Strid af denne Art, besvarer han med en Anmodning om, at Kancelliet maa forskaanes for den Slags Vrøvl, der ikke vedrører Tjenesten. Da samme Oberst spørger, om en ved hans Regiment ansat Kornet Trampe skal benævnes Greve, faar han det Svar, at Kejseren har gjort hans Fader til Rigs greve; men dette vedkommer aldeles ikke Krigskancelliet, der stiller Regimentschefen fuldstændig frit med Hensyn til den Tittel, han vil give Kornetten.²⁾ Selv er han lige glad, hvilken Tittel man sætter paa de til ham bestemte Breve, blot Navnet er saa tydeligt, at de kan naa ham. Ikke alle kan dog titulere ham som Admiral Christen Thomesen Sehested „Højædle og velbaarne Hr. Gehejmraad, Højtærede Hr. Overkrigssekretær og gamle gode Ven“. ³⁾

For at staa fuldstændig frit afslog Løvenørn stedse at modtage Gaver: „Jeg holder ikke af at blive ulejliget med den Slags Sager; brød jeg mig om dem, kunde jeg købe dem for mine Penge; jeg har strax sendt Overbringeren tilbage“. Ganske lignende Svar foreligger der flere af.⁴⁾ Da Kronprinsen af Preussen absolut vil sende ham en Gave til Tak for de Rekrutter, han har skaffet ham, er han meget ked af det og beder den Officer, der har meddelt ham det, om at faa ham til at lade være. Kan det ikke undgaas, vil han gerne have hans Portræt.⁵⁾

Medens Løvenørn var Overkrigssekretær, blev Hæren aldrig sat

1) Til Ob. Kaas ²¹/₄ 33; Genm. Stauffenberg ⁹/₄ 34; Oblt. Schack ⁹/₁₁ 34.

2) Til Ob. Kaas ¹⁸/₆ 33, ⁹/₄ 37.

3) Indkomne Br. til Overkrigssekr. ⁷/₉ 32.

4) Til Assessor Bergenhus ¹¹/₁₀ 32; Generalmajor Schaffalitzky ¹⁷/₈ 38.

5) Til Kapt. v. Grävenitz ²/₅ 33.

paa Krigsfod. Under den polske Arvefølgekrig blev et mindre Korps i Følge traktatmæssige Forpligtelser stillet til Kejserens Raadighed, og i Slutningen af 1738 kom det til en Konflikt med Hannover, der gav Anledning til Krigsforberedelser, som dog blev stillede i Bero, inden Hæren var mobiliseret. Hans Hovedopgave var at administrere Hær og Flaade saaledes, at Kongen blev i Stand til at hævde Monarkiets Stilling og opfylde de Forpligtelser, han havde paataget sig. Opgaven var vanskelig, Midlerne ikke store og Støtten fra oven ikke altid paalidelig. Christian VI interesserede sig levende for Flaaden, men mindre for Hæren, og hans store Byggelyst gjorde, at Soldaterne ofte anvendtes paa en Maade, der gjorde deres Uddannelse og Afholdelsen af Øvelser ganske overordentlig vanskelig; Løvenørn gjorde dog, hvad der kunde gøres, han søgte at skaffe Officererne praktisk Uddannelse i fremmede Hære og arbejdede energisk paa at fremme den taktiske Uddannelse ved Tilvejebringelsen af nye Excercerreglementer.

I organisatorisk Henseende skete der adskilligt i den Tid, Løvenørn var Overkrigssekretær. Den første Reform, han kom til at beskæftige sig med, var Landmilitsens Ophævelse; men, som han siger i et Brev til Generalløjtnant Mørner, den var „beliebet, veranstatet und bewerkstelliget“, før han overtog sit Embede, nemlig ved Forordning af 30. Oktober 1730. Denne Foranstaltning var „til stor Glæde for Proprietærerne“ — den blev i øvrigt stakket nok — men den betød absolut en Svækkelse for Forsvaret. Hæren blev formindsket med 7 Fodfolks- og 3 Dragonregimenter, der ikke kostede „Kongens Kasse“ synderligt, men som i Krigstid havde gjort og kunde gøre betydelig Nytte. I aaben Mark stod Landmilitsens Fodfolk tilbage for de gamle hvervede Regimenter; hverken ved Helsingborg eller Gadebusch havde det gjort Fyldest; men som Besætning i Fæstningerne og særlig som Soldateske paa Flaaden havde det gjort megen Nytte. De beredne Afdelinger havde været de hvervede i den Grad jævnyrdige, at de i Krigens Tid blev satte paa „gevorben Fod“; de 3 Dragonregimenter, der nedlagdes i 1730, var oprettede saa sent, at de ikke fik Lejlighed til at udmærke sig i Krig. Trods den ringe Tid, der blev anvendt paa disse Troppers Uddannelse, skal deres Holdning have været god: „ce qui m'a le plus surpris, ce fut de voir les troupes de milice faire l'exercice avec la même adresse que les vieux corps les mieux disciplinés, quoique ce ne soit que des paysans qui travaillent tous les jours à labourer les terres, et qui s'assemblent une fois la semaine pour apprendre les

mouvements qu'on leur ordonne“. Saaledes udtaler den franske Gesandt Camilly sig efter at have overværet en Revue ved Odense.¹⁾ Det maa dog erindres, at han var Søofficer, og at de hvervede Tropper heller ikke havde megen Øvelse.

Reduktionen foregik ganske formløst: det meddeltes Krigs- og Landkommisærerne, at Hs. M. „af kongelig Omsorg for Vore kære og tro Undersaatters Velfærd og i Henseende til de Os bekendte Besværligheder, med hvilke det ganske Land formedelst den i Vort Rige Danmark oprettede Landmilitz sig finder bebyrdet, har resolveret bemeldte Landmilitz i Vort Rige Danmark med alt, hvad der af dependerer, igen aldeles at ophæve og afskaffe“. De Sessionsdeputerede skulde paa den mindst generende Maade sammenkalde Folkene kompagni- og eskadronsviis, oplæse Forordningen og demittere de Gemene i Kongens Navn.²⁾ Omsorgen for de reducerede Officerer gav i lange Tider Løvenørn mere end nok at bestille. Cheferne fik Ordre til at udarbejde og indgive Konduitelister over deres Officerer til Anvendelse ved deres senere Ansættelse i Hæren; det blev bestemt, at der ved Vakancer kun maatte indstilles Officerer af de nedlagte Regimentter, og dette gjaldt ikke blot i det egentlige Danmark, men ogsaa i Norge og Oldenburg.³⁾ Fra denne Regel fandt der vel adskillige Undtagelser Sted, men i Hovedsagen blev den dog overholdt. En stor Del af de reducerede Officerer — særlig de ugifte Kaptajner — blev antagne i det genoprettede Drabantkorps, hvori ogsaa gifte Kaptajner kunde ansættes, naar de ikke var for gamle eller havde for stor Familie.⁴⁾ Fra Drabantkorpsset kunde de træde over i Regimentterne, naar der blev Pladser ledige, og dette fandt Sted i stort Omfang. Det havde maaske været bedre strax at fjærne de uduelige og fordele de brugbare til Regimentterne, hvor de kunde holdes i Øvelse og være under Opsigt.⁵⁾

Godsejernes Glæde over Landmilitzens Ophævelse blev kun af kort Varighed; de mistede en Del af det Hold, de tidligere havde haft paa det vaabenføre Mandskab; ved forskellige Forordninger søgte man at bøde herpaa; men det fik ingen rigtig Art, før Landmilitzen blev genoprettet ved Forordningen af 4. Fbr. 1733, hvori det vel hed-

¹⁾ Til Genlt. Mørner ²³/₂ 32; Specifikat. d. Veränderungen etc. ⁴/₁₁ 30; E. Holm i Hist. Tidsskr. 5. IV S. 593 f.; Bidrag til d. St. Nord. Kr. Hist. B. II S. 450, B. IV S. 203; Camilly's Depeche ³/₇ 28 (frsk. Udenrigsmin. Ark.).

²⁾ Kgl. Skr. til Land- og Krigskommisærere, paraferet Rosenkrantz (Diverse Sager II).

³⁾ Hdbr. ¹⁸/₁₁ 30, ²⁰/₁₂ 30.

⁴⁾ Hdbr. ²⁰/₁ 31.

⁵⁾ Genlt. Mørner til Løvenørn ³/₁ 31 (Løvenørns Priv. Ark.).

der, at Kongen ikke vil besvære Mandskabet med „nogen Slags Trængsel, som det under den forrige Landmilitz havde udstaaet“, men hvorved alligevel Stavnsbaandet, som hidtil ikke havde haft Hjemmel, blev indført. Den nye Landmilitz var mindre talrig end den ældre og bestod kun af Fodfolk; i 1733 blev der oprettet 4 Regimenter à 1224 Mand i 12 Kompagnier; 4 Aar senere kom hertil det Slesvigske og det Slesvigholstenske nationale Regiment til Fods, organiserede ganske som de kongerigske. I Hertugdømmerne var Landmilitzen noget ganske nyt, og Forordningen af 9. Juli 1737 blev modtaget med Angst og Uvilje; man blev nødsaget til ved Gennemførelsen at tage Hensyn til de særlige Forhold i disse Landsdele.¹⁾ Naar den nye Landmilitz blev saa overordentlig trykkende for Bondebefolkningen, laa det ikke i, at Øvelsestiden var særlig lang, eller Indkaldelserne hyppige, men udelukkende i, at Stavnsbaandet blev indført og ved senere Forordninger yderligere strammet. I Virkeligheden fik Godsejerne nu paa lovlig Vis den Dispositionsret over Bønderne, som de tidligere uretmæssigt med større eller mindre Held havde søgt at tilegne sig.

Medens Konseillet paa det bestemteste fraraadede Genoprettelsen af Landmilitzen, holdt Løvenørn stærkt derpaa; han sejrede og var glad derover, ikke blot fordi det var en Triumf for ham selv, men mest fordi det var en Vinding for Landforsvaret; om han har været medskyldig i Indførelsen af Stavnsbaandet, kan ikke siges med Sikkerhed; muligt er det, at han, der nu var bleven Godsejer, har set paa Sagen med disses Øjne.²⁾ Genindførelsen af Landmilitzen kom ikke uventet; allerede i Juni 1732 ansøgte Drabant Jacob Kaalund til Estruplund, tidligere Kaptajn i Landmilitzen, om at blive Krigskommissær i det Aalborgske Distrikt; men Sagen skulde jo holdes hemmelig, og ikke blot fik Kaalund at vide, at Rygtet var falsk, men den 3. Fbr. 1733, Dagen før Forordningen udgik, fik en Mand, der søgte om at blive Oberofficer ved et af de nationale Regimenter, der efter Rygtet skulde oprettes, det Svar, at „fra Krigskancelliet bliver ej noget efter Spargement Hs. Maj. allerunderdanigst refereret.“³⁾ Kaalund fik den attraaede Stilling; men den havde han sikkert ogsaa faaet uden Ansøgning; alt var ordnet paa et tidligt Stadium; i Begyndelsen af Marts meddeles officielt, at alle Pladser er besatte.

Kort efter Løvenørns Tiltrædelse udgik der en Befaling til samt-

1) Indb. fra Konferensraaderne Gähler og Heespen ^{16/11}, ^{3/12} 37, ^{9/6} 38.

2) E. Holm: Poul Løvenørn og Konseillet; Plélos Dep. ^{7/11} 30, ^{13/1} 33.

3) Hdb. ^{9/6} 32, ^{3/2} 33.

lige Regimentschefer om ikke for Tiden at indlade sig paa kostbar udenlandsk Hvervning;¹⁾ dette betød dog ikke, at Hæren skulde gøres mere national, Befalingen var kun givet med de forestaaende Reduktioner i den hvervede Hær for Øje. Den 10. April 1731 gik der da ogsaa Ordre til samtlige Regimentschefer af Rytteriet om at reducere hvert Kompagni med 30 Ryttere og ligesaa mange Heste; de skulde skille sig af med de daarligste Folk og Dyr; Fodfolkskompagnierne skulde formindskes med 24 Gefrejtere og Soldater. Kun 4 Dage efter blev det befalet, at Reduktionerne skulde udsættes, men Listerne udfærdiges.²⁾ Det var den franske Gesandt, Grev Plélo, der havde grebet ind; i Følge de gældende Traktater var Danmark forpligtet til under visse Forhold at stille et Hærkorps til Frankrigs Raadighed; herfor fik det Subsidier,³⁾ og det var i denne Magts Interesse at sikre sig, at Traktatens Bestemmelser kunde udføres.⁴⁾ Aaret efter blev imidlertid Rytteriets Hestebestand formindsket med 30 pr. Kompagni, og hvert af disse fik Ordre til at skille sig af med 10 Mand af dem, der var sygelige eller „genegne“ til Tyveri og andre grove Forbrydelser.⁵⁾ Fra den Tid af tjente en ikke ringe Del af Rytteriet til Fods; de Uberednes Antal blev forøget i 1736, da der blev anskaffet flere Folk og afskaffet flere Heste.⁶⁾ Samme Aar blev der oprettet et Husarkompagni, der blev anbragt paa Jægersborg.⁷⁾ Af varige Organisationsforandringer foretoges der i øvrigt ingen andre i Løvenørns Funktionstid; dog blev Søartilleriet i 1739 udskilt fra Landartilleriet, og dets 3 Kompagnier underlagte de 3 Divisioner.⁸⁾ Ham tilkommer endelig ogsaa Æren for, at der til Forsørgelse af gamle Soldater blev oprettet et Invalideregiment paa 12 Kompagnier; midt i Aaret 1739 blev Planen approberet, og til Paaske 1740 skulde alt være færdigt;⁹⁾ men dengang var Løvenørn død. Det er dog med Urette, at hans Eftermand nævner dette Regiments Oprettelse blandt sine store og gode Gerninger.

Den Bestemmelse, at Cheferne for Landmilitarsregimenterne skulde indgive Konduitelister over deres Officerer, blev meget snart udvidet

¹⁾ Rundskrivelse til alle Regtschefer 11/11 30.

²⁾ Hdbr. 10/4, 14/4 31.

³⁾ Side 176.

⁴⁾ Plélos Dep. 14/4 31.

⁵⁾ Hdbr. 10/7 33.

⁶⁾ Rotuli til Krigskancelliets Expeditioner 2/4 36 N. 6, 23/4 N. 4.

⁷⁾ Rotuli Juli, 21/8 N. 6, Hdbr. 9/10 36.

⁸⁾ Rotuli 18/2 39 N. 2.

⁹⁾ Hdbr. 9/6, 9/11, 8/12 39.

til at gælde hele den væbnede Magt, saavel den danske som den norske Hær. Hvert Aar skulde samtlige Chefer ved Indsendelsen af de sædvanlige Nationalitetslister indgive en særlig Konduiteliste over alle Officerer og Stabsbetjente under deres Kommando „og paa Ed og Samvittighed udtale sig tilforladeligt om, hvorledes de har opført sig, og hvad der kunde være at udsætte paa dem, for at Hs. Maj. kunde blive rigtig underrettet, og enhver Chef (da han i Følge Kgl. Forordning af 1717 skal staa inde for sine Indstillinger) kan være fri for Mistanke, hvis nogen af hans Undergivne skulde have ændret deres gode Opførelse.“¹⁾ Saa længe Løvenørn levede, blev Bestemmelsen om Konduitelisterne ved at gælde; senere forfaldt den og blev først igen kaldt til Live af St. Germain.

De først indsendte Konduitelister, som kun gjaldt Landmilitzen, er temmelig kortfattede og udfærdigede uden System; men i mange af dem spores dog Forsøg paa Karakterisering. Medens Oberstløjtnanten ved Østsjællandske Dragoner kun er „gut zur Pension“, kan en af Kaptajnerne anvendes ved Pennen, skønt han kun er af médiocre exterieur; en Kaptajnløjtnant er ein williger und langer Mensch. Chefen for Jysk-fynske Dragonregiment giver sig selv et udmærket Vidnesbyrd; men Kaptajn Hans Ernst Boye fører en slet Konduite og er hengiven til Brændevin og sterck Drick og derover efterlader i Tjenesten; Kaptajn Abercron er gammel og svag; en liden Skanse var ham tjenlig; derimod er alle 4 Fændrikker smukke unge Folk med god Konduite, flittige og omhyggelige. Sekondmajor ved Aarhus Stifts Regiment Henrik Møller er „tapper, flink, ærekær og hæderlig, men meget fed; egnet til Amtmand i Thye“ (!); Premierløjtnant Laurits Handberg er kun egnet til Herredsfoged. Major Simons ved Fynske Nationale Regiment er flittig og flink, men er gaact fallit; Kaptajn Brendel er kun egnet til Pension, Kaptajn Jens Møller „meget uanstændig til Drick hengiven“; men Kaptajnerne Pflug, Himmelstrup og Bredahl er alle meget flinke. Gennemgaaende har Nationalregimenternes Chefer søgt at karakterisere deres Undergivne, somme Tider endog ret detailleret; Cheferne for de hvervede Regimenter og de fleste norske Chefer har derimod taget sig Sagen betydelig lettere. I 4 norske Regimenter er alle Officerer uden Undtagelse flinke; flere af de danske Regimentschefer f. Ex. Samitz og Frijs-Frijsenborg, Amthor og Numsen giver ganske god Besked; men Oberst Skeel lader sin Oberstløjtnant koncipere og underskrive

1) Hdbr. ²⁰/₁₂—³⁰/₁₂ 30.

Listerne og skamroser alle sine Officerer, og det samme gør Chefen for Livregiment Dragoner. Der var grumme meget at bemærke ved de første Konduitelister; Fejlene blev paatalte, og det blev indskærpet, at Cheferne selv skulde skrive Listerne, hvorpaa *alle* Officerer skulde opføres; der var nemlig dem, der havde undladt at tage Stabs-officererne med.¹⁾ For at faa System i Oplysningerne indførte Løvenørn fra 1731 et Skema, der angav, hvad man ønskede at vide; det var affattet paa Dansk og paa Tysk og bestod af følgende Punkter: 1. Enhvers Statur og Exterior. 2. Opførsel og Levemaade, om han til Dyder eller Laster, in specie Egennyttighed, Spil, Drik eller til Quereller inklinerer. 3. Om han er af god eller slet, hastig eller langsom Begreb. 4. Om han sig med Progres paa Tjenesten applicerer. 5. Om han sin Charge eller vel og en højere at forestaa er kapabel, og in specie til en Majors Funktion er eller kan blive bekvem. 6. Om han ellers haver nogen Videnskaber, og hvorudi; om han samme fortsætter eller negligerer.

Dette Skema er i og for sig udmærket og er ikke overtruffet senere; ganske fortræffelig er saaledes den Bestemmelse, at der skal sondres mellem, om en Officer udfylder den Stilling, han beklæder, og om han er egnet til en højere; herigennem fik Chefen Afløb for den Velvilje, der let fører til, at han betegner en Mand som egnet til Forfremmelse, der gør god Fyldest i en lavere Stilling, men er ganske uskikket til en højere. Herefter blev Konduitelisterne for saa vidt bedre, som de gav Svar paa bestemte Spørgsmaal; men det betyder ganske vist ikke, at Svarene blev fyldestgørende eller rigtige; Gang paa Gang gav de Anledning til Paatale; men det gør de den Dag i Dag. En Chef undlader et Aar at indsende Konduitelisten, da den er enslydende med den forrige; en anden ændrer sine Udtalelser uden at motivere det; det ene Aar anbefaler han en Officer saaledes, at han forfremmes, medens han næste Aar simpelthen siger, at han ikke duer; han maa angive om han mangler „Kræfter, Begreb, Konduite eller Vilje til at fyldestgøre for sin havende Charge“. Adskillige Chefer tør ikke tale fra Leveren af Frygt for derved at komme i slet Forhold til deres Undergivne, da det kunde ske, at disse fik at vide, hvad der blev skrevet; flere Regimentschefer var nemlig ikke i Stand til at udtrykke sig skriftligt paa nogenlunde fejlfrit Dansk eller Tysk. Skønt det ved Kgl. Ordre af 2den Dcbr. 1737 var paalagt Cheferne egenhændigt at udfærdige Listerne, maa Løvenørn

1) Konduitelister 1730—1740 i Rigsark.; Hdb. 18/11, 20/12 30, 10/1 31.

dog 2 Aar efter paatale, at 5 norske Regimentschefer ikke har efterkommet denne Befaling; de maa da tilskrive sig selv, om Fortroligheden brydes; fra Krigskancelliet faar ingen noget at vide; Konduitelisterne skal tjene den indstillende Myndighed til Vejledning, men skal ikke bruges til at sætte ondt for en Undergiven; det er i det hele en Foresats Pligt „at raade til det bedste i Stedet for at anklage“; Chefen maa ikke sky det Ansvar, der er forbunden med at udtale sig, „ved kun at skrive den rene Sandhed gavner man en brav Mand, medens man med Foragt kan møde, hvad et daarligt Subjektum tænker derom“. ¹⁾ Konduitelisterne er ingenlunde kedelige at læse, og karakteriserer de end ligesom i vore Dage under Tiden mere den, der udfærdiger dem, end den der beskrives, er de dog med alle deres Mangler et document humain af Rang, og ikke sjældent stilles der et rigtigt Horoskop for de unge Officerer. Om den unge Ritmester Erhard Wedel, ²⁾ senere gift med den sidste Grev Frijs-Frijsenborgs ældste Datter, og dansk Gesandt i Paris under Navnet Grev Wedel-Frijs, hedder det saaledes: „interesserer sig meget for historisk Litteratur, bliver stadig dygtigere i sin Stilling“. Den 21aarige Peter Elias v. Gähler, ³⁾ der i 4 Aar havde været Kornet ved Holstenske Rytterregiment, „opfører sig godt, applicerer sig med megen Progress paa Tjenesten, er allerede sin Stilling voxen og sikkert egnet til en højere“. Den ligeledes fra St. Germain og Struensees Dage bekendte Grev Schack Carl Rantzau-Ascheberg ⁴⁾ bedømmes i 22 Aars Alderen saaledes af Chefen for Dronningens Livregiment, Hertug Christian August af Slesvig-Holsten-Sønderborg: „Er høj og ser godt ud; hans Konduite har ikke været god, er hengiven til Spil, men begynder at bedres; udmærket Forstand og godt Begreb; begynder at applicere sig for Tjenesten. Har Forstand og Kapacitet nok til at føre et Kompagni eller beklæde en højere Charge, hvis han vedblivende fører sig godt. Har mange gode Kundskaber og læser flittigt“. Disse Udtalelser, der alle stammer fra 1739, og forskellige andre vidner om, at Løvenørns Bestræbelser dog har baaret nogen Frugt; men den bedste Frugt, Fjærnelsen af de daarlige Elementer, kom de ikke til at bære. Hensynet til de afskedigede Officerers usle

1) Haandbreve ^{24/1} 33, ^{10/1} 34, ^{10/2} 35, ^{18/1}, ^{17/2}, ^{31/10}, ^{5/12} 39, ^{9/1} 40. Jfr. Reskr. saml. ^{21/11} 39.

2) Dsk. biogr. Lex. XVIII S. 333 f.

3) do VI S. 420 ff.

4) do XIII S. 473—478.

Kaar gjorde, at man beholdt alt for mange, som man helst skulde have skilt sig af med.

Om Hærens Officerskorps i al Almindelighed fik Løvenørn Lejlighed til at udtale sig i en Skrivelse til Biskop Hagerup i Trondhjem, der havde klaget bittert over, „at Officersstanden vil introducere udi Kirken at parentere over militære Personers Ligkister“, og som havde udtalt Haabet om et Forbud mod, at Officerer „i Kirken harangerer“, da der ellers var Fare for, at de vilde betræde Prædikestolen. Det hele var gaaet fuldstændig sømmeligt til: Kaptajn Heidemann havde i Alstahaug Hovedkirke parenteret over Oberstløjtnant Brun og havde begyndt sin Tale med: „Bene natus, bene vixit, bene mortuus est“; Kaptajnens Foresatte og mange andre Officerer havde været til Stede i Kirken, men Sognepræsten, Hr. R. Hagerup, havde først indfundet sig til Jordpaakastelsen. Det var heller ikke noget nyt, der var sket; Generalløjtnant Rømeling bevidnede, at der ofte baade i Hjemmet og i Kirken var parenteret af gejstlige og „circulaire“ (sekulære, verdslige) Personer, uden at nogen havde kaldt det en Ligprædiken. Til Kaptajnen skrev Løvenørn da, at Kongen ikke var vred paa ham, og til Biskoppen udtaler han, at han gaar for vidt, hvis han tror, at Officererne skulde faa i Sinds at prædike; „saa bizarre kan man dog généralement ej ansé Officer Standen, hvorudi sandeligen findes mange ej alene skikkelige men endog fornuftige og vittige Folk“. Skikkelig og vittig vilde vel nu hedde dygtig og klog. Løvenørn lod vel, som om han troede, at det hele var en Skæmt fra Bispens Side, men foranledigede dog et Forbud mod, at Officererne talte i Kirken.¹⁾ Under Kongens Besøg i Norge 1733 blev Bispens og Overkrigssekretæren i øvrigt gode Venner;²⁾ han havde jo let ved at vinde Gejstligheden.

Det var imidlertid, som det fremgaar af Konduitelisterne, ikke alle Officerer, der var vittige og skikkelige; der var adskillige, som var forfaldne, udygtige og uhæderlige; dem giver han en Gang imellem en egenhændig Tilrettevisning; saaledes skriver han til den for-drukne Vagtmesterløjtnant Clausen i Nyborg: „... Og som Eders liderlige Levned i andre Tilfælde desforuden er saa bekendt, at der ej er et Barn paa Gaden, som jo ved at tale om Eders Fylder og

1) Haandbreve 7/2, 28/8 33; Præsten Hagerup til Biskop Hagerup 21/10 32; Biskop H. til Genm. Huitfeldt 22/11 32; Genlt. Rømeling til Overkrsekr. 24/1 33; Ob. H. J. Brun til samme 31/8 33.

2) Biskop Hagerup til Overkrsekr. 5/9 33.

liderlige Opførsel, saa maa I vistnok vente at blive som et udygtigt og liderligt Subjectum jaget af Hs. Maj. Tjeneste, hvis I ikke jo før jo bedre forandrer Eders skammelige Liv og Levned¹⁾ Det løb altsaa ud til en Advarsel, om end Formen var meget skarp. Mere „suaviter in modo“ udtaler Løvenørn sig overfor Major Wilster, der skal ledsage Grev Danneskjold-Laurvig, og til hvem der vil blive lagt Mærke: han skal under Tiden om Eftermiddagen tage et Glas Vin mere, end han kan taale, og, skønt dette „bey niemandem und am allerwenigsten bey mir die geringste üble Idee von Dero genugsam bekanten guten Comportement erwecket“, maa han dog afgive et højtideligt Løfte om at passe paa sig selv og vogte sig for, at nogen med Rette kan sige ham noget paa i den Henseende.²⁾

En af Hovedbetingelserne for at faa et godt Officerskorps var at skaffe sunde og retfærdige Forfremmelsesforhold; det var Hensynet hertil, der havde fremkaldt Forordningen om Konduitelister; men et var at fastslaa, hvem der fortjente at forfremmes, et andet at sørge for, at Avancementerne tilfaldt de dertil egnede, og her stødte Løvenørn paa Hindringer, som han ikke altid kunde overvinde. Ganske kort efter hans Tiltrædelse blev der ved Rundskrivelse meddelt samtlige Regimentschefer, at Kongen fremtidig ikke vilde tillade, at nogen Officer solgte sin Charge, og at der altsaa ikke mere maatte gøres Indstilling herom; skulde der ved et eller andet Regiment findes en gammel, veltjent Officer, der kunde tænkes værdig til en saadan Naade, skulde han melde sig ved Generalmønstringen, for at det kunde blive undersøgt, om han fortjente den, og om den paa-tænkte Efterfølger var værdig til Stillingen; derefter kunde der saa gøres Indstilling; men Sagen skulde høre til Undtagelserne.³⁾ Det maa her erindres, at man ikke havde nogen Pensionslov; Pension var en Naadesakt, ikke en Ret; de Kilder, hvoraf den betaltes, f. Ex. Kvæsthusfonden og Postregalet, flød ikke rigeligt. Ved Salg af Chargen kom Efterfølgeren til at betale Formanden en Pension i Form af en aarlig Ydelse eller en Sum en Gang for alle. Indtil de nyeste Tider har Præsterne maattet pensionere deres Formænd og disses Enker; de maatte altsaa paa en Maade købe deres Embeder, men af Staten, ikke af Formanden. I Løvenørns Tid gik der som Regel en grundig Undersøgelse forud, og der er mange Exempler paa,

¹⁾ Hdb. 29/8 39.

²⁾ Hdb. 3/3 39.

³⁾ Hdb. 25/11 30; Reskrsaml. I S. 532 har 28/11 30.

at Ansøgninger om Køb og Salg af Charger afsloges;¹⁾ han kvier sig altid, naar en dygtig, men fattig Officer ved en saadan Handel „præjudicerer“; men Grundene kan jo være saa stærke, at han maa anbefale Salget, dog „uden consequence for Eftertiden“. En sindssyg Officers Post sælges, og Summen indbetales til Kvæsthuskassen, der herefter betaler ham en livsvarig Pension.²⁾ Salg af Kommandantskaber blev pure afslaaet; men der er adskillige Exempler paa, at Regimenter blev solgte, i flere Tilfælde for at sikre den døende Indehavers Enke en Pension; men Salget fandt Sted under stræng Kontrol. Et Reskript af 25. Marts 1733 udtaler i skarpe Udtryk, at ingen Officer, der har solgt sin Charge og maaske ved samme Lejlighed faaet en højere Karakter, kan faa Lov til at købe en ny Plads eller paa anden Maade blive genantaget; hvis han kontant indbetaler hele Salgssummen i Krigshospitalskassen, kan han maaske „nach weiter befundenen Umständen“ blive indstillet til Nyansættelse.³⁾ Skønt Oberstløjtnant Passau af Hertugen af Meklenborg-Schwerin varmt anbefales til Genansættelse, afslaaes Ansøgningen, og samme Medfart led den bekendte, dygtige Oberstløjtnant Søren Brinck, der i 1734 havde solgt sin Stilling og faaet Obersts Karakter.⁴⁾

Helt retfærdige Forfremmelsesforhold kunde naturligvis ikke opnaas i et enevældigt styret Land; adskillige fyrstelige Personer, f. Ex. Kongens Svogre, Prinser af Kongehusets Sidelinier m. fl., blev sat i Spidsen for Regimenter uden at besidde de dertil fornødne Kvalifikationer; det blev da nødvendigt at give dem en Adlatus, der kunde føre Kommandoen; dette fandt saaledes Sted, da Carl Erdmann af Württemberg-Oels i 1738 fik 3. Jyske Regiment,⁵⁾ Forholdet var almindeligt i fremmede Hære, saaledes i Frankrig, hvor unge Prinser af Blodet fik en colonel-lieutenant ved Siden, som ikke maatte forvexles med Oberstløjtnanten, le lieutenant-colonel. Løvenørn bekæmpede tappert og i Reglen med Held de Forsøg, Hoffets Herrer og Damer gjorde paa at faa deres Protegéer frem; af og til maa han dog give efter, naar Kongen har ladet sig blødgøre.⁶⁾ I 1735 fik Løvenørn sat igennem, at ingen Kadet eller Volontør maatte indstilles til Of-

1) f. Ex. Haandbreve ²⁶/₄ 31, ⁵/₁₀ 37, ¹⁸/₄ 39.

2) Hdbr. ¹⁰/₁ 34, ²⁸/₈ 35, ¹⁰/₀ 37.

3) Reskriptsaml. I S. 573; Hdbr. ⁴/₄ 33.

4) Paategning paa Hertugens Indstilling af ²/₅ 37; Dsk. biogr. Lex. III S. 61 f.

5) Hdbr. til Ob. Bülow ⁴/₂ 38.

6) Haandbrev til Grev E. Stolberg ¹⁸/₀ 35; til Markgrev Ernst ¹⁸/₁₂ 34; til Prmlt. Eckleff ¹⁴/₄ 36. Fra Decbr. 1734 foreligger der en Mængde Breve fra Damer, der søger Forfremmelse for deres Slægtninge; de afvises alle.

ficer, før han havde gjort god Tjeneste som Underofficer;¹⁾ men dette hindrede ikke, at udenlandske Officerer undtagelsesvis kunde træde ind i Hæren med Forbigaaelse af dem, der længe havde tjent i den. I 1739 blev paa Kronprins Frederik af Preussens Forbøn Major Henri la Motte Fouqué, der var falden i Unaade hos „den gamle Dessauer“, ansat som Oberstløjtnant; hans Tjeneste her varede dog ikke ret længe; da Frederik II næste Aar besteg Tronen, ilede han til Preussen, blev Oberst og Regimentschef og steg efter Haanden til General der Infanterie. Han døde 1774 mæt af Dage, halvdøv, halvblind, halvlam og helt stum.²⁾ Han var Fader til Digteren la Motte Fouqué, Undines Forfatter. Den i den civile Embedsstand ikke ualmindelige Trafik at give en Mand Expektance paa et Embede bekæmpede Løvenørn altid og, som det synes, med Held, idet han fik Kongen paa sin Side.³⁾

For Landkadetternes praktiske Uddannelse i Exercits, Landmaaling og Fortifikation sørgede Løvenørn; men Undervisningen paa Akademiet gik ellers efter den gamle Plan af 8. Dcbr. 1713, som først 1741 blev afløst af en ny, der var adskilligt mere omfattende. Han drog Omsorg for, at de unge Officerer lærte Krigen at kende ved at gøre Tjeneste i fremmede Hære; han holdt sig i Kontakt med dem, modtog Rapporter fra dem og sendte dem opmuntrende Breve: „I det øvrige kan I alle være forsikrede, at Hs. Majestæt er helt vel fornøjet med Eders Konduite, som Hr. Majoren vil behage at kommunikere sine Hrr. Kammerater“, skriver han til Major Suckow, der sammen med en hel lille Skare Officerer i 1737 og følgende Aar deltog i Østerrigs uheldige Krig med Tyrkiet. Da Kaptajnerne Hauch og Wildenrath blev indesluttede i Belgrad, udtaler Løvenørn, at deres Mod vel er rosværdigt, men at de dog nok har været for dristige. Han sørgede for, at de fik rigelige Pengemidler og ordnede Hjemreisen for dem.⁴⁾ I 1734 sendtes ikke mindre end 7 Artilleriofficerer til den franske Hær, hvor der tjente adskillige andre danske og norske Officerer.⁵⁾ I de indkomne Breve til Overkrigssekretæren findes en Mængde Breve fra danske Officerer i fremmed Tjeneste; mange af dem er velskrevne og giver gode Oplysninger. Under Besøget i Sachsen 1730 traf Løvenørn den unge, bondefødte Sjællæn-

1) Rotuli ^{22/4} 35 N. 1.

2) Kronpr. Frederik af Preussen til Løvenørn ^{11/1}, ^{25/2}, ^{21/8} 39. Schuster: Gesch. d. preuss. Hofes II¹ S. 174—179.

3) Hdb. til Major Barth ^{22/4} 38 og mange andre Steder.

4) Hdb. til v. Suckow ^{18/10} 37, ^{7/10} 38, ^{2/12} 38.

5) Rotuli ^{28/8} 34; Hdb. til Prmlt. Krogh m. fl. ^{28/1} 36.

der Nicolai Eigtved, der havde studeret Arkitektur i Tyskland og nu var Ingeniørløjtnant i August II's Hær; han fik ham til at vende tilbage til Danmark, ansatte ham i Ingeniørkorpset og sendte ham til Italien, München og Wien, hvor han fortsatte sine Studier i Bygningskunsten; han blev borte i over 3 Aar og stod stadig i Rapport til Løvenørn.¹⁾ Eigtved og hans samtidige, Laurids de Thurah, der var født i Aarhus som Søn af den senere Ribe Bisp af samme Navn, nød stadig Løvenørns Beskyttelse og har, skønt de naaede at blive Ingeniøroberster, næsten udelukkende virket som Arkitekter: Princens Palæ, Frelserkirkens Spir og mange andre af de Bygninger, der giver København sit Særpræg, skyldes de 2 flittige og dygtige Bygmestre.

Løvenørn gjorde, hvad han kunde, for at Officererne ikke skulde gaa nedad i social Henseende ved at indgaa upassende Ægteskaber. Regimentschefen faar under Tiden Ordre til at undersøge, om Ansøgeren har tilstrækkelige „Midler til at kunne ægte en fattig Kvinde, paa hvem der ellers ikke er noget at sige“. Naar Regimentschefen ikke vil give en Officer Kopulationsattest, blot fordi Pigen ikke er fornem nok, faar han Overkrigssekretærens Ordre dertil;²⁾ og gør han fremdeles Indvendinger, faar Ansøgeren et Haandbrev fra Overkrigssekretæren, som han kan forevise for Præsten.³⁾

I Løvenørns Funktionstid blev den staaende Hær udelukkende rekruteret ved Hvervning; mange Officerer blev sendt med Hververpatent til Udlandet, og det var en Anbefaling at skaffe mange og gode Rekrutter; men der blev ogsaa hvervet i Indlandet, og der foreligger mange Klager over Hververnes Færd. Lavene i Horsens besværer sig over, at de unge Haandværksdrengene lokkes til at tage militær Tjeneste; Magistraten i Altona klager over, at Folk optages paa Gader, i Skibe, ja endog i Husene og gøres til Soldater. Løvenørn tager sig af Klagerne, lover at skaffe Retten Respekt, advarer Regimentscheferne og minder om, at Kongen kun vil have virkelig frivillige Folk.⁴⁾ Svenskere maatte ikke antages, om de end nok saa gerne vilde;⁵⁾ derimod var der intet i Vejen for at optage Betlere og andre Løsgængere i Regimenterne; den Slags Folk fik ingen Haandpenge,

1) Hdbr. ¹⁰/₁₁ 31, ¹/₈ 32, ¹⁰/₁₁ 33 m. fl.

2) Hdbr. til Genm. Walter ⁹/₅ 32.

3) Hdbr. til Ltnt. Diener ²¹/₄ 33.

4) Hdbr. til Lavene i Horsens ²⁹/₈ 32; til Genm. Amthor ¹⁸/₅ 32; Cirkulære til alle Rgtschefer ⁵/₁ 34; til Magistraten i Altona ⁹/₁ 39.

5) Hdbr. ¹⁰/₅ 34.

saa lidt som de benaadede Forbrydere, som Kongen under Tiden forærede Regimenterne.¹⁾ Garderegimenterne fik en betydelig bedre Tilgang end de øvrige, da Kongen ansaa det for ønskeligt, at „Vores Livgarde til Fods og Vores Grenadeer Corps efterdag, saa vidt gørlig være kan, alene skulle bestaa af Nationale Folk og Vores egne Undersaatter“. I 1731 og flere Gange senere blev der udtaget Folk til disse Regimenter i Norge, hvor de fik samme Ret til at hverve som de norske gevorbne Regimenter. I 1739 fik Garden og Grenadererne Lov til at hverve paa Bornholm, dog saaledes, at ingen tvinges eller forledes, og samme Aar fik Generalmajor Bielke Kaas Tilladelse til at hverve 30 Md. paa denne Ø.²⁾ Naar undtages de norske Rekrutter, var de hvervede nationale Soldater gennemsnitlig ikke synderlig bedre end de udenlandske; de deserterede ogsaa. De daarligste Folk fik man naturligvis, naar man under et Felttog skulde rekrutere sig i Udlandet. De danske Infanteriregimentet, der deltog i den polske Arvefølgekrig, maatte rekrutere sig med Desertører fra fremmede Armeer, og de stak af, saa snart de havde faaet Penge og nye Klæder. Langt bedre var Tilstanden i Kavalleriregimenterne; de havde meget lettere ved at faa gode Folk; de danske Bønderkarle tjente gerne til Hest, og Desertioner forekom her meget sjældnere end i Fodfolket.

Naar der siges, at den danske Hær kun lagde an paa at faa smukke og høje Folk uden at bryde sig om, at de ogsaa var gode,³⁾ er dette ikke rigtigt; man skilte sig tvært imod efter en større Maalestok af med de lange Karle, som stadig var i høj Kurs i Preussen, og modtog til Gengæld et større Antal Folk med mindre bestikkende Ydre, men med solidere Egenskaber. Saa længe Frederik Vilhelm levede, opgav han ikke sin Mani, og Korrespondancen om Kæmperne fylder godt op baade i Overkrigssekretærens Arkiv og i Løvenørns private Brevsamling. De allerfleste Breve fra Kronprinsen af Preussen er Anmodninger om Tilladelse til at hverve i Danmark og Norge: han maa absolut have nogle særlig lange Folk; Løvenørn maa endelig hjælpe hans Hververofficerer Grävenitz og Finck. Prinsens Plagerier begynder 1732, da han igen har faaet Regiment, og fortsættes til Løvenørns Død. „De aner ikke, hvilken Betydning saadan en Bagatel har paa

1) Hdb. 19/4 34; til Markgr. Fr. Ernst 19/8 38.

2) Hdb. til de kommand. Genm. Søndenfj. 17/8 31; Reskr. saml. 23/11 39; til Kammerkoll. 12/5 39; til Genm. Kaas 15/8 39.

3) Idées sur L'Etat militaire de la Couronne de Dannemar. Mois de Mai 1739. (Rigsark. Manskr. saml.).

min Skæbne“, skriver han i et Brev af 3. Fbr. 1739, hvori han udbejder sig 2 særlig lange Karle; „nous sommes dans une galère, il y faut ramer“, hedder det i et af de allersidste Tiggerbreve. Det er ganske morsomt at se, hvorledes Prinsens Kendskab til fransk Orto-grafi forbedres i de 7—8 Aar, han skriver til Løvenørn; helt sikker bliver han dog aldrig. Langt omfangsrigere er Korrespondancen om Frederik Vilhelms egne Kæmper; snart forærer Kongen af Danmark ham Folk, snart maa han selv betale dem. Oberst Galkowsky har en ualmindelig lang Karl, som Kongen af Danmark gerne vil sende til Preussen, hvis han da selv vil; han faar 50 Rdlr. i Haandpenge, og Regimentet faar Erstatning; paa samme Maade skal Brigadér Wedel-Jarlsberg og Oberst Scavenius hver afgive en Mand. Den smukke unge Nordmand, Gudmund Andersen, har selv ønsket at komme til Preussen, men har skiftet Sind; det er saadan en frisk ung Karl, der har godt af at se sig om i Verden; det er bedst, at han kommer ned til Danmark, saa Kongen kan decidere. Men saadan noget kan kun Kongen gøre; da en Oberst paa egen Haand har hvervet en Soldat og sendt ham til Preussen, gaar det ham meget ilde.¹⁾ Trafikken fortsættes Aar efter Aar, og skønt det mest er Udlændinge, der skænkes bort eller bortbyttes, gør det dog et utiltalende Indtryk at se Mennesker behandles som Hunde eller Heste. Somme Tider maa Kongen af Preussen betale sin Passion ret højt; for at faa en ualmindelig fin Grenadér maa han give 5—6 gode Soldater.²⁾ Som alle andre maniakalske Samlere kendte Frederik Vilhelm hverken Ret eller Moral, naar det gjaldt hans Mani: i 1731 stod der i Kæmpegarden 25 Normænd. hvis Kapitulation var udløbet; flere Gange havde Løvenørn henvendt sig til ham, men „saa som Kongen af Preussen udi slige Tilfælde er en meget vanskelig Herre“, havde han intet Svar faaet.³⁾ Endnu i 1733 var ikke en eneste af de 12 lange Karle frigivet, som Oberst Reventlow i 1724 havde bragt til Preussen,⁴⁾ og som havde kapituleret paa 6 Aar; intet Under, at ingen vilde lade sig hverve, og Kongen af Danmark vilde absolut ingen tvinge.⁵⁾ Der er dog i hvert Fald ét Exempel paa, at Kongen befaler en Regimentschef at tvinge en Mand til at gaa i Kongen af Preussens Tjeneste mod at faa 100 Rdlr. i Haandpenge, hvis det ikke lykkes at overtale ham til at gøre det

1) Hdbr. ²³/₂, ⁴/₈, ⁴/₄, ²⁷/₀, ²¹/₁₀, ¹⁵/₁₁, ¹⁸/₁₁ 32, ⁷/₂ 33.

2) Hdbr. ²¹/₄ 33.

3) Hdbr. til Brig. Landsberg ⁹/₁₂ 31.

4) Side 147 f.

5) Hdbr. til preuss. Kapt. Wreck ⁴/₇ 33.

frivilligt.¹⁾ Det lykkedes at faa ham til at tage mod Haandpenge; men han er nok bleven tvungen til at gaa frivillig med. Det var dog kun overfor Kongen og Kronprinsen af Preussen, at den danske Konge stillede sig velvilligt; andre Fyrster, baade Prinds Heinrich og den gamle Dessauer, blev afviste, naar de bad om Folk eller om Lov til at hverve.²⁾ Et ganske underligt Indtryk gør det at se Kongens nære Ven, den fromme Greve Christian Ernst Stolberg-Wernigerode, optræde som Agent for Kongen af Preussen i hans Hverversager. Hans Jæger afhenter og transporterer de nysantagne Rekrutter med Støtte fra de danske Militærmyndigheder.³⁾

For Troppernes taktiske Uddannelse interesserede Løvenørn sig i høj Grad, men Vanskelighederne var meget store; i Hovedstaden var det næsten ikke muligt at opdrive en Exerccerplads; den bedste var det afbrændte Amalienborgs Tomt og Have, men den blev ofte anvendt til andre Formaal;⁴⁾ om at holde Øvelse udenfor Portene kunde der ikke være Tale; „Folkene vil blive for trætte og det vil tage for lang Tid“; i Kulden kunde intet foretages med de slet klædte Soldater, og, hvad der var det værste, Vagt, Arbejde og Extraarbejde lagde Beslag paa saa mange Folk, at der bogstavelig ingen var til at holde Øvelse med.⁵⁾ Fodfolket laa for Størstedelen i Fæstningerne København, Kronborg (Helsingør), Nyborg, Fredericia, Rendsborg og Glückstadt, og det var mange Hundrede Soldater, der daglig anvendtes til Vagt- og Garnisonstjeneste; men det var intet mod Afgivelserne til Arbejde. I 1738 afgav saaledes Københavns Garnison indtil 1200 Md. daglig til Arbejde paa Christiansborg og 200 Md. til Dokken; fra Rendsborg og Glückstadt afgaves 900 Md. daglig til Arbejde ved Flaadeetablissementet i Glückstadt. Fra Helsingør afgaves en Mængde Folk til Arbejde paa Hirschholm og de nordsjællandske Slotte foruden et mindre Detachment til Sandflugtsinspektør Röhl ved Tisvilde.⁶⁾ Idelig beklager Løvenørn sig over Afgivelserne, som var alt for store; paa Slotspladsen var der knap engang Plads, endsigte Arbejde til det opbudte Mandskab. Kongens og maa-ske endnu mere Dronningens Byggelyst forvoldte Landet store Udgifter og ødelagde Hæren; man kunde sikkert have anvendt baade

1) Hdbr. til Genm. Eberhertz ²⁵/₈ 37.

2) Hdbr. til Fyrst Leopold ¹⁴/₄ 37, ²⁶/₄ 38; til Mortaigne ²³/₉ 37.

3) Rundskr. til Kommandanterne i Fæstningerne ¹/₈ 36; til Grev Stolberg ⁹/₇, ⁶/₈ 37.

4) Hdbr. ²⁸/₈ 31, ²⁶/₈ 33, ⁹/₈ 33.

5) Mundtligt Referendum ⁸/₁₂ 38.

6) Rotuli ²⁴/₂ 38 N. 14, ³/₈ N. 23, ¹⁷/₈ N. 5, ³¹/₈ N. 4; Hdbr. ²²/₈ 35, ⁸/₆ 37.

Penge og Soldater bedre end til at bygge Hirschholm, opføre Eremitagen, ombygge Jægersborg og Charlottenlund; lad saa gaa med Christiansborg. Alt dette bevirkede, at Løvenørn ikke kunde bringe Hæren op til det Uddannelsesstandpunkt, som han havde ønsket.

Allerede i 1732 havde Løvenørn sat Generalmajorerne Pretorius og Scholten i Gang med at udarbejde et Excercerreglement for Infanteriet;¹⁾ senere traadte Generalmajorerne Walter og Folckersam, Obersterne Castonier og Numsen til, og 1737 var Reglementet færdigt. Samtidig var ogsaa Generalløjtnant Amthor bleven færdig med et Excercerreglement for Rytteri og Dragoner.²⁾ Der blev nu taget Afskrifter af de tykke Reglementer; 1 Kaptajn og 7 Afskrivere havde nok at gøre dermed. Paa Indstilling af Kommissionen, der havde udarbejdet Fodfolksreglementet, blev 400 Gardister i Juli 1739 fritagne for al anden Tjeneste i 6 Uger for at tjene som „Øvelsesapparat“; midt i August blev de præsenterede for Kongen, der udtalte sin fulde Tilfredshed. Allerede i Juni 1738 var der udgaaet Rundskrivelse til alle Regimenter om, at de nye Reglementer skulde indføres baade i Danmark og i Norge.³⁾ I Danmark blev Oberst Finecke Inspektør over Rytteriets, Oberst Castonier over Fodfolkets Exercits.⁴⁾ Trangen til et nyt Reglement var meget stor; en Regimentschef, Hertugen af Glücksborg, havde ladet det trykke, inden det var approberet; men alle Exemplarer blev inddragne.⁵⁾ Approbationen fandt først Sted efter Løvenørns Død; Reglementerne blev trykte og publicerede 1740.

Hvis Kongeparrets Byggelyst generede den staaende Hærs Uddannelse, saa lagde Pietismen store Hindringer i Vejen for Landmilitsens Øvelser. I Løvenørns sidste Leveaar gjorde Generalkirkeinspektionskollegiet meget kraftige Forsøg paa at faa Landmilitsens Møder forlagte fra Søndagen til en Hverdag. Overkrigssekretæren svarede, at det skulde være ham meget kært, om denne Ændring kunde foretages uden at skade Kongens Tjeneste; men det Spørgsmaal var jo bleven undersøgt ved Militsens Genoprettelse, og det havde vist sig, at man blev nødsaget til at bruge Søndagen. „De gode gejstlige Mænd, som over Søndagsexercitsen dolere“, formaaede næppe at skønne om, hvorledes Exercitsen rettelig burde lægges, men

1) Hnbr. ¹⁶/₈ 32.

2) Løvenørn til Amthor ²⁸/₂ 37, Rotuli ⁴/₂ 37, ¹/₈ 38.

3) Hnbr. ¹⁹/₆ 37, ²⁰/₈, ⁸¹/₈, ²⁸/₆ 38; ¹⁷/₈, ²⁴/₈, ¹⁸/₇, ¹⁷/₈ 39; Rotuli ¹⁷/₄ 39 N. 27.

4) Rotuli ¹⁴/₄ 39 N. 3—10.

5) Hnbr. ¹⁹/₁₁, ¹/₁₂ 39.

„anseer den for noget superficielt Væsen“; de lod sig kun lede af Nidkærlighed, men andre, der bedre kunde dømmes herom, var ude af Stand til at se, at Sabbaten blev mere vanhelliget af Exercitsen end af saa mange andre Ting, der maatte udføres paa denne Dag. Klart og tydeligt paaviste Løvenørn, at Mandskabet blev holdt bedre i Aande ved hyppige Møder af kortere Varighed end ved at anvende et større Antal Timer i et færre Antal Dage paa Exercitsen. Kollegiet med det lange Navn rykkede i Marken med en Mængde Argumenter; men Krigskommissærerne, Sessionsherrerne, Regimentscheferne, Amtmændene og den kommanderende General i Norge udtalte sig alle til Fordel for Søndagsexercitsen, og Løvenørn, der selv holdt paa den, erklærede, at han aldrig kunde raade Kongen til at gaa med til en Ordning, hvorved Kgl. Mayt.s Militi, „der dog er at ansee som en af Rigets tilforladeligste Støtter, aldrig vil blive tilfulde indøvet“. Ved Løvenørns Død var Sagen endnu ikke afgjort; men under hans Eftermand, General Numsen, faldt man til Ro ved den gamle Ordning.¹⁾

Løvenørn holdt stærkt paa Disciplinen og vaagede derfor nidkært over, at de givne Befalinger ogsaa blev udførte, og Bestemmelserne overholdte. Kom noget Misbrug ham for Øre, blev det paa-talt, uanset om den, der havde forøvet det, var høj eller ringe. Overgeneralen ved det Korps, der i den polske Arvefølgekrig var i kejserlig Tjeneste, blev hjemkaldt, da han gjorde sig skyldig i Udsigelser; Generalmajor Arentskjold maatte i Arrest, da han havde tilsidesat Disciplinen overfor Generalløjtnant Arnoldt, og Generalmajor Bielke Kaas faar mange Tilrettevisninger for sine talrige Forsyndelser mod de gældende Bestemmelser. Han nøjes heller ikke med en ufyldestgørende Forklaring; da Chefen for Kadetkompagniet, Oberst Grambow, forsvarer en Forbigaaelse af en Kadet med at udtale, at han er 18 Aar „og følgelig ikke længere synderlig skikket til at lære Videnskaberne“, spørger Løvenørn, „om denne da ogsaa er ældre og udueligere end Deres Højvelbaarenheds egen Søn, som blev Kadet for omtrent 3 Aar siden og nu er Løjtnant ved Kronprinsens Regiment“.²⁾ Løvenørn kan ogsaa, naar det behøves, give sig af med Smaating, som da han paalægger Generalmajor Bardenfleth i Kongens Navn at give Ritmester de Cheusses „en mild Reprimande“, fordi han under Kongens Rejse i Jylland jævnlig har

1) Skrivelser fra Genkirkeinspkol. ^{24/3}, ^{18/4} 39. Løvenørns Svar ^{4/4}, ^{2/5}, ^{24/10} 39. Skr. fra Land- og Krigskom., Rgtsch., Amtmd. m. fl.

2) Hdb. ^{2/4}, ^{18/6} 35, ^{24/1} 36, ^{10/6} 35, ^{17/4} 36, ^{27/6} 38, ^{24/3} 36.

forladt sit Kommando.¹⁾ Han passer ogsaa paa, at Vagtinstruktionen overholdes: „I Morges lidt over 8 passerede jeg Charlottenborg-Vagten; der blev raabt ud og rangeret i rette Tid; men Tamburen stod længe med Løjtnantens Partisan i Haanden. Jeg blev staaende lidt og spurgte om, hvor Løjtnanten var; fik det Svar, at han endnu ikke var paaklædt; denne Forsømmelighed skal paatales.“²⁾

Dette er jo kun Smaaforseelser; men grove Forbrydelser er ikke sjældne. De hyppigste Forseelser er Krænkelser af det 5., 6., 7. Bud, snart af et enkelt, snart af flere paa én Gang: En Grenadér, der skal halshugges for Manddrab, maa forinden ægte den Kvinde, han har krænket, og det samme maa en Smedesvend, der er i samme Kasus; Musketér Clasen ved Oldenborgske Regiment har skudt en Løjtnant Schnell, og det samme har hans Kammerat Jensen gjort ved en Underofficer; deres Sag var oplagt. En norsk Underofficer maa paa Grund af Hor og Horværtskab udstaa Kirkens Disciplin og gaa 6 Aar i Jærn;³⁾ en Soldat, der uafvidende har haft Omgang med sin uægte Søster paa fædrene Side, slipper med 1 Aar, medens en Don Juan, der har forført 4 Piger og ægtet den sidste, maa gaa 2 Aar i Jærn.⁴⁾ En Soldat, der har gjort sig til af at kunne den sorte Kunst, skal løbe 18 Gange Spidsrod og udstaa Kirkens Disciplin.⁵⁾ Paa Grund af sit store Forraad af Arrester maatte Militæretaten under Tiden hjælpe de civile Myndigheder. Paa Tyske Kancellis Anmodning hensættes adskillige Delinkventer i Slaverierne i Rendsborg og Glückstadt, og paa Rekvisition af Danske Kancelli hensættes en Skolediscipel i militær Arrest, fordi han har forskrevet sig til Djævelen; mange „forlorne Sønner“ interneres i Smaafæstningerne: Hitler Skanse, Christiansø og Munkholm.⁶⁾ Kommandanten i Kastellet skal annamme Niels Jensen Støttrup og hans 2 Brødre fra Fredericia og formedelst Vranglære hensætte dem paa Vand og Brød; det var ogsaa paa Rekvisition af Danske Kancelli.⁷⁾

Jævnlig indstiller Løvenørn, at de altfor haarde Straffe formildes; han sørger for, at Straffe, der kun kan idømmes ved Krigsret, ikke anvendes arbitrært. Kun under ganske særlige Forhold, f. Ex. for under et Felttog at hæmme Desertionen, kan en Dødsdom eksekveres

1) Hdbr. $\frac{3}{7}$ 31.

2) Hdbr. til Genm. Walter $\frac{26}{5}$ 32.

3) Rotuli $\frac{5}{9}$ 31 N. 11, $\frac{12}{9}$ 31 N. 3 og 5, $\frac{23}{7}$ 31 N. 2—4.

4) Rotuli $\frac{5}{2}$ 31 N. 16—19.

5) Rotuli $\frac{12}{9}$ 31 N. 3.

6) Rotuli $\frac{20}{5}$ 34 N. 1—2, $\frac{4}{2}$ 33 N. 4, $\frac{10}{5}$ 38 N. 58, $\frac{23}{4}$ 31 N. 30, $\frac{5}{5}$ 33 N. 64.

7) Rotuli $\frac{25}{4}$ 37 N. 7; Dsk. biogr. Lex. B. XVI S. 547 f.

uden kongelig Approbation. De barbariske Tillægsstraffe til Dødsstraffen: Radbrækning, Knibning med gloende Tænger o. s. v. fik Løvenørn oftest gjort illusoriske, idet Delinkventen fik „Naadestødet“ forinden. En Soldat, som havde „spillet om Livet“ og været uheldig, blev pardonneret med Spidsrod og livsvarigt Slaveri; men en Slave kunde jo benaades og blev det ofte. Et humant Træk er det ogsaa, at Slaven Seelig Salomon fritages for alt Arbejde om Lørdagen og paa alle de jødiske Helligdage.¹⁾ Med Krigsretterne holdes et vaagent Øje. General Rømeling faar Ordre til at reprimandere Præses og Assessorer i en Krigsret for „utilstrækkelig Dom“. ²⁾

I Aaret 1733 ledsagede Løvenørn Kongen til Norge og fik derved Lejlighed til paa nærmere Hold at se Forholdene deroppe, som han paa sine tidligere, ganske kortvarige Besøg kun flygtigt havde lært at kende. Han tog sig af den norske Armés Sager med samme Interesse som af den danskes og sørgede for, at de Mænd, som fik de højere Kommandoposter deroppe, var nøje kendte med Folk og Land. Dette gjaldt General Patroclus Rømeling og i endnu højere Grad hans Efterfølger som kommanderende General, H. J. Arnoldt, som var født i Norge, og hvem den norske Hær kom til at skyldte overordentlig meget. Af de andre Generaler og af Regimentscheferne var mange fødte Normænd, og de fleste Chefer var dygtige Folk, der med Hæder havde kæmpet i den Store Nordiske Krig eller i andre Felttog. Brødrene Huitfeldt, Generalmajor Landsberg og Oberst Fien havde tjent i Royal Danois i Frankrig, hvor adskillige af de tidligere afdøde norske Regimentschefer havde faaet Ilddaaben; Oberst Rye havde kæmpet sammen med Løvenørn ved Poltava og Ljesnaja. Officerernes Velfærd var hos ham i de bedste Hænder; men han kunde ikke fordrage, at de tog ned til København for at antichambriere. Ingen norsk Officer fik Orlov til Danmark, naar man ikke havde Sikkerhed for, at det var i rent private Anliggender.³⁾

Baade i den danske og i den norske Hærs Officerskorps var Løvenørn meget populær. Af de talrige Breve, der foreligger, faar man det bestemte Indtryk, at hans Undergivne nærede Tillid til ham og var overbeviste om, at han søgte at fremme deres Interesser, for saa vidt som det lod sig forene med Tjenestens Tarv. Til adskillige, som

1) Hdbr. ¹⁰/₁₂ 30, ⁵/₁₁ 37; Rotuli ¹²/₃ 36 N. 33; ¹⁷/₃ 38 N. 13; ²⁶/₇ 31 N. 1; ¹³/₈ 32 N. 4; ²/₁₂ 37.

2) Rotuli ²⁸/₉ 36.

3) Hdbr. ¹⁷/₃, ²⁶/₆ 31, ⁹/₇ 35, ¹²/₁ 37.

Generalerne Arnoldt, M. Numsen, Amthor, Pretorius, Grev Frijs, Henrik Scholten, Christian Lerche, Brødrene H. J. og H. Huitfeldt, Oberst Rye m. fl., var han knyttet ved gammelt Venskabs Baand; intet tyder dog paa, at han af den Grund har trukket dem frem; men af de mange bevarede Breve, hvor han ofte bruger det fortrolige „Du“ og enkelte Gange Fornavnet, mærkes det, at han har taget hjertelig Del i deres Skæbne, hvad enten han nu lykønsker dem, naar de har haft Held med sig, eller trøster dem, naar de har lidt Skuffelser eller Sorg. Til den ellers fordelagtig bekendte General Bielke Kaas er Forholdet ikke det allerbedste, og talrige er de Røfler, der tildeles ham; men det var ikke uden Grund: Generalens Egennytte og Pengebegærlighed gav sig flere uheldige Udslag, særlig under Rhinfelttoget, hvor hans Færd var kompromitterende for den danske Hær; i den Henseende fulgte han ganske vist sin Chefs Exempel, hvad der dog ikke diskulperer ham. Løvenørn havde dog ogsaa Blik for hans gode Sider og raadede ham jævnlig „som Ven“, i Stedet for at irettesætte ham som Foresat.¹⁾ Naar det ikke er aldeles nødvendigt at giye en rigtig skarp Tilrettevisning, er Tonen i Løvenørns Breve altid venlig og høflig; selv Personer som fhv. Politimester Himmerich i København og den bekendte Seelenverkoper Baartig, der i 1738 optræder som Generalmajor, faar et venligt Svar paa deres Henvendelser.²⁾ I de fra Krigskancelliet udgaaende Skrivelser bruges snart det danske, snart det tyske og snart det franske Sprog. Løvenørn selv benytter helst Modersmaalet; han skriver gerne Fransk, men nødig Tysk.

Under den Store Nordiske Krig havde Løvenørn ofte arbejdet sammen med Flaadens Officerer og Embedsmænd, og det baade paa Holmen og i Søen. Han var særlig Ven med Admiralerne Chr. Thomesen Sehested, hvem Frederik IV jo forlængst havde fjærnet fra Flaaden, og Rosenpalm, med hvem han havde samvirket under Stralsunds Belejring og ved Rygens Erobring.³⁾ Han nærede megen Interesse for Flaadens Anliggender og tog med Iver fat paa de fore-

1) Hdbr. til Gr. Frijs ^{31/10} 32, Gen. Arnoldt ^{22/11} 32, ^{15/7} 35, Gen. Amthor ^{18/12} 32, Gen. Bielke Kaas ^{27/9} 38, Ob. Rye ^{28/12} 35, Gen. Scholten ^{6/9} 31, Gen. Numsen ^{5/3} 35.

2) Hdbr. til Politimester Himmerich og Borgmester Grotum i Aalborg ^{9/1} 35; til Genm. Baartig ^{9/8} 38. (Se om ham Bidrag til St. Nord. Kr. Hist. B. III, V, VII Register.)

3) „Bidrag“ B. V og VII; Sehested til Overkrigssekretæren ^{7/9} 32; Rosenpalm til samme ^{11/6} 34.

liggende Opgaver. Den mest paatrængende af disse var at afhjælpe den Skade, Materiellet havde lidt under Krigen, ved at afløse de udslidte og forældede Krigsskibe med nye og tidssvarende; men heller ikke Personellet maatte forsømmes; der maatte arbejdes paa dets Uddannelse og sørges for dets Velfærd. Løvenørn lod Admiralitetet udarbejde et Forslag til et Reglement, „hvorefter sig enhver ved Søetaten staaende Officer baade under Freds- og Krigstider saa vel udi Tjenesten som udi hans øvrige Konduite bør at forholde“;¹⁾ han sørgede for, at Officererne lærte Forholdene i fremmede Mariner at kende; fra 1731—1735 udsendtes 52 Kaptajner, Løjtnanter og Kadetter.²⁾ Det kneb med at skaffe Søofficererne den nødvendige Øvelse i Hjemlandets Flaade; de fleste Midler anvendtes til Nybygninger og Reparationer; kun lidt blev der tilovers til Udrustninger. I Løvenørns Tid udsendtes foruden Vagtskibene i Sund og Bælt kun den lille Eskadre, der i 1733 fulgte Kongen til Norge; noget hjalp det dog, at de talrige nye Skibe skulde besejles; det gav Anledning til en Del mindre Togter. De kongelige Koffardskibe førtes af Officerer, der medtog Kadetter, og dette gav altid nogen Lejlighed til at lære de hjemlige Farvande at kende.³⁾ Sin Interesse for Marinens Personel viste Løvenørn blandt andet ved at lade sin eneste Søn uddanne til Søofficer.

Virksomheden paa Holmen var i Løvenørns Tid det vigtigste, og Kongen fulgte den med megen Opmærksomhed. „Il semble en faire son propre département; on travaille sans cesse sous ses yeux à construire de nouveaux navires“, melder den franske Gesandt til sin Regering.⁴⁾ Ved Løvenørns Tiltrædelse var Arbejdet i fuld Gang under Ledelse af den talentfulde Fabrikmester Benstrup og under Tilsyn af Holmens dygtige Admiral, Michael Bille. Admiral Ole Judichær, der i Frederik IV's Dage havde ledet Skibsbyggeriet efter videnskabelige Principper, og som i Løbet af 37 Aar havde konstrueret 23 Linieskibe og 9 Fregatter, hvoraf de fleste havde gjort ganske god Fyldest i den Store Nordiske Krig, var bleven afskediget i 1727, hvorefter Kommandørkaptajn Rasmus Krag overtog hans Stilling; han blev dog ikke udnævnt til Fabrikmester, men hans Ansættelse var rent midlertidig; han var uden Originalitet og gik blot videre i de gamle Spor. Først i 1729 blev der ansat en ny Fabrikmester.

1) Hdbr. 9/1 32.

2) Klingbergs Registre i Rigsark.

3) Klingbergs Registre; Rotuli 9/6 35 N. 1.

4) Plélos Dep., citeret af E. Holm anf. Værk II S. 601. Anm. 15.

Ved kongelig Resolution af 13. Decbr. 1723 blev Kaptajnløjtnanterne Benstrup og Judichær og Løjtnanterne Bragnæs og Thurah designerede til sammen med de to Tømmersvende Arve Nielsen og Poul Brock at rejse udenlands i 3 Aar for at studere Skibskonstruktion; den 21. Fbr. 1724 blev Lærlingene Niels Erichsen og Christen Olsen beordrede til at slutte sig til dem. I April blev der udstedt latinske Rejsepasser for Officererne; de skulde alle til England, hvor Bragnæs, Thurah, Brock og Erichsen skulde forblive, medens Judichær med Nielsen og Benstrup med Olsen skulde uddannes videre i Frankrig, Benstrup tillige i Holland. Bragnæs blev hjemkaldt 1727, de 3 andre Officerer i Løbet af det følgende Aar. Ved kongelig Resolution af $24/1$ 1729 blev det bestemt, at Benstrup og Bragnæs skulde forelægge to Rids, det ene til et 60- og det andet til et 50 Kanonskib. Bragnæs døde allerede 16. Sptbr. s. A. og blev efterfulgt af Thurah. Tegningerne blev billigede af Bygmestrene; Admiralitetet havde intet at udsætte;¹⁾ Kongen approberede dem, Arbejdet blev sat i Gang og fremmet med fuld Kraft. Den 13. Fbr. 1731 skriver Løvenørn til Admiralitetet, at de 4 nye Orlogsskibe Sophie Magdalene, Prins Frederik, Tre Løver og Svanen til Foraaret skulde besejles med Fregatten Pommern, uden at Forberedelserne hertil maatte sinke Arbejdet paa de to Orlogsskibe, der stod paa Stablen.²⁾ De to førstnævnte Skibe, der var byggede efter O. Judichærs og R. Krag's Tegninger, havde været færdige Aaret forud, men Admiral Bille havde af forskellige Grunde ønsket Besejlingen udsat, og den døende Konge havde ikke givet nogen Resolution;³⁾ de to sidstnævnte Skibe var konstruerede af Benstrup. Den 4. Maj fik Admiralitetet Ordre til at foretage Besejlingen og nøje efterse de nye Skibe. Efter den første Besigtigelse udtalte det den 10. Maj til Kongen, at de ældre Skibe efter 20 Aars Forløb havde maattet hovedrepareres eller kasseres, medens de burde kunne holde i 30 Aar; de var heller ikke rummelige nok. De Forestillinger, Benstrup havde indgivet om, *hvad Fundamenter de Franske brugte i deres Skibe*, var saa ræsonnable, at man strax kunde se, at de ikke beroede paa Hazard og Gisninger, men paa visse og faste Principper. Foruden „Tre Løver“ og „Svanen“ havde Benstrup tegnet „Prinsesse Louise“ og „Prinsesse Charlotte Amalie“, som stod paa Stablen. Kommandørkaptajn Krag, der havde bygget „Prins Frederik“, havde gjort Tegning til et Skib paa 56 Kanoner

1) Adm. til Kongen $9/4$ 29.

2) Hdbr. $13/2$ 31.

3) Adm. Bille til Kongen $12/9$ 30; Hdbr. $4/10$ 30.

efter en Metode, som skal være engelsk; Benstrups Tegninger var bleven meget roste af Bragnæs og begge Skibsbygmestre; de færdige Skibe svarede til Tegningen, og Forbindingen var meget bedre end før; „Tre Løver“ havde Kabys i Lasten og Jærballast og var rummeligere end noget andet Skib; man kunde maaske sige, at Benstrups Skibe stak for dybt for dette Farvand, „hvilket dog i sig selv ikke er saaledes; thi formedelst deres *Styrlastighed* kan de læmpes til at gaa kun 18¹/₂ Fod dybt, om dette ekstraordinære Tilfælde skulde gøres nødvendigt . . . Men i „Prins Frederik“ viser det sig, at den *engelske Indretning, som Kommandør Krag har villet følge, er ganske confus og utjenlig*“. Admiralitetet ender sin lange Indberetning med at udtale, at Benstrups Skibe, saa vidt man kan se, i „Sejlads, Magelighed og Durabilitet meget overgik de Skibe, man endnu havde haft“; det raadede derfor Kongen til at følge „dette Mønster“, saa længe der skulde bygges Orlogsskibe til 50—60 Kanoner; men gjaldt det 80—90 Kanonskibe, maatte de blive af „en anden Struktur“. ¹⁾

Efter Besejlingen lød Admiralitetets Bedømmelse særdeles rosende: Benstrups Skibe havde haft store Fortrin frem for de andre i Sejladsen „ved Vinden“, medens „Prins Frederik“ havde kunnet klare sig overfor „Tre Løver“, men ikke overfor „Svanen“ „for Vinden“. Det vigtigste for et Orlogsskib var imidlertid, at det var en god „Luvholder“, og i den Henseende stod Benstrups Skibe saa højt over de andre, „at det var at ønske, at D. M. Flaade kun bestod af saadanne Skibe“. Foruden i Sejlads overgik de langt de gamle i Rummelighed; en stor Fordel var det, at „Tre Løver“ kunde medføre Proviant for 6, Øl og Brændevin for 3 Maaneder, idet Kabysen var anbragt i Lasten og Kødet i Fustager. Samme gunstige Dom udtaltes ogsaa over de følgende Benstrupske Skibe efter Besejlingen 1732. ²⁾ Af Admiralitetets Medlemmer var Viceadmiral Ulrik Kaas den eneste, der havde taget Forbehold; det var ham, der havde udtalt, at Benstrups Principper kun kunde anvendes paa Skibe, der højest førte 50 Kanoner.

Foreløbig havde Benstrup — og med ham de franske Principper — sejret; han blev Overfabrikmester og byggede fra 1730—1735 1 Fregat og 9 gode, smaa Orlogsskibe, der var gode Sejlere, men manglede Stivhed til at bære større Mængder svært Skyts. I stærk Kuling krængede de og kunde ikke bruge det underste Batteris Ka-

¹⁾ Admiralitetet til Kongen 10/6 31. Denne saa vel som de øvrige Skrivelser i den „Benstrupske Sag“ findes under denne Betegnelse i Rigsark.

²⁾ Adm. til Kongen 21/6, 24/7 31; 25/6 32.

noner saa længe som en Modstander, der var stivere. Et virkeligt godt Krigsskib skulde baade være letsejlende og stift; det skulde altsaa baade være skarpt og stort; men det kunde eller vilde Marinens Bestyrelse ikke forstaa. Benstrup vilde gerne have bygget større Skibe, men kunde ikke faa de nødvendige Midler.¹⁾ Foruden af Kaas blev Benstrup bekæmpet af Kommandørkaptajnerne Suhm og Krag, Ekvipagemester Neuspitzer paa Nyholm og den unge Fabrikmester Didrik de Thurah, der kun havde lært Skibsbygningskunst i England. Ogsaa Holmens gamle Mestre var Benstrup ugunstig stemte. Det var nemlig ikke blot Konstruktionerne, men hele Arbejdsmetoden, der afveg fra det tilvante, saaledes blev Spanterne forfærdigede og anbragte paa en ganske anden Maade end før. „Jeg kan bevidne,“ siger Underskibsbygmester Olsen, der havde fulgt Benstrup til Brest, „at dette ikke tilforn er set her, langt mindre brugt; Tømmermestre, Kvartermænd og Tømmermænd gik som vilde Folk og holdt det for løst Værk . . . Med største Forundring saa de senere, at det ene Spant føjede sig efter det andet, som det sig burde. Salig Kaptajn Bragnæs tilstod selv, at de Engelske ikke havde eller vidste af saa facil en Maade, som de Franske havde“. Videre fortæller Olsen, at han efter sin Hjemkomst stod som en, der gjorde megen Fortræd.²⁾ De unge Mestre var derimod meget tilfredse med Benstrups System; Poul Brock, der ikke havde studeret i Frankrig, udtalte saaledes, at dette „ikke alene har forvoldt en stor Lettelse for Mestrene, men endog, at de bedre har kunnet eftersé, fremmet og drevet deres Arbejde. Før Kommandør Benstrups Tid har Arbejdet ej været saa profitabelt som nu“. Ganske paa samme Maade udtaler Skibsbygmester Arve Nielsen sig i Forhørene.³⁾ I Modsætning hertil priste de Thurah i stærke Udtryk den engelske Metode, der efter hans egen og de ældre Mestre Andreas Thuresens og Berndt Skjødtes Mening stod langt over den franske, der var omstændeligere og mindre solid.⁴⁾ Af en noget anden Mening var den senere Admiral og Statsminister Hans Henrik Rømeling, der som ung Løjtnant var paa Studierejse i England; han indberetter nemlig, at man dør ved Skibsbygningen gik mere efter Rutine end efter Beregning.⁵⁾

Da Løvenørn var Overkrigssekretær, stredes England og Frank-

1) Garde: Den dansk-norske Sømagts Hist. 1700—1814 S. 148—153.

2) Chr. Olsens Udtalelser i Forhørene 1736. (Benstrupske Sag).

3) Poul Brocks Udtalelser i Forhøret 11/11 37; Arve Nielsen 10/8 38 og følgende Forhør.

4) Thurachs Skr. af 6/9 35 ligger bl. Bilagene til N. 1 i den Benstrupske Sag.

5) Rømeling til Løvenørn 18/7 34.

rig om, hvem der kunde faa størst Indflydelse i Danmark, og det ikke blot politisk, men ogsaa i andre Henseender. Løvenørn, der var stærkt fransk interesseret, og som havde staaet i nært Venskabsforhold til Grev Rottembourg i Berlin og Grev Pléto i København, kæmpede for politisk Tilslutning til Frankrig, og Benstrup, der stred for de franske tekniske Principper, blev støttet af ham; ved at angribe disse angreb man Overfabrikmesteren, og, kunde man vælte ham, undergravede man ogsaa Løvenørns Stilling og turde haabe at faa ham fjærnet fra Ledelsen af Flaadens Anliggender. Der var dem, der mente, at Løvenørns tidligere Venner, men senere politiske Modstandere, de forhenværende Ministre C. L. og C. A. Plessen, støttede hans Fjender;¹⁾ men dette er næppe rigtigt; Anstifteren af det hele var en af hans Undergivne.

Den 12. Dcbr. 1731 blev den 28aarige Greve Frederik Danne-skjold-Samsøe ansat som Deputeret i Søetatens Generalkommissariat. Den ærgerrige, højt begavede unge Mand var Søn af Frederik IV's Halvbroder, Christian Gyldenløve, og saaledes en Slags Fætter til Christian VI; som ganske ungt Menneske havde han studeret Skibsbyggeri, Mekanik og Søvæsen i England og Holland; han kom tilbage i 1721, men, saa længe Frederik IV levede, blev der ikke gjort Brug af hans Evner og Kundskaber. Han tjente en kort Tid i Hæren og stod ved Kongens Død med en Gehejmeraadstittel, men uden Ansættelse. Christian VI ansatte ham først i Højesteret og Hofretten og forsatte ham efter et Aars Forløb til Søetatens Generalkommissariat; hermed vilde Greven dog ikke lade sig nøje; han attraaede at blive Leder af Søetatens Anliggender, hvortil han var meget godt skikket; men det kunde han ikke naa uden at faa Løvenørn ud af Generalkommissariatet og faa Overkrigssekretærens Embede delt i to. Naar der fortælles, at han førte sit Angreb frem med aabent Visér,²⁾ er dette ikke rigtigt; af Christian VI's egenhændige, i den nyeste Tid publicerede Breve til Græven³⁾ ses, at denne og den mistænksomme Konge har virket bag Løvenørns Ryg. Angrebet skulde direkte rettes mod Benstrup, hvem Greven beskyldte for grove Misligheder med Hensyn til Skibsbyggeriet, Anvendelsen af Materialerne paa Holmen og i det hele ved Udførelsen af de ham betroede Arbejder; blev han dømt, vilde det komme til at gaa ud over Holmens

1) La Noues Dep. af 2/4 35. (Frsk. Udenrigsmin. Ark.).

2) H. Treschow: Bidrag til Generaladmiralløjtnant Grev Frederik Danne-skjold-Samsøes Levnedsløb. Kbhvn. 1796 S. 21 ff.

3) Dsk. Magasin 5. V. S. 155—200 og 331—404.

Chef og Overkrigssekretæren, der ikke havde ført tilstrækkeligt Tilsyn, men givet den egenraadige Overfabrikmester alt for frie Hænder. „Er laüfft keine gefahr, graff Danneskiold; ich werde Ihm nicht verrathen am niemand, sondern, solange Er mir alles aufrichtig sagt, wass zu meinen diensten ist, und keine persohn ansiehet, Ihm für einen ehrlichen mann und treuen diener halten“, skriver Kongen den 4. Dcbr. 1734.¹⁾ Men hvem skulde han vel forraade Danneskjold til uden til Løvenørn? Og der kunde ikke have været Tale om Forræderi, hvis Greven virkelig havde sagt til Overkrigssekretæren: „Vil ikke D. E. som den første tale, saa faar jeg at gøre dette; thi jeg kan umuligt forsvare at tie til de Uordener, som jeg dagligen ser gaa i Svang i den Etat, jeg er sat udi“. ²⁾ Den 13. Dcbr. 1734 befalede Kongen da Admiralitetet at nedsætte en Kommission til at eftersé de af Kommandørkaptajn og Overfabrikmester Benstrup byggede Skibe: Christian V og Sophie Hedevig;³⁾ den 16. beordredes saa Fabrikmester de Thurah, Kommandørkaptajnerne Suhm og Tønder og Kaptajnløjtnant Gerner til at træde sammen i en Kommission, som begge Holmens Ekvipagemestre, Neuspitzer og Leth, 2 Dage senere fik Ordre til at tiltræde.⁴⁾ „Die commission, hoffe zu Gott, wird nicht ohne nutzen seyn, und so mach sich embrassiren (!) wer kein gut gewissen hat“, saaledes udtaler Kongen sig den 28. December i det underlige tyske Sprog, han benytter, og Nytaarsaften meddeler han Danneskjold, at Suhm nødvendigvis maa have Lov til at stille de Spørgsmaal, han ønsker, for at faa Sandheden frem; „von der commission will mich nichts an Leuenöhr mercken lassen“. ⁵⁾ Dette kan dog ikke kaldes et aabent Angreb. Ved kongelige Reskripter af 12. Jan., 21. Fbr. og 29. Apr. 1735 fik Tønder, Leth og Gerner Tilladelse til at udtræde af Kommissionen, hvor de blev afløste af Kommandørkaptajnerne Coningh og Krag, Kaptajn Frederik Lütken og Kaptajnløjtnant Frederik v. Lützow. Danneskjold var selvfølgelig ikke Medlem af Kommissionen; men hans Aand svævede over Vandene, og Kongen gav ham paa ny Tilsagn om ikke at forraade ham.⁶⁾ Den 12. April 1735 beordrede Kongen Danneskjold til næste Dag at komme ud til Frederiksberg med Kommissionens Pro-

1) Dsk. Mag. anf. Bind S. 158.

2) Treschow S. 21.

3) Originalen i Adm. Kgl. Resolutioner.

4) Admiralitetets Kopibog général 1733—1734, Pag. 629—633 og 635.

5) Dsk. Mag. anf. Bind S. 160.

6) Brev af ¹¹/₂ 35, Dsk. Mag. S. 162.

tokol.¹⁾ Det var dog ikke for at træffe en Beslutning efter at have studeret Indholdet; men det var, for at Konseillet kunde se den og derefter meddele Admiral Bille, at Kongen havde besluttet at fjerne ham fra Stillingen som Holmens Chef, men lade ham blive staaende i Admiralitetet og beholde sit Bestillingstillæg „indtil Kommissionens Udfald“; havde Bille noget at indvende, kunde Konseillet finde Svar i Protokollen.²⁾ For Løvenørns Vedkommende havde Kongen besluttet, at han skulde „fritages for fremtidig at sidde i Søkommissariatet og have det mindste med Holmens Sager at gøre“. I en egenhændig Optegnelse, som antagelig er Koncepten til den Meddelelse, som skulde tilstilles Løvenørn, har Kongen skrevet „Weil er viel für uns zu thun hat und nicht wohl es überkommen kann in beyde commissariaten zu sitzen, so haben wir für gut befunden Ihm von dem Seecommissariat zu befreyen, wie wir ihm den hiermit von dem See Commissariat Holm und gantzen Marine in gnaden dispensiren, und darf er sich weiter desselben nicht annehmen, als dass er nur die nöthige expedition aus der Kriegs Cantzelle nach unserm befehl besorget“.³⁾ Denne Promemoria er formodentlig konciperet af Danneskjold; han havde i alle Fald konciperet en lignende til Konseillet angaaende Bille, som Kongen havde „abgeschrieben als in meinen nahmen“.⁴⁾ Allerede den 26. Marts 1735 kunde den franske Chargé d'affaires, La Noue, indberette, at Løvenørn den 22. havde mistet sin Stilling som Præsident i Søetatens Kommissariat; der var intrigeret imod ham, *fordi han havde ladet Skibe bygge efter fransk i Stedet for efter engelsk Model*; der havde været nedsat en Kommission, hvis Medlemmer var Fjender af Holmens Admiral, Konstruktøren og Løvenørn.⁵⁾ Der var gaaet Politik i det danske Orlogsværft!

I sin Promemoria havde Kongen udtalt, at han „i Naade dispenserede“ Løvenørn, og, skønt hans Sammenrottelse med Danneskjold gør et mindre tiltalende Indtryk, var det ikke hans Mening at gøre Generalen Fortræd. Da Løvenørn henstillede, at det Honorar, han hidtil havde oppebaaret som Deputeret, nu tilfaldt et andet Medlem af Generalkommissariatet, sagde Kongen: „Hvor kan De dog tro, Løvenørn, at jeg vil inddrage noget af det, De saa ærlig har for-

1) Dsk. Mag. S. 163.

2) Brev til Danneskjold ¹⁵/₄ 35, Dsk. Mag. S. 163 f.; Krigskancell. Exped.; Dsk. Mag. 3 III S. 39 (udat. egenhændig Koncept af Chr. VI til en Promemoria til Konseillet.)

3) Dsk. Mag. 3. III S. 41.

4) Dsk. Mag. 5. V S. 164.

5) Dep. ²⁰/₈ 35 (Frsk. Udenrigsmin. Ark.).

tjent for Deres lange Tjeneste; jeg vilde hellere forøge det som Bevis paa, hvor tilfreds jeg har været med Dem.“ Men Generalen tog sig dog Sagen meget nær og følte sig forurettet.¹⁾ Og det var med god Grund: I sin Skildring af Tilstanden i Marinen paa det Tidspunkt, da han overtog Ledelsen, har Danneskjold gjort sig skyldig i grove Usandheder for at hæve sig selv paa Løvenørns Bekostning; han siger saaledes, at der kun fandtes 7 Linieskibe og 2 Fregatter, der kunde bruges, at Værftet og Havnen var i den jammerligste Forfatning, at der ingen Orden var i Kommandoforholdene, og at der intet blev gjort for Officerernes Uddannelse.²⁾ Fra 1731 til 1735 var der imidlertid bygget 9 Linieskibe, medens der i de 11 Aar, Danneskjold stod i Spidsen for Flaadens Administration, kun blev bygget 11.³⁾ Fra Chefen for den franske Eskadre, der i 1733 gæstede København, foreligger der en meget udførlig Indberetning om Forholdene paa Orlogsværftet; han siger, at han har forefundet adskilligt, der kunde fortjene at efterlignes, saaledes den store Omhu, der anvendtes ved Arbejdet og ved Tømmerets Behandling; Konstruktørerne stod endnu tilbage for de franske, men vilde sikkert snart naa et højt Standpunkt.⁴⁾

Endnu i Sommeren og Efteraaret 1735 findes Løvenørns Navn gentagne Gange i Sager vedrørende Marinen; men det er kun rent formelt. Fra 26. Marts 1735 varetog Danneskjold faktisk Ledelsen af Flaadens Anliggender, og den 23. Nvbr. s. A. blev han udnævnt til Oversekretær, og Søetatens Krigskancelli udskiltes ganske fra Landetatens,⁵⁾ der vedblev at staa under Løvenørn, hvis Stilling ikke i nogen Henseende blev forringet; den 30. Maj 1738 blev han General af Kavalleriet.

Hvad der foregik i den Benstrupske Sag,⁶⁾ efter at Danneskjold havde overtaget Ledelsen af Marinen, hører ikke til Løvenørns Historie; det maa være nok at sige, at Sagen vedblivende fulgtes med Interesse i Udlandet, særlig i Frankrig, hvor man tillagde den politisk Betydning. Den 7. Maj 1736 blev Benstrup uden Dom arresteret i Kastellet, hvor han hensad i haardt Fængsel til den den 26.

1) La Noue's Dep. 29/s 35.

2) Treschow S. 67.

3) Garde anf. Værk S. 162; E. Holm anf. Værk B. II S. 608.

4) Indb. 10/10 33 (Frsk. Udenrigsm. Ark.).

5) Kongen til Danneskjold 14/s, 17/s, 1/10 35 (Dsk. Mag. 5 V S. 165, 168 f; Hdb. 17/10 35; Klingbergs Register.

6) Det betydelige Materiale vedrørende denne Sag, der henligger i Rigsarkivet, er hidtil kun i ringe Grad bearbejdet; her foreligger en lønnende Opgave for en Søkrigshistoriker.

Maj 1739, da Danneskjold fik ham benaadet og tildelt den forholdsvis betydelige Pension 800 Rdlr., som han skulde nyde i Æbeltoft, hvor han døde 26. Fbr. 1742. Under Sagen havde Benstrup forsvaret sig skarpt og med stor Hæftighed og havde derved i høj Grad irriteret Kongen og sine Modstandere. Af Kommissionens Medlemmer havde de to unge Søofficerer Lütken og Lützow med Varme antaget sig hans Sag, der i det hele og store var retfærdig; men det blev dem ilde optaget; Lütken blev 1736 afskediget uden Pension, men fik dog næste Aar en lille Aarpenge og blev 1739 ansat ved Øresunds Toldkammer; Lützow slap med en Irettesættelse.¹⁾ Men i Skibsbygningen sejrede de franske Principper alligevel, om end først efter Løvenørns Død. Thurah og Thuresen, der repræsenterede det engelske System, skulde efter Benstrups Fald gennemføre dette i Praksis; men Resultatet blev saa slet, at man i 1740 maatte indkalde den franske Konstruktør L. Barbé, der byggede „Elefanten“, som i 1743 ved Besejlingen med Benstrups „Tre Løver“, Thurahs „Dannebrog“ og Thuresens „Oldenburg“ viste den franske Skibsbygningens Overlegenhed. Havde Benstrup i sin Tid faaet Lov til at bygge saa store Skibe som Barbé, havde han sikkert naaet et endnu bedre Resultat, end han naaede. Saa længe man i det hele taget byggede Sejlkrigsskibe, hævdede de franske Konstruktører deres Overlegenhed over de engelske, hvad disse da ogsaa indrømmede.

Under Danneskjolds Ægide blev Flaadens Anliggender i øvrigt vel skøttede. I Aaret 1739 aflagde en fransk Eskadre et Par Besøg i København; under det sidste, der varede fra 23. Aug. til 5. Sptbr., har Kaptajn de Folligny ført en Journal, hvor han bl. a. skildrer Forholdene paa Holmen, som han og en stor Del andre Officerer var indbudne til at besé. Den lige fuldendte Dok og Magasinerne roses stærkt; et nybygget Skib omtales med Anerkendelse, særlig hvad Indretningen af den underste Del angaar; om dets Egenskaber som Søskib kan han naturligvis ikke udtale sig. Om de største Skibe siger han, at de er brede og rummelige, men korte med forholdsvis faa Kanonporte i hvert Batteri. Han fortæller ogsaa om den Interesse, hvormed et Par af Orlogsværftets tekniske Officerer studerede de franske Skibes „Jærnknae“, som ikke er i Brug i dette Land“.²⁾ Det var de ganske vist ikke, men kendte var de, og det var et af de

1) Dsk. biogr. Lex. B. X S. 550 f. og S. 567 f.

2) Tidsskr. f. Søvæsen Aarg. 93 S. 237—241 og 250.

vigtigste Anklagepunkter mod Benstrup, at han havde dristet sig til at anbringe dem paa et af sine Skibe.

Skønt Løvenørn aldrig blev optaget i Konseillet, blev han dog en Faktor, der maatte regnes med i dansk Udenrigspolitik.¹⁾ Det var ganske naturligt, at Kongen og Løvenørns Venner blandt Gehejmeraaderne ønskede at benytte hans Erfaringer som Diplomat og de Forbindelser, han i denne Egenskab havde vidst at erhverve sig, særlig i Frankrig. Den egentlige Udenrigsminister, Iver Rosenkrantz, var jo hans nære Omgangsven fra Jylland, og hans Adlatus, Franz v. Hagen, var en gammel Bekendt af ham. Brødrene Plessen var ogsaa hans Venner; med sin Forgænger som Stiftamtmand, Christian Ludvig, havde han længe korresponderet,²⁾ og Carl Adolf kendte han i hvert Fald fra Vemmetofte. I Begyndelsen var der idel Harmoni mellem Konseillet og Løvenørn; der var Fred til alle Sider, og Danmarks politiske Stilling syntes ret betryggende: Med Vestmagterne havde det sluttet Forbund i 1727; til Sverig var Forholdet ret venskabeligt, og Rusland var mere vel sindet end tidligere; med Holland forhandlede man dels om Forlængelse af den gældende Handelstraktat, dels om Udbetaling af Restancerne fra den spanske Arvefølgekrig. I Frederik IV's sidste Tid var Forhandlingerne kørt fast; under den nye Regering kom der Gang i dem, og den 3. Sptbr. 1731 blev der sluttet en Traktat, der sikrede Danmark en Del af sit Tilgodehavende; i de følgende Aar udbetaltes en Del Restancer til Deltagere i Krigen eller deres Arvinger.³⁾ Kun til Kejseren, Hertugen af Holsten-Gottorps eneste Beskytter, var Forholdet mindre godt; men ham behøvede man ikke at frygte, saa længe Vestmagterne holdt sammen. Skiltes de derimod, og det maatte man være belavet paa, svandt Værdien af Garantierne for Slesvig ret betydeligt. Allerede 1731 var det forbi med Enigheden; den 16. Marts sluttede England Alliance med Kejseren og anerkendte den pragmatiske Sanktion; Spanien og Toskana tiltraadte dette Forbund, som Rusland sympatiserede med. Dette var stik imod Frankrigs Interesser;

1) Skildringen af Danmarks Udenrigspolitik er i Hovedsagen bygget paa E. Holms Afhdlg.: P. Løvenørn og Konseillet (Smaaskrifter, tilegnede A. F. Krieger. Kbh. 1887), sammes Danmark-Norges Hist. B. II og H. L. Møller: Chr. VI og Grev Stolberg-Wernigerode. Kbhvn. 1889.

2) Side 192, 208, 209 o. s. v.

3) I Overkrsekr. Ark. findes en Mængde Breve om Restancerne og deres Udbetaling.

det vilde ikke anerkende den pragmatiske Sanktion, men vilde benytte bayerske og sachsiske Arvekrav mod Kejseren, hvis Plan at gifte sin Datter med Frans Stephan af Lothringen vakte megen Misstemning, da man ønskede at lægge hans Land ind under den franske Krone. Inden man i Danmark kendte noget til Englands Tilslutning til Østerrig, var der baade i London og Paris arbejdet paa Forlængelse af Forbundet af 1727. Danmark kunde daarligt undvære Subsidier; men skiltes England og Frankrig, hvem skulde man saa følge? For Øjeblikket brød ingen af dem sig saa meget om et Forbund med Danmark som i 1727; Frankrig vilde dog gerne have et dansk Hjelpekorps og havde derfor modsat sig Reduktionen af den staaende Hær;¹⁾ det ønskede ogsaa et Forbund, men dets Tilbud var for knappe; England vilde ogsaa gerne have en Alliance, men vilde slet ingen Subsidier give. Alligevel vilde baade Rosenkrantz og Brødrene Plessen følge England, som de haabede vilde faa Kejseren til at lade den holsten-gottorpske Hertugs Sag falde; det var et forfængeligt Haab; England syntes ikke at ville gøre Danmark nogen Tjeneste i Wien; det vilde ikke engang opfylde, hvad det havde lovet i 1715, nemlig at betale Halvdelen af den Erstatning, som muligvis skulde ydes Hertugen. Heller ikke Sverig syntes tilbøjelig til at modtage den Haand, Danmark rakte det. Christian VI havde fjærnet den Støtte, som var rejst dèr, hvor Carl XII var falden, og det gjorde et godt Indtryk, men den svenskvenlige danske Gesandt, Generalmajor Frederik Vilhelm Schmettau, kunde alligevel ingen Vegne komme med Grev Arvid Horn; de svenske Statsmænd erklærede, at de af Hensyn til det holstenske Parti i Sverig ikke kunde opfylde Danmarks Ønske: at garantere Slesvig. Værre var det imidlertid, at Svenskerne gjorde Anmeldelse i St. Petersborg om de danske Tilnærmelser; dette berørte Danskerne ubehageligt, skønt Svenskerne paastod, at det var sket i Henhold til Traktaten med Rusland af 1724, der forpligtede dem til at anvende bona officia for Hertugen. De vilde heller ikke give Løfte om Hjælp, hvis nogen Magt angreb Danmark for Hertugens Skyld. Forhandlingerne blev afbrudte, og Christian VI blev bitter. I Wien saa det ud til, at der kunde gøres noget; Carl VI var saa ivrig efter at faa Garanter for den pragmatiske Sanktion, at han gerne havde bragt et Offer for at faa Kongen af Danmark med. Et imødekommende Skridt var hans Samtykke i den af den danske Regering trufne Ordning af Arvefølgen i Pløn;²⁾ hans In-

1) Side 231.

2) Side 145.

teresse for Hertugen af Gottorp svandt ogsaa lidt efter lidt, og den danske Gesandt, Berckentin, fik Indtryk af, at han højest vilde kræve en Satisfaktion i Penge for sin Protégé.

Kejsersinde Anna af Rusland var ganske vist Gottorpernes Fjende, men disse havde et ikke ringe Parti i Landet, og der var mange, der troede, at det var klogt at slutte sig til dette, da Hertug Carl Frederik, Peter I's Svigersøn, havde Udsigt til engang at blive Czar; desuden gav Traktaten med Sverig af 1724 og i endnu højere Grad den med Kejseren af 1726¹⁾ Rusland et Paaskud til at antage sig Gottorperne. Den russiske Udenrigsminister Ostermann, der i øvrigt var venlig sindet mod Danmark, holdt ikke af dets Tilnærmelser til Sverig, og den danske Gesandt Westphalen, der ikke var tilstrækkelig instrueret, manglede Forstaaelse af Betydningen af, at Danmark stod i et godt Forhold til Sverig, og var af den Grund ikke egnet til at berolige de russiske Ministre, hvis Følelser han delte. Da Sverig afviste Frieriet, kunde man finde Trøst i Rusland, der dengang nærmede sig Østerrig, og som gerne saa, at der ved dets Hjælp blev knyttet en Forbindelse mellem Kejseren og Kong Christian. Det var rede dog noget, inden man kunde overvinde sig dertil; man vilde gerne staa sig godt med alle, men ikke have Traktat med alle; man vilde gerne have Ruslands Garanti, men ikke garantere det mod Sverig og Polen eller i det hele indlade sig i en Krig for Ruslands Skyld. Alligevel raadede Konseillet i April 1732 Kongen til at forhandle med Rusland og Østerrig. Der er ingen Tvivl om, at Løvenørn ikke har billiget dette Skridt. Hvor venskabelige hans Følelser overfor Rosenkrantz og Brødrene Plessen end kunde være, saa han dog paa Danmarks Udenrigspolitik med ganske andre Øjne end de. De skal ogsaa have gjort Forsøg paa at fjerne ham fra Kongens Nærhed paa en pæn Maade ved at faa ham udnævnt til Statholder i Norge efter Ditlev Vibes Død; men han forpurrede denne Plan ved at henvise til sin ringe Byrd, der ikke gjorde ham skikket til saa høj en Stilling; han skal have bidraget sit til, at Kongens Valg faldt paa Chr. L. Plessens Svigersøn, Grev Christian Rantzau. Grev Plélos siger, at Løvenørn dannede Regeringens 3dje Parti, Konseillet det 1ste, Dronningen og hendes Moder, Markgrevinden, det 2det; Damerne holdt med Kejseren, Konseillet med Øst- og Løvenørn med Vestmagterne, og, hvis disse var uenige, med Frankrig.²⁾

1) Side 155 og 160.

2) Plélos Dep. 12/2, 20/7 32.

I Maj kom da Grev Seckendorff paa Kejserens Vegne til København; der forhandlede med ham og den russiske Gesandt, og den 26. Maj 1732 blev der sluttet en Alliance- og Garantitraktat mellem Danmark paa den ene og de to Østmagter paa den anden Side. Christian VI lovede at give Hertugen en Million Rdlr. mod fuldkomment Afkald inden 2 Aar. En militær Konvention med Kejseren blev sluttet 12. Nvbr. 1732 og med Rusland 30. April 1733. Det var jo et Nederlag for Løvenørns Politik; han sagde ogsaa til Grev Plélo, at hans Indflydelse hos Kongen tog af, men at Kongen ogsaa begyndte at blive ked af Brødrene Plessen, hvorimod Markgrevinden stadig fik mere at sige.¹⁾ Sandheden var vel snarest den, at Kongen i udenrigspolitisk Retning mere og mere emanciperede sig fra sit Conseil og handlede efter sine egne Ideer eller efter dem, hans private Raadgivere indgav ham. Sin venlige Stemning mod Løvenørn viste han ved den 28. Nvbr. 1732 paa Dronningens Fødselsdag at gøre ham til Generalløjtnant. Overfor Grev Plélo havde Løvenørn udtalt, at Frankrigs fjærne Beliggenhed og svage Flaade talte mod, at Danmark allierede sig med det; men Greven var dog sikker paa, at Seckendorff vilde finde en uforsonlig Modstander i Overkrigssekretæren, der havde deres Samvær i Berlin i 1730 i friskt og ubehageligt Minde.²⁾ Den franske Regering saa med Misnøje paa Danmarks Tilslutning til Østmagterne, men gjorde ingen Kraftanstrengelse for at hindre den; den lod, som om den ikke troede paa, at Danmark vilde vinde noget ved en østerrigsk Mægling i den gottorpske Sag, men vilde dog betragte det som en Ulykke, om Seckendorff trak Danmark over paa Kejserens Parti; skøndt Rosenkrantz gennem Plélo havde meddelt den, at Traktaterne intet indeholdt, der kunde skade Frankrig, men kun gjaldt Forholdet til Hertugen af Gottorp, troede den ikke derpaa, men paalagde, opfyldt af Uvilje mod Danmark, Gesandten i København at modarbejde enhver Tilnærmelse mellem de nordiske Magter og at lade Hertugen af Holsten vide, at hans Sag var Frankrig kær: „Ligesom De vil vi gerne finde Lejlighed til at ydmyge de Danske.“³⁾ Det er mærkeligt, at Grev Plélo, som nærede saa ublide Følelser mod Danmark og de Danske, kunde sætte saa stor Pris paa Løvenørn, der var en udpræget dansk Type og satte sin Konges og sit Fædrelands Interesser over alt andet i Verden. Naar Løvenørn overfor Plélo paastod, at „de forbandede

¹⁾ Plélos Dep. ²⁸/₁₀ 32.

²⁾ Plélos Dep. ¹¹/₃, ¹⁸/₅, ²⁷/₅ 32.

³⁾ Dep. fra Regeringen i Paris til Gesandten i Kbhvn. ¹²/₂, ¹⁹/₆, ²⁹/₇, ³¹/₇ 32.

Englændere“ ene var Skyld i, at Danmark sluttede sig til Kejseren, idet de havde erklæret, at de ikke paa nogen anden Betingelse vilde bidrage til Hertugen af Gottorps Satisfaktion,¹⁾ var det ikke helt rigtigt. England havde ikke støttet Seckendorff, som var meget ilde lidt paa Grund af den Rolle, han havde spillet under Forhandlingerne om Dobbeltægteskabet.²⁾ Men Danmark var nu kommet over paa samme Side som England og var skilt fra Frankrig, der spillede den fornærmede og forurettede, skønt det ved sin Passivitet til Dels selv havde forskyldt, hvad der var sket.

Snart fik Frankrig imidlertid Anledning til at føre et blidere Sprog. Den 1. Fbr. 1733 døde August II af Polen, hvor et stort Parti ønskede ved Frankrigs Hjælp at faa en af Rusland uafhængig Konge; man tænkte paa Ludvig XV's Svigerfader, Stanislaus Leczinsky, som ogsaa vilde være bleven valgt, hvis Polakkerne havde faaet Lov til at raade sig selv; men Rusland og Østerrig blandede sig i Sagen og støttede den afdøde Konges Søn, hvem et Mindretal af den polske Adel under Beskyttelse af en russisk Hær den 5. Oktbr. 1733 valgte til Konge under Navnet August III. Hermed var Signalet givet til den polske Arvefølgekrig; baade Rusland og Østerrig søgte at vinde Christian VI, men han vilde holde sig neutral, da han følte sin Retsbevidsthed krænkede ved Ruslands brutale Optræden. Ved at lukke Øresund kunde Kongen have faaet stor Indflydelse paa Krigens Gang; Frankrig blev derfor behagelig berørt, da det blev bekendt, at han vilde holde sig neutral, ja endog lade en fransk Flaade passere. I September 1733 ankrede en fransk Eskadre ved København, hvor den fik en meget venlig Modtagelse; Kongen selv gav en pragtfuld Fest for Officererne. Der aabnede sig Udsigter for en dansk-fransk Forstaaelse, da Kongen var fortrydelig over, at Rusland og Østerrig ikke havde udvirket et Forlig mellem ham og Hertugen. Østmagternes Aktier dalede, og Frankrigs steg; det saa ogsaa ud til, at der kunde opnaas et Forbund med Sverig. Danmarks Tilslutning til Østmagterne havde fjærnet Arvid Horns Betænkeligheder, og han havde antydet for den danske Gesandt, at et saadant Forbund vilde være til Fordel for hans Konge; til den svenske Gesandt i København havde han skrevet, at man burde søge Danmarks Venskab. Alt dette tiltalte Kong Christian, der haabede, at en Alliance med Sverig i Forbund med Østmagterne vilde kunne

1) Plélos Dep. 17/8 32.

2) Side 199—210.

holde Norden udenfor den polske Arvefølgekrig. Gehejmerraad Christian Sehested blev sendt som Ambassadør til Sverig, og den 5. Oktober 1734 blev der sluttet et Forbund paa 15 Aar med gensidig Garanti og Hjælp i Tilfælde af Angreb. Skønt dette Forbund ligesom alle de andre Alliancer var defensivt og altsaa ikke var rettet særlig mod Rusland, vakte det alligevel en vis Misstemning i St. Petersborg, som dog snart fortog sig, da man forstod, at Danmark netop vilde holde Sverig fra at indblande sig i Krigen.

Allerede i Begyndelsen af 1733 kunde man gaa ud fra, at Danmark ikke vilde blive revet med ind i Krigen; der blev altsaa Tid og Ro til, at Kongen kunde tiltræde den Rejse til Norge, som havde været forberedt Aaret i Forvejen, men som var bleven opgivet paa Grund af de urolige politiske Forhold. Den 27. April var Carl Plessen udtraadt af Konseillet; af dettes Medlemmer skulde kun Rosenkrantz ledsage Kongen, medens ogsaa Løvenørn skulde deltage i Rejsen; den gik over Kolding til Fladstrand, hvorfra en Eskadre paa 2 Orlogsskibe, 2 Fregatter, 1 Lastdrager og en Lodsgalioet, alt under Admiral Rosenpalms Kommando, skulde føre Kongeparret og dets meget talrige Følge over Skagerrak. I Kolding, hvortil man kom midt i Maj, fik Løvenørn et voldsomt Sygdomsanfald, men kom sig hurtigt til stor Glæde for alle og ikke mindst for den franske Gesandt, der haabede, at Generalen, der nu i længere Tid skulde være i Kongens umiddelbare Nærhed, vilde stige endnu højere i dennes Gunst, hvad der vilde være til Gavn for Frankrigs Sag.¹⁾ Den 24. Maj var Løvenørn i Fladstrand, den 3. Juni i Moss, den 6. i Christiania; herfra blev der gjort Udflugter blandt andet til Frederikshald, hvor de to bekendte Brødre, Hans og Peter Colbjørnsen, fik Bestallinger som Oberstløjtnanter, til Tønsberg og til Kongsberg. I Trondhjem var man den 25. Juli, i Bergen den 14. August og i Laurvig den 28de. Herfra skriver Løvenørn s. D., at Kongen vil benytte de gunstige Vejrforhold til at foretage Hjemrejsen; han var dog endnu ikke rejst den 2. Sptbr.²⁾ Under sit Ophold i Norge foretog Kongen mange Forfremmelser og Benaadninger blandt Høje og Lave, og Løvenørn fik rig Lejlighed til at omgaas Indehaverne af de højere Kommandoposter og til at tale med mange andre.

Der var mange, der troede, at Løvenørn nu vilde blive Gehejme-

1) Plélos Dep. ^{28/4}, ^{5/5}, ^{29/5} 33. Løvenørn til Fru Fabrice ^{13/6}, Genlt. Staffeldt ^{4/7}; Rotuli ^{8/6} 33.

2) Rotuli ^{24/5}, ^{20/6}, ^{22/6}, ^{20/6}, ^{8/7}, ^{14/8}, ^{28/8} 33; Hdbr. ^{9/6}, ^{6/6}, ^{17/6}, ^{29/6}, ^{4/7}, ^{25/7}, ^{16/8}, ^{28/8} 33

raad i Konseillet, deriblandt ikke blot den franske, men ogsaa den svenske Gesandt, der indberettede, at han fra Norge havde erfaret, at han allerede var bleven det, og at det antoges, at han vilde blive Overgeneral over hele Hæren; for Rigtigheden heraf kunde han vel ikke indestaa, men sikkert var det, at han stod i høj Yndest hos Kongen, der havde været meget bekymret under hans Sygdom og glad over hans Helbredelse.¹⁾ Forskellige Herrer og Damer gratulerede ham til, at han var bleven Ridder af Elefanten og Gehejmraad i Konseillet; hans Svar er holdte i en for ham ualmindelig gnaven og fortrædelig Tone og gaar ud paa, at Rygterne var falske; men Kongen havde vist ham saa megen Naade, som han kunde ønske; han beder sig imidlertid fritaget for Lykønskninger fra Folk, som han slet ikke kender.²⁾

Den 10. Oktober, altsaa kort efter Kongens Hjemkomst, erklærede Frankrig Østerrig Krig; Danmarks Alliance med Kejseren traadte nu i Kraft, og Løvenørn fik travlt med Opstilling og Udrustning af det Korps paa 6000 Md., der skulde stilles, og som Kongen lovede at have færdigt til Foraaret 1734. Der skulde nu vælges en Overgeneral, og Løvenørn rettede en fortrolig Forespørgsel til Generalløjtnant Grev Sponneck, om han kunde tænke sig at fratræde Kommandantskabet i København, hvis det „mod Forventning“ (!) skulde ske, at Kongen skulde sende Kejseren Hjælpetropper, og vilde betro ham Kommandoen over dem. Dette erfarede Generalløjtnant Mørner, den kække Rytterfører fra den Store Nordiske Krig, og ansøgte om Kommandoen „for at redde sin Ære“. Han henviste til, at Fodfolkets Officerer havde Eneret til Kommandantskaberne; skulde de nu ogsaa have Overkommandoen, fordi Fodfolket var stærkest repræsenteret i et Korps, blev Rytteriets Generaler forfordelte; det maatte Løvenørn, der selv tilhørte denne Vaabenart, kunne forstaa; der forelaa da ogsaa et Præcedens: Hertug Carl Rudolf havde under den spanske Arvefølgekrig kommanderet de danske Auxiliærtropper, uagtet han var General af Kavalleriet. Skøndt Løvenørn ikke fandt disse Grunde fyldestgørende, og skønt Sponneck var villig og tilmed den ældste af de to, blev Mørner dog den foretrukne.³⁾

Som Generalmajorer ved Rytteriet og Fodfolket blev Grev Christian Frijs-Frijsenborg og Henrik Scholten ansatte. Det var meget

1) „Løvenørn og Konsejlet“ S. 91; Plélos Dep. 28/4 33.

2) Lykønsk. fra Grevinde Rantzau, Justitsraad Øtken m. fl.; Hdbr. 20/7, 2/0 33.

3) Hdbr. 9/11, 24/11; Indk. Br. 14/11, 18/11, 25/11 33.

besværligt at faa det lille Korps stillet paa Benene; Overgangen fra Freds- til Krigsfod var i de Tider meget vanskelig; Hæren havde ingen Reserver, ingen Krigsinstitutioner, og af Krigstilbehør fandtes der, selv i de større Hære, grumme lidt. De udrykkende Regimentter blev forstærkede ved Afgivelser fra hjemmeblivende og ved Hvervninger; hvert af de 2 Fodfolksregimentter blev bragt op paa 2000 Underofficerer og Menige, hvert af de 3 Rytterregimentter paa 632. Da Rytteriet Aaret forud var bleven stærkt reduceret og havde bortsolgt saa mange Heste, at Halvdelen af Mandskabet var uberedent, tog det adskillig Tid at faa hvervet Folk og indkøbt Remonter. Adskillige af Regimentterne fik nye Chefer; ved Udrykningen var Korpset sammensat af følgende Afdelinger:

Rytteri: Livregiment Dragoner: Oberst B. Ahlefeldt; 2. Jyske Rytteriregiment: Generalmajor H. Bielke Kaas; Oldenborgske Rytterregiment: Generalmajor Chr. Greve Frijs-Frijsenborg.

Fodfolk: Prins Carls (Laalandske) Regiment: Oberst M. V. Dombroick; Holstenske Regiment: Generalmajor Henr. Scholten.

Den 20. Januar 1734 fik baade Generalløjtnant Sponneck og Generalløjtnant Mørner Bestalling som Generaler henholdsvis af Infanteriet og Kavalleriet, og snart efter blev Scholten Generalløjtnant.¹⁾

Midt i Maj samledes Korpset ved Rellingen, nær Pinneberg, hvor Kongen holdt Revue over det og trakterede Mandskabet med Øl, Brændevin og Tobak. Omkring den 26. Maj 1734 passerede det Elben ved Blankenese, og der forløb temmelig nøjagtigt 2 Aar, inden det vendte tilbage.²⁾

Det i militær Henseende ganske interesseløse Felttog ved Rhinen har intet med Danmarks Historie at gøre; men Forholdene ved Korpset var af en saadan Art, at Løvenørn jævnlige maatte gribe ind. For General Mørner var det hele nærmest en Forretning; næppe havde han faaet sin Udnævnelse, før han bestormede Krigskancelliet med Ansøgninger om Hjælp til sin personlige Udrustning og om Ansættelser for sine Sønner; han klager højlydt over de Afdrag, han maa lide i sin Gage, der endelig maa betaales i danske Penge, og Klagerne tiltager, efter at Felttoget er begyndt, skønt han har forstaaet at aabne

1) Hbr. ²¹/₁₁, ¹²/₁₂ 33; til Grev Seckendorff ¹⁵/₁₂ 33; Rotuli ⁹/₁₂ 33; ²⁴/₂ 34 N. 12—29; ²⁰/₁, N. 23—24, ²⁷/₁ N. 20—21, ¹⁹/₁ N. 16; ¹⁹/₅ 34 N. 13. De i Vaupell Dsk. og nsk. Hærs Hist. B. II S. 53 givne Opl. om Korpsets Sammensætn. er urigtige. Naar det Oldenb. Ryttrgt. her og mange andre Steder kaldes det Holstenske maa det bero paa, at Grev Frijs under Felttoget afstod det til Grev Holstein.

2) Hbr. til Mørner ³⁰/₄—²⁵/₅ 34.

sig rige Indtægtskilder; sin Hustru, Christiane Elisabeth v. Tritzscher, tog han med i Hovedkvarteret, hvor man ikke altid var klar over, om det var ham eller hende, der havde Kommandoen.¹⁾ I September 1734 kampere det danske Korps omkring Heidelberg; det var vanskeligt at skaffe Forplejning, og Desertionerne greb om sig: indtil den 12. August havde Dombroick mistet 600, Scholten 422 Md.; Rytteriets Afgang var kun ringe: i alt 17 Dragoner og 6 Ryttere; men mange af de unge Rekrutter og nyanskaffede Heste var syge. I Oktober kom Korpset i Vinterkvarter i Hessen. „Egner er fattig, Bønderne Tiggere, Herrerne forgældede“, skriver Scholten; og saa var der ikke engang Ro: Dombroick maatte sende 500 Md. til Lahnfloden for at spørre Vejen for det kejserlige Rytteri, der vilde tage Kvartererne fra de Danske. Senere maatte 400 Md. sendes til Herborn, en lille By ved Dillfloden, hvor Befolkningen havde rejst sig mod General Mørner, som laa der alene med sin Stab.²⁾ Udskrivningerne til hans Husholdning var nemlig bleven alt for drøje; Generalindens berygtede „Køkkensedler“, som omfattede Fødevarer, Drikkevarer, Lys og meget andet, irriterede Folk. „Generalinden er en ren Satan, der altid skraaler op, som om hun var gal“, skriver Stabssekretær v. Gähler, og Generalmajor Amthor kalder hende for en „ækel lille Kælling, som er i Stand til at stjæle for at tilfredsstille sin Havesyge“. Generalmajoren havde i Juli 1734 afløst Grev Frijs, der havde mistet sin Hustru og var saa deprimeret, at han søgte Afsked. Hans Regiment fik Halvbroderen, Grev F. C. Holstein-Holsteinborg. Oprøret i Herborn blev kvalt uden Blodsudgydelse; et Kommando Fodfolk blev indlagt i Byen, der i Følge en hemmelig Artikkel i Fredstraktaten skulde betale General Mørner 1000 Rdlr. for den Tort, der var tilføjet ham og hans Stab. Pengene stak han i Lommen, og Borgerskabet blev afvæbnet; da han ved Foraars-tid skulde forlade Vinterkvartererne, forlangte han, at Borgerne skulde købe deres Vaaben tilbage for 2 Rdlr. Stykket, men de vilde ikke engang have dem for nedsat Pris og foreslog, at han skulde tage dem med sig.³⁾

Der blev nu passet godt paa Mørners baade af Scholten og Amthor, og i Hovedkvarteret blev han overvaaget af Overkrigskommis-

1) Mørner til Løvenørn $22/12$ 33, $18/3$, $31/3$, $11/6$ 34; v. Gähler til samme $26/7$ 34.

2) Indk. Br. til Overkrsekr. fra Mørner $20/8$; Justitsr. Chr. Linde $19/8$; Genm. Amthor $13/9$; Scholten $24/11$; Dombroick $12/12$ 34.

3) Indk. Br. til Overkrsekr. fra v. Gähler $15/2$ 35, $23/1$ 36; fra Amthor $8/4$, $1/11$ 35, $12/1$ 36; fra Justitsr. Linde $16/11$, $25/11$ 34.

sær Chr. Linde og Stabssekretær Sigismund Vilh. v. Gähler, der alle holdt Løvenørn underrettet om hans Færd. Han fik da først Paa­læg om at gaa mildere frem overfor de „Rigsstænder“, der ikke kunde betale de Kontributioner, han udskrev, og om at være mere hensyns­fuld i sin Optræden overfor Overfeltherren, Prins Eugen,¹⁾ og, da Klagerne blev saa stærke og saa godt dokumenterede, at hans For­bliven var umulig, blev han hjemkaldt. Det var ogsaa stramme Ting, han havde budt: lovmæssige Kontributioner havde han til­bagebetalt mod Provision, og Linde havde han forgæves søgt at be­stikke for at faa ham til at tie; 150 Rdlr. om Maaneden fik Fru Mørner i Lysepenge, og, da Magistraten i Liége sendte ham en Del Bourgogne og Champagne, anvendte han Vinen til egen Fordel og „forgav Staben med slet Moselvin“.²⁾ I alle Kvarterer tog han Ser­vice, Kobbetøj, Tæpper, Sengetøj m. m., og i Jülich foretog han saa­danne Udsugelser, at Kurfyrsten af Pfaltz truede med at klage til Kongen.³⁾ Det vilde føre for vidt at opregne alle General Mørners Meriter; selv kunde han ikke begribe, at han havde gjort sig skyldig i noget ulovligt; i en uhyre Mængde Breve priste han sin egen Uegen­nytte og Ærlighed; han havde ikke udpresset en eneste Skilling; de 1000 Rdlr. fra Herborn vilde han afdragsvis betale tilbage; han trængte meget til at faa sine Indtægter forøgede og var meget be­drøvet over, at Kongen ikke vilde give ham Grev Frijs' Regiment, men haabede, at han saa vilde tage sig af hans Sønner, af hvilke den ældste i høj Grad havde forandret sig til sin Fordel, medens den yngste havde gjort en Del Gæld, som Faderen vilde betale, hvis han blev ansat i hans Stab.⁴⁾ Han var meget ked over at skulle rejse hjem, tilmed i Vinterens Hjærte, men han fortalte over alt, at han var hjemkaldt for at anvendes i et meget vigtigt Anliggende.⁵⁾ Den 4. Fbr. rejste han fra Liége med Hustru og Datter og kom til Køben­havn den 24. Marts efter en meget besværlig Rejse; i sine Breve blev han ikke træt af at bede om Dækning af Udgifterne; ja han bad endog om, at Løvenørn vilde skaffe ham Logis i „Fortunen“ ved Stranden, „car je veux être commodement logé avec ma femme“.⁶⁾

Korpset blev ført hjem af Scholten og Amthor, der nu ogsaa var bleven Generalløjtnant; det blev i Juni mønstret af Kongen ved Al-

1) Hdbr. $\frac{2}{5}$, $\frac{18}{6}$ 35, $\frac{24}{1}$ 36.

2) v. Gähler til Løvenørn $\frac{23}{1}$ 36; Linde til samme $\frac{22}{1}$ 36.

3) Amthor til samme $\frac{19}{1}$ 36.

4) Mørner til Løvenørn $\frac{16}{2}$, $\frac{27}{6}$, $\frac{25}{11}$ 35.

5) v. Gähler til Løvenørn $\frac{9}{2}$ 36.

6) Mørner til Løvenørn $\frac{2}{2}$, $\frac{8}{2}$, $\frac{10}{2}$, $\frac{8}{3}$ 36.

tona; Mørner var til Stede og benyttede Lejligheden til at ansøge om at blive aktiv General af Kavalleriet og om Permission til en Baderejse med Bibehold af Gage. Der blev ikke rejst Sag mod General Mørner; men han var falden i Unaade og blev ikke mere anvendt; han beklagede sig i saadanne Udtryk, at Løvenørn maatte raade ham til at tage sin Skrivelse tilbage, da han kun vilde opnaa at irritere Kongen. Han tog nu Ophold i Dresden og fik 1738 en livsvarig Pension paa 1000 Rdlr. samt Fritagelse for at betale de 500 Dukater, han uretmæssig havde oppebaaret. Han døde 22. December 1741.¹⁾

I Frankrig saa man naturligvis skævt til, at Danmark sendte Kejseren et Hjælpekorps, og Kardinal Fleury antydede, at man vilde tage Garantien for Slesvig tilbage; af Hensyn til Passagen gennem Sundet vilde han dog ikke have Danmark til Fjende, men aabnede Forhandlinger med det. I December 1733 havde Grev Plélo Audiens hos Kongen, som bad Løvenørn føre Forhandlingerne med Forbigaaelse af Rosenkrantz, som jo holdt paa Tilslutning til England; han var dog enig med Løvenørn i, at Forbundet med Sverig var noget af det allervigtigste for Danmark, men delte ikke dennes Tro paa, at Frankrig vilde være den bedste Støtte for denne Alliance. Chr. L. Plessen traadte tilbage, Løvenørn fik Blome paa sin Side; Kongen syntes vunden for Sagen; England havde holdt sig passivt og begyndte først at gøre Bud, da Frankrig havde udtalt sig; alt tegnede til Sejr for det franske Parti, da Kongen den 27. Marts 1734 ganske uventet erklærede, at han af Hensyn til sine tidligere Alliancer maatte afbryde Forhandlingerne; dog kunde den franske Flaade frit passere Sundet, naar han blot maatte blive holdt udenfor den polske Krig. I sin Tvivlraadighed havde han henvendt sig til sin Svoger og Fætter, Grev Ernst Stolberg-Wernigerode, der indstændigt raadede ham til at holde fast ved Rusland; Frankrig vilde styrke Kongemagten i Sverig, hvad der kunde blive til stor Skade for Danmark, der, naar det nuværende svenske Kongepar døde, vilde komme til at behøve Ruslands Hjælp mod det holstenske Parti i Sverig; han begreb ikke, at Løvenørn kunde raade Kongen til at slutte sig til Frankrig, der ikke kunde hjælpe, medens et Brud med Rusland medførte de største Farer.²⁾ Kongens Afgørelse ramte

1) Hdb. 8/7, 24/8, 19/11 37; 8/2, 6/8 38; Rotuli 6/8 38; Dsk. Biogr. Lex. B. XII S. 114.

2) H. L. Møller anf. Værk S. 63 f.

Løvenørn haardt; han havde lige mistet sin Hustru og var i Forvejen stærkt nedtrykt. Plélo traf ham i Sengen, syg paa Sjæl og Legeme. „Jeg vil aldrig mere rejse mig efter dette Slag,“ sagde han, „min Herre (Kongen) véd, at jeg nu ikke mere kan have Tillid til ham“. Plélo var naturligvis meget vred; han var sikker paa, at Rosenkrantz ikke havde været stærk nok til at omstemme Kongen; han vejrede fremmed Indflydelse, mistænkte Stolberg eller Berckentin. I den mest slebne Form gav han sin Indignation de kraftigste Udtryk i et Brev til Kongen, som Løvenørn dog fik ham til ikke at indsende; han ønskede saa Audiens, men opnaaede ikke Foretræde. Med tungt Hjærte havde Christian VI vendt sig fra Frankrig; den Beslutning, han tog, stred mod hans „inclination“; som han sagde, kunde der „de jure“ intet siges af hans Allierede mod, at han sluttede sig til Frankrig; men „de bonne foi“ kunde han ikke undertegne et saadant Forbund. Heri havde Kongen vistnok Ret; Frankrigs Optræden i den polske Arvefølgekrig var desuden saa slap, at der er al Grund til at tro, at Danmark vilde være bleven ladt i Stikken, hvis det paa Grund af sin nye Alliance var kommen i Konflikt med Rusland. En lille Eskadre og nogle faa Tusinde Mand var alt, hvad Frankrig sendte gennem Øresund; da det lille Korps med uforrettet Sag vendte tilbage fra Danzig til København, stillede Plélo sig i Spidsen for det, førte det tilbage til Danzig, men faldt i en Kamp den 27. Maj 1734, hvorefter en Del af Korpset maatte overgive sig til Russerne. Kongen skrev til Stolberg, at han beklagede Ambassadørens Død; han havde plaget ham bravt, men var en ærlig, forstandig og tapper Mand. Nu gled Danmark altsaa over til England; Stolberg anvendte sin Indflydelse hos den hannoveranske Minister Münchhausen til at faa den engelske Regering venlig stemt; den 30. Sptbr. 1734 sluttedes et Forbund med England, der lovede Subsidier og en vis Sum for hver Rytter og hver Infanterist i det Hjelpekorps, Danmark kunde komme til at stille; den 5. Oktober sluttedes Forbundet med Sverig.¹⁾

Løvenørn havde lidt et Nederlag, men Rosenkrantz havde ikke sejret; i 1735 mistede han Ledelsen af begge Kancellier; den 27. Maj afgav Franz v. Hagen Tyske Kancelli til Schulin, der var kommen til Danmark med Dronningens Brødre og hurtig havde vundet Kongens Tillid, saa at han spurgte ham til Raads i politiske Sager og lod ham se baade Løvenørns og Rosenkrantz' Expeditioner; han

1) Holm anf. Værk B. II S. 65—75. H. L. Møller S. 66 f.

var snart bleven Dansk, talte efter kort Tids Forløb Sproget som en Indfødt, blev 1731 adlet og kom ved sit Ægteskab med Frøken Møsting i Slægt med Juelerne. Han var en dygtig og hæderlig Mand med Statsmandsevner, og 1737 indtraadte han i Konseillet. Danske Kancelli afgav Rosenkrantz til J. L. Holstein, der samtidig blev Medlem af Konseillet, hvor Rosenkrantz dog blev staaende som Gehejmeraad til 27. April 1740. Omtrent samtidig med, at Rosenkrantz afgav Kancellierne, udtraadte Otto Blome af Konseillet, hvor hans Indflydelse aldrig havde været stor; i samme Aar var det ogsaa, at Løvenørn afgav Ledelsen af Marinen; men, medens Rosenkrantz ikke mere fik noget at sige i dansk Politik, vedblev Kongen at vise Løvenørn Tillid, ogsaa i politiske Spørgsmaal; han havde ingeniunde definitivt vendt Frankrig Ryggen, og Løvenørns Forkærlighed for dette Land holdt sig, saa længe han levede.

Løvenørn kom godt ud af det med Schulin, der ganske vist var mere engelsk end fransk orienteret, men som levende ønskede et godt Forhold til Sverige. I September 1735 blev den udmærket dygtige Diplomat Grev Rochus Fr. Lynar dansk Gesandt i Stockholm og virkede ivrigt for et nordisk Samarbejde. Et saadant var allerede i Gang: i Haag og London havde Danmark støttet Sverigs Handelsinteresser, og til Gengæld stillede Sverige sig paa Danmarks Side, da Preussen i 1734—35 talte Hamborgs Sag overfor Danmark og modsatte sig de danske Troppers Nærværelse i Ostfrieslands Hovedstad. Preussen, der dengang stod i slet Forhold til næsten hele det øvrige Europa, fik ikke sine Fordringer paa Ostfriesland godkendte og maatte finde sig i, at Danmark skarpt afviste dets Indblanding i dets Forhold til Hamborg, der, som saa ofte før, maatte punge ud for at bevare sin Uafhængighed og faa Lov til at handle paa Danmark og Norge. I 1738 søgte Frederik Vilhelm at vinde Danmarks Venskab ved et Ægteskab mellem hans Datter Ulrika, der senere blev Sverigs Dronning, og Kronprins Frederik; Stolberg interesserede sig derfor og bearbejdede baade Kongen, Schulin og Løvenørn, som han mente nærede særlig varme Følelser for Kongen af Preussen; men Løvenørns Sympati for Frederik Vilhelm var kun ringe; Kongen satte mere Pris paa Generalen end denne paa ham. I Sverige vandt Frankrig mere og mere Terræn trods alle Arvid Horns Betæneligheder; den 25. Juni 1735 blev der sluttet en fransk-svensk Alliance paa meget gunstige Betingelser for Sverige; men 16. August fornyede Horn Alliancen med Rusland af 1724, som kun daarligt harmonerede

med den franske Alliance, der var rettet mod Rusland, hvorfor den franske Regering nægtede at ratificere Alliancetraktaten.¹⁾ I København var man glad ved den svensk-russiske Traktat, der slet ikke nævnede Hertugen af Holsten-Gottorp, og Schulin mente, at en dansk-svensk-russisk Forstaaelse sikrede Freden i Norden; men i 1738 fik i Sverig Krigspartiet, Hattene, Overtaget over Huerne, Horns Tilhængere; han vidste, at Frankrig stod bag Hattene, og sagde til Lynar, at det vilde bruge de nordiske Magter til at fremme dets Planer om at faa Rhingrænsen; han havde advaret Danmark mod de franske Lokketoner; men 10. Nvbr. 1738 gennemdrev Hattene et Forbund med Frankrig; Horn maatte træde tilbage, og det nye Regeringsparti vendte sig fra England, hvis Holdning var det for passiv. Det dansk-engelske Forbund af 1734 udløb den 29. Septbr. 1737; ved Rosenkrantz' Bortgang havde det engelske Parti lidt et Tab; den engelske Gesandt søgte nu at vinde Markgrevinden, som antoges at have stor Indflydelse hos Kongen og Schulin; hun døde imidlertid den 23. August; men England vilde alligevel have vundet sin Sag, hvis det havde været noget mindre karrigt med Subsidierne. I August 1737 kom den dygtige franske Diplomat, Chavigny, til København for at aabne Forhandlingerne med Danmark, samtidig med at Frankrig arbejdede i Stockholm. Englands Gesandt, Titley, fulgte opmærksomt Chavignys Færd i København; han stolede ikke paa Schulin og blev mere og mere forbitret paa Løvenørn, der ikke skjulte sine franske Sympatier; Chavigny vandt kun ganske langsomt Terræn; den danske Regering advarede endog Svenskerne mod at kaste sig i Frankrigs Arme og fraraadede dem at bryde med Rusland, hvad Frankrig vilde forlede dem til. Englands Aktier stod slet ikke daarligt; men da indtraf der en Begivenhed, der truede med at fjærne England og Danmark eller i hvert Fald deres Konger fra hinanden.²⁾ I længere Tid lagde Løvenørns Embede som Krigsminister Beslag paa hele hans Tid og Arbejdskraft.

Paa Grænsen mellem Danmark og Hannover eller rettere mellem Holsten og Lauenborg laa der et Gods, Steinhorst, der tilhørte Slægten Wedderkopp. Som Tegn paa deres Taknemlighed mod Kongen af Danmark for hans Venlighed mod deres Fader, den bekendte holsten-gottorpske Statsmand, havde dennes Sønner 1719 overdraget Kong Frederik IV Arveretten til Godset. Den ældste af dem, Gott-

1) E. Holm anf. Værk B. II S. 84—99; 112 f.

2) E. Holm B. II S. 100—115.

fried, som fra 1723—1727 havde været dansk Envoyé i Paris, var bleven hannoveransk Gehejmeraad og Overhofmester; han var altid i Pengeforlegenhed, og baade Kongerne af Danmark og England og forskellige Privatpersoner havde laant ham Penge mod Pant i Godset. Allerede i 1719 havde Georg I paa en ret ubehagelig Maade ytret Lyst til at faa Godset, som han paastod hørte til Lauenborg, og Georg II havde laant Gottfried Wedderkopp mange Penge i den Hensigt at lade sig Godset udlægge, skønt han godt vidste, at Kongen af Danmark var Arving; han haabede imidlertid, at denne vilde give Afkald paa sine Rettigheder, naar hans Gesandt ved Hannovers Hjælp fik et fornemmere Sæde paa Rigsdagen i Regensburg. Denne Gesandt, Johan Hartvig Ernst Bernstorff, var netop i Hannover i Nvbr. 1738 for at forhandle om dette Spørgsmaal, og den hannoveranske Ministerpræsident Münchhausen fortalte ham da, at Wedderkopp ikke havde Dispositionsret over Steinhorst uden Hertugen af Holsten-Gottorps Samtykke. Herover blev Christian VI meget vred, saa meget mere som det hed sig, at Georg II forhandlede med Carl Frederik om at faa overladt flere holstenske Amter; han befalede da Residenten v. Johnn i Hamborg og Landdrosten i Pinneberg, Berckentin, at overtage Bestyrelsen af Steinhorst og foranledige det besat af danske Tropper, naar de mente, at Kongens Interesser truedes. Sidst i November mente v. Johnn, at Øjeblikket var inde, og lod Godset besætte; Kongen mente jo nok, at den hidsige v. Johnn havde handlet overilet, men desavuerede ham dog ikke. Georg II blev rasende; hans Ministre søgte forgæves at berolige ham: i Begyndelsen af December satte en hannoveransk Styrke sig i Bevægelse, og den 14. kom det til Kamp.¹⁾

Der var ikke sat synderligt ind paa at holde Steinhorst; man troede ikke, at Hannoveranerne vilde bruge Vold. Dronningens Livregiment, der laa i Glückstadt, fik Ordre til at sende en Kaptajn med 100 Md. til Oldesloe,²⁾ hvor Kaptajn Ahlefeldt med en Eskadron af Livregiment Dragoner ogsaa blev henlagt; heraf blev 30 Dragoner under Kaptajn Christian fremskudt til Steinhorst. Afstanden mellem Hovedstyrken og Detachementet var 13 Kilometer; det var altsaa umuligt at sende det hurtigt Hjælp. Slottet var omgivet af en vaad Grav, hvorover der førte 2 Vindebroer; der maatte ises, da det frøs stærkt. Alle Udbygninger laa udenfor Graven, kun

1) E. Holm B. II S. 115—118.

2) Chr. Aug. af Augustenborg til Løvenørn ³/₁₂ 38.

et ringe Antal Heste kunde anbringes paa selve Slottet, der højt kunde rumme 50 Soldater. Til Slottet førte 3 store Veje og en Sti, som Kaptajnen stadig lod afpatrouillere.¹⁾ Det var svært at faa paa-lidelige Efterretninger, da Befolkningen var hannoveransksindet; det lykkedes dog at faa at vide, at der i Ratzeburg var 5, i Mølln 2 Kompagnier Fodfolk. Endnu den 11. meldte Kaptajnen, at alt var roligt; Tjenesten var stræng, Forplejningen utilstrækkelig, og Fol-kene kom aldrig af Klæderne.²⁾

Den 14. Decbr. Kl. 9 Fm. observerede Vagtmesteren en Trop Infanteri i røde Munderinger; han meldte det til Kaptajnen, der strax saa, at det var Hannoveranere; han fordelte Mandskabet til Broerne og sendte Vagtmesteren hen til den fjendtlige Fører, Oberst Mehden, som erklærede, at han gerne vilde tale med den kommanderende Officer; hans Tropper skulde tage Steinhorst i Besiddelse, men kom som Venner. Med den Besked vendte Vagtmesteren tilbage til Kaptajnen, der gik over Graven ad en Planke og hen til Obersten, der viste ham sin Konges skriftlige Ordre og opfordrede ham til at nedlade Vindebroerne og selv marchere bort i Stilhed med sit Mand-skab. Kaptajn Christian svarede, at det havde han ingen Ordre til; han vilde blive paa sin Post og kun vige for Magten; han gik tilbage til Slottet, sendte en bereden Korporal ad Bagporten til Oldesloe og forsvarede i nogen Tid Broen mod den store Overmagt. Til sidst lykkedes det Fjenden ved Hjælp af lange Hager at faa Vindebroen halet ned, og de søgte nu at trænge frem over den; Dragonerne for-svarede Overgangen med fældet Bajonet, Kaptajnen vilde først i yderste Nød bruge Skydevaabnene, men, da Hannoveranerne trængte paa med Hug og Stød, lod han give Ild; hvert Skud ramte: en Ad-jutant og 6 Md. faldt, en Løjtnant og 12 Md. blev saarede; Hanno-veranerne besvarede Ilden, Kaptajnen og en Dragon blev dødeligt saarede, en Dragon faldt, og en blev let saaret. Angriberne stormede Broen, den saarede Kaptajn blev traadt under Fødder og først samlet op, da Slottet var besat, og Dragonerne indespærrede. Han udaandede Kl. 12 Middag.³⁾

Korporalen fra Steinhorst meldte ved Middagstid Kaptajn Born, der kommanderede Fodfolket i Oldesloe, at Hannoveranerne var i Gang med at angribe Slottet. Hele Styrken fra Oldesloe marcherede nu ad Steinhorst til; en Borger og et Par civilklædte Soldater, som

1) Kapt. Christian til Løvenørn ³/₁₂ 38.

2) Samme til samme ⁷/₁₂, ¹¹/₁₂ 38.

3) Vagtmestrens Rapport ¹⁵/₁₂ 38.

var sendt ud for at rekognoscere, meldte tilbage, at en stor hannoveransk Styrke havde besat Steinhorst. Kaptajn Born blev staaende hele Natten i en Kilometers Afstand fra Slottet; en Korporal og en Musketér blev sendt derind for at faa de Døde og Saarede udleverede; det fik de, og Kommandoet gik saa tilbage til Oldesloe, hvor Dragonerne fra Steinhorst snart efter indtraf med Heste og Vaaben, men uden Ammunition. De meldte, at Angriberne oprindeligt havde talt 5—600 Md.; 6 Kompagnier havde senere sluttet sig til dem, og en Oberstløjtnant med Rytteri ventedes.¹⁾

Hannoveranerne satte sig fast i Steinhorst og Omegn. Bønderne blev opbudte til Skansearbejde; der blev lagt en Vold omkring hele Gaarden, anlagt Reduter og monteret en Del Skyts. I Ratzeburg blev der anbragt Magasiner, men i øvrigt forholdt de sig passive. Da det hed sig, at de Danske rustede, blev Styrken i det Steinhorstske forøget; ved Nytaarstid skal den være løbet op til 3 Rytterregimenter med 8 Eskadroner og 4 Fodfolksregimenter med 8 Batailloner. De hannoveranske Regimenter var imidlertid meget svage og decimeredes yderligere af Sygdom, særlig Blodgang. I Godsets Kirker skulde der bedes for Kongen af England; de Præster, der vægrede sig herved og ved at oplæse hans Kundgørelser, fik militær Exekution. Hannoveranerne følte sig ikke trygge og lod sig let alarmere; foruden af Sygdom led de af Sult og Kulde, da Beboerne var meget fattige.²⁾

Paa dansk Side gjorde man sig rede til at møde Hannoveranerne. Livregiment Ryttere, Livregiment Dragoner og Oldenborgske Rytterregiment blev under Generalløjtnant Amthors Kommando forlagte til Grænsen mod Lauenborg; han bad om at faa yderligere 400 Infanterister. Den 22. Dcbr. udgik Ordre til 8 Rytterregimenter om at gøre sig marcheberedte, og til 9 Fodfolksregimenter — deriblandt 4 nationale — om at formere Marchebatailloner, indkalde Mandskab med Orlov, anskaffe Heste og tilvejebringe manglende Vaaben og Udrustning; General Arentskjold skulde mobilisere Feltartilleriet, og General Arnoldt i Norge fik Ordre til at holde de 2 hvervede og 2 nationale Regimenter rede til at sendes til Danmark, hvis han ikke foretrak at formere 10 Marchebatailloner à 600 Md. Markgrev Frederik Ernst blev udnævnt til Generalfeltmarskalk og sat i Spidsen for Hæ-

¹⁾ Kapt. Born til Løvenørn ^{15/12} 38.

²⁾ Indk. Br. til Overkrigssekretæren fra v. Gähler ^{21/12} 38; Genlt. Amthor ^{20/12}, ^{30/12} 38, ^{2/1}, ^{0/1}, ^{10/2}, ^{22/2} 39; Kapt. Ahlefeldt ^{12/1} 39. Borgmester Kirchbach ^{5/1}, ^{6/1}, ^{16/1}, ^{20/1}, ^{26/1} 39.

ren i Holsten.¹⁾ Regimenterne forberedte sig til Udrykning, og Landmilitisen blev forsynet med en hel Del Udrustningssager. Kongen krævede bestemt, at Hannoveranerne skulde rømme Landet, men vilde ikke bruge Magt, før den politiske Situation var klaret.

Frankrig, som den 14. Nvbr. 1738 havde sluttet Forbund med Sverige, rakte nu ogsaa Armene ud mod Danmark, og Chavigny begyndte Forhandlingerne med den danske Regering; men baade Kongen og hans Ministre gjorde gældende, at Danmark vilde komme i en meget vanskelig Stilling, hvis det knyttede sig saa nær til Frankrig, som Sverige havde gjort; i alle Tilfælde maatte man have meget store Subsidier. Helt afvise Frankrig vilde man dog ikke; der var god Brug for dets Hjælp under en Konflikt med Hannover; desuden vilde en Tilnærmelse til Frankrig kunne aftvinge England fordelagtige Tilbud. I Sverige var man meget opsat paa at komme til at kæmpe ved Danmarks Side; sekreta utskottet bestemte, at Danmark, hvis det forlangte Hjælpetropper, skulde have det dobbelte af det, der var foreslaaet i Traktaten af 1734; Lynar skrev, at det nye politiske System i Sverige hvilede paa et dansk-svensk Forbund under Frankrigs Auspicier; men en saadan Alliance passede England grumme daarligt; det stod overfor et Brud med Spanien, der kunde regne med fransk Understøttelse; fik den Steinhorske Sag de nordiske Magter til at gaa sammen med Frankrig, var de engelske Interesser truede. Den engelske Regering tilbød derfor Danmark at fornye Traktaten af 1734. Schulin fandt Tilbudet antageligt, men vilde ikke slaa til, før den Steinhorske Sag var ude af Verden; men der maatte iles dermed, da Chavigny var yderst foretagsom. Baade Kong Christian og den hannoveranske Regering ønskede Fred; ved et Møde i Hildesheim den 20. Januar 1739 sagde Münchhausen til Grev Stolberg, at man var villig til at rømme Steinhorst. Den 11. Fbr. kom Stolberg til København med en Erklæring fra Georg II af 29. Jan., som Kongen kunde være tjent med; den 5. Marts undertegnede Joh. H. E. Bernstorff paa Danmarks og Münchhausen paa Hannovers Vegne en Protokol, og den 13. ratificerede Kong Christian Overenskomsten. Georg II gjorde en Undskyldning, rømmede Steinhorst, lod alle Tegn paa sin Overhøjhed fjærne og erklærede aldrig at ville forhandle med Hertugen af Gottorp om Indgreb i Danmarks Medejendomsforhold til Holsten. Ved Traktat af 16. Maj 1739 afstod Christian VI mod

1) Rotuli ^{22/12}, ^{29/12} 38; Hdr. til Rgtrne ^{20/12}, ^{23/12} 38; til Gen. Arnoldt ^{27/12} 38; til Markgreven ^{23/12} 38, ^{6/1} 39.

70000 Rdlr. sine Fordringer paa Steinhorst, og Hannover indrømmede, at det „Glückstadtske Votum“ i Regensburg skulde staa over det Hannoveranske.¹⁾

I Slutningen af Januar var Løvenørn rejst til Slesvig for at være Begivenhederne nærmere; han var altsaa ikke med til de politiske Forhandlinger. Allerede den 14. Fbr. gik der Ordre til Regimenterne om at indstille Mobiliseringen, og der blev skrevet til General Arnoldt, der havde bestemt sig til at formere Marcheatailloner, at han skulde indstille Rustningerne.²⁾ Den 26. Fbr. afmarcherede 2 hannoveranske Regimenter fra Steinhorst, og midt i Marts var alle Soldater og alt Artilleri borte; kun nogle faa Folk, vistnok Syge og Sygepassere, blev tilbage.³⁾ Det var kun godt, at Besindigheden sejrede paa begge Sider; Følgerne af et Brud var uberegnelige. I det eneste lille væbnede Sammenstød havde de danske Tropper kæmpet tappert; Kongen viste sin Paaskønnelse ved at give Kaptajn Christians 15aarige, halvdøve, forældreløse Datter, Sophie Engel, en livsvarig aarlig Pension paa 100 Rdlr. og ved at fordele en lignende Sum blandt de Dragoner, der havde forsvaret Slottet.⁴⁾

Der var nu intet i Vejen for at slutte Traktat med England. Den 15. Marts blev Forbundet af 1734 forlænget paa 3 Aar; Titley faldt til Ro; han havde været yderst nervøs og raset mod Schulin og særlig mod Løvenørn; men Stolberg havde han modtaget som en Frelsens Engel. For Frankrig og Sverig var Traktatens Fornylse en Skuffelse; men de haabede paa bedre Tider og fjærnedede sig ikke fra Danmark. Det saa ud til, at saadanne skulde oprinde, da den svenske Afsending til Tyrkiet, Major Sinclair, blev myrdet i Schlesien paa Hjemvejen, paa Anstiftelse af Russerne, der haabede gennem hans Papirer at faa Oplysninger om svensk-tyrkiske Forhandlinger; Svenskerne var rasende, men da Frankrig i September 1739 fik mæglert Fred mellem Rusland og Tyrkiet, glippede Haabet om et russisk Nederlag; et svensk-tyrkisk Forsvarsforbund, der blev sluttet i December, var selvfølgelig rettet mod Rusland, der bejlede til Danmarks Venskab. Ostermann paaviste den Fare, der truede, hvis den barnløse svenske Konges Efterfølger genindførte Absolutismen, og Biron, Hertugen af Kurland, Kejserinde Annas Yndling, smigrede

¹⁾ H. L. Møller S. 174—180 f.; E. Holm B. II S. 119—122.

²⁾ Løvenørn til Markgrev Fr. Ernst ¹⁸/₁ (Privatark.); Hdb. ²⁰/₁, ¹⁴/₂ 39.

³⁾ v. Gähler til Løvenørn ¹⁸/₈ 39; Kirchbach til samme ²⁰/₂, ²/₄ 39.

⁴⁾ v. Gähler til Løvenørn ⁸¹/₁₂ 38; Løvenørn til v. Gähler ²⁸/₁₂ 38; Soph. E. Christian til Løvenørn ²⁸/₆ 39.

Danmark med Haabet om at faa Skaane tilbage, hvis det i en eventuel svensk-russisk Krig, som maaske snart kunde ventes, stillede sig paa Ruslands Side. Svenskerne Bejlen til Danmark var dog endnu mere paagaende end Russernes; de vidste, at selv om Englænderne for Tiden havde Overtaget, var det franske Parti dog stærkt; den svenske Minister i København, Skutenhjem, lagde Skylden for den dansk- engelske Alliance over paa Stolberg. I Sverig gjorde danskvenlige Følelser sig gældende; der hævdede sig Røster om at „skille sig ved den gamle Surdejg og onde Vilje“, og indflydelsesrige Mænd sagde til Grev Lynar, at Valget af den danske Kronprins til Sverigs Konge var det eneste Middel til at hæve Sverrig og tvinge Rusland til at give de tabte Provinser tilbage; en saadan nordisk Forening vilde sikkert blive støttet af Frankrig. I Slutningen af Juni kom Hattepartiets betydeligste Mand, den unge Greve Carl Gustav Tessin, til København uden andet Hverv end at sondere Stemningen og forberede et Omslag i dansk Politik; han blev venligt modtaget af Kongen, der havde to lange Samtaler i Enrum med ham, og som interesseret lyttede til hans veltalende Fremstilling af de store Fordele, Danmark vilde opnaa ved en Tilslutning til Sverig. I største Hemmelighed forhandlede Tessin med Schulin og Løvenørn, jævnligt i Chavignys Nærværelse. Hans vindende Person og hele Fremtræden gjorde Indtryk; han fremhævede, hvor betryggende Sverigs Forfatning var for Danmark, og hvilken Betydning de nationale Baand havde for Forholdet mellem Danmark, Norge og Sverig; de enige nordiske Magter burde slutte sig til Frankrig og Spanien, hvorved de vilde faa store Subsidier. I begejstrede Udtryk udtalte Tessin sig om Løvenørn, hvem han mærkelig nok antog for Normand: „Redligheten lyste ur hans qvicka ögon, och naturen hade den gången målat väl“. Han vandt Terræn; men Kongen og Schulin vilde holde Traktaten med England, saa længe den varede, og, da Tessin efter et Par Ugers Ophold i København rejste, udtalte Ministeren efter Kongens Ordre til ham, at, hvis den nu gældende Traktat ikke forekom Sverig betryggende nok, var han villig til yderligere Aftale; men saa maatte man ogsaa opnaa virkelige Fordele, der vejede op mod de Farer, man udsatte sig for. Den svenske Minister i København havde ikke deltaget i Forhandlingerne; men efter Tessins Afrejse talte han jævnligt til Schulin om Danmarks Forhold til Sverig; man viste ham megen Velvilje, og det blev snart almindelig bekendt, at de to nordiske Magter nærmede sig hinanden. England og Rusland

bad Danmark om at formaa Sverig til at holde igen med sine Rustninger; men den danske Regering vilde ikke engang gøre Forestillinger.¹⁾

Tanken om at lade en dansk-fransk Alliance afløse den dansk-engliske vandt mere og mere Terræn; en fransk Eskadre, der sendtes til Stockholm i Anledning af den svensk-franske Forbundstraktat, havde Ordre til at anløbe København paa Ud- og Hjemrejsen for at bevidne Kongen den franske Konges venskabelige Følelser. Særlig paa Hjemrejsen, da den franske Flaade laa ved København fra den 23. August til den 3. Sptbr., blev de franske Officerer fêterede baade af Kongen og af forskellige Stormænd, blandt andre af Løvenørn, der gav sine franske Sympatier Luft navnlig ved en Middag, han gav til deres Ære. Han udtalte her sin faste Overbevisning om, at et Forbund med Frankrig vilde være til Fordel for Danmark, og tilføjede: „jeg har altid været Fransk, jeg sætter en Ære i at være det hele mit Liv, og jeg gør ingen Hemmelighed af at være en Fjende af Englænderne; min Herre, Kongen, ved det godt, men han ved ogsaa, at, hvis hans Tjeneste kræver det, vilde jeg lade mig gøre til Tyrk“. Det havde Løvenørn i øvrigt sagt før.²⁾ Den franske Marinekaptajn de Fölligny, der hørte Løvenørns Ytringer, siger, at Vinen ingen Del kunde have i dem, da der blev drukket med Maadehold, og de desuden blev udtalte inden Desserten. Vinen var i øvrigt fortrinlig, særlig var en Rødvin fra det gode Haabs Forbjærg den aller ypperligste, den forvænte Franskmand nogen Sinde havde faaet; men den var ogsaa dyr og sjælden og meget vanskelig at fravryste Hollænderne.³⁾ Man kan ikke nægte, at disse Udtalelser var lovlige for en Mand i Løvenørns Stilling; navnlig var det en dristig Ytring, at Kongens Hjærte var fransk, at han var ked af det passerede, og at Englænderne kunde være sikre paa kun at faa lige akkurat, hvad Traktaten tilsagde dem. Plélo havde allerede i 1730, inden Løvenørn var bleven Overkrigssekretær, udtalt, at „un peu trop de franchise militaire dans ses discours“ allerede før havde bragt ham i Unaade; Dagen efter at Løvenørn havde tiltraadt Stillingen, skrev Plélo, at han kunde være „trop peu mesuré dans un discours“; men sand var han, „franc et ouvert“.⁴⁾ Hvad han havde sagt om Kongens franske Sinde-

1) E. Holm B. II S. 125—131; Tessin och Tessiniana S. 309.

2) Side 115.

3) Tidsskr. for Søvæsen, 93de Aarg. S. 246 f. Dette franske Flaadebesøg er undgaaet E. Holms Opmærksomhed.

4) Plélos Dep. 14/2, 7/11 30; La Noue's Dép. 21/6 35.

lag, var rigtig nok, og, da Ludvig XV i et Brev af 26. Sptbr. 1739 for Christian VI udtalte Ønsket om en Triplealliance med de nordiske Magter og stillede Landforøgelser i Udsigt, hvis Danmark hjalp Sverig mod Rusland, medens han selv vilde give rundelige Subsidier og Garantier, ytrede Kongen til Schulin, at han fandt disse Tilbud uventet gunstige, og gav Løvenørn Ordre til at forhandle med Le Maire, der som Chargé d'affaires repræsenterede Frankrig i Chavignys Fraværelse. Den 28. Nvbr. 1739 paa Dronningens Fødselsdag fik Løvenørn Elefantordenen som Tegn paa Kongens Tilfredshed med hans franske Forhandlinger; Dronningens egen Orden, „L'Union parfaite“, havde han allerede faaet om Foraaret. Ved Nytaar 1740 blev der truffet Aftale om et dansk-fransk Forbund, der skulde træde i Kraft 15. Marts 1742, naar Traktaten med England var udløbet. Kongen udtalte sin Glæde herover og skrev 8 Januar til Ludvig XV om den trufne Aftale.¹⁾ Saaledes sejrede Løvenørns Anskuelse; men denne Aftale blev hans sidste Indsats i dansk Politik; da Kongens Samtykke var sikret, blev han syg, og den 27. Februar 1740 døde han.

Der staar nu kun tilbage at gøre Rede for Løvenørns Privatliv i Aarene 1730—1740. Hans økonomiske Forhold bedredes, idet han lønnedes baade som Overkrigssekretær og som 1. Deputeret i begge Generalkommissariater; Aaret før sin Død skal han have vundet 2000 Rdlr. i Lotteriet.²⁾ Af størst Betydning var det imidlertid, at Kongen i 1731 overlod ham Bregentved for 25000 Rdlr., Halvdelen af den Sum, hans Fader 1718 havde givet Admiral Gabel for Godset. De 15,000, som Løvenørn laante af Gehejmraad Fr. v. Gram, blev strax indbetalte,³⁾ Resten i Juni Termin 1732; Skødet fik Løvenørn allerede 14. Sptbr. 1731. Det var en billig Købesum for 144 Tdr. Hartkorn Ager og Eng (Hovedgaardstaxt), 13 Tdr. Skovskyld og 5 Tdr. Mølleskyld samt 358 Tdr. Hartkorn Ager og Eng (Bønderjord), 7 Tdr. Skovskyld, 5 Tdr. Mølleskyld. Dette Gods blev 12. Nvbr. 1731 yderligere forøget med over 204 Tdr. Hartkorn Ager og Eng (Bønderjord), som Løvenørn købte af Kronen for 7172 Rdlr.; kort i Forvejen havde han købt et Par Bøndergaarde af Carl Adolf

1) E. Holm B. II S. 131 f.

2) Hdbr. ⁸⁰/₁ 31; Raadmand Faber i Nyborg til Løvenørn ¹²/₁₁ 39.

3) Pengene blev forrentede med 5% og stod som en 1. Prioritet i Godset til ²⁷/₄ 40, da de blev betalte tilbage. (Skr. til Gram af ⁴/₁ 32 i Løvenørns Priv. Ark. Pakke V—IX. Heri opgives ogsaa Gaardens og Godsets Hartkorn).

Plessen. Senere foretog han nogle mindre Mageskifter af Skove og Huse. Af Laan optog Løvenørn ikke flere i Bregentved end det omtalte.¹⁾

Da Løvenørn var ganske uden Kendskab til Landvæsen, havde han bortforpagtet Hovedgaardens Avling; der holdtes 200 Køer. Selv holdt han 6 Køer, 30 Faar og 30 Svin; af Heste 4 Arbejds-, 3 Jagt- heste og et lille Stutteri, der ved hans Død talte 4 Hingste, 5 Hopper og Plage; sine Køre- og Rideheste har han haft i København. Af sine Fiskedamme tog Løvenørn sig med stor Interesse; Gaarden var udmærket forsynet med Fiskerigrejer, Jagtremedier og Brandredskaber; dem havde han jo som Stiftamtmand særlig interesseret sig for. Han kom ofte til Bregentved, men kun for faa Dage ad Gangen; han havde jo ikke villet indrømme de Officerer, der tillige var Godsejere, Tilladelse til uden særlig Orlov at opholde sig paa deres Ejendomme, og vilde ikke selv tage sig større Frihed. Han havde ingen Husholdning paa Bregentved, men maatte selv tage Folk med. Paa Gaarden holdtes kun en Husholderske med 2 Piger foruden de nødvendigeste Have-, Jagt-, Fiskeri- og Staldbetjente, samt en Ride- og Ladefoged. Han modtog dog Gæster, høje Gæster oven i Købet; saa gik der Bud til Næstved efter 5. Jyske Rytterregiments Trompetere. Kongen besøgte ham den 11. Juli 1737; der kom ogsaa andre fyrstelige Personer, og forskellige Venner gæstede Slottet,²⁾ paa hvis Istandsættelse Løvenørn maatte anvende store Summer; Gaarden havde jo været Rytterkvarter i en Aarrække. Navnlig paa Kirkelængen ofrede han en hel Del, da alle Rum her, undtagen Kapellet, som fra Stuen blev flyttet op paa 1ste Sal, henlaa i ganske raa Tilstand. Alt blev smukt indrettet, Kapellet fik nyt Inventar, og Værelserne blev forsynede med vævede eller malede Tapeter, Malerier, store Spejle o s. v.; Møblementet var til Dels nyt, med rigelig Anvendelse af Forgyldning og Lakering. Et Maleri af den velholdte Have prydede et af Værelserne.

I henved 3 Aar blev der arbejdet paa Hovedbygningens Istandsættelse; saa blev der i Frontispicen over Indgangen til Kirkefløjen anbragt en Sten med Løvenørns Vaaben og Valgsprog, og lige over Indgangsdøren en større latinsk Indskrift, der fortalte, at Poul Løvenørn og Ingeborg Vinding ved Guds Naade og Kongens Gunst

1) Om Løvenørn og Bregentved se Brasch anf. Værk. S. 476 ff. og 532—539.

2) Løvenørn til Ob. G. Grüner til Margaard ¹/₇ 37, ²/₈, ¹/₁₀, ⁸/₁₁ 38. (Brevene findes paa Margaard); Markgrevinde Christine Soph. af Brandenb. Culmbach til Generalinde Scholten ¹⁰/₄ 1739; Overkrigssekr. indk. Breve ¹⁰/₈ 38.

havde faaet Bregentved og istandsat det med al tænkelig Omhu. Løvenørns Valgsprog var „Domine! quid tibi retribuam?“ Svaret paa Spørgsmaalet fandtes i Kapellet: et Hjærte, holdt af to Hænder og med Omskriften: „Cor tibi retribuemus“, Vort Hjærte giver vi som Tak for Din Naade! Kongen fandt, at Bregentved var bleven saa godt indrettet, at det passende kunde anvendes som Bolig for hans Svigerinde, Fyrstinden af Ostfriesland; efter Løvenørns Død købte han Godset tilbage, men Planen blev aldrig realiseret.¹⁾

I København boede Løvenørns paa. St. Købmagergade, dør hvor Nr. 18 nu ligger. Om dette Hus og dets Indretning foreligger der ikke meget; det maa have været rummeligt, for han førte stort Hus og gav fine Middage. Paa sin Vinkælder anvendte han meget; baade Folligny og Tessin omtaler i høje Toner de fine Vine, den rummede.

I September 1733 var Fru Ingeborg paa Bregentved; hun havde været syg og sengeliggende det meste af Sommeren og haft mange Smærter, nu befandt hun sig noget bedre efter en Badekur; hun var oppe, men meget kraftesløs.²⁾ Ved Nytaarstid var hun sengeliggende og yderst svag, og den 28. Januar om Morgenen udaandede hun. I Breve til Vennerne meddeler Løvenørn „dette mit store Tab og min derved havende inderlige Bedrøvelse“; hun blev bisat i Vindingernes Familiegravelse i Frue Kirke, og hendes Kiste blev baaret af Premierløjtnanter af Hæren.³⁾ Kun i 20 Aar fik disse to Mennesker, der syntes som skabte for hinanden, Lov til at leve sammen; der var mellem de jævnaldrende, aandsbeslægtede Ægtefæller et kammeratligt Forhold, der ikke var helt almindeligt i de Tider; baade ude og hjemme optraadte de sammen, naar det var gørligt; de var lige afholdte, lige velkomne, hvor de viste sig; de bragte Liv og Glæde med sig, hvor de kom.⁴⁾

Af Ægteparrets 2 Børn døde Poul allerede 1723; den ældste, Frederik, var dengang kun 8 Aar gammel. Han blev opdraget i Hjemmet af forskellige Lærere og Sprog mestre, bl. a. Magister Hammer og Bovet, der tidligere er omtalte. I Breve til sine Venner omtaler Løvenørn ofte sin Søns Fremskridt; „han sender Dem et Kys“, skriver han til en Dame, „han er sin Faders ægte Søn; jeg genkender mig selv i ham“.⁵⁾ Faderen bestemte, at han skulde være Søofficer;

1) Brasch S. 478 f.

2) Fru Løvenørn til Ob. Grüner, dat. Bregentved $\frac{8}{9}$ 33 (Margaard).

3) Hdbr. til Oblt. Irminger $\frac{19}{1}$; til Stiftamtmand Benzou, Gehr. Chr. Sehested m. fl. $\frac{30}{1}$ 34; Kotuii $\frac{3}{2}$ 34 N. 19.)

4) „Tilskueren“ 1923, II S. 16—29.

5) Koncept af $\frac{8}{4}$ 27.

i 1732 indtraadte han i Flaaden, formodentlig som cadet réformé; i Fbr. 1734 blev han Premierløjtnant; i Juni s. A. var han om Bord paa „Sophie Hedevig“, der under Kommandørkaptajn Fr. Hoppe skulde paa Besejlingstogt i Østersøen og tillige skaffe Underretning om Forholdene ved Danzig, hvor Grev Plélo nylig var falden; antagelig var han endnu paa Skibet, da det i August s. A. var ude for at opbringe de genstridige Hamburgeres Skibe.¹⁾ I Efteraaret 1734 gjorde Løvenørn Skridt til at faa sin Søn i fransk Søkrigstjeneste; Plélo havde banet Vejen, og La Noue anbefalede Sagen paa det varmeste.²⁾ Den franske Regering var meget villig til at antage den unge Mand, hvis Fader derved vilde blive endnu nærmere knyttet til Frankrig. Skønt Pontoppidan³⁾ paastaar, at Kardinal Fleury af Grev Rottembourg var bleven gjort opmærksom paa Løvenørns fortrinlige Begavelse og derefter havde indladt sig i „continuum litterarium commercium“ med ham, er det sikkert nok, at det Anbefalingsbrev, Løvenørn medgav sin Søn til Kardinalen, er det første Privatbrev, han har skrevet til ham.⁴⁾ Men der er selvfølgelig ingen Tvivl om, at den franske Førsteminister udmærket godt har kendt Løvenørns Navn gennem Indberetninger fra de franske Gesandter i Danmark, selv om Rottembourg maaske er den første, der har nævnet det for ham. Af personlige Forbindelser har Løvenørn næppe haft andre end Grevinde Plélo, til hvem han anbefalede sin Søn paa det varmeste; det var ogsaa Grevens Navn, han beraabte sig paa i sine Breve til „le garde des sceaux“ og til Marineminister Maurepas. Til Grev Rottembourg har han ikke skrevet; han var døende eller død, da Frederik Løvenørn rejste. Det var Meningen, at han skulde begive sig til Brest, hvor den berømte Søhelt Duguay-Trouin var Chef for Marinestationen, og til ham skrev Løvenørn en Anbefalingsskrivelse for Sønnen, „en ganske ung Officer, der kun skylder Kongens Naade, at han allerede er Kaptajn; han har kun gjort 2 Togter, hvor Stormene var mere at frygte end Fjenden; han kan altsaa ikke noget, men er lærvillig“.⁵⁾ Med rystende Haand har den 73aarige René Montaignu, der i August 1732 var rejst til Frankrig, men som var vendt tilbage til Danmark, da han fik en daarlig Modtagelse,⁶⁾ nedskrevet en Del gode Raad til den unge Kaptajn, som i Hamborg vil finde et kongelig

1) Adm. Rosenpalm til Løvenørn 11/8 34; Garde Efterretn. B. III S. 207.

2) La Noue's Dep. 18/12 34.

3) Vestigia Danorum etc. B. III S. 488 f.

4) Udat. Koncept i Løvenørns Ark.

5) Koncepter i Løvenørns Arkiv; den til Grevinde Plélo er dateret 25/2 35.

6) Plélos Dep. 18/8 og 21/10 32.

preussisk Pas, i hvilken Anledning han skal sende General Pretorius, den danske Gesandt i Berlin, en skriftlig Tak; han medgiver ham dernæst Koncepter til Takkebreve til Grevinde Pléto og til de Stormænd, Faderen har anbefalet ham til, samt en Skrivelse til Duguay-Trouin, for det Tilfælde at Regeringen i Paris skulde foretrække at sende ham til Toulon i Stedet for til Brest. Og saa slutter den gamle Skuespiller med at bede den unge Mand tilgive, at han har givet ham Leveregler, der vist er ganske overflødige, da han sikkert selv ved god Besked. „Og saa til Slut lykkelig Rejse og en lykkelig Hjemkomst, hvor Deres Fader kan omfavne en Søn, som er ham værdig“.¹) Montaignu fik den unge Løvenørn ikke mere at se; han døde i April 1737.

I 4 Aar var Frederik Løvenørn i fransk Tjeneste og kom en Del omkring; i 1738 var han saaledes i Konstantinopel.²) Efter hvad Fleury skriver til hans Fader,³) har han vist stor Lærelyst og Tjenstiver, større Modenhed, end man kunde vente af hans Alder; hans Foresatte har givet ham de bedst mulige Vidnesbyrd, der nu sendes til hans Fader, for at han kan se, at Kardinalens rosende Ord ikke er tomme Talemaader. Vidnesbyrdene blev af Grev Danneskjold tilstillede Løvenørn, der takkede for „dette nye Tegn paa Bevaagenhed“; han har altid søgt at uddanne sin Søn til en duelig Tjener af Kongen og en retskaffen Undersaat; men det var kun til ringe Nytte, hvis Faderens og Sønnens Fjender vilde forringe Betydningen af de gode Vidnesbyrd og maaske ved deres Rænker bringe ham til at forlade Landet. „Jeg nægter ikke, at jeg er dybt bedrøvet over, at Skæbnen har anbragt ham i den Stand; men jeg anbefaler ham til Deres Høje Excellences Venskab og beder Dem sende Hs. Majestæt ligesaa gunstige Vidnesbyrd som dem, De har tilstillet mig“.⁴) Frederik Løvenørn fik ingen Grund til at klage over Grev Danneskjolds Forhold overfor ham.

Paa Vejen hjem til Danmark passerede Frederik Løvenørn Berlin, hvor han i Begyndelsen af Juni 1739 blev modtaget af Kongen, der tog sig faderligt af ham og gav ham adskillige gode Leveregler og Formaninger, særlig „in Ansehung des Frauenzimmers“, hvad han jo kunde gøre, da han selv i den Retning var et Dydsmonster. Den unge Løvenørn, der førte en, desværre ikke bevaret, Brevvexling

1) Montaignu til Fr. de Løvenørn 10/8 1735. (Løvenørns Privatark. Koncept.)

2) P. Løvenørn til Ob. Grüner u. D., men sikkert af Juli 1738. (Margaard.)

3) Fleury til Løvenørn 10/8 39 (Løvenørns Privatark.).

4) Løvenørn til Danneskjold-Samsøe 23/8 39. (Koncept i Løvenørns Ark.).

med Faderen, har givet ham en Skildring af Mødet med Preusserkongen, der foranledigede ham til at sende sin fordums Velynder et fornøjeligt Takkebrev: han vilde have været lykkelig, hvis han i sin Ungdom havde haft en faderlig Beskytter, der havde advaret ham paa samme Maade. I Koncepten har Løvenørn aflagt følgende Selvbekendelse, som han dog har udstreget, saa at den ikke er kommen Adressaten for Øje: „fals mir eine gleiche unschätzbare exhortation in meiner Jugend wäre zu Theil geworden, anitzo mehre Gesundheit haben und in einem besseren Stande seyen würde“.¹) Var det Aarsagen til Rejsen til Aix-la-Chapelle? I et saare elskværdigt Brev kvitterer Kongen for Modtagelsen af Takskrivelsen: det har været ham en Glæde at vise sin gamle Vens Søn Tegn paa Bevaagenhed, saa meget mere som den unge Mand har vist sig som „ein recht artigen, vernünftigen und wohl geordneten jungen Cavalier, der aller Welt approbation hier gehabt“; Kongen var overbevist om, at Sønnen vilde træde i Faderens Fodspor.²) Formodentlig var det ved denne Lejlighed, at Frederik Løvenørn fik den Røde Ørn, som han siden bar. Saaledes endte Forholdet mellem den danske General og den preussiske Konge i Venskab og Harmoni; nu hed det ikke mere: „Ich habe keine Zeit“, og dog havde ingen af dem lang Tid tilbage; inden et Aar var gaaet, laa de begge under Mulde. Fra Berlin rejste den unge Løvenørn til Ruppin, hvor Kronprinsen modtog ham paa det hjærteligste; han tog ham med til Rheinsberg og gjorde alt muligt, for at han skulde befinde sig vel. Ved Afrejsen gav han ham en kostbar Daase med sit Portræt; den skulde han overbringe sin Fader som Tegn paa, at han i ham saa en Ven, som han elskede og ærede.³)

I Slutningen af September 1739 kom Frederik Løvenørn til Danmark, hvor hans Fader og dennes Venner i mere end én Henseende havde arbejdet paa at sikre hans Fremtid. Det gjaldt ikke blot om at sørge for hans Avancement, men ogsaa om at finde et godt Parti for ham. Paa Margaard paa Fyn boede Løvenørns gode Ven Gustav Grüner, der nu var Oberst og Chef for Fynske Nationale Infanteriregiment, og nær ved ham paa Langesø Oberst Godske Ditlev v. Holsten, der havde taget sin Afsked for længe siden, og som nu var en rig og dygtig Godsejer, Besidder af det nyoprettede Stamhus Holstenshus; han var gift med Elisabeth Sophie Knuth og havde adskillige Børn, bl. a. flere giftefærdige Døtre, som Grüner selvfølgelig

¹) Løvenørn til Kong Fr. Vilh. I 18/6 39.

²) Fr. Vilh. til Løvenørn 4/7 39. (Orig. i Løvenørns Ark.).

³) Schuster: Gesch. d. preuss. Hofes B. II¹ S. 245 f.

kendte, og om hvem han havde talt med Løvenørn. Skønt Holsten var adskilligt ældre end Overkrissekreteraren og aldrig havde tjent sammen med ham i Hæren, stod han dog i venskabeligt Forhold til ham og gav ham gode Raad med Hensyn til Bestyrelsen af Bregentved.¹⁾ Paa Hjemrejsen fra Slesvig²⁾ spiste Løvenørn den 9. Fbr. 1739 til Middag paa Langesø sammen med Grüner; han studerede de unge Piger og syntes godt om dem. Det var nu Meningen at gaa ganske sindigt til Værks; navnlig vilde Faderen intet Pres lægge paa sin Søn, der kun skulde indgaa Ægteskab, naar han havde fundet en Brud, han syntes om. Kort efter at Løvenørn havde besøgt Langesø, gæstede hans Ungdomsven, General Pretorius, Kommandør for Livgarden til Fods, Oberst Holsten, og gav sig paa egen Haand og af egen Drift i Gang med at virke for „den bevidste Sag“. Løvenørn havde ganske vist anbefalet ham at besøge Holstens, men ikke med et Ord omtalt, at han tænkte paa at alliere sig med Familien. Den brave Soldat gik imidlertid ikke blot løs paa Faderen, men brændte ogsaa paa „den bly unge Pige og foreslog hende en Mand, som hun maaske nu hørte nævne for første Gang, og hvem hun aldrig havde set. Hvad maa dog den unge Dame tænke om en Mand, der efter Pretorius' Udsagn elsker hende uden at kende hende? Maa ikke baade hun og hendes Forældre tro, at det gælder hendes Penge og ikke hendes Person? Ja, kære Grüner, jeg holder for meget af Hr. og Fru Holsten og deres Datter til at raade dem til at tage mod en Mand, før man ved, om han elsker og genelskes. Paa 5te Aar har jeg ikke set min Søn, og jeg aner intet om hans Følelser over for den gifte Stand, men jeg kender dem, jeg har indpodet hans første Ungdom; jeg er vis paa, at Dyd og gode Sæder, ikke Penge, er Genstand for hans Ønsker, og at han vil blive fortvivlet, naar han beskyldes for at elske en Dame, der intet aner om hans Tilværelse. Kommer De sammen med Holsten, og kommer De til at tale om denne Sag, maa De fortælle ham, hvad jeg nu har sagt Dem, for at han kan se, at vor Vens Ubesindighed at ville gætte mine Tanker ikke er foranlediget af mig“.³⁾ Dette Brev var, hvad der ogsaa fremgaa af en udateret Følgeskrivelse, bestemt til at vises Holsten; i øvrigt syntes Løvenørn godt om Familien paa Langesø, særlig om den ældste Datter, og han satte stor Pris paa hendes Moder, „hvad der er for mig et stort item, naar jeg skal bedømme hendes Datter“. Løvenørn vilde

1) Løvenørn til Grüner ^{1/7} 37, ^{18/10}, ^{8/11} 38. (Margaard).

2) Side 275.

3) Løvenørn til Grüner ^{25/2} 39 (Margaard).

ikke tillade sin Søn at ægte en fattig Pige, men vilde heller ikke mod hans Vilje binde ham til en Dame, om hun end besad et Fyrstendømme.

Løvenørn ventede sin Søn hjem sidst i Juni og lovede Grüner, at han ikke skulde gaa hans Dør forbi; det lod til, at Familien Holsten gerne saa Sagen fremmet; men der syntes ogsaa at være Grund til at haste, da der var andre ude om den rige Godsejers Datter. Løvenørn tog det dog roligt: „skulde vores Ven finde deri sin og sines Regning, gør han vel, at han ej udsætter det visse for det uvisse“; selv var han stemt for Partiet, „men, hvad Tanker *han* kan blive af, som Sagen er mest angaaende, ved jeg ej, og derpaa kommer det an paa min Side; thi Gud ved, om *han* haver Lyst at forandre sig eller ej“.¹⁾ Det trak imidlertid ud med Hjemkomsten; først den 26. Spt. kom Fr. Løvenørn til Kolding; han skulde besøge sin Onkel, antagelig Oberst Vinding paa Bidstrup, opholde sig nogle Dage hos ham og den 5. Oktbr. indtræffe paa Margaard. Grüner skulde saa sammen med den intet anende unge Mand aflægge en Visit paa Langesø, for at de Unge kunde faa hinanden at se; Løvenørn havde skrevet til sin Søn, at Holsten var en af hans gamle Venner, og at han skulde følge med til ham, hvis Grüner foreslog det. Den 3. Oktober vilde Løvenørn selv tage til Bregentved og modtage sin Søn dør; gerne vilde han ogsaa havde indbudt Grüner og Holsten; „mais je crains que cela ne donne occasion til en Hoben Snak, dersom han og min Søn kom sammen paa én Gang, og der til med kan jeg dog ej saa hastig tale med ham om den bevidste Sag; car il faut premièrement sonder le coeur de notre jeune homme“.²⁾ Løvenørns Breve til Grüner er skrevne snart paa Dansk, snart paa Fransk, en sjælden Gang paa Tysk; af og til paa alle tre Sprog.

Frederik Løvenørns Rejse synes at være gaaet programmæssig for sig, og i Aarets sidste Maaneder føres en ret livlig Korrespondance mellem Løvenørn, Grüner og Holsten; ofte er Brevene til Grüner saaledes affattede, at de ogsaa kan læses af Holsten. Løvenørn vil gerne have sin Søn giftet ind i den Familie, „vi tilforn haver talet og skrevet om; han selv tillige med mig finder, at al Lyksalighed udi Ægteskab bestaar udi et Engagement, hvor der findes Dyd og Guds-frygt, og at begge Dele findes udi den Person, som os begge er bekendt“. Rigtignok kender Fader og Søn hende kun af Omtale, „og saa

1) Løvenørn til Grüner ¹⁹/₅ 39.

2) Løvenørn til Grüner ²⁰/₉ 39.

vidt man af en liden conversation kan skønne, saa justificerer det Exterieur af Personen det, der kan ligge i Hjærtet.“ Inden den endelige Beslutning kunde tages, maatte man vide, hvorledes Kongen vilde stille den unge Mand; efter al den Flid, han havde udfoldet, og den Bekostning, Faderen havde ofret paa ham, kunde man dog ikke tro, at han i Sætaten kun skulde forfremmes efter Aldersorden; ligeledes maatte man vide, hvorledes „vor fælles Ven vil stille sin Datter; thi jeg siger med Virgilio: omnis in Ascanio caro stat cura parentis“. Han elskede utvivlsomt sin Datter lige saa højt som Løvenørn sin Søn, og derfor maatte de sættes „udi en saadan Stand, at de ikke behøvede at bekymre sig om andet end at leve kristeligt uden at frygte Naade eller Unaade; ganske vist havde Holsten ladet sig mærke med, at han havde lovet Fru at give hende et Svar lige efter Jul, og det vilde være ubilligt, om han vilde opholde sin Resolution efter det Udfald, som dependerer af de her anførte Omstændigheder, og maa jeg overlade alt til Guds uransagelige Vilje, som jeg og min Søn aldrig skal sætte af vores Sind eller Øjemærke“. Løvenørn kendte godt den Rival, der var Tale om, og det skulde gøre ham ondt, om hans Søn skulde sammenlignes med et Menneske, hvis eneste Fortjeneste var, at han hed B¹⁾)

Den 19. Dcbr. har Løvenørn faaet et meget „obligeant“ Brev fra Oberst Holsten, og den 26. meddeler han Grüner, at han vil svare, at han gerne ser sin Søn gift med Oberst Holstens ældste Datter, og at han afventer hans Resolution.²⁾ Dette var Løvenørns sidste Brev om „den bevidste Sag“. Ikke længe efter blev han syg, og den 27. Fbr. døde han. Antagelig har Holsten forinden givet sin „Resolution“; men helt i Orden var Sagen ikke. Den 4. Marts 1740 havde Kongen givet Frederik Løvenørn Kommandørkaptajns Karakter; men dermed var hans Fremtid ikke betrygget; Medgiftsspørgsmaalet maatte først klares. Med Oberst Grüner som Mellemand forhandlede der herom, og den unge Mand raadførte sig tillige med Gehejmeraad Schulin, der raadede til ikke at slutte Partiet, med mindre Obersten gav sin Datter 20000 Rdlr.; ellers gav Kongen næppe sin Tilladelse. Frederik Løvenørn takkede Oberst Grüner for hans Arbejde med at skaffe ham en elskværdig Hustru, „hvem jeg agter og ærer uendelig højt; men jeg beder Dem meddele Oberst v. Holsten, hvor taknemlig jeg er for den Godhed, han viser mig ved at skænke mig sin Dat-

1) Løvenørn til Grüner ^{15/12} 39. „Faderen tænker udelukkende paa Astanius' Vel.“

2) Løvenørn til Grüner ^{19/12}, ^{20/12} 39.

ter og jeg bønfalder Dem om at sige ham, at det ikke er for min egen Skyld, at jeg ønsker, at hans Datter maa medbringe den nævnte Formue; jeg vilde være lykkelig ved med egne Midler at kunne sikre hende saa lykkelig en Fremtid, som hun fortjener, . . . men jeg vilde stedse bebrejde mig det, hvis jeg gjorde hende ulykkelig“. Desuden skulde jo Kongen give sin Tilladelse til Partiet, og han vilde jo nok kræve, at de økonomiske Forhold blev ordnede som omtalt.¹⁾ Sagen blev ordnet, og den 4. Nvbr. 1740 holdt Frederik Løvenørn Bryllup med Frøken Sophie v. Holsten. Den 18. s. M. tiltraadte han Embedet som Deputeret i Søetatens Generalkommisariat, hvor han blev staaende, til han den 19. August 1751 blev Amtmand over Korsør og Antvorskov Amter. I denne Stilling døde han den 15. Oktober 1779; hans Hustru var allerede død den 31. Juli 1774, kun 55 Aar gammel.

Frederik Løvenørns økonomiske Forhold kan ikke have været helt daarlige. Den 27. April 1740 købte Kongen Bregentved tilbage for 65000 Rdlr., 40000 mere end Løvenørn havde givet;²⁾ noget maa der vel være blevet tilovers, efter at Gælden var betalt. Desuden besad Fr. Løvenørn de 10000 Rdlr., han havde arvet efter Farbroderen.³⁾ Noget maa Huset paa St. Købmagergade med Inventar vel ogsaa have været værd. I hans Skifte nævnes en Mængde Bøger, Pretiosa og andre Sager, som utvivlsomt stammede fra Faderens Bo.

Ved sin Hustrus Død var Løvenørn ikke fyldt 48 Aar, men han giftede sig aldrig igen. Hans Sorg var sikkert dyb og stor, men han var for sund en Natur til at lade sig kue af den; trods sit overvældende Arbejde og sine hyppige Sygdomsanfald bevarede han sit muntre Sind, vilde gerne selv være glad og glæde andre; han var jo selv, som Tessin siger, „den personificerede Glæde“. ⁴⁾ Han førte stort Hus og gav fine smaa Souper'er, hvor Ungdomsvennerne Rosenpalm, Pretorius og Chr. Lerche var hyppige Gæster; ogsaa den franske Gesandt Chavigny var jævnlig indbuden. Hans Favorit var Henrich Wegner, Holbergs Henrik, hvem han kaldte fra det lille Postmesterembede i Aarhus til Stillingen som Arkivar i Krigskancelliet;⁵⁾ han tog sig ogsaa af andre unge Mænd, som han gav Adgang til sit Hus, f. Ex.

1) Fred. Løvenørn til Grüner ³/₁₆ 40.

2) Brasch S. 480.

3) Side 136.

4) Tessin och Tessiniana S. 309.

5) Hdbr. til Genpostamtet ¹⁰/₁₁ 33.

den begavede Student Christian Møller Friis, senere bekendt som hemmelig politisk Agent og Swedenborgianer, adlet med Navnet de Tuxen 1749 og senere udnævnt til Generalkrigskommissær og Generalauditør, tomme Titler uden anden Betydning end, at Indehaveren blev en uniformeret Rangsperson. I sit sidste Leveaar fik Løvenørn ham ansat som Regimentskvartermester i Slesvig.¹⁾ I sit Hus kunde Løvenørn ogsaa give store Repræsentationsmiddage, hvor der ikke blev sparet paa fine Retter og liflige Vine fra Frankrig, Ungarn og Kap.

Stærkt optaget var Løvenørn af sine mangeartede Embedspligter, og dog fik han Tid til at læse; han vedblev at anskaffe Bøger og vedligeholdt Omgangen med Mænd, der som han selv var aandelig interesserede. Trods alle politiske Uoverensstemmelser vedblev han at staa i Venskabsforhold til Brødrene Plessen og Iver Rosenkrantz. I et Brev af 28. Decbr. 1737, skrevet af Professor Hans Gram til Statholder Chr. Rantzau i Norge, fortælles, at Løvenørn i dette Øjeblik sidder i Overkammerherre Carl Plessens Stue sammen med Gehejmeraadere Chr. L. Plessen og Iver Rosenkrantz; de 4 Herrer har været i et meget langvarigt Møde i det vestindiske og guineiske Kompagni, har derefter spist til Middag sammen med Gram og er bleven siddende hos Overkammerherren til ud paa Aftenen; Løvenørn havde faaet sine Expeditioner bragte derhen og underskrevet og forseglet dem; medens han var optaget, skrev Gram for ham til Rantzau.²⁾

Ved sin Tiltrædelse af Embedet som Overkrissesekretær betegner Løvenørn sin Sundhedstilstand som udmærket;³⁾ men hans Helbred blev snart igen vaklende. Hvert Aar var han paa Grund af Kiragra i kortere eller længere Tid ude af Stand til at skrive. Paa Rejsen til Norge havde han et alvorligt Sygdomsanfald; 1733 optraadte Stenmerterne første Gang, og de kom igen siden;⁴⁾ det var vel ogsaa denne Sygdom og dens Følger, som i Begyndelsen af Januar 1740 tvang ham til at gaa til Sengs. I Følge Pontoppidan var hans Sygdom „fatalis morbus quem exuberatione quadam vesicæ contraxerat“;⁵⁾ og det kunde jo nok passe paa en ondartet Blærebetændelse med Læsion af Blærevæggen. Midt i Januar 1740 indberetter Etats-

1) Christian de Tuxen til Kronprinsen ⁶/₁₂ 1788 (Indk. Sag. til Krpr. R. Ark); Hdb. til Ob. Dehn ¹⁰/₆ 39; Ob. Dehn til Overkrsekr. ²⁴/₁₀ 39.

2) Citeret af Brasch i Vemmetoftes Historie B. III S. 71.

3) Udat. Koncept til Camas, men sikkert fra Beg. af 1731.

4) Hdb. ¹⁸/₁₁ 32, ⁴/₇ 33, ⁸/₁₁ 35, ²⁴/₁₁ 36, ³/₂ 37, ¹³/₁₂ 38.

5) Vestigia B. III S. 490.

raad v. Gähler, at Løvenørn destoværre maa holde Sengen og ikke mere kan referere for Kongen;¹⁾ for Resten af Maaneden og hele Februar findes kun ganske faa Haandbreve, der alle taler om hans voxende Afkræftelse. Kongen besøgte ham paa Dødslejet og spurgte, om han ønskede en eller anden Naadesbevisning; han anbefalede da sin Sekretær, Thomas Bukjer, der havde tjent ham længe og tro; han blev saa udnævnt til Krigsbogholder i Christiania; det var en Datter af ham, der blev Joh. Herm. Wessels Hustru.²⁾ Kronprinsen af Preussen sendte den Døende Champagne og andre Beviser paa Ven-skab.³⁾

Lørdag den 27. Fbr. 1740 døde Løvenørn; den 8. Marts under-skrev Kongen Ordren om hans Begravelse, der fandt Sted den 12. med Udfoldelsen af al tænkelig Pomp og Pragt, „Canoners huule Torden“ og alle andre militære Æresbevisninger. Kisten blev nedsat ved Siden af hans elskede Ingeborgs i Vor Frue Kirke. Løvenørns Død vakte almindelig Sorg over hele Riget og ud over dets Grænser; han havde været ansét og elsket af høje og lave; Kongen viste sin Del-tagelse bl. a. ved at sørge for hans Søns Fremtid; Kongen og Kron-prinsen af Preussen sendte hjertelige Kondolenceskrivelser, og de mange, der havde nydt godt af hans Velvilje, gav deres Taknemlig-hed Udtryk, og det baade i bunden og ubunden Stil; men „Digtene“ er uden Værd; selv Ambrosius Stubs versificerede Biografi er ud-tværet, svulstig og kedelig.⁴⁾ Kun de to første Linier af den Grav-skrift, hvormed Digtet slutter, fortjener at nævnes:

„Her blev saa dansk en Mand lagt hen i denne Kiste,
Som Danmark nogen Tid har ejet og maat' miste.“

Det er netop det, der udmærker Løvenørn: at han var Dansk og vilde være det.

„Løvenørn hører vistnok ikke til den lille Kreds af udmærkede Mænd, der staar i den forreste Række i vor Historie; men han var en ualmindelig dygtig Mand, der fyldte smukt paa alle de Punkter, hvor vi faar at gøre med ham“, saaledes udtaler den danske Historiker

1) Hdbr. 16/1 40.

2) Brasch S. 471 Not. 2.

3) Schuster: Gesch. d. preuss. Hofes II¹ S. 246.

4) Klevenfeldts Saml. Pakke: Berømte og besynderlige Mænds Liv. Digtet er dateret Taasinge 16/3 1740.

sig, der bedst har kendt det 18. Aarhundrede.¹⁾ Dette er vel nok paa en Maade rigtigt; men blandt de „udmærkede Mænd“ er der næppe en eneste Officer af Hæren, og mange af dem, der betyder noget i Danmarks Historie, er af fremmed Oprindelse.

Der er aldrig skrevet nogen Konduiteliste for Poul Løvenørn; her skal der nu med Benyttelse af hans eget Skema gøres et Forsøg derpaa, udelukkende paa Grundlag af Udtalelser af Samtidige, der har kendt ham, og af faktiske Oplysninger, hentede fra andre samtidige Kilder.

1. Anselig Statur og smukt Exterieur; Redeligheden lyser ud af hans kloge, talende Øjne; hans hele Person er ualmindelig vindende; men han er ret genegen til Sygelighed.

2. Han er af maadelig Extraction, men forstaar at føre sig som en Mand af det gode Selskab; han kan være noget for fri, kaad og ligefrem i sin Tale, er ej helt uden Forfængelighed og har ved enkelte Lejligheder indladt sig paa Intriger; han er den personificerede Glæde, ikke ufølsom for Bordets Glæder og gaar ikke af Vejen for et godt Glas Vin eller en saftig Vittighed; han er dog hverken Fraadser, Dranker, løsagtig eller uhøvisk i sin Færd og inclinerer ikke til Laster in specie Egennyttighed, Spil eller Quereller, men er ingen god Husholder. Han er Dansk, sin Konges ærlige og tro Undersaat og Tjener, en kærlig og trofast Ægtefælle, en fortræffelig Fader, en paa-lidelig og hjælpsom Ven, elskværdig og gæstfri; en fast Karakter, en velvillig og retsindig Superieur. Han er ingen Pietist, men en from, enfoldig Christen, elsket og agtet af høj og lav, læg og gejstlig.

3. Han er af god og hastig Begreb.

4. Har med største Progres appliceret sig paa Tjenesten fra den Stund, han blev Løjtnant i Rusland, og til Døden bortkaldte ham fra Stillingen som General og Overkrigssekretær; han har appliceret sig ej blot paa Krigstjenesten, men ogsaa paa Stats- og anden civil Tjeneste.

5. Har været capabel at forestaa alle de charger, han har haft: som Officer, Diplomat, Stiftamtmand og Overkrigssekretær, og har været capabel at forestaa en endnu højere; har nu opnaaet den højeste militære charge og har som Kongens Raadgiver gjort samme Tjeneste som en Gehejmeraad i Konseillet.

6. Han har mange Videnskaber og fortsætter samme. Han er

¹⁾ E. Holm i Dsk. biogr. Lex. Bind X S. 621.

gammel Academicus, meget kyndig i Latinen, perfekt i det franske og tyske Sprog, forstaar meget vel Russisk og behandler sit danske Modersmaal med Lethed, Fynd og Lune; har megen historisk Læsning, interesserer sig for de gamle Poeter og de danske Komedier, men forstaar sig ikke paa Malerier. De militære Fag behersker han baade i taktisk og administrativ Henseende; er en dygtig og udholdende Rytter, en passioneret Jæger.

Poul Vendelbo Løvenørn er en af den danske Hærs allerbedste Mænd; hans Liv fortjener at kendes, hans Navn at holdes i Ære.

NAVNEREGISTER

- Abercron, Jac., Kapt., d. 1759. 232.
- Achard, Antoine, frsk. ref. Præst i Berlin, f. 1696, d. 1772. 169, 178, 188, 192.
- Adlerfelt, Peter, sv. Ob., f. 1680, d. 1743.
- Frihr., Rigsr. 103, 113, 114, 130, 131.
- Ahlefeldt, Baltazar, Ob., f. 1864, d. 1752. Genlt. 264.
- Ahlefeldt, Charlotte Amalie, Grevinde, f. 1680, d. 1752. 46.
- Ahlefeldt, Henr. Kapt. f. 1711, d. 1765. Ob. 271.
- Alexei Petrowitsch, russ. Storfyrste, f. 1690, d. 1718. 20.
- Amalie, Prinsesse af England, f. 1711, d. 1786. 153, 198, 204, 207.
- Amthor, Fr. Ehrenfried, Genm., f. 1683, d. 1741. Genlt. 232, 243, 247, 265, 266, 273.
- Andersen, Iver, Kgl. Lakaj, Toldinspektør. 23, 57.
- Andersen, Oluf, Byfoged i Aarhus, ansat 1699, d. 1732. 186.
- Anna Ivanowna, Kejserinde af Rusld., f. 1693, d. 1740. 259.
- Anna Petrowna, Hertuginde af Holst.-Gott., f. 1708, d. 1728. 156.
- Anna Sophie, Fr. IV' Medhustru, f. 1693, d. 1743. Enkedronning. 26, 46, 138, 150, 221.
- Anthouard, Pierre, seigneur d'Archambaut, frsk. Diplom., f. 1638, Afsk. 1725. 174.
- Arenfeldt, Axel, Godsejer, d. 1745. 189.
- Arentskjold, Ezechias Levin, Genm., f. 1682, d. 1744. Genlt. 244, 273.
- Arnoldt, Hans Jac., Genm., f. 1669, d. 1758, Feltmsk., Gehejmer. 244, 246, 247, 273, 275.
- August II, Konge af Polen, Kurf. af Sachsen, f. 1670, d. 1733. 17, 26, 30—33, 37—40, 205—208, 261.
- August III, Konge af Polen, Kurf. af Sachsen, f. 1696, d. 1763. 261.
- August Ferdinand, Pr. af Preussen, f. 1730, d. 1813. 204.
- Axelsen, Jørgen, Borgmester i Horsens, d. 1735. 183.
- Baartig, Joh. Christoph., dsk., venet., russ. Hververoff., d. efter 1738. Genm. 247.
- Barbé, Laurent, Skibskonstruktør, d. 1756. 256.
- Bardenfleth, Joh. Fred., Genm., f. 1674, d. 1736. Genlt. 244.
- Barfoed, Niels Larsen, Viceadm., f. 1650, d. 1730. Adm. Deput. 24.
- Basballe, Christen Jensen, Borgmester i Aarh., f. 1672, d. 1747. 181.
- Bassewitz, Adolf Fr., hann. Ob. og Diplom., d. 1740. 94, 95, 98—106, 112, 113, 120.
- Bassewitz, Henning Fr. gott. Amtmd., f. 1680, d. 1749. Rigsgr., Minister. 42, 98—104, 107—112, 159, 161.
- Baudissin, Wolf Heinr., sachs.-polsk Genlt., f. 1671, d. 1748. Gen., Kabmin. 42.
- Beausobre, Isac, frsk. ref. Præst i Berlin, f. 1659, d. 1738. 169.
- Benstrup, Knud Nielsen, Overfabrikmester, Komkapt., d. 1742. 248—256.
- Berckentin, Chr. Aug., Greve, Statsmd., f. 1694, d. 1758. 169, 191, 192, 195, 259, 268.
- Berckentin, Heinr. Dietr., Landdrost i Pinneberg, d. 1769. Gehrd. 271.
- Bergeshagen, Anna Hansdatter, f. o. 1649, d. 1729. Enke efter Lauritz Vendelbo. 6.
- Bernstorff, Andr. Gottl., Baron, hannov. Statsmin., f. 1649, d. 1726. 102, 104, 108—112, 151, 152, 155.
- Bernstorff, Joh. Hartv. Ernst, Statsmd., f. 1712, d. 1772, Greve. 271, 274.
- Bestenbøstel, Otto Adolf, Oblt., d. 1719. Ob. 81, 82, 86.
- Bille, Michael (Mikkel), Viceadm., f. 1680, d. 1756. 248, 249, 254.

- Bircherod, Jac., Sekr., f. 1693, d. 1737. Landsdommer. 118, 132.
- Biron, (Bühren), Ernst Joh., Hert. af Kurld., f. 1690, d. 1770. 275.
- Bielke, Anne Christine, f. Komtesse Knuth, f. 1678, d. 1723. 57.
- Blimester, Jørgen Christoffersen, Borgmester i Horsens, f. 1642, d. 1697. 3.
- Blome, Otto, Gehrd. i Konseil., f. 1684, d. 1738. 221, 267, 269.
- Borcke, Adrian Bernh., preuss. Genm., f. 1668, d. 1741. Kabinm., Genfeltmsk., Greve. 161—164, 198, 214, 216.
- Born, Jacob, Kapt., d. 1739. 272, 273.
- Bornemann, Hieronymus, Generalaudit., f. 1680, d. 1720. 118.
- Bose, Adam Heinr., sachs.-polsk Gen., f. 1667, d. 1749. 52.
- Bourgai, engl. Ges. i Berlin. 200.
- Bovet, Jacques, Huslærer, reformert Præst. 168, 179.
- Boye, Hans Ernst, Kapt., d. 1740. 232.
- Bragnæs, Lauritz, Prltnt. i Fl., d. 1729. Kaptlt. 249, 251.
- de Brancas, Boupñile Hyacynthe Tousseint, comte de Céreste, frsk. Dipl., f. 1697, d. 1754. 174.
- Bredahl, Georg, Kapt., d. efter 1763. 232.
- Brendel, Johan Casper, Kapt., d. 1763. 232.
- Brinck, Søren, Oblt., f. 1668, d. 1743. 237.
- Brock, Poul, Skibstømrer., Afsk. 1752, d. o. 1753. 249, 251.
- des Brosses, Claude, sachs.-polsk Ob. og Envoyé, f. 1666, d. 1744. Gen. 57.
- Brun, Lorentz, Oblt., d. 1732. 235.
- Buch, Math., Byfoged i Mariager, d. eller afsk. 1741. 186.
- Bukjer, Thomas, Sekretær hos Løvenørn, f. o. 1703, d. 1765. Justitsraad, Krigsbogholder i Norge. 289.
- Bülow, Ernst Gotschalck, Genm., Amtmd., f. 1674, d. 1721. 77, 78.
- de Camas, Paul Heinr. Thilio, pr. Ob., f. 1688, d. 1741. 170, 192, 196.
- Camilly, Pierre Blouet, Greve, frsk. Søofficer og Diplomat, f. 1661, d. 1753. 166, 167, 174—176, 229.
- de Campredon, Jacques, seigneur de Passavant, Lironcourt etc., frsk. Diplom., f. 1672, d. efter 1739. 117, 119, 121, 125, 126, 151.
- Carl, Prins af Danmark, f. 1680, d. 1729. 173, 194.
- Carl XII, Konge af Sverrig, f. 1682, d. 1718. 9—11, 74, 75, 78, 91, 132.
- Carl VI, tysk Kejser, f. 1685, d. 1740. 258.
- Carl Chr. Erdmann, Pr. af Württemb. Oels. Genm., f. 1716, d. 1792. Hertug. 237.
- Carl Frederik, Hertug af Holsten-Gott., f. 1700, d. 1739. 92, 94—102, 105, 107—112, 122, 139, 156, 157, 259—261, 271.
- Carl Rudolf, Hert. af Württemb.-Neust., Gen., f. 1667, d. 1742. 58, 59.
- Carl Vilh. Fr., Markgreve af Ansbach, f. 1712, d. 1757. 211.
- Caroline (Vilhelmine Car.), Dronning af Engld., f. 1683, d. 1737. 198.
- Carteret, John, Earl Granville, engelsk Statsmd., f. 1690, d. 1763. 112—133, 151—155.
- Castonier, Heinrich Sigismund, Ob., f. 1692, d. 1766. Genlt. 243.
- Cedercreutz, Herman Tersmeden, sv. Baron, f. 1682, d. 1754. Greve. 131.
- Cederhjelm, Josias, Baron, sv. Ges. i Rusld., f. 1673, d. 1729. 157.
- Charlotte (Philippine Ch.), Prinsesse af Preussen, f. 1716, d. 1801, g. m. Carl, Hert. af Brunsv., f. 1713, d. 1780. 204.
- Charlotte Christine Sophie af Bruns. Wolf., Alexei Petr. Gemalinde, f. 1694. d. 1715. 20.
- de Chavigny, frsk. Ges. i Kbh. 1737—1739. 270, 274, 278, 287.
- de Cheusses, Fr. Henry, Ritm., f. 1701, d. 1773. Gehkonfrd. 244.
- Christian, Kronpr. til Danmark, f. 1699, d. 1746. Konge af Danm. (Chr. VI). 173, 192, 194, 218, 219, 226, 228, 252—254, 258—263, 267—271, 274—278, 282, 289.
- Christian Aug., Hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg. Ob., f. 1696, d. 1754. Gen. 234.
- Christian Aug., Pr. af Holst.-Gott., Fyrst —Biskop af Lybæk, Administrator, f. 1673, d. 1726. 43, 107.
- Christian, Frederik, Kapt., Fændr. 1711, d. 1738. 271, 272.
- Christian, Sophie Engel, Datter af Kapt. C., f. 1723. 275.
- Clausen, Jens Gregorius, Vagtmesterltnt., d. 1743. 235.
- Colbjørnsen, Hans, Handelsmd., f. 1680, d. 1754. Oblt. 262.
- Colbjørnsen, Peder, Handelsmd., f. 1683, d. 1738. Oblt. 262.
- Coningh, Chr., Komkapt., f. 1677, d. 1749. Viceadm. 253.
- Cortsen, Morten, Borgmstr. i Horsens, d. 1727. 183.
- Cremon, Joh., f. 1664, d. 1754. Feltskær i Horsens. 188.

- Creutz, Carl Gust., sv. Genm., f. 1660, d. 1728. 11.
- Creutz, Jac., Ingeniørmajor, d. 1729. Gen.kvartmstr. 89.
- Cronhjelm, Gust., Greve, sv. Rigsr., f. 1664, d. 1737. 105, 126, 127.
- Dalman, Lars, sv. Genaudit., f. 1680, d. 1752. Ldshøvd. 103.
- Danneskjold-Samsøe, Fr., Godsejer, f. 1703, d. 1770. Overkrsekr. for Søetaten. 189, 190, 252—256, 282.
- Deichman, Carl, Jærnværksejer, f. 1700, d. 1780. 5, 6, 7, 189.
- De la Gardie, Magn. Jul., sv. Genlt., Rigsr., f. 1768, d. 1741. 105, 122, 127.
- De la Marck, Louis Pierre, comte de Schleiden, baron de Lumain, etc., frsk. Ges. i Stkhlm, f. 1674, d. 1740. 93.
- v. Dewitz, Franz Joach., Gen., f. 1666, d. 1719. Genguv. 41, 42, 68, 69.
- Dickens, Guy, engl. Kapt., Kurér. 209, 211.
- Dolgorucky, Wassilij Lukitsch, Fyrste, russ. Ambass. i Kbh., d. 1739. 15, 21, 149.
- Dombroick, Max Vilh., Ob., d. 1752. Genlt. 264, 265.
- Donop, Simon Heinr., Brig., d. 1727. Genm., Amtmd. 43.
- Dücker, Carl Gust., Baron, sv. Gen., f. 1663, d. 1732. Feltmarsk., Greve. 56, 97—99, 105, 106.
- Duguay-Trouin, René, frsk. Søhelt, f. 1673, d. 1736. 281, 282.
- v. Eckenberg, Joh. Carl, „stærk Mand“ og Hofkomediant i Berlin, d. 1760. 171.
- Ehrensköld, Nils, sv. Schoutbyn., f. 1674, d. 1728. Viceadm. 46.
- v. Eickstedt, Valentin, Overkrigssekr., Gehmrd., f. 1669, d. 1718. 18, 67, 87.
- Eigtved, Nicolai, Ltnt, Arkitekt, f. 1701, d. 1754. Ob. 239.
- Elisabeth Christine, Dron. af Preussen, f. 1715, d. 1797. 206.
- v. Eltzen, Phil. Aug., hann. Diplom., d. 1728. Gehr. 109.
- Erichsen, Niels, Lærling, Skibstømrer. 249.
- Eyffler, Hans, Ob., Afsk. 1714. 42.
- Falck, Peter, Legatsekr. i Rusld., d. 1718. Justitsr. 19.
- Falster, Christian, Rektor, Digter, f. 1690, d. 1752. 132, 191.
- Fien, Ulr. Fr., Ob, Afsk. 1740. 246.
- Poul Vendelbo Løvenørn
- Finck v. Finckenstein, Albr. Conr. Reinh., Greve, pr. Gen., d. 1735. Genfeltmrsk. 170.
- Finecke, Ernst Fr., Ob., Afsk. som Insp. 1753, vistnok død 1754. 243.
- Flemming, Jac. Hnr., Greve, sachs.-polsk Feltmarsk. og Minister, f. 1667, d. 1728. 27, 30, 33, 36—40, 45—49, 52.
- Flensborg, Andreas Hansen, Byskriver i Horsens. 3.
- Fleury, André Hercule, frsk. Statsmd., Kardinal, f. 1653, d. 1743. 195, 267, 281, 282.
- Folckersam, Frederik Valdemar, Genm., f. 1678, d. 1744. 243.
- de Folligny, Guillaume Louis Alexandre de Bordes, Kapt. i fr. Fl. 256, 277.
- Foss, Christen, Amtsfuldmægtig, d. 1737. 181, 188.
- Fouqué, Heinr. Aug. de la Motte, Oblt., f. 1689, d. 1774. Pr. Gen. d. Inf. 238.
- Frederik IV, Konge af Danmark, f. 1671, d. 1730. 15—49, 51, 61, 64, 68—79, 87—90, 107—132, 138, 172, 173, 194, 212—219, 249.
- Frederik, Kronpr., f. 1723, d. 1766. Kong Fr. V. 192, 269.
- Frederik, Hert. af Glücksborg, Ob., f. 1707, d. 1766. Gen. 243.
- Frederik, Arvepr. af Hessen, f. 1676, d. 1751. Konge af Sverig. 92, 97—99, 102, 103, 106, 119, 120, 127, 128.
- Frederik, Kronprins af Preussen, f. 1712, d. 1786. Konge af Preussen. 153, 199—219, 227, 240—242, 283, 289.
- Frederik, Markgreve af Brandenb.-Bayreuth, f. 1711, d. 1763. 206.
- Frederik Carl, Hertug af Pløn, f. 1706, d. 1761. 145, 150, 219.
- Frederik Ernst, Markgr. af Brandenb.-Culmbach, Genlt., f. 1703, d. 1762. Genfeltmskltnt. 273.
- Frederik Vilhelm I, Konge af Preussen, f. 1688, d. 1740. 139—171, 195—218, 282.
- Frederikke Louise, Markgrevinde af Brandenb.-Anspach, f. 1714, d. 1784, 211, 212.
- Friis, Chr. Møller, adl. de Tuxen, cand. theol., f. 1713, d. 1792. Genm., Genkrkom. 287, 288.
- Frijs Frijsenborg, Chr., Greve, Genadjud., f. 1691, d. 1763, Genlt. 16, 46, 87, 115, 189, 190, 232, 247, 263—266.
- Frijs Frijsenborg, Øllegaard, Grevinde, f. 1687, d. 1734. 46, 265.
- Gabel, Chr. Carl, Schoutbyn., f. 1679, d. 1748. Adm., Stiftamtmd. 68, 79, 87—91, 93, 138, 171, 172, 278.

- Gaffron, Adam Abrah., Genm., f. 1665, d. 1738. 66.
- Galkowsky, Carl Gustav, Ob., Kornet 1701, Afsk. 1734. 241.
- Georg I, Konge af Engld., Kurf. af Hannover, f. 1660, d. 1727. 107—112, 151—155, 271.
- Georg II, Konge af Engld., f. 1683, d. 1760. 195—202, 271, 274.
- Georg Albert, Fyrste af Ostfriesland, f. 1690, d. 1734. 164, 165.
- Gerner, Andreas, Kaptlt. i Fl., f. 1698, d. 1749. Komkapt. 253.
- Gersdorff, Joach., Amtmd., Konfr., d. 1745. 189.
- Gersdorff, Rud., Baron, Konfr. Overhofmester hos Dron. Louise, f. 1660, d. 1729. Stiftamtmd. 133.
- Ginckel, Reinhold, holdsk Gen. og Diplom. 216.
- Glenorchy, John, Lord, englsk Diplom., Ges. i Kbhvn 1720—1730. 154, 174—176.
- Golofkin, Alexander Gawrilowitsch, russ. Ges. i Berlin. 70, 71, 149.
- Golofkin, Gawril Ivanowitsch, russ. Storkansl., f. 1660, d. 1734. 70.
- Grabow, Jürgen, Konfr., Amtmd., d. 1728. 177.
- Gram, Fr., Gehr., f. 1664, d. 1741. 278.
- Gram, Hans, Professor, f. 1685, d. 1748. Etatsr. 191, 288.
- Grambow, Carl, Ltnt., f. 1715, d. 1779. Oblt. 244.
- Grambow, Hans Henr., Ob., f. o. 1677, d. 1758. Genm. 244.
- Grotoffska, Barbara Maximiliane, Baronesse, Hofdame, f. 1698, d. 1760. G. m. Georg Vilh. Söhenthal. 191, 193.
- Grumbkow, Fr. Vilh., pr. Gen., d. 1739. Feltmrsk. 144, 199—204, 210, 212, 214, 217.
- Grund, Jørgen, Envoyé i Rusland, d. 1729. Landfoged i Bredsted. 11—13.
- Grüner, Gustav, Off. og Diplom., f. 1688, d. 1763, Gen. af Inf. 116, 118, 121, 122, 283—286.
- Gräveniz, pr. Hververoff. 240.
- Gude, Michel, Komkapt., f. 1682, d. 1723. Kom. 89.
- Gyldenkrone (Güldenchrone), Christian, Baron, f. 1676, d. 1746. Stiftamtmd. 189, 190.
- Gyldenkrone, Margr. Amal., Baronesse, f. Moth, f. 1683, d. 1755. 57.
- Gyldenløve, Ulr. Chr., Gen. Adm., f. 1678, d. 1719. 16, 24, 85, 91.
- Gyldensteen, Jean Henri Huguetan, Greve, f. 1654, d. 1749. 133.
- Gyllenstierna, Carl, Greve, sv. Rigsraad, f. 1649, d. 1723. 98.
- Gyllenstierna, Nils Carlsson, sv. Feltmrsk., Rigsr., f. 1648, d. 1720. 96, 98, v. Gähler, Caspar, Etatsraad, f. 1680, d. 1759. Konfr. 289.
- v. Gähler, Peter Elias, Kornet, f. 1718, d. 1783. Genlt. 234.
- v. Gähler, Sigismund Vilh., Stabssekr., f. 1706, d. 1788. Overpræsident. 265, 266.
- Gørtz, Fr. Vilh., gen. v. Schlitz, hann. Kammerpræs., d. 1728. Rigsgr. 109.
- Gørtz, Georg Hnr., kaldet v. Schlitz, Baron, gott. Gehr., f. 1668, d. 1719. 44, 45, 53, 58, 59, 65, 92, 94.
- Hagedorn, Hans Statius, Resid. i Hamb., Etatsrd., d. 1722. Konfr. 107, 109.
- v. Hagen, Franz, Oversekr. i Tyske Kancelli, f. 1672, d. 1749. 168, 221, 257, 268.
- Hagerup, Eiler, Biskop, f. 1684, d. 1743. 235.
- Hagerup, R., Sognepræst til Skognæs i Norge. 235.
- Hallart, Ludv. Nicol., sachs.-polsk Gen., d. o. 1726. Russ. Gen. 41, 48, 49, 52, 54.
- Hammer, Hans Hansen, Mag., Huslærer, f. 1695, d. 1773. Sognepræst. 168, 179.
- Handberg, Laurits, Prmlt., d. 1737. 232.
- Harboe, Christine, Gehejmerraaidinde, f. 1682, d. 1735. 66, 88, 134, 192.
- Hauch, Andreas, Kapt., f. 1708, d. 1782. Gen. 238.
- Heidemann, Joh. Henr., Kapt., f. 1682, d. 1753. Oblt. 235.
- Heinrich, (Fr. H. Ludv.), Pr. af Preussen, f. 1726, d. 1802. 242.
- Helt, Peter, Student, d. 1709. Russ. Ltnt. 8.
- Himmelstrup, Peter, Kapt., d. 1750, Oblt. 232.
- Himmerich, Hans, fhv. Politimester i Kbh., f. 1681, d. 1735. 247.
- Hofgaard, Steffen Rasmussen, Raadmand i Horsens, f. 1652, d. 1716. Borgmstr. 3.
- Holstein-Holsteinborg, Christine Sophie, Grevinde, f. 1672, d. 1757. 138, 150.
- Holstein, Fr. Conrad, Greve, Genadjut., f. 1704, d. 1749. Genlt., Gehr. 192, 264, 265.
- Holstein, Joh. Georg, Gehr. i Kons., f. 1662, d. 1730. 64, 221.
- Holstein, Joh. Ludv., Statsmd., f. 1694, d. 1763. Gehkonfr., Lensgreve. 269.

- Holstein-Holsteinborg, Ulrik Adolf, Greve, f. 1664, d. 1737. Fhv. Storkansler 104, 107, 110—112, 137, 138, 195, 213, 221.
- v. Holsten, Godske Ditlev, Ob., Godsejer, f. 1674, d. 1745. 283—286.
- v. Holsten, Sophie, f. o. 1719, d. 1774, g. m. Fr. Løvenørn. 283—287.
- Hoppe, Fr., Komkapt., f. 1690, d. 1776. Gen. Adm. Ltnt. 281.
- Horn, Arvid Bernh., Greve, sv. Statsmd., f. 1667, d. 1742, 96—100, 120, 126, 131, 258, 261, 269, 270.
- Hotham, Charles, Sir, engelsk Ob., extraord. Ges. i Berlin. 200—206, 209—212.
- Huitfeldt, Hartvig, Ob., f. 1677, d. 1748. Gen. 78, 246, 247.
- Huitfeldt, Henr. Jørgen, Brigadér, f. 1674, d. 1751. Genlt. 225, 246, 247.
- v. Hyltéén (Hultén), Anders, Borgmester i Stkhlm., f. 1669, d. 1721. 99.
- v. Ilgen, Heinr. Rüdiger, pr. Minister, f. 1650, d. 1728. 146, 149, 157, 161—163, 198.
- Jacobsen, Stephen, Købmand i Horsens, Løvenørns Stedfader, d. 1728. 4, 5, 7, 46, 183.
- Jacobsen, Urban, Raadmand i Horsens, d. 1700. 3.
- Jagusinsky, Paul Ivanowitsch, russ. Gen., f. 1683, d. 1736. Kab.min. 149.
- Jensen, Christen, Herredsf. i Veng Herred, 1700—1731. 186.
- v. Jessen, Thomas Balthazar, Gehr., f. 1648, d. 1731. 65.
- Joakim Fr., Hert. af Pløn, f. 1668, d. 1722. 145.
- Joh. Ernst Ferdinand, Hertug af Rethwisch, f. 1684, d. 1729. 145.
- v. Johann, Chr. Aug., Diplom., f. 1688, d. 1764. Gehr. 195, 205, 208, 210, 213, 271.
- Judichær, Nic. Peter, Kaptlt. i Fl., Lærling 1712, d. 1748. Komkapt. 249.
- Judichær, Ole, Schoutbynacht, f. 1661, d. 1729. Adm. 21, 84, 248, 249.
- Juel, Just, Kom., Envoyé i Rusld., f. 1664, d. 1715. Viceadm. 8, 13, 17, 19, 21, 49.
- Kaalund, Jacob, Land- og Krigskom., f. 1684, d. 1744. Ejer af Estruplund. 12, 230.
- Kaas, Henr. Bielke, Ob., f. 1686, d. 1773. Gen. 225, 227, 240, 244, 247, 264.
- Kaas, Ulr., Viceadm., f. 1677, d. 1746. Adm., Stiftamtmd. 250, 251.
- Katharina I, Keiserinde af Rusland, f. o. 1684, d. 1727. 156—162, 176.
- v. Katte, Hans Hermann, pr. Ltnt., f. 1704, d. 1731. 208, 209, 211, 213—215, 217.
- v. Katte, Joh. Fr., pr. Ritmstr., f. 1699, d. 1764. Genlt. 213.
- Keith, Peter Carl Christoph, pr. Ltnt., f. 1711, d. 1756. Oblt. 213, 214.
- Keith (Broder til foregaende), pr. Page, 214.
- Klepping, Lothar Adolf Henr., Ob., Genadjut., d. 1712. Amtmd. 27—29.
- Klinckovström, Joh. Mauritz, sv. Genadjut., f. 1692, d. 1768. Genm. 38.
- Kneyl, Johannes, Brig., d. 1716. Genm. 58—60.
- Knuth, Elisabeth Soph., d. 1742, g. m. Ob. G. D. Holsten. 283, 284.
- Knyphausen, Fr. Ernst, preuss. Minister, d. 1731. 142, 143, 149, 161, 198, 201, 203, 204, 214.
- Krag, Frederik, Baron, Vicestatholder, f. 1655, d. 1728. 78.
- Krag, Rasmus, Komkapt., f. 1677, d. 1755. Viceadm. 248—253.
- v. Kraut, Joh. Andreas, pr. Direkt. f. Fabrik., f. 1661, d. 1723. 145.
- Kruse, Herman, Ritmester, d. 1711, Russ. Ob. 8.
- Köhler, Siegmund(?), Major, afsk. 1713. 146, 148.
- Königsheim, Juliana Elisabeth, d. 1724. 50—53.
- v. Königstein, Joh. Ludv. Pincier, Baron, Gehr., f. 1660, d. 1730. 65, 76.
- v. Korbitz, Joh. Christoph, Genm., d. 1726. Overkrskr. 172, 173.
- Landsberg, Barthold Nic., Genm., f. 1668, d. 1740. Genlt. 246.
- Lange, Niels, russ. Ob., Afsked 1711, død efter 1723. 6, 7.
- de La Noue, Malbran, frsk. Chargé d'aff. i Kbhvn. 1734—1737. 254, 281.
- Leegaard, Fred., Genlt., d. 1733. 42.
- Leers, Jean Mathias, Kammerraad, senere Kommerceraad. 23.
- Lemaire, Abbé, frsk. Chargé d'aff. og Ges. i Kbhv 1737—1750. 278.
- L'Enfant, Jacques, frsk. ref. Præst i Berlin, f. 1661, d. 1728. 169.
- Leopold I, Fyrste af Anhalt—Dessau, preuss. Feltmarsk., f. 1676, d. 1747. 147, 161, 238, 242.
- Lerche, Cathrine Hedeveg, f. Vibe, Etatsraadinde, f. 1669, d. 1731. 66.
- Lerche, Christian, Kapt., f. 1692, d. 1757.

- Gen., Gehr., Greve. 46, 57, 58, 67, 134, 247, 287.
- Lerche, Vincents, Etatsraad, f. 1666, d. 1742. Gehr., Overceremonimester. 66, 91.
- Leth, Hans, Kapt. i Fl., Ekvipagemester, f. 1695, d. 1742. 183.
- Leth, Rasmus Chr., Byfoged i Horsens, Godsejer, d. 1733. 183, 186.
- Lewenhaupt, Adam Ludv., sv. Gen., f. 1659, d. 1719. 10—12.
- Lilliestedt, Joh. Paulin, Greve, sv. Rigsr., f. 1655, d. 1732. 119.
- Lith v. d., Albr., russ. Envoyé i Berlin, d. 1718. Polsk Envoyé. 15.
- Linde, Arvid, Chr., Justitsr., Overkrøkom. 1740—1753. Zahlkasserer. 266.
- Louise, Dron. af Danm., f. 1667, d. 1721. 102.
- Ludvig XV, Konge af Frkrng., f. 1710, d. 1774. 278.
- Lumholtz, Niels, Furageforvalter. 82, 86.
- Lundorf, Jens, Herredsf. i V. Lisberg og Hasle Herreder 1714—1730. 186.
- Lynar, Rochus Fr., Greve, Diplom., f. 1708, d. 1781. 269, 270, 274, 276.
- Lütken, Anders, Organist i Horsens, f. 1705, d. 1769. 185.
- Lütken, Fr. Christopher, Kapt. i Fl., f. 1698, d. 1784. Fhv. Kontrolør v. Øresunds Toldkammer. 252, 256.
- Lützelburg, Anton, sachs.-polsk Genlt., d. 1739. Greve, Gehr. 47—53.
- v. Lützw, Adam Fr., Kaptlt. i Fl., f. 1702, d. 1758. Kom. 253, 256.
- Lützw, Barthold Heinr., Genlt., f. 1654, d. 1729. 78.
- Løvendal, Hedvig, Baronesse, f. 1695, d. 1728, g. m. Baron Carl Leop. Fr. Schmettau. 170.
- Løvendal, Ulrica Antoinette, Baronesse, f. 1701, d. 1778. Abbedisse i Preetz. 170, 192.
- Løvendal, Ulr. Fr. Valdem., Baron, f. 1700, d. 1755. Marsk. af Frkrng. 170.
- Løvenørn, Frederik, f. 1715, d. 1779. Amtmd, Konferensr. 67, 68, 136, 179, 280—287.
- Løvenørn, Poul, f. 1718, d. 1723. 91, 150.
- Løvenørn, Poul Vendelbo, Gen., Overkrøkr., Gehr., f. 1686, d. 1740. 1—291.
- Madsdatter, Dorothea Maria, f. 1687, d. 1736. Niels Vendelboes Hustru.
- Mardefeld, Gust., Baron, preuss. Diplom., f. 1664, d. 1728. Statsmin. 149, 157, 159.
- Marschalck, Carl Gust., sv. Genlt., f. o. 1660, d. 1726. 75.
- v. Massow, Caspar Otto, Schlosshauptmann, Overpræsident i Pommern, d. 1736. 80, 83—86.
- Maul, Martin, Brig., f. 1654, d. 1727. Genm. 21.
- Maurepas, Jean Frédéric Phéliepeaux, fr. Marineminister, f. 1701, d. 1781. Førsteminister. 281.
- Mehden, hann. Ob. 272.
- Menschikoff, Alexander Danilowitsch, Fyrste, russ. Feltmarsk., f. 1670, d. 1729. 9—18, 31—33, 35, 38—42, 45, 48—52, 69, 70.
- Meyer, Bendix, Oblt., d. 1721. Genm., Envoyé i Berlin. 14, 15, 30, 32—37, 40, 57, 64, 69, 75, 80—83, 137.
- Meyerfelt, Joh. Aug., sv. Gen., Genguv., f. 1664, d. 1749. Kgl. Raad, Greve. 49, 97, 98, 106, 119, 127, 131.
- Michelbecker, Anna, f. Ludvig, d. 1724. Købmandsenke. 142.
- Moltke, Caspar Gottlob, Amtmd., f. 1668, d. 1728. 88.
- Montaigu, René Magnon, Skuespildirektør, f. 1661, d. 1737, Sekretør hos Løvenørn. 56, 57, 191—193, 281, 282.
- Morrien, Charlotte Vilhelm. Doroth., f. 1705, d. 1775. 170, 178, 191, 192.
- Morrien, Ferdin. Bernh. Desiderius, Baron, Kmhr. hos Dron. af Pr., f. 1683, d. 1760. 170.
- Mushardt, Chr. Eberh., Ob., d. 1732. Genm. 48.
- Münchhausen, Gerlach Adolf, hann. Minister, f. 1688, d. 1770. 268, 271, 274.
- Møinichen, Chr., Oversekr. i Dsk. Kancelli, f. 1683, d. 1749. 222.
- Møller, Henr., Major, Fændr. 1700, d. 1738. 232.
- Møller, Jens Hansen, Kapt., Fændr. 1712, d. 1757. Major. 232.
- Møller, Peder, Godsforv. paa Boller, Byskr. i Aarh. 1715—1734. 190.
- Mørner, Bernh. Joach., Genlt., d. 1741. Gen. 228, 263—267.
- Mörner, Carl Gust., Greve, sv. Gen., f. 1658, d. 1720. 97, 98.
- Mørner, Christiane Elisabeth, f. v. Tritzscher, Generalinde. 265, 266.
- Møsting, Alexander Fr., Genm.adjut., f. 1680, d. 1737. Ob., Stiftamtmd. 47.
- Møsting, Catharine Marie, f. 1714, d. 1770, g. m. Grev Joh. S. Schulin. 269.
- Naudé, Boghdrl. i Berlin. 169.
- Neuspitzer, Fr., Ekvipagemester, f. 1661, d. 1749. Komkapt. 251, 253.
- Neve, Peter, Justitsrd., f. o. 1684, d. 1740. Stiftamtmd. 95, 107, 118, 221.
- Nielsdatter, Anna, Poul V. Løvenørns Moder, f. o. 1641, d. 1708. 1—4.

- Nielsen, Arve, Skibstømrer. 249, 251.
 Norris, John, Sir, engelsk Adm., f. o. 1660, d. 1749. 127.
 Nostitz, Fr. Hartvig, russ. Genlt., d. 1738. Rigsgr., sachs. Genlt. 14.
 Numsen, Chr. Vilh., Ob., f. 1687, d. 1756. Genlt. 243.
 Numsen, Michael, Genm., f. 1686, d. 1757. Feltmarsk. 218, 223, 232, 244, 247.
 Ocksen, Johannes, Biskop i Aarhus, f. 1667, d. 1738. 187, 189.
 Olsen, Christen, Lærling, senere Underskibsbygmester. 249, 251.
 Ostermann, Andrei Ivanowitsch, russ. Statsmd., f. 1686, d. 1747. 259, 275.
 Owens, Borgmester i Tønning. 58, 59.
 Palmstierna, Nils, Baron, sv. Envoyé i Kbhvn., f. 1696, d. 1766. 13.
 Panck, Peter, Amtsforv., d. 1751. 178.
 Passau, Oblt. 237.
 Paulson, Maria, f. 1706, d. 1744, g. m. Ob. Andr. Vinding. 190.
 Paulson, Niels, f. 1711, d. 1728. 179.
 Paulson, Math., Ldsdommer, f. 1671, d. 1729. 179, 190.
 Peter I, Czar af Rusland, f. 1672, d. 1725. 6—10, 13, 17—20, 25—32, 38—43, 51, 68—71, 79, 81—86, 100, 101, 110—113, 139, 156.
 Pflug, Bendix Ludv., Kapt., f. 1693, d. 1770. Kar. Maj. 232.
 Pflug, russ. Genm. Afsk. 1713. 37.
 de Plélo, Jeanne Phéliepeaux, Grevinde, 281.
 de Plélo, Louis Robert de Bréhan, Greve, fr. Ges. i Kbh., f. 1699, d. 1734. 5, 194, 196, 197, 231, 259, 260, 267, 268, 277, 281.
 v. Plessen, Carl Adolf, Statsmd., f. 1678, d. 1758. 194, 197, 218, 219, 221, 252, 257—260, 262, 288.
 v. Plessen, Charlotte Amalie, f. 1686, d. 1740, g. i. m. Gen. J. Scholten. 2. m. Gehr. J. G. v. Holstein. 63, 64.
 v. Plessen, Chr. Ludv., Stiftamtmd., Statsmd., f. 1676, d. 1752. 88, 171, 178, 192—195, 197, 214, 221, 252, 257—260, 267, 288.
 v. Plessen, Mogens Skeel, f. 1713, d. 1749. 197, 205, 214.
 Polwarth, Alexander, Lord, engl. Ges. i Kbhvn. 1716—1721. 114, 115, 122, 123, 126, 130, 133.
 Pontoppidan, Ezechieł Henriksen, Rektor i Horsens, d. 1707. 4.
 v. Poppe, Johan, Postmester. 23.
 Posse, Carl, Greve, sv. Ob., Envoyé i Berlin 1720—1724, f. 1687, d. 1737. 142.
 Poyntz, Stephan, engl. Diplom., f. 1685, d. 1750. 174.
 Pretorius, Andr. Aug., Kapt., f. 1683, d. 1762. Greve, holl. Gen. 46, 57, 58, 63, 224, 225, 243, 247, 284, 287.
 Pretorius, fhv. Kapt. i mklbgsk Tj., d. 1725. 146—148.
 Raben, Peter, Adm., f. 1661, d. 1727. Stiftsbefmd. paa Isld. 72—74.
 Rabutin, Greve, kejserl. Ges. i Berlin, d. 1727. 170, 171.
 Ramshart, Peter, Gehejmekabsekr., f. 1696, d. 1750. Etatsr. 222.
 v. Ranck, Conrad, Baron, hess.-kass. Genlt., d. 1739, sv. Genlt. 96.
 Rantzau, Chr., Greve, Vicestath., Stiftamtmd., f. 1683, d. 1771. 192, 194, 226, 259, 288.
 Rantzau, Chr. Ditl., Greve, Vicestath., f. 1670, d. 1721. 146.
 Rantzau, Vilh. Adolph, Greve, f. 1688, d. 1734. 145—148.
 Rantzau-Ascheberg, Schack Carl, Rigs-greve, Kapt., f. 1717, d. 1789. Gen. 234.
 Rasmussen, Mourids, Borger i Horsens. 3.
 Rathlou, Chr., Godsejer, f. 1677, d. 1752. Gehr. 189, 190.
 Redlich, Chr. Rud., Byfoged i Æbeltoft, d. 1742. 186.
 Rehnsköld, Carl Gust., Greve, sv. Feltmrsk., f. 1651, d. 1721. 97, 100, 105.
 Reichenbach, pr. Resid. i London. 102, 203, 210.
 Repnin, Anikita, Fyrste, russ. Genlt., d. 1748. 70, 85, 86.
 Revenfeldt, Ditl., Ob., f. 1684, d. 1746, Genlt. 56, 173, 221.
 Reventlow, Chr. Ditl., Greve, Gen., f. 1671, d. 1738. 38—41, 221.
 Reventlow, Heinr., Rigsgr., holst.-gott. Gehr., f. 1679, d. 1732. 65, 95.
 Reventlow, Joh. Christoff., Ob., f. 1686, d. 1737. Genm. 118, 147, 148, 173.
 Richter, sach. Major. 24.
 Robethon, Jean (John), hann. Sekretær, d. 1722. 112.
 Rochow, Fr. Vilh., pr. Ob., Kronpr. Fr. Guvernør, f. 1689, d. 1754. Genlt. 204, 207, 209, 213, 214.
 Rosen, Gust. Fr., sv. Genadjut., f. 1688, d. 1769, Greve, Gen., Rigsr. 75.
 Rosenkrantz, Iver, f. 1674, d. 1745. Statsmd., Stiftamtmd. g. 2. m. Charlotte Amalie Skeel, f. 1700, d. 1763. 189—191, 194, 195, 221, 222, 257, 258—260, 262, 269, 270, 288.

- Rosenpalm, Andr., Kommandør, f. 1679, d. 1754. Adm. 52, 55, 81, 82, 247, 287.
- Rottembourg, Conrad Alexandre, Greve, frsk. Ges. i Berlin. 163—170, 175, 176, 192, 195, 212, 281.
- Rye, Poul Christian, russ. Løjtn., f. 1684, d. 1773. Ob. 8—10, 12, 41, 246.
- Rytter, Peder Rasmussen, Sognepræst, d. 1695. 2, 4.
- Røhl, Joh. Ulr., Sandflugtsinspektør, d. 1754. 242.
- Rømeling, Hans Henr., Ltnt i Fl., f. 1707, d. 1775. Adm., Statsmin. 251.
- Rømeling, Patroclus, Genlt., f. 1663, d. 1736. 235, 246.
- v. Saldern, Chr. Albr., holst.-gott. Oblt., d. 1742. Ob. 111.
- Samitz, Georg Balthasar, Ob., f. o. 1686, d. 1732, Genm. 134, 184, 189, 232.
- Sasse, Dan., Krigskom. 80—83.
- Sauveterre, frsk. Ges. i Berlin. 211.
- Scavenius, Ingeb. Christine, f. Hjort, f. 1680, d. 1748. 67.
- Scavenius, Peter, Ob., f. o. 1678, d. 1738. Genm. 241.
- Schack, Bertram, Baron, Envoyé i Polen, f. 1679, d. 1728. Kmhr. 14, 15.
- Schaffalitzky de Muckadell, Henr. Bernhard, Ob., f. 1681, d. 1751, Gen. 225.
- Schindel, Charlotte Helene, Grevinde, f. o. 1690, d. 1752. 77, 78.
- v. Schmettau, Carl Fr., Baron, pr. Kmhr., Godsejer, f. 1691, d. 1728. 170, 192.
- v. Schmettau, Fr. Vilh., Genm., Ges. i Stockhlm., f. 1663, d. 1735. 258.
- Schnell, Carl Henr., Landkadet 1717, d. 1731. Ltnt. 245.
- Scholten, Adelgunde Mechtilde, f. Rømeling, d. 1714. 63.
- Scholten, Henr., Genm., f. 1677, d. 1750. Gen. 223, 243, 247, 263—266.
- Scholten, Jobst, Gen., f. 1649, d. 1721. 16, 34, 41—44, 58, 59, 63, 64, 76, 89.
- v. d. Schulenburg, Werner, Genm., f. 1679, d. 1755. Feltmrsk. 205.
- Schulin, Joh. Sigismund, Statsmd., f. 1694, d. 1750, Gehkonfr., Greve. 268—270, 275—278, 286.
- Schwerdtfeger, Detlev Johan, Genkrkom. Afsk. 1740. 225.
- Schøller, Christoffer, d. 1728. Legatsek. 146, 150, 195.
- Seckendorff, Fr. Heinr., Greve, kejserl. Feltmrsk., f. 1673, d. 1763. 162, 163, 197—202, 206, 208, 211, 217, 259—261.
- Sehested, Christen Thomesen, Viceadm., f. 1664, d. 1736., Adm., Gehr., Overlanddrost. 20, 22, 24, 26, 33, 46, 50, 51, 71—74, 227, 247.
- Sehested, Christian, Gehr. i Konseil., f. 1666, d. 1740. 13, 14, 137, 195, 262.
- Seidelin, Claus, Apoteker, f. 1702, d. 1782. 167.
- Seissan, Joh. Ant., sachs. Genm., d. 1728. Spk. Genlt. 47.
- Seyffarth, Bartholomæus, prakt. Læge i Kbhvn. 67.
- Sheremetjew, Boris Petrowitsch, Greve, russ. Feltmarsk., f. 1652, d. 1719. 71.
- Simons, Simon Dietrich, Major, Ltnt. 1701, d. 1732. 232.
- Sinclair, Malcolm, sv. Major, f. 1691, d. 1739. 275.
- Skeel, Christen, Greve, Godsejer, Ob., f. 1695, d. 1731, g. m. Aug. Baronesse Winterfeldt, f. 1697, d. 1740. 189, 190, 232.
- Skjødte, Berndt, Skibsbygmester. 251.
- Skutenhielm, Anders, sv. Envoyé i København, f. 1688, d. 1753. Statssek. 276.
- Sommer, Mads, Herredsfoged i Bjerrehatting Herreder 1725—1755. 186.
- v. Sonsfeld, Hofmesterinde hos Dron. af Pr. 170.
- Sophie Caroline, Fyrstinde af Ostfriesland, f. 1707, d. 1764. 164, 165, 280.
- Sophie Christiane, Markgrevinde af Brandenburg-Culmbach, f. 1667, d. 1737. 218, 259, 260, 270.
- Sophie Dorthea, Dron. af Preussen, f. 1687, d. 1757. 140, 141, 153, 161, 166, 199—201, 204, 208, 209, 212.
- Sophie Hedevig, Prinsesse af Danmark, f. 1677, d. 1735. 173, 218.
- Sophie Magdalene, Kronprinsesse, f. 1700, d. 1771. Enkedron. 193, 218, 226, 259.
- Sparre, Erik Axelson, Greve, frsk. Genlt., sv. Rigsraad, f. 1665, d. 1726. Feltmrsk. 96—99, 102—106, 128.
- Sponneck, Georg Vilh. v. Hedwiger, Rigs greve, Genm., f. 1672, d. 1740. Gen. 78, 263, 264.
- Stahl, Georg Ernst, preus. Livlæge, Hofraad, f. 1660, d. 1734. 161, 168, 212—214.
- Stanhope, James, Lord, engl. Off. og Statsmd., f. 1673, d. 1721. 111, 115, 123.
- Stanislaus Leczinsky, Konge af Polen, f. 1677, d. 1766, Hert. af Lothringen. 37, 149, 261.
- Stenbock, Magnus, Greve, sv. Feltmarsk., f. 1664, d. 1717. 27, 30, 33, 36—45, 56, 57.
- Stolberg-Wernigerode, Chr. Ernst, Greve, f. 1691, d. 1771. 242, 267—269, 275.

- Stub, Ambrosius, Digter, f. 1705, d. 1758. 289.
- v. Støcken, Gerh. Chr., Genm., f. 1671, d. 1728. 89.
- Støttrup, Anders Jensen, Guldsmed, Sek-
terer, forvist 1738. 245.
- Støttrup, Morten Jensen, Student, Sek-
terer, f. 1705, forvist 1738. 245.
- Støttrup, Niels Jensen, Student, Sek-
terer, f. 1708, forvist 1738. 245.
- Suckow, Fr. Gerh., Major. Afsk. 1741.
238.
- Suhm, Ulr. Fr., Komkapt., f. 1686, d.
1758. Adm. 251, 253.
- Søhlenthal, Georg Vilh., Rigsfrih., Km-
jkr., f. 1698, d. 1768. Gehr. 192. 193.
- Søhlenthal, Henr. Fr., Rigsfrih., Envoyé
i London, f. 1685, d. 1752, Gehr. 192,
195.
- Taube, Gust. Adam, Greve, Rigsr., f.
1673, d. 1732. Feltmrsk. 99, 122, 127,
128, 130.
- Tessin, Carl Gust., Greve, sv. Stats-
md., f. 1695, d. 1770. 132, 161, 179, 189,
276, 287.
- Tessin, Nicodemus, Frih., Arkitekt,
Rigsraad, f. 1654, d. 1728. Greve. 98,
105, 106.
- Thode, Jac., Stiftsprovst, f. 1689, d. 1771.
132.
- Thrige, Mikkil, Byfoged i Horsens, d.
o. 1698. 3.
- de Thurah, Diderik, Ltnt. i Fl., Skibs-
konstrukt., f. 1704, d. 1788. Komkapt.
249, 251, 253, 256.
- de Thurah, Laurids Lauridsen, Kapt., f.
1706, d. 1759. Ob., Generalbygmester.
239.
- Thuresen, Andreas, Skibsbygmester, d.
1757. 251, 256.
- Titley, Walter, engl. Diplom., f. 1700, d.
1768, Ges. i Kbhvn. 1730—1768. 270,
275
- Tolstoy, Peter Andrejeswitsch, russ.
Gehr., f. 1645, d. 1729. 70.
- Tordenskjold, Peter, Kapt. i Fl., f. 1691,
d. 1720. Viceadm. 78, 82—86, 97.
- Townshend, Charles, Viscount, engelsk
Statsmd., f. 1674, d. 1738. 151—155.
- Toxverd, Peder Frandsen, Sognepræst,
f. o. 1667, d. 1735. 4, 183.
- Trampe, Friedr. Chr., Greve, Kornet, f.
1714, d. 1779. Ob. 227.
- Trautvetter, Joh. Bernh., sv. Genlt., d.
1741. 128, 131.
- Trojel, Frants Petersen, Schoutbynacht,
f. 1666, d. 1731. Adm. 30, 73.
- Trojel, Hans Thomsen, Sognepræst, f.
1674, afsat 1725, d. paa Munkholm
1738. 65.
- Tujon (Toyon), Mathieu, Vinhandler,
Spisevært, d. 1755. Kgl. Køkkenmester.
192.
- Tønder, Michael Chr. Ludv. Ferd., Kom-
kapt., f. 1692, d. 1755. Viceadm. 253.
- Ulrika Eleonora, Dronn. af Sverig, f.
1688, d. 1741. 92—102, 105, 114, 116.
- Ulrika (Louise Ulr.), Prinsesse af Preus-
sen, f. 1720, d. 1782. Dr. af Sverig. 269.
- Walter, Fr., Gehr., f. 1649, d. 1718.
57, 63.
- Walter, Fr. Hans, Genm., f. 1685, d.
1749. 243.
- Wechmann, Conrad Ottesen, Stiftsprovst
i Aarh., f. 1686, d. 1732, g. m. Elisab.
Aug. Gosmann, d. 1755. 188.
- Wedderkopp, Gottfried, Diplom., f. 1693,
d. 1741. Hannov. Gehr. 169, 270, 271.
- Wedderkopp, Magnus, gott. Gehr., f.
1637, d. 1721. 59, 60, 66.
- Wedel, Erhard (Greve Wedel-Frijs), Rit-
mstr., f. 1710, d. 1786. Genlt., Geh-
konfr. 234.
- Wedel-Jarlsberg, Fr. Anton, Greve, Bri-
gader, f. 1694, d. 1738. Genm. 241.
- Wedell-Wedellsborg, Vilhelmine Frede-
rikke, Komtesse, f. 1697, d. 1722. g.
1713 med Kapt. Andr. Pretorius.
- Wegner, Henrich, Skuespiller, Post-
mester, Arkivar, d. 1743. Kancellist.
191, 192, 287.
- Vellingk, Mauritz, Greve, sv. Genguv.,
kgl. Raad, f. 1651, d. 1727. 36.
- Vendelbo, Lauritz Poulsen, Raadmand,
d. 1719. 1, 6, 23, 88, 136.
- Vendelbo, Niels, f. 1680, d. 1731, By-
skriver i Skien. 1, 2, 4, 6, 138.
- Vendelbo, Poul Madsen, f. o. 1669, d.
1719, fhv. Ridefoged, 1, 6, 136.
- Vendelbo, Thomas Poulsen, Handelsmd.,
d. 1693. Bedemd. 1, 2, 3.
- v. Westen, Thomas, cand. theol., f.
1682, d. 1727, Præst, Missionær. 5, 6.
- Westphal (adl. v. Westphalen), Hans Ge-
org, Envoyé i Rusld., f. 1674, d. 1733.
Konfrd. 68, 70, 259.
- v. d. Weyde, Adam Adamowitsch, russ.
Gen., f. 1667, d. 1720. 85.
- Vibe, Ditl., Gehr. i Kons., f. 1670, d.
1731. Stathd. i Norge. 16—20, 22, 46,
57, 58, 66, 67, 88, 90, 123, 131, 133,
137, 138, 172, 193, 194, 259.
- Wildenrath, Johan, Kapt., f. 1707, d.
1776. Ob. 238.

- Vilhelm (Aug. V.), Pr. af Preussen, f. 1728, d. 1758. 215.
- Vilhelmine (Sophie Frederikke Vilh.), Prinsesse af Preussen, f. 1709, d. 1758. Markgrevinde af Bayreuth. 152, 206, 208—211, 215.
- Wilster, Carl, Major, f. 1698, d. 1776, Genlt. 236.
- Wilster, Martin Jac., Genm., f. 1655, d. 1716. 21, 24.
- Vinding, Anders Andersen, Sognepræst, d. 1715. 4.
- Vinding, Anders Christensen, Sognepræst, f. 1685, d. 1752. 4.
- Vinding, Andreas, Ob., Godsejer, f. 1691, d. 1766. 177, 190, 285.
- Vinding, Ingeborg Dorthea, Løvenørns Hustru, f. 1686, d. 1734. 16, 22, 57, 62—64, 67, 73, 76, 91, 106, 124, 133, 134, 142, 150, 167—173, 177—179, 189—194, 279, 280.
- Vinding, Margr. Soph., f. Bøgvad, Etatsraadinde, d. 1721. 22, 62, 67, 134.
- Vinding, Poul, Professor, Etatsraad, d. 1712. 4, 16, 22, 88.
- Vinding, Rasmus, Justitsraad, d. 1727—177.
- Wissing, Anna Sophie, g. m. Etatsr. P. Benzon. 91.
- Witzleben, Adam Levin, Ldraad i Oldenborg, f. 1688, d. 1745. Overlanddrost. 165.
- Vogt, Claus Tommesen, Byskr. i Horsens, d. 1728. 183.
- Wolf, Zacharias, gott. Generalmaj., Kom. i Tønning, f. 1667, d. 1726. 58—60.
- Worm, Oluf, Assessor og Lektor i Aarh., d. 1743, g. m. Karen Knob, d. 1750. 188.
- Æreboe, Rasm., Not. publ., f. 1685, d. 1744. 65.
- Ørtzen, Charlotte Amalie, f. Komtesse Frijs, d. 1751. Generalinde. 150.